

శివతాండవము

చిత్రలేఖకుడు :

శ్రీగురం మల్లియ్యగారు.

1. ఆంధ్రములు - శ్రీ వేదాంతి వరాహమిశ్ర - 391-392
2. పృథ్వీరాములు - సత్యవతి వరాహమిశ్ర - శ్రీ వేదాంతి వరాహమిశ్ర - 393-394
3. సుధామణి - శ్రీ శ్రీ. శాంతి వరాహమిశ్ర - 396
4. రామరాజుల కథలు - శ్రీ వేదాంతి వరాహమిశ్ర - 397-405
5. తెలుగు తల్లి - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 406
6. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 406
7. భావవైదియ - 'శివరాజు' - 407-413
8. ప్రాశస్త్య - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 413
9. పథకవైదియ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 414-416
10. ఆంధ్రములు - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 416
11. ఇంటి దాంగ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 417-422
12. 'అంతరంగ' - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 423-427
13. శ్రీ వరాహమిశ్ర - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 429-430
14. ఆంధ్రములు - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 431-438
15. ఆంధ్రములు - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 439-452
16. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 453-455
17. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 456-461
18. ఆంధ్రములు - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 462
19. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 463-466
20. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 467-469
21. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 470-475
22. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 476-482
23. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 483-486
24. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 487-495
25. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 496
26. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 497-501
27. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 502-510
28. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 511-521
29. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 522
30. పరిమళ - శ్రీ వరాహమిశ్ర - 522-524

౧౬ సంపుటం.

ప్రమాది, ఆశ్వయుజమానము (1939) అక్టోబరు

సంఖ్య. ౧౦

ఆ నందము

శ్రీ జేలూరి శివరామశాస్త్రి

౧

వద్దని కద్దటంచు నొడువంగల హా క్కది నాకు లేశమున్
వద్దు. త్వదిచ్చకున్ జయము పల్కుదు. నేడిదె నీడు తేజలో
నెద్దియొ యొక్కడొ కిరణ మెక్కువగాఁ బడియుండెనేని నా
యద్దము ఫట్టునం బగిలి యంకెల కందకపోయెడుం బ్రభూ!

౨

నీ కిరణం బాకండు గొని నేడు నిగూఢములౌ నసూర్యముల్
లోకము లెల్లఁ గాంచఁ గడు లుబ్ధుడనై యటు వోవ నేడ వా
లోకము లేటి వార్త యిది? లోపల బైటను మధ్యలన్ మహా
లోకమయైకవార్షియె వెలుంగుఁగలం గనినట్టి చందమై.

3

ఓ మధుచక్రమా! యెచటి యున్న మి వెక్కడి మాడభాంధరం
 లేమి మహాగ్రవేగ మిది యేటి ససారము? నీదు తేనియన్
 గీమున బాల్చు బంగరువు గిన్నెలు దొన్నెలు పొర్లి పోవునా
 యేమి? యకాల వర్షముగదే యిది! యిమ్మొక నేను నిల్తునే?

౪

ఈ తేనె చుక్క యొక్కటి
 మూతికి రాచికొను మోసముద్రుడ! యేత
 స్నాత్రములోపల నీ వా
 పాతాళముదాళఁ దియ్యబడఁగలవు చుమీ!

౫

రేయీ! నీపయి బ్రేమ నా కధిక మీ రిక్కల్ ప్రయోగించు వా
 చోయుక్తుల్ మది నే నెఱుంగుదు మహిశోకంబు మీ రెంతయుం
 బాయంజేయఁగఁ గల్గువా రనెడి యీ వాదంబు భావింపఁగాఁ
 బ్రయోవాదము, మీ కుపాయమును నే వాక్రుత్తు రం డిద్దెసన్.

కృష్ణరాయలు: సకలకథాసార

సంగ్రహము

(శ్రీ) వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

ఆముక్తమాల్యదలో రాయలవారు సంస్కృతమునఁ గొన్ని గ్రంథముల రచించి నట్లు చెప్పుకొనిరిగాదా! అవి మదాలసాచరిత్రము, జ్ఞానచింతామణి, సకలకథాసారసంగ్రహము, సత్యావధూషణసము, రసమంజరి-ఇత్యాదులు. ప్రపంచదర్పణమును సంస్కృత గ్రంథమున రసమంజరి, సత్యావధూషణసము, అను గ్రంథములలోనివిగాఁ గొన్ని శ్లోకము లుదాహృతము లయియున్నవి. కాని యందాగ్రంథములు అల్లసాని పెద్దనార్యరచితములుగాఁ బేర్కొనఁబడినవి. ఆ ప్రపంచదర్పణము ఓడ్రదేశ ప్రాంతమున దొరకినది. అది విలువగల గ్రంథమే కాని, యందు గ్రంథకర్తలపేర్లు కొన్ని తార్కాణముగా నున్నట్లున్నవి. అది సూక్ష్మముత్తావళ్యాదులవంటి సంకలన గ్రంథము — సంకలన గ్రంథములకుఁ బెక్కింటి కీదోషమున్నది. ఆముక్తమాల్యదావద్యమున బేర్కొనఁబడనిది 'జాంబవతి' కథాణామని నాటకముకటి శ్రీ కృష్ణదేవరాయరచితము, తంజావూరి సరస్వతి పుస్తక భండాగారమున నున్నది. అందు నాటక ప్రస్తావన కొంత పోయినది. శ్రీ కృష్ణరాయలు గ్రంథకర్తగా, ఉన్న ప్రస్తావన భాగములోను, తుదిగద్యములోను ఉన్నది. కడపట నొక

శ్లోకము నున్నది. అందు "శేషశ్శృంగరనాయకస్య కృపయా సప్తార్ణవీమధ్యగాం రతీకా గామిహ కృష్ణరాయస్యచ తిర్ద్దియా తస్మాదసంసమాః" అని కలదు.

ఇప్పుడు కొత్తది, ఓరియంటల్ ప్రెస్ రీల్, సంస్కృతగ్రంథ మొకటి శ్రీ కృష్ణదేవరాయ రచితము గుర్తింపఁబడినది. అందు గ్రంథపీఠికా భాగము మాత్రమే ఉన్నది. గ్రంథముపేరు కవిపేరు స్పష్టముగా లేవు. కాని యది కృష్ణదేవరాయరచితమే యగుటను అందలి శ్లోకములు వ్యక్తముచు నున్నవి. సందర్భమునుబట్టి చూడఁగా దాని పేరు 'సకలకథాసారసంగ్రహ' మనఁదగి యున్నది. ఆముక్తమాల్యదలో 'శ్రుతిపురాణోపనఘిత లేర్చికూర్చితి సకలకథాసార సంగ్రహంబు' అని కలదు. ఇప్పుడు దొరకిన గ్రంథము శ్రుతిపురాణాదుల సారోద్ధారమనఁదగినదేయగుట క్రిందిశ్లోకములు వెల్లడించుచున్నవి. కాన దీనిపేరు సకలకథాసారసంగ్రహమే యనఁదగు నంటిని. మఱియు, ని గ్రంథము తన గురువర్యులగు వ్యాసతీర్థులవారి యానతిచొప్పున సంగృహీత మయినట్లు రాయలవారు చెప్పుకొనిరి. మాధుర్య గ్రంథములలో శ్రీ కృష్ణరాయల వారికి వ్యాసరాయలవారు గురువులని కల

ట. అంతేకాని, ఇతర చారిత్రక గ్రంథము
లోఁగాని, గృష్ణదేవరాయలవారి గ్రంథ
ములలోఁగాని యీ విషయము కానరాదు.
యలవారిగ్రంథములోనే యిప్పుడది కాన
చుట విశేషవిషయము. ఆయ్యలురాజు
రామభద్రకవి నకలకథాసారసంగ్రహమని
గృష్ణరాయల కంకితముగా తత్ప్రేరణమున
కగోష్ఠ యాంధ్రప్రబంధమును విష్ణుపా
మ్య ప్రతిపాదకమును, రచింపఁబూనినను.
గాని, అది పూర్తిచేయకమునుపే గృష్ణరా
జులో రామభద్రకవియో మరణించుటచే
ఁజోలును - అసమగ్రముగానే యుండి
యెను. అది యిప్పుడు ప్రాచ్యలిఖిత
పుస్తకశాలలో నున్నది. అది ఇంక
ముద్రితమే. శ్రీవ్యాసతీర్థులవారి ప్రేరణ
మున శ్రీ గృష్ణరాయలవారు రచించిన
హక్రొత్త గ్రంథము ఆముక్తమాల్య
దో పేర్కొనఁబడిన నకలకథాసార
సంగ్రహమగుట, రామభద్రుని నకలకథా
సంగ్రహము దాని ననుసరించి తెలు
పన రచించిన గ్రంథమగుట ఊహింపఁదగిన
విషయములు. పుస్తకము దొరకలేదు గాని
సంస్కృతమున రాయలవారు రచించిన
త్యావధూప్రీణనము తెలుఁగున నంది
మృన రచించిన పారిజాతాపహరణము
జ్జి రచనాసంబంధము కలవే.

సంస్కృతమున పరిణీయ తస్యా
మాదార్యగాంధీర్య విచేకకైర్యః
దాక్షిణ్యకాయణ్యవయోక్తృ యక్షం
లేభే తమాజం నరసక్షితీశమ్.

సహస్య ఏ నావని మన్దవాంతా
మత్స్యధ(?)శౌర్యణ విరంపశేక,
మాంధాత్యుభ్యాం మహితా మహితా
యశోవిశేషై రభిలా నతైషీత్.

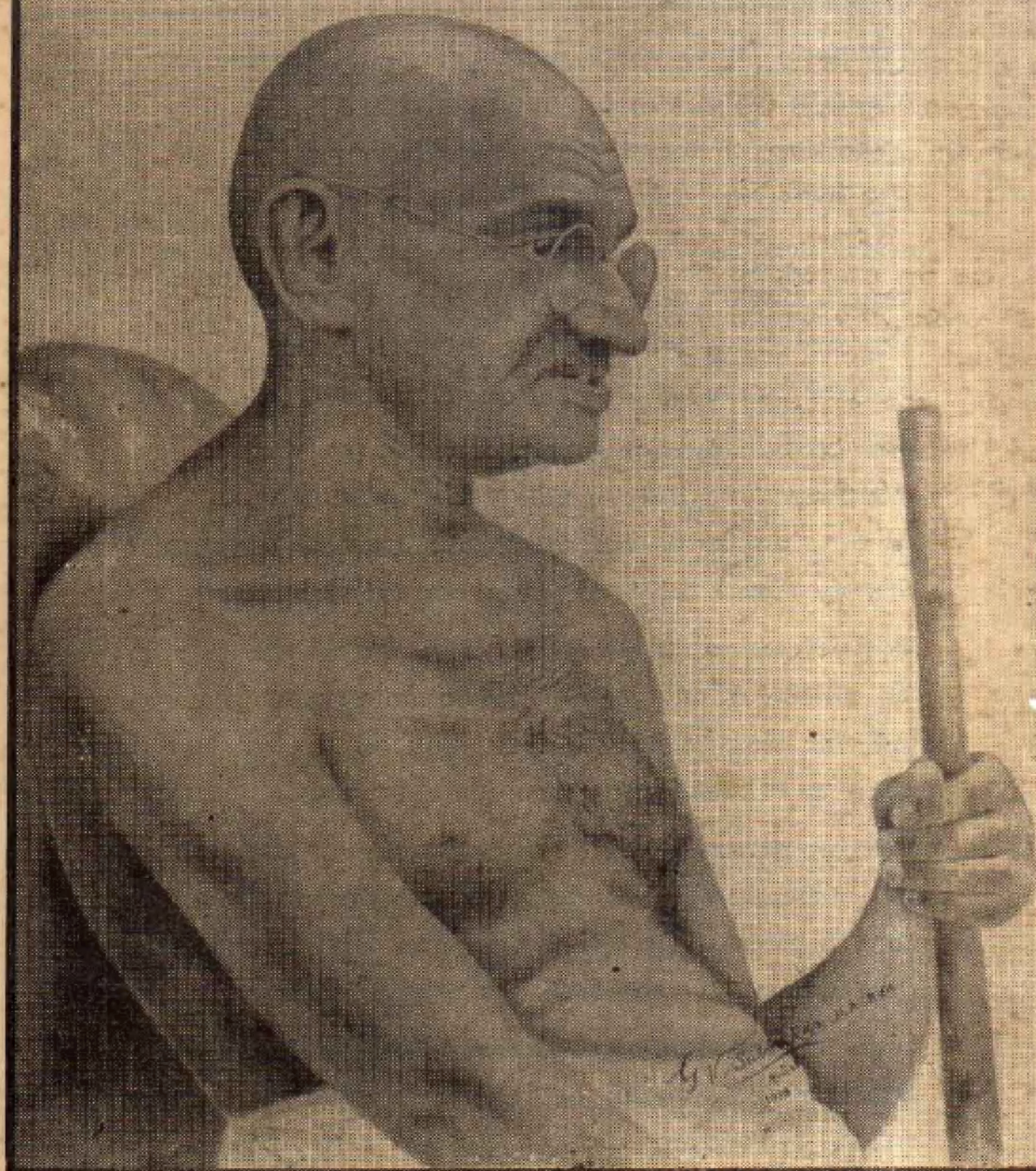
తాహ్యార్షలే వాద్ధిత విత్తజాతైః
కృతార్థయిత్యాభిల వృత్తిపార్థవ,
కాశీప్రమాగాది మహావృత్తిధృ
మహంతి దానాని మహా శ్రీకార.

మలేన శీలేన సులేన భక్త్యా
ప్రేష్టామహాద్యేన చ సంయుతా నామ్;
సాగాంవికాయాం నరసక్షితీశః
ప్రామాత మాం న్యక్క్రౌత వైరివర్గః.

సోఽహం మతం క్లాఘ్యగుణాన్వితానాం
తిమ్బాంవికాయా మహా తిమ్బాభూషణ,
ఉత్పాద్యవా మాస్య సహార్థజాతై
స్సమర్పయం వేంకటకైలభద్రే.

ఏవం చ చేత స్త్వేనా క్యత్పత్తిః
వాచాపి ప్రాజాం కలయే కథం వా,
శ్రీ శంఖాద్భీతు రి మ్యుదారం
చిత్రే విచారం కలయే న్నవాత్సవమ్.

ఉత్సాహం మమ వీక్ష్య మద్గురు రభ
శ్రీవ్యాసతీర్థ మునిః
పర్యాలోచ్య పురాణకాస్త్ర వివిధా
మ్నయేతిహాసాదికాః,
లభా స్తత్ర కథావారే చనుఫతే
స్సామ్యం సియా ప్యా(రస్యా?)గం
విష్ణుం కీర్తయే సర్వధే త్యుపదిశా
మహ్యం మదా దత్తవాత్.

(శ్రీ) గాంధీమహాత్ముని ౭౧-వ జన్మదినోత్సవములు ఈ వారమంతయు అఖిల భారతదేశములోను అత్యంత వైభవముతో జరుపబడుచున్నవి)

సు ధా జ్ఞా ల

శ్రీ. కొంపెల్ల జనార్దనరావు]

[శ్రీ సోమశేఖర శర్మకు

(వ్రాయుము వ్రాయు మంచు మధుర ప్రణమామృత వాహినీ తగం
గాయతమై త్వదీయగళగారిత నిన్వసరాజి నాదు క
న్దాయతనమ్ము సోకుటయ ఆదిగ, చక్కిలిగింతవడ్డ న
వై యెడ గల్లు భక్తి విరియంబడు ముంగిట పాటపాట లై.)

వలచిన న్వన్న మెల్ల వలవంబడురీతినె తారసిల్లెనం
చలయని ధన్యతా నియతమై విలసిల్లు ప్రసన్నతాచ్ఛటల్
వెలుగులు చిమ్ము నాహృదయవీధిని శిష్టలవ మృధీరతన్
తోలచితి వీన; ఆశయతతుల్ ధలియించెడి నాకు తోరమై.

ఆనిన నీదునెయ్యపుడయస్సులు దిద్దిన తీయకైత లీ
లోననె హృద్యగర్భముల లుప్తములై చనఁజూయ: బిట్టు ల
జ్ఞా నిభృతమ్ము నా యెడఁద సాచెడి కోర్కులు మ్రోతఁపెట్టినన్
హానముచాయనే మధురిమల్ కురియించెడి నీకు కాన్కగా.

లేఁజుటపోడుముల్ చవుకళించు మదీయ కిశోరవాణి యెం
దేఁ జవి తప్పి తోచిన భరించెడి నీక్షమలోన దృష్టతల్
మైఁ జను; నేర్పు తీరనివి మక్కువలే యెలుగుల్ పెలార్చ, నీ
రాజన మెత్తి నీడదపరాగము లంటు నిజానుతాపముల్.

నీ కిది పూవుఁగాన్క, కరుణింపుమి ఓ మధుమూర్తి! సంతత
హ్మా కమనీయతల్ విరియునట్టిద; నీ తొలిసంజ లూరు ప్రే
మాకృతి యెల్లు దీవనలకై యెదమూలము రేఁగి, సంకదల్
ప్రేకలు మూదలింప మధురించున దీడదనన్నిధిన్ చెలీ!

నీమది రేఁపబడ్డ తమినింపులు నాకయి ఆశిషాకృతుల్
నోమిన, హానదృగ్వలనలుబ్ధతలో బిగియించి కట్టికో
నామెడ కైత్రతపోరము, అవినాకృత భావవచో మిథః ప్రచా
రామృతకైలి నాకు బగుకై చివురాకున గొంతు కల్పునో.

కొన్ని ప్రాచీనశబ్దముల విచారము

శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్య

తలతంత్రము, గోమిని, కేసము అను ప్రాచీన పదార్థ విచారము నిమిత్త మీవ్యాసము వ్రాయబడుచున్నది¹. ఇవి అసలు కన్నడపదములని కొందఱు, కాదు తెలుగు కన్నడములు రెంటిలోనుగల సాధారణ పదములు అని కొందఱు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈ విషయమును దేల్చుటకు పూర్వము కన్నడ-తెలుగు భాషల ఉత్పత్తి పరిణామములను గూర్చి కొంత తెలిసికొనుట అవసరము.

‘ఆంధ్రమునకు గన్నడమునకును సాధారణముగ పదజాలము గొంత యున్నది’ అనుట నిర్వివాదాశయము. కాని ఈ ‘సాధారణ పదజాల మెటులేర్పడినది? - ఎరవు తెచ్చుకొనుట చేతనని కొందరు తలంతురు.

కాని, నిజమరయగా ఎర వొక్కటియే కారణము గాదని తేలును. ఈ రెండు భాషలును సహజలు. ప్రాచీన కాలమున క్షీ. పూ. ౫, ౩ శతాబ్దము లప్పుడు కృష్ణకు దక్షిణముననున్న భౌభాగమునం దంతటను ప్రాచీన తమిళభాష వ్యవహారమున నుండె

డిది. ఆంధ్రులు ఉత్తరాపథమునుంచి వచ్చి ఇప్పటి తెనుగు, కన్నడ భాషలు నాక్రమించుకొనిరి. వీరిభాష ప్రాకృతము. ఇదియే వీరి శాసనములందు వాడబడెను. ఆంధ్ర తమిళ సంయోగమువలన భాషాసాంకర్య మేర్పడినది. పశ్చిమమున, అనగా ఇప్పటి కన్నడ దేశమున, తమిళు లెక్కువగ నుంట చేత ఇచ్చటి సంకరభాషయందు తమిళపదములు విశేషించి నిలిచిపోయినవి. ఈ భాషకు హళైకన్నడమని పేరు. హళైకన్నడమునకును తమిళమునకు గల పోలిక లంద రెరిగినవే. తూర్పున, అనగా, ఇప్పటి తెనుగుదేశమున ఆంధ్రుల సంఖ్య హెచ్చయి తమిళుల సంఖ్య సన్నగిల్లినది. పశ్చిమము నందువలె ఇచ్చటను భాషాసాంకర్య మేర్పడినను ఈ సంకరభాషయం దెక్కువ సంస్కృత ప్రాకృత పదములు నిలిచిపోయినవి. కావున నిది హళైకన్నడముకంటె భిన్నమయిన దాయెను. ఇదియే ప్రాత తెనుగు. ఇట్లు తమిళాంధ్రభాషల సంయోగమువలన తెనుగు కన్నడములను రెండు నూతన భాష లేర్పడినవి. కన్నడమున బ్రథమమున

1. ఈ పదములకు కుమారసంభవ విమర్శనమున బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిలవారు వేరువిధముగ వర్ణము చెప్పియున్నారు. వాడుడు : కు, సం. విమర్శ.

వాఙ్మయ ముత్పత్తి యాయెను. కర్ణాటక నృపాలురగు చాళుక్యులు తెనుగు దేశమును జయించువరకును తెనుగు వ్యవహారభాషగనే యుండెను. అది గ్రంథ నిర్మాణమునకు దగినట్టి స్థితియందుండలేదు. కావున, తెనుగువారు దేశభాషయందు గ్రంథరచనకు గడంగిన కన్నడముననే రచించుచుండిరి. ఈ కారణముననే తెనుగువారైన పొన్నడు పంపడు మొదలయిన కవులు కన్నడమున గ్రంథముల రచించిరి. కాని కాలక్రమమున, తెనుగుభాష రాజాదరమును బడసెను. వారు తెనుగును తమ శాసనభాషగా నంగీకరించిరి. ఇట్లు మొదట తెనుగు శాసనస్థముగ జేయబడినది రాయలసీమయందు. ప్రథమమున రేనాటిని పాలించుచుండిన చోళరాజులును, తరువాత బాదామి చాళుక్య నృపాలురును తెనుగు భూమియందు దమ శాసనములను తెలుగుననే ప్రకటింప నారంభించి, తెనుగువచన రచనకు బునాది వేసిరి. తరువాత అచిర కాలమునకే పద్మరచనయు నారంభమాయెను. తెనుగు పద్యవాఙ్మయము మొదట పూర్వచాళుక్యుల శాసనములయందు పాకనాట బాడకట్టెను. పూర్వ చాళుక్యులే తెనుగు కవితకు కారణభూతులయిరి. తెనుగుకవులకు అప్పటి కన్నడ కవులు మార్గదర్శకులైరి. తెనుగుకావ్యము

లకు అప్పటి కర్ణాట గ్రంథములు మేలుబంటులాయెను; కావున కర్ణాటకభండస్సును వృత్తములను తెనుగువారట్లే గ్రహించిరి. ఏ తత్కారణముననే తెనుగున నాదికవి యగు నన్నిచోడడు చాళుక్యరాజు² దేశికవి తను తెనుగున బుట్టించి ఆంధ్రదేశమున నిల్పెనని చెప్పెను.

ఇచ్చట మార్గ దేశికవితలన నెవ్వయో విచారించవలసియున్నది. శ్రీమా న నల్లి రామకృష్ణకవిగారు “మార్గకవిత = సంస్కృతకవిత, దేశికవిత = భాషాకవిత్వ, ద్రవిడాంధ్ర కర్ణాటాది కవిత” అని వివరణము వ్రాసిరి. ఈ వివరణము సరియైనదే. నన్నెచోడు డీయర్థముననే మార్గ దేశి శబ్దములను వాడియున్నాడు. గ్రంథావతారికను చిలకించిన సీవిషయము తెల్లముకాగలదు. చూడుడు:

చ. సురవరుల గ్రమంబున న
చోమణిసంహతిఁ బూజ చేసి మ
గ్గురుచరణారవిందముల
కుండగ సమ్మతిఁజేసి కొల్చి వి
స్తరమతులం బురాణకవి
సంఘము నుత్తమమార్గనత్కవీ
శ్వరులను దేశినత్కవుల
సంస్తుతిఁ జేసి మనోముదంబునన్.
—కుమా., ఆ. ౧, ౨౪.

2. బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారుచాళుక్యరాజు రాజరాజు అభిప్రాయ పడుచున్నాడు. చూడుడు : ప్రబంధ రత్నావళి, పీఠిక, VIII-వ పుట. తెనుగు కవిత్వమును బుట్టించిన చాళుక్యరాజు రాజరాజు కాబాలడు. అతని పూర్వులలో నొక్కడుగ నుండవలయును.

ఈపద్యము తత్సూర్యగ్రంథమునకు విషయసూచిక. ఇందు గ్రంథారంభము నందలి ౨౩ పద్యములయందు వర్ణించబడిన విషయములు సూచింపబడియున్నవి.

పద్యసంఖ్య

౧. సురవరులం గ్రమంబున
...పాతిఁ బూజ చేసి ౧-౧౧

౨. మద్గురుచరణారవిందముల
కుం దగ నమ్మతిఁజేసి ౧౨-౧౬

3. పురాణకవినంఘము ౧౭-౧౯
1. వాల్మీకి ౧౭
2. వ్యాసుడు ౧౮

వీరే పురాణకవులు. చూ: 'వేదాంత భారతపురాణములు' ఇత్యాది. వీరిద్దరును నొకతరగతికి జేరినవారని 'భాసురమతి వాల్మీకి వ్యాసాదులు చనిన' అనుపద్యము సూచించుచున్నది.

౪. ఉత్తమ మార్గ నత్కవీ
శ్వరులు ౧౯-౨౨
1. కాళిదాసుడు ౧౯
2. భారవి ౨౦
3. ఉద్యటుడు ౨౧
4. బాణుడు ౨౨
౫. దేశిసత్కవులు ౨౩

ఇచ్చట గ్రంథపాత ముండెనని తోచుచున్నది. దేశికవితను బుట్టించినది చాళుక్య రాజు మొదలైనవారని చెప్పిన చోడుడు దేశికపులను బెర్కొనకపోవునా? రామేశ్వరాది కవులస్తుతి ఇచ్చట నుండియుండును. ఈవిష

యనూచికవల్ల మార్గకపులన కాళిదాసాది సంస్కృతకవులనుట తెల్లమగుచున్నది. మార్గకవిత యనగా రామకృష్ణకవిగారు వచించినట్లు సంస్కృత కవిత యనుట విస్పష్టమగుచున్నది. దేశికవిత యనగా కర్ణాటాంధ్రాది దేశభాషలలో తెప్పబడిన కవిత్వ మనుట నిశ్చయము.

ఇక చాళుక్యరాజు మొదలగు పలువురు తెనుగున దేశికవితను బుట్టించి యాంధ్రవిషయమున నిల్పినన నన్నెచో డునిమాట గమనింపదగినది. తెనుగున చాళుక్యరాజునకు పూర్వము కవిత లేదు. ద్రావిడకర్ణాటాది దేశభాషలయందు కవిత యుండెను. ఆభాషలయందువలెనే తెనుగు భాషయందును దేశికవితను చాళుక్యరాజు గులు పుట్టించి యాంధ్రవిషయమున నిల్పినది వై పద్యముయొక్క భావము.

కావున తెనుగు కన్నడ భాషలకు సామాన్యపదజాల మేర్పడుటకు రెండు కారణము లగపడుచున్నవి: (౧) సహజత్వము చేత; (౨) తెనుగు కవితకు గన్నడకవిత మాతృక యగుటచేత. రెండవదానికంటె మొదటిదే ఈ సామాన్య పదజాలమునకు విశేషించి కారణభూతమైనట్లు తోచుచున్నది.

ఇక హొసకన్నడమునుగూర్చి ఇంచుక వ్రాయవలసి యున్నది. హొశెకన్నడము తమిళమునకును చాల సన్నిహితసంబంధము కల ననియు, అట్టిసంబంధమే హొసకన్నడ

మునకు తెనుగునకును గలదనియు పైన ప్రాసీయున్నాను. హాళికన్నడము హాస కన్నడముగ నెట్లు మారినది? తమిళముతో కేవల నన్నిహిత బాంధవ్యముగల హాళికన్నడము తెనుగుతోడి నన్నిహిత బాంధవ్యముగల హాసకన్నడముగ నెట్లు పరిణమించినది? విచారింపగా నిట్టి మార్పు రెండు కారణములవల్ల కలిగినట్లు తెలియుచున్నది. ఒకటి, వీరశైవమత వ్యాపనము. ఈ మతోత్పత్తికి కారకుడగు బసవేశ్వరుడు కర్ణాటకుడేయున్నను, ఆ మతము కర్ణాటకమున తెనుగువారిమూలమున వ్యాప్తించెను. బసవేశ్వరుని యనుయాయులయం దనేకులు కర్ణాటకు లున్నను దేశసంచార మొనర్చి, ప్రతివాడుల కోహటించక కర్ణాటకమున వీరశైవమతమును నెలకొల్పినది పాల్కురికి సోమనాథుడును నాతని శిష్యులును. ఇందు మూలమున తెనుగువారికి కర్ణాటకులతో పొత్తు కుదిరి సంపర్క ముత్తిశయిలైనను, కర్ణాటకైవులు తెనుగు కైవులు విరిచించిన మతగ్రంథములు పఠించుటకై పూర్వముకంటె తెనుగు నెక్కువగ నభ్యసించి యందలి యుద్గ్రంథములను తమభాషలోనికి పరివర్తన మొనర్చుకొన నారంభించిరి. తెనుగుపదములు పలుకుబడులును కన్నడములోనికి బ్రాకి క్రమముగ భాషకు నూతనరూపమును గలుగజేసినవి. రెండవది, విజయనగర సామ్రాజ్య స్థాపనము. ఈ సామ్రాజ్యమును స్థాపించినది తెనుగువారని మావాదము. కర్ణా

టకులని కొందఱు తలచెదరు. ఏవాదము నిశ్చయమైనను అందఱు నంగీకరించదగిన విషయము లొందు రెండు కలవు. అం దొకటి, సామ్రాజ్యమునకు రాజధానియగు విజయనగరము తెనుగు కన్నడరాష్ట్రముల సరిహద్దవ బల్లారి సీమయం దుండెను. మఱియొకటి, ఆద్యమున విజయనగరరాజుల పాలనమునకు కన్నడ భూమికంటె నెక్కువ వైశాల్యముగల తెనుగుదేశము లోబడియుండెను. ఈకారణముచేత తెనుగు కన్నడప్రజలకు విజయనగరము కూడలియాయెను. ఇంతేకాదు; తెనుగువారును కర్ణాటకులును నొకరాష్ట్ర ప్రజలై యొకరాజ యేలుబడికి లొంగి, రాజకార్యనిర్వహణయందు సర్వదా కూడి మాడి పను లొనర్చుచుండుటవలనను తెనుగువారు కర్ణాటకమునను కర్ణాటకులు తెనుగు దేశమునను రాజ్యాధికారములయందు నిరంతరము వర్తించుటచేతను, సంతకు పూర్వము వీరశైవ ప్రచారమున మారిన ప్రాతకన్నడభాష మఱితగ మారి హాసకన్నడముగ పనగా నిష్పదు వ్యవహారముననున్న కన్నడముగ బరిణామ ముండెను.

తలతంత్రాదిపదములు హాళికన్నడమునలేక హాసకన్నడమున మాత్రము గానవచ్చెడిని. ఇవి హాసకన్నడమున నూతనముగ బుట్టినవని చెప్పటకంటె, తెనుగుననుండి కన్నడమునకు బ్రాకినవని చెప్పట యుష్వగు. మఱియు, ఈపదములు

విజయనగరయుగపు గవుల గన్నడవాఙ్మయమున నె గానవచ్చుట ఈయాహకు ఊతయిచ్చి దృఢపరచుచున్నది.

ఇక తలతంత్రాదిపదములనుగూర్చి యిండుక విచారితము. తళతంత్రమన కన్నడమున సైన్యమని యర్థమని ఈక్రింది కుమారవ్యాసుని భారత ప్రయోగములవల్ల తెల్లముగా గలదు.

కోశ బలు తళతంత్ర హెచ్చిద జేశ
దుగఁవమాత్య, మిత్ర, మ
హీశ, జన వెంబుదు కణ
సప్తాంగ నన్నాహ||
—ఉపో, ౯. ౩.

హరియ చక్రద సత్వవీతన
ధురదోశాయై న రథద చక్రదో
ళరిబలపనిడ ముగ్ధి కెడదపు
బహళ తళతంత్ర.
—కోశ, ౩. ౫౬.

ఈరెం దుదాహరణములయందును 'తళతంత్రము' సైన్యమను నర్థమున ప్రయోగింపబడినట్లు విశదమగు చున్నది. కన్నడవాఙ్మయమున నితరత్ర ఈపద మీయర్థముననే వాడబడినదని పండితులు చెప్పుచున్నారు. తెనుగు వాఙ్మయమున నీ పదమునకు నన్నిచోడుని కుమారసంభవమునందు

“దారల వట్టఁ బంపు తలతంత్రముదా వడినంపు” (౧౧, ౫౭౫) అను పద్యమున నొక ప్రయోగముమాత్రము గాన్పించు

చున్నది. ఇచ్చట తలతంత్రమున కేమియర్థము చెప్పకొనవలయును? సైన్యమనియూ? 'తంత్రము' అనుమాటకే సైన్యమన్నయర్థము కలదు.

తస్త్రం న్వరాప్ర్యాపారే
తస్తువానే పరిచ్చజే
ఏకప్ర్యోభయార్థత్యే
కుటుంబవ్యాహతావసి
సేనాయాం సామసూత్రే చ
సిద్ధాస్తేఽ స్యకుటుంబకే||

—కోశ. వానాధార్మ్య పరిశేషము (తిరువ పంతపుర ముద్రితప్రతి, పుట, ౩౫.)

తమిళమునందు సైతము తంత్రమన్న సైన్యమని యర్థము కలదు.

తానై పదాలి దండం పతాకిని
వాని యనీకం వాహిని తన్నిరం
సెనై పగుది పాడిబలం పడై
—సింగలం తై, -౬-౪౦౦.

తెనుగునను తంత్రమన్న సైన్యమనుటకు గొంతయోధార మున్నది.

ఉ|| మంత్ర సమేతమై భువన
మాన్యత నొప్పు నమోఘబాణ మా
మంత్రితుడేసి యాతనికి
మన్నన రెట్టిగ నిచ్చి వేడ్కమై
మంత్రుల భృత్యులన్ బుధన
మాజము వైశ్యుల వారిజాక్షులన్
దంత్రము రాజ్యచిహ్నముల
ద్రవ్యసమాహమునిచ్చెఁ బెంపుతో||
—విర్య: ఉత్త. ౯, ౧౦౦.

ఇచ్చట 'తంత్రము'న పైన్య మనియే యర్థము చెప్పవలయును. శత్రుపురమగు మధురకు శత్రుఘ్నుని పట్టాభిషిక్తుని జేసి రాము డంపుచు నాతనికి పై పద్యమున బేర్కొన్నవాని నిచ్చెను. అవి,-

మంత్రసమేత
మైన బాణము వైశ్యులు
మన్నన వారిజాక్షులు
మంత్రులు తంత్రము
భృత్యులు రాజ్యచిహ్నములు
బుధసమాజము ద్రవ్యసమూహము.

శత్రునిద్యూలనార్థము శత్రుఘ్నుని మధురాపురమున కంపిన రాముడు శత్రు నిద్యూలనమునకు ముఖ్యసాధనమైన పైన్యము నిచ్చియుండవలయును. కావున పై పద్యము లోని తంత్రమునకు పైన్య మనియే యర్థము. మఱియు 'తంత్రము'నకు పైన్య మను నర్థమున ప్రయోగాంతర మొందు పండితా రాధ్య చరిత్రయందు గానవచ్చెడిది:

దండనాయకులును తంత్రంబులీశు
దండనాయకులును తంత్రంబు గాగ...

ఇచ్చట బల్లహుని రాజ్యాంగములు పరివారము మొనలైనవి యెన్నబడినవి.

'మంత్రులు, విబుధులు, అమాత్యులు, కరణములు, ప్రెగడలు, బండరు, కాళ్ళరు, బానిసెలు, తలవరులు, లెంకలు, ప్రధానులు, హితులు, ఆపులు, పురోహితులు, గాయకులు, నర్తకులు, కలివరులు, పండితులు, తార్కికులు, పాఠకులు, దాసులు,

బంట్లు, విలాసినులు, దండనాయకులు, తంత్రము, పౌరాణికులు, ద్వారపాలకులు,-'

ఇంతకంటెను చక్కని ప్రయోగ మొకటి బనవ పురాణమున గాన్పించుచున్నది. చూడుడు:

దండిమై మఱియొక్కమండజంగమము
వెండియు బనవన దండనాయకుడు
మంత్రులు దానును మహిషతి వనుప
దంత్రంబునకు జీవితము వెట్టునెడను
వచ్చి యాయత్థంబు వలయునంతయును
నిచ్చినగాని యొం డే నొల్ల ననుచు
గట్టించి యడుగుడు బెట్టెలమాడ
లట్టున్నభంగి నాయయ్యకు నొసగ
దంత్రసమేతులై ధరణీశుకడకు
మంత్రివర్గం బేగి మఱియిట్లు లనిరి
చెప్పిన గొండెమా జెప్పకయున్న
దప్పగు నటుగాన చెప్పగవలసె
బనిసేయ వెఱుతుము బనవయ్యతోడ
ధనమెల్ల నొక్కమిలిదని కిచ్చె...

—బసవ. ఆ ౩. పుట ౫౪.

ఇచ్చట తంత్రమన పైన్య మనియే యర్థము. అట్లే పూర్వీకులగు వీర తైవకవి పండితు లర్థము చెప్పియున్నారు. బనవపురాణము కన్నడికరించిన భీమకవి తంత్రమును 'పెర్వలము' (పెద్దసేన) అని భాషాంతరీ కరణము గావించియున్నాడు, చూడుడు:

'తండ తండన పెర్వలకెముం
కొండు జీవితముం కొడవెడగ
మిండజంగమ వాగలై తందురవణిసినిందు

—బస. ౧౧-౨.

ఇట్లు పాల్కురికి సోమనాథుని 'ద్వివ
దలే పెట్టి వద్యములుగ బెనచిన పిడుపర్తి
సోమనాథుడును తంత్రమన 'భటమండలి'
'నేనలు' అనియే యన్వయము జేసి
కొన్నాడు. చూడుడు:

క. పెండియు నొకయెడ బసవన
దండేగుడు మంత్రివరులు దానును ధరణీ
మండలపతి యనుమతి భట
మండలికిని జీతమొనర మన నిచ్చునెడన్ ||

క. ఒక విటజంగమవరుఁ డచ
టికి ధనకాంక్ష మెయిగడువడిం జని యీపే
టిక నిడియు న్నాయర్థము
సకలము నిమ్మని యడుగ బసవఁడత్యర్థి ||

గీ. ఇచ్చె ధనమెల్ల విటజంగ మిచ్చ మెచ్చ,
దానిఁగని తోఁడిమంత్రులు దంత్రినహీతు
లగుచుఁ జని రాజుఁగని యిటులనిరి తమదు
హస్తములు మస్తకమునను హత్తుకొలిపి.

డి. చెప్పిన కొండెహాసనుచుఁ
జెప్పకయుండిన ద్రోహహాసుమీ
జెప్పినయట్లే నేనలకు
జీవితముల్ బసవన్న దిద్దుచో
నవ్వుడు మిండజంగ మొకఁ
డర్థము సర్వము వేడ నేరికిం
జెప్పక నిచ్చె నానచివ
శ్రేణుతో బని సాలు మా కికన్ ||
— బస, 3: ౨౫.

కావున 'తంత్ర'మన పైన్యమను నర్థ
మున ప్రయోగము బహుళముగ గన్పడు
చున్నది.

ఇట్లు తెనుగునగూడ తంత్రశబ్దము
పైన్యార్థమున వాడబడియున్నది. తంత్ర
మన్న పైన్యమయిన "తలతంత్రము"నకు
విశిష్టార్థ మేదో యుండవలయును. 'తలతం
త్రము'లోని 'తల'కు అర్థము నిరూపించిన
ఈ శబ్దముయొక్క వాస్తవార్థమును కను
గొనవచ్చును. ఇచ్చట 'తల' యన నర్థ
మేమి? తలకడచు, తలచావడి, తలపొలము,
తలమించు, తలమిగులు, తలమీఱు, తల
సాల, తలవాకిలి—ఇత్యాది పదములలోని
'తల'కు గలయర్థమే 'తలతంత్రము'లోని
'తల'కును చెల్లగలదు. ఈ పదములలోని
'తల'కు, 'ముందు', 'పురోభాగము' అని
యర్థము. ఈ సందర్భమున తలపొలము, తల
చావడి, తలసాల, తలవాకిలి యనువయిన
యుదాహరణములు. తలపొలము = పొలి
మేర పెంబడినున్న పొలము; అనగా (ఊరి
పొలమున కంతటికిని) అగ్రభాగమున నున్న
పొలము. తలచావడి = (ఇంటి) ముందరి
చావడి; తలసాల = మొగసాల, అనగా
(ఇంటి) ముందఱి సాల; తలవాకిలి = (ఇంటి)
ముందఱి వాకిలి. ఇట్లే తలతంత్రము, అనగా
పైన్యమునకు (మార్గమును నిరుపద్రవ
ముగ జేయుటకై) ముందు నడచెడిదళము,
ఎలగోలు, అని యర్థము చేసుకొనవలెను.

కుమార సంభవములోని తలతంత్ర
మున కిదియే యర్థము.

'గోమిని': — నన్నెచోడుని కుమార
సంభవమున ఈపదము చూపట్టుచున్నది.
నన్నెచోడుడు దీని నెటనుండి గ్రహిం

దేను? ఈ మాట తెనుగున నున్నది. కేతన దశకుమార చరిత్రయందు; (౧౦ : ౧౦౮)

గోమిని యనునరుఁగిన యా

భామిని నిల్లాలిఁ జేసి పై నొక యాలిం

గామించి వేటుకొనియె

గోమిని యనునతి గుణంబు కొలఁది

యెఱుంగఁ

దీనికి మాతృకయైన యాచార్య దండి

మొక్క దశకుమార చరిత్రయందును ఈ మాట కానవచ్చుచున్నది.

“ఇయ దుత్వా ధూమిని, గోమిని, మృవతీ, నితమ్మవత్యః ప్రమాణ మిత్యవ ఘ్టో మయా”. “పున రనయక్తో గోమిని త్తాంత మాఖ్యాతవాః.” (౬-వ ఉచ్ఛ్వాసము, మిత్రగుప్త చరిత్రము).

ఇచట ‘గోమిని’ యనునది యొక స్త్రీ పేరు. దండ్యాచార్యుని కాలమున నీ పేరు స్త్రీలకు బెట్టుట యాచారము గాబోలు. ‘గోమిని’ లక్ష్మీ శబ్దమునకు సమానార్థక పగుటవల్ల, లక్ష్మీ పేరు పెట్టినాచారము పుటివరకును సామాన్య మగుటచేతను, దండ్యాచార్యుని కాలమున ‘గోమిని’ నామ పురుషులగు స్త్రీ లుండియుండు రనితలచుట సహజముగాదు. సహజ మయినను కానవచ్చును క్రీ. శ. ౮-వ శతాబ్దమునందు కవిజదేశాంతర్గత మగు కాంచీపురవాసి పురుగు దండి ఈ మాటను గ్రంథస్థము చేసి ఁడు. - దశకుమార చరిత్రము ఇప్పటి ను సంస్కృతమును జదువుబాలు రెల్లను

జదువవలసిన పాత్యగ్రంథము. ఆ కాలము మాట చెప్పవలయునా? సన్నెఱుఁడుమొ కొంచమో గొప్పగనో సంస్కృతభాష నభ్యసించి యుండవచ్చును. ‘గోమిని’ శబ్ద మును చోడుడు దండిగ్రంథమునుండి సం గ్రహించి యుండవచ్చును; లేక ఆపారమైన సంస్కృత వాఙ్మయజలధియం దేమూల నుండియేనియు గ్రహించియుండవచ్చును.

కేనము:—ఈదశము తలతంత్ర, గోమి న్యాదులవలె ప్రాగన్నడమున లేదు. వాని వలె నిది యెచ్చటనుండియో కన్నడము నందు జొచ్చినది. విజయనగరయుగారంభ మునకు పూర్వము బయలువెడలిన యాంధ్ర వాఙ్మయమున ‘కే న ము’ గానవచ్చు చున్నది. క్రీ. శ. ౧౫-వ శతాబ్ద పూర్వ భాగమునందున్న మడికి సింగన్న ‘నకలనీతి సమ్మతము’ అను నొక సంకలనగ్రంథమును కూర్చినాడు. ఆ కాలమున లభ్యములగు ననే కాంధ్ర నీతిగ్రంథములనుండి పద్యములను గొని యందు సమకూర్చియున్నాడు. కామం దకమను నొక ప్రాచీనతరమగు గ్రంథము నుండి కొన్న పద్యములయం దొకదానియం దీ ‘కేనము’ గాన్పించుచున్నది.

గీ. ఉభయ వేతన జనులతో నొయ్య గూడి సాలశిల్పోపదేశమిమంబువలన గృత్యపటం బెఱుంగుచుఁ గేనమునను నాన్యపాలుని చేష్టల నరయవలయు.

ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయమున 'కేనము' గలదనుట క్రిష్ణమాణముచాలును. ఇది తైవ కవిప్రయుక్త కర్ణాటాంధ్రపదమనుట చెల్లదు.

'రత్న భండారము'లోని 'రత్న' 'భం డార' శబ్దములు రెండును సంస్కృత పద ములు. సమాసముగూడ సామాన్యమైనదే. కావున నిది తెనుగుమాట యైనను కావచ్చును. ఆ కాలమున రాజు లందఱి కడను రత్న భండారము లుండెడివి.

కావున, నీ చర్చవల్ల చేరిన దేమనగా, ౧. అనాదినుండి తెనుగు కన్నడభాషలకు గల సంబంధముచేత సామాన్యపదజాల మేర్పడెను.

౨. హళైకన్నడము హొసకన్నడముగ మారుటకు ప్రధాన కారణము తెనుగు భాషాసంస్కరణముచేతనే.

౩. వీరతైవప్రచారములమున ననేక ములగు తెలుగుమాటలు కన్నడభాష యందు జొచ్చినవి.

౪. తలతంత్ర, కేనాది శబ్దములు హళైకన్నడమున లేవు. వ్రాడెనుగున కలవు.

౫. ఇవి హొసకన్నడమున కానవచ్చుటచేత తెనుగునుండియే కన్నడమునకు కై కొనబడె ననుట నిశ్చయము.

కాం గ్రె సు చ రి త్ర

పట్టాభి శీతారామయ్యగారి యింగ్లీషు గ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము

ప్రతి 1 కి ధర రు. 2-8-0.

ఈ ప్రతులు ఆంధ్రప్రతి ఏకెంటు అంకితపదన దొందును.

మేనేజరు:—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు.

తెనుగు తల్లి

శ్రీ శివరామం

ఏనాడో భోగాల తేలిందిలే! తల్లి

ఈనాల్గు దిక్కులూ ఏలిందిలే!!

దాసిగా ఈనాడు తలయొగ్గనే లెమ్ము

నిరుపేదయై నేను దురస్థిగానిమ్ము

ఏనాడో సంఘదల కురిసిందిలే! తల్లి

ఈ నాల్గుదిక్కులూ విరిసిందిలే!!

చిరునవ్వు నవ్వెనా వరము 'లనిపించేది

ఎరుపుచూ చొరసెనా ధరణి వణికించేది

ఏనాడో గరువాన తిరిగిందిలే! తల్లి

ఈ నాల్గుదిక్కులూ పెరిగిందిలే!!

తనమాట తనపాట తనతనము తనశక్తి

ఇరుగుపొరుగుమ్మలకు ఎరువుగా ఇచ్చింది

ఏనాడో అందాల పండిందిలే! తల్లి

ఈనాల్గు దిక్కులూ నిండిందిలే!!

పేరుపెంపులు లేక దారితెన్నులు కాన

రాక ఈనా డిట్లు శోకించు తెనుగమ్మ

ఏనాడో భోగాల తేలిందిలే! తల్లి

ఈనాల్గుదిక్కులూ ఏలిందిలే!!

పసికూన

శ్రీ జనమంచి కామేశ్వరరావు

కలుపుతీయని జొన్న చేను-

పై నుండి విసిరింది గాలి:

గాలిలోనే కలసి నిద

పీఠలై యెగిరి వచ్చింది.

చేనులో ప్రతికంఠ యూగె

కలుపుకత్తెలు తలల నూపె

గట్టుపై మోతుబరిరైతు

వెగటుగా నవ్వులే యుమిసె.

“బట్టలై లయ్యింది గుట్ట

చింకాల బిగువు లెటు దాగు?”

ప్రతిసోట ఈవాదె నానె!

ప్రతియొట ఈ వూసె రేగె!

ఊరిముంగిల పెద్ద లంతా

అతితెలివి తలులు పంకించి,

మీసాల తెగనవ్వినారు,

మీసాల నెగడుచ్చినారు.

ఇందరీ నవ్వులూ ఉప్పెనై

రుసరుసలు వోవుచూ వెరిగి

ఏ పాప మెరుగనీ నినువు

ఉనుదులే యాచ్యేసి తరిగె.

భావవైశిష్ట్యత

①

‘హి మా నీ’

కావ్యకళాత్మయగు కవితావైశిష్ట్యతకు రసార్థముగు భావము ప్రధానము. రసహృదయుఁడు కాని రచయిత రచనలు భావహీనములై అనుజ్వలము లగుట తథ్యము. రసనిష్పత్తి కాధారమగు భావోన్నత్య ప్రకాశముచే మనోజ్ఞమగు కావ్యకళాసందమే బ్రహ్మానందతొల్యమని యాలంకారికుల నుడువు. రచనలందుఁ బ్రస్ఫుటమగు భావసాందర్యమున జరిత తన్మయుఁ డైనప్పుడే కవితకు సిద్ధి. ఈ విశిష్టగుణ విహీనములైన రచనలు అప్రకాశమానములును, నీచభావపూరితములును.

హృదయములను భావోద్రిక్తము లొనఁచుటయే కళాన్వభావము. హృదయాహ్లాదకరములును, ఆనందజనకములును, మనసులందు భావనుధల ప్రవించఁజేయునవియునగు ప్రకృతిసాందర్య విలసితము లగు తావులు కళాస్నిగ్ధము లనుట రసపిపాసువుల సాందర్యతత్వము. బాహ్యంతర ప్రకృత్యా రాధనమునఁ బ్రస్ఫుటమగు భావమరీచికలందు చిత్తము ప్రకాశిత మైనపుడే రచనాసాధ్యతమునఁ గలవన్నెలు కవితను దిద్ది తీర్చఁగలవు. వాసంతలలికకు సురభిశసుమము తెట్టివో కవితకు భావము లట్టివి. సాహితీకృషిలో సాందర్యార్చనమే ఉపాధిగాఁ గల కవికుమారులకు భావవైశిష్ట్యత రచనకు షర

మావధిగా నోచఁబడినది. ఆంధ్ర పారస్వతమునకుఁ బునాదిమైన భారతసంహితయందు తుది పదునైదు పర్వములలోని భావవిలసితమైన రచన ప్రపంచకవితలో మేటి యనిపించుకొని శతాబ్దుల మన్నన లందుకొన్నది. ఈ కారణముననే తిక్కన లేఖని స్రవించిన కవితాలహరి నిత్యయావనియై, నిత్యజీవనియై నిత్యపావనియై, విశ్వమును ఆనందస్థావితమొనర్చుచున్నది. లేఖనీముక్తమైన రచనలో కాక, దానిం జదివినపిదప హృదయముల నాకర్షించు భావచిత్రణలోనే కవితావైశిష్ట్యత గలదు. సాందర్యస్పృహ కనువైనది భావము; భావమున కానందము గలుగఁజేయునది కళ. లలితకళల కొక్కొక ప్రత్యేక విశిష్టత కలదు. గాయకుడు సృష్టించిన మహాగానముల కేభావములు తావలమైనవో, ఆభావములే చిత్రకారుని రేఖలందుఁ బ్రస్ఫుటించినవి. స్వరమధురములైన రాగగీతము లెట్లు శ్రవణానందములో లట్లే రేఖాసుందరములైన చిత్రములు నయనానందకరములు. భావనాద్యోతకమై మానవ వికాస కారణమైన కవిత యన్ని కళలకన్న నిత్యమైనది. నూత్న స్వరకల్పనములచే రాగములు భేదించినను, నవ్యరీతుల ప్రభావముచే చిత్రలేఖనము మారినను కవితాభావముల కే మార్పులును తీర్పులును గవరావు. శతాబ్దులనాటి కవితలు

భావాన్నత్యముచే నేటికిని పూజ్యములు. నేటికితలు అనూహ్యమైన భావికిఁగూడ పంపులు దిద్దఁగలవు. ఈభావమరీచులలో పులకితమైన విశ్వమునకే రసానభవము. ద్రష్టులకు రసానుభవము కలిగింపఁజాలిన భావమునకే పరిణతి. భావపరిణతికొఱకే కవుల కళాతపస్సులు. పూర్వకవులు నేకరించిన తలపుపంటల జీర్ణించికొని, తన ప్రయత్నములకు మంగళాచరణము గావించి, హృదయము కళాశ్రీచరణాంకితముగి సొంద రావచ్చున కున్ముఖుడైన కవి కవితకే రస వీనసిద్ధి.

సాహితీ సారస్వతములు ముక్తిసాధనములు. కావ్యకర్తయగు కవికృషి ముక్తిసాధనమున తా నొక్కఁడే తరించుటకాక జగత్తును తరింపఁజేయుట. సమకాలికమైన జగత్తునకే కవికావ్యములైనచో ఉన్నత సాహిత్యమున కీభావలో నవసరములేదు. అసంతమైన విశ్వవిరాణమునకే కావ్యము లుద్భవించినవి. ఇహపర ప్రభావములచే కల్పితములైన కృత్రిమసంఘటనములందు నిక నొక్కదెసఁ గననివా రిటు నటు జనినను ప్రభావ మానవ నాగరికతా పరిణామమును సరిదిద్దఁగలిగినవి కావ్యములు. ఈయాధారము చేతనే కావ్యకళోజ్వలములగు పురాణములు ప్రభావమానము లనెడి యారోఽస్తి. విశ్వ హితభావవిలసితము లగు కవితలే పృథ్వీ జీవితమున కంచులు దిద్దఁగలిగిన రిచనలు. ఇట్లనుట కవితావైశిష్ట్యత నిరూపించుట కాలము యొక్క కార్యమనుట. నేటికిని ద్విగుణితయశోవంతములై విరాజిల్లుచున్న భారత భాగవతాదుల యంతరము నానా రీతులైన మానవ మనసిక తత్వమును

నమాలోచించి, శిథిలమానవ ప్రకృతికి ప్రాణప్రతిష్ఠ గావించి, భావికిఁగూడ అదృష్ట రేఖలు గీయఁగలిగినది. కవికలమున కింతటి ప్రభావమున్నది. మానవత్వమునకే రెక్కలు తొడిగి ఆధ్యాత్మికప్రపంచమున కెగయునట్లు నర్చిన ఆదికవుల యమృతలేఖనులు ప్రపంచ సాహిత్యము ముక్తిసాధన మన్నచో నట్లు చెప్పవా రెవ్వరు? అనవరతతపోనిష్ఠచే నిస్సంగియైన హూనిపరునకు ముక్తి యాత్మగత మెట్లయినదో అట్లే, కళాతపస్సునకు ఫలమైన సాహిత్యప్రతిభచే కవికిఁ గూడ ముక్తి యాత్మగతమైనది. ఆత్మశక్తిచే నిర్గుణ బ్రహ్మజ్ఞానము నాజ్ఞించినవాఁడు ఋషి; ఆత్మభావవ్యాప్తిచే బాహ్యస్పృహికి పరమావధి నెఱిగించినవాఁడు కవి. ఇరువుర కును సాధనలు వేఱైనను సాధ్యమైన వస్తు వొక్కటియే. ఇరువురును పరబ్రహ్మస్వరూపమునకు వ్యాఖ్యాతలే.

రసభావములకు వ్యత్యాస మణుమాత్ర మగుట, కవితలో భాషప్రాధాన్య నమీక్ష యందు రసచర్చ యనుల్లంఘనీయమైనది. రసానుభూతికి భావమనునది ఉద్దీపనమనుట కొందఱి వాదము. బాహ్యవస్తు ప్రేరితమైన భావపరంపరచే పరిణామము చెందిన చిత్ర వృత్తినే రసానుభూతిగా నెన్నుకొని, భావమును విభావమున కంటఁగట్టి సరిపెట్టుకొన్నచో పై వాదమునకుఁ గొంత బల మేర్పడును. రసభావముల కన్యోన్య మవినాభావ సంబంధ మున్నది. తాప్రాదేశమునే యాధారముగాఁ గలిగిన గంధర్వచనకును, రసప్రవృత్తిప్రధానమైన కావ్యస్వరూప చిత్రణకును బాహ్యంతరములలో విశేషభేద మున్నది. పూర్వలాక్షణికులలో పై రెండు

సూత్రముల కనువైనట్లు వారివారి వ్యాఖ్యానము లొనంగినవారిరు తెగలవారును గలరు. శాస్త్రదేశము కల్పింపులతోడి బాహ్య కృతికే విలువనిచ్చినది. కాని రసవాదము అంతరంగ రమణీయతలో తన యందము చూచుకొనినది. భావసౌందర్య విస్ఫూర్తి గలిగిన రసవాదమునకు విజ్ఞుల యాభివ్యక్తి మున వగ్రతాంబూలము ముట్టినది. నాటి నుండియు సీరసికమతము రసరమణీయతలను కావ్యవస్తువులుగా నాదేశించినది. కావ్య త్మకు వైరభ్య మాపాదించిన రసికమతమునకు సౌందర్యార్చన హేతువైనదనుట నిర్వివాదాంశము. విశిష్టపదరచననే, కీతిగా ననున దించుకొని దానినే కావ్యమున కార్మయనిన లాక్షణికులు రచనలో రమణీయతాగరియ స్త్వము నొప్పుకొనరు. రసవాదమున వత్సలంకారములకు తావులేదన్ననుడి అలంకార మున కు కావ్యభావకములని చెప్పటతో ఛాయామాత్ర మగుచున్నది. “సౌందర్య మలంకారః”, “రమణీయార్థప్రతిపాదకః శబ్దః కావ్యమ్” “వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం” అనెడి రసవాదసిద్ధాంతములు విశిష్టరసభావ సౌందర్యమును కావ్యత్వగా నెంచుకొన్నవి. సాధనల కొఱకేపుంతల త్రొక్కినను లాక్షణికు లందఱును కావ్యసౌందర్యము నారాధించి రనుట సత్యము. ఆసౌందర్యమును గుర్తించి గీచిన గీతలుమాత్రము భేదించినవి.

కావ్యస్వప్తికి నిరోధ మేర్పఱుపఁ గల శాస్త్రనియమముల నొక ప్రక్కగా వదలి, కావ్యపుష్టి నొనఁగు రసవాదము సౌందర్య వ్యాప్తికొఱకు భావవైశిష్ట్యత కింతదూర ము తావలమైనదియు యోచించుట సాహిత్యప్రియుల కొక విధి. గుణాలంకారములు

కావ్యలక్షణము లన్నమాటకు సౌందర్యా యవనిరూపణమే అర్థముగా నిర్వచించుకొన్నచో మఱికొందఱు లాక్షణికులనుగూడ రసికమతానుయాయులుగఁ జేర్చుకొనవచ్చును. వారు కీర్తించిన వ్యంగ్యవైభవమును గూడ రసస్వరూపమున నొకతాఖగా నెన్నుకొనుట నష్టమ ములువదగినదెఁకాదు. యతను కొఱకే కావ్యము నిర్మింపఁబడినదని చెప్పినచో, రసభావసౌందర్య విరళీకృతము లగు కావ్య యోజనములే స్పృతివధమున నెవతరింపఁ దగినవి. ఇట్లు ఇరు తెగలకును సామరస్యమును కొంతవఱకుఁ దీసికొనిపోగలిగినను కొనలలో వ్యత్యాసము తప్పిచే. పరిణామమందు విరుద్ధగుణములచేతఁ గూడ మార్పు సంధక, పూర్ణముగ రసప్రదర్శన మొనఁగు ప్రధానభావము స్థాయిభావ మన్నది లాక్షణికు లంగీకరించినదే. రసస్ఫూర్తి సంతరమం దిముడ్చుకొనఁగలిగిన భావమే సౌందర్యస్థల నెఁగఁజమ్మఁగలుగు ననుకొనినచో వై నిర్వచనముయొక్క హృదయము చాలవఱకు తెల్లమగును. స్థాయిభావమే రసమై, సంచారి వ్యభిచారాది విరుద్ధ గుణములచే వైనను మార్పు సంధకపోవుట ప్రధానలక్షణముగాఁ గలిగియుండి అనుపంగి కములగు భావము లన్నిటికి స్వకీయవాసన నొనఁగుచుండును. నయనగోచరము లైన వస్తుదర్శనకారణమున ప్రభవించిన భేదమో దృప్తవృత్తులచే హృదయము పొందెడి యవస్థయే భావము. ఈభావము మనసునఁ దోచినప్పుడే రసస్నిగ్ధమైయుండును. ఇట్లని కావ్య లక్షణమందు రసవైభవమును కూడ మించిన దానిగ భావవైశిష్ట్యతను నిరూపించుచో సత్యదూరము గానివాద మగును. చిత్తవత్త్వి

కనునరించి రసము విభావానుభావాద్య
కథలయనుభూతిచే స్థాయిత్వము చెందు నని
కొందఱివాదము. అవస్థాభేదముచే భావము
విరిగాను ముందుచు స్థాయిభావముగ పర
మావధి చెందు నని మఱికొందఱిమతము.

ప్రకృతిస్థితిమమున రసము ఆస్వా
ద్యము. మానవజీవితముయొక్కగాని ప్రకృతి
యొక్కగాని సందర్భనమువలన కవిమనస్సు
నందు నిశితతైజ్ఞ్యముతోఁ గలిగిన భావాను
భూతియే రసము. కవిమనస్సున సాదామిది
సంకాశమై జనించినరసము విభావాదికముల
ప్రస్తారముచే తుదకు స్థాయిభావదశ నందును.
సాత్వికవ్యభిచారాదులకు తోడు తదంగ
ప్రస్తారముచే కావ్యమున విసుపు జనింపక
రసమునకు వైవిధ్యమును, ఆనందదాయక
త్వమును కలుగుచున్నవి. కారణము ఆధ్యా
త్మికమైనను, భౌతికమైనను, రసమునకుఁ
బ్రత్యాయపదము స్థాయిభావము. రససాక్షా
త్కారమునకు దృష్టిగోచరమైన వస్తుసౌంద
ర్యము విభావాదికమే మైనను కవిహృద
యము రసజ్ఞత నెఱిగియే యుండును. కావ్య
లక్షణములగు రసభావము లిట్లు పరస్పర
విరిగానుముచే కవిహృదయమును స్నిగ్ధ
మొనర్చి, యందు ప్రకృతిసౌందర్యము
వర్తించింపఁజేయును. ఈ స్థితియందు
కవి సామాన్యమానవుఁడు కాఁడు. సౌందర్యర
సైకజీవి మైనతరువాతనే కవి తన కవితను
కడుఁగలఁడు. కవి నీ స్థితికిఁ దీసికొనివచ్చు
నొకానొక సంఘటనము ప్రతికవికిని పొడము
యగును. ఆవిమయమునందే యతనినుండి
రసస్నిగ్ధమైన భావములతోడి కవిత వెలు
వగును. కథావ్యాప్యతి యనినను, సౌంద
ర్యార్చన యనినను అయ్యదియే.

ఈవిలక్షణమైన రచనలే పితృహృదయ
మును ఆనందమాలికలందుఁజేల్చి, ఆపూర్వ
సౌందర్యదృశ్య మొకదానిని కనులముందు
బ్రత్యక్షమగునట్లుఁ జేయును. స్వప్నమాత్ర
ముగ న్మృతివధమునఁ దోచినభావసౌందర్య
ములనే పునఃస్మరణమున ముఖించి రసపూరిత
మైన రచనలు కావించుట విశిష్టకవిత. అందలి
భావవైశిష్ట్యతే ప్రాజ్ఞుల అంజలి. సామాన్య
మానవదృష్టికిని కవిదృష్టికిని భేద మవలయును.
కవిమనస్సు మృదుఁమైనను తలపుటా త్రిడిచే
కిణాంకితము. వివిధరసములు కవినుండి
విస్ఫూర్తితో వెలువడు టాకారణముననే.
కఠిన సామాణ కర్మశత్రవునఁగూడ, సుమ
నసు సుందరమృదుత్వములు చూడఁగల్గిన
కవికి శృంగారము గుణముగాఁగల్గిన సౌంద
ర్యస్పష్టి కష్టము గాదు. సామాన్యమాన
వుఁడు యినుపపాదాలతో నలిపివేసిడి
చిన్నిగడ్డిపూవు కవిహృదయమును చలించఁ
జేసి, వవనవాసందభావముల రేకెత్తించి,
కనులవెంట నానందాశ్రువులను గురి
యింపఁగలడు. వికసితకుసుమ సందర్శన
మాత్రమున దివ్యత్వ మనుభవించి రసచకిత
మైన హృదయముతో సుమసౌందర్యము
ముందు భక్తిభావము న తలలు వాంచిన కవి
వరులును గలరు. దీని కంతటికిని కారణము
కవికి గల సౌందర్యత్వమే. ఈ తృష్ణాతి
రేకముచేతనే కవికాంతి లోకముల విహ
రించి, ఆయా భావదృశ్యములను తన కనక
లేఖనితో చిత్రించును. అప్పటి యాకవిస్పష్టి
విశ్వమునకే సౌందర్యప్రదమై వెలయఁగలదు.
మృగమదపారభవిధ
ద్విగుణితునసారసాంద్రబీగంధ
భగవేతనపరిమళమై
మగునపాలపు నెలపు నొక్కచూరురి మొలనెన్!

ఈ నాలుగు పాదములును ఆంధ్ర సాహిత్యప్రపంచమునఁ గల సౌందర్యసృష్టికి తావలమైనవి. ఇట్టి వెన్నియో కలవు. ఇందుఁ గల శృంగారము పరమఁబిత్రమైనది; అనూహ్యమైనది. ఇంతటి సౌందర్యము సామాన్య నేత్రములు చూడఁజాలవు; హృదయము లూహింపలేవు గూడ. ఊహ యెంతటివరకు కొనలు సాగినను యిందలి తీరి తెలిసికొనఁ జాలదు. దీనిలో నణుమాత్రమైన సౌందర్యముగూడ భావన కత్యంతమై తోచును. ఈ విషయమే నాలుగు గాక పదునాలుగు పాదములైనను ఒకప్పుడు కేవల వచనము వలెనే యుండి భావవైశిష్ట్యత లేకయుండును. వస్తు వొకటేయైనను భావసృష్టి కనువగుఁడ జాలమందు సౌందర్యము లేకపోయినచో రచనలో కవిత తోపించిన దన్నమాట. సౌందర్యమయము కానిహృదయము కవితలోని పనను రసంబైన చని చూడలేదు. దివ్యానందప్రదమగు నింతటి భావసంపదను హృదయమున రేఁగలిగినదే సౌందర్యసృష్టి. రసమధురమైన కవి హృదయమే యిందులకుఁ దగియుండును.

పరితల నోకానోక విలక్షణమైన వాతావరణమున స్నిగ్ధచేతస్కుల నోనరించునదే సార్థకమగు కావ్యము. కలమును బట్టి వ్రాసిన దెల్లను పద్యము కావచ్చును. పదమునకు నర్థమునకు నవినాభావ సంబంధము గాన నా పద్యమున కేదో యొకభావ ముండవచ్చును. అంతట నద్దానిఁ గవిత యనుట యవివేకము. కవిత్యభావసృష్టి కవికే తెలియును. భావమున కనువైనయర్థబంధురపదజాలము గూడ నప్రయత్నముగా సుధాలహరివలె లేఖనీముఖమునుండి

వెలువడును. కావ్యపతనానంతరము పతి మనస్సునకు తోచుభావజగతి కవి సృష్టించగలిగినదే. విశ్వహృదయాంతరాంతరములకు మునిగి భావరత్నముల వెలారింపఁగల కవిగీతు లన్నియు భావబంధురములై విశ్రాంతములై యుండును. సౌందర్యసృష్టి యెనర్చినందనోద్వ్యానము నవనిపై నాటఁగలిగిన వాఁడు కవి. మానవజీవితాద్ధిని మధింప హాలాహలగర్భమునుండి అమృతభాండము నీవలకుఁ దెచ్చుట కట్టివాని కొక కష్టమైన కార్యము కాదు. ప్రకృతి కవియైనచో, కవిమర్మకుఁడు. ఈతని విమర్శనమున వసంతి వైభవము లేయుగాంతమునలైన చెడవు. ప్రకృతి సిద్ధములైన చంద్రికలు మేఘావృతములైమెఱుఁగుమాయునేమో కాని, ఈకాల మాకాల మనునది లేక కవిభావములలోని వెన్నెలలు నిత్యములై విశ్వమునకు వెండి పూత లిడుచుండును. ఇంతటి యాన్నత్యముగల పగుటచేతనే కవికావ్యములు కాలమునకే యందులు దిద్దుచుండును.

ప్రపంచమునఁగల ప్రతిసమస్యయు కవి కేంద్రించినట్లుగ నితరులకుఁ గన్పట్టదు ; కవికిఁ గలదృష్టివైలక్షణ్యమే యిందులకు హేతువు. పరస్పరవిరుద్ధములగు నసంఖ్యాక సంఘట్టనములతో మానవజీవితము కవియెదుట ప్రత్యక్షమగును. అందలి సత్యానత్యవిచక్షణ కవిహృదయధిర్వణమున ప్రతిబింబించి, శతసహస్రరూపములతో జగ మంతయు నావరించును. కవిహృదయ ద్వారము నుండియే జనులు జగతిలోఁ బ్రవేశించుట. ఆతని హృదయదర్పణమునందే ప్రపంచ ప్రతిబింబములు, మానవజీవితచ్ఛాయలు దృష్టిగోచరమగుచుండును. 'తఱుకుటద్దంబు

నిత్యపులమనను' అన్న కవివాక్యము భావనను దూరదూరములకుఁ దీసికొనిపోవుట వైసత్యముచేతనే. భారత సంహితాది కావ్యములందున్న దేమి? జగములకు వెలుఁగిచ్చు భావమరీచికలము. తీవ్ర ప్రపంచవమస్యలు కవిహృదయరంగమున రేపిన సంఘటనజ్వాలలు. అధ్యాయములుగ వివరింపబడి ప్రదర్శింపఁబడిన మానవజీవిత ప్రకృతి. ఈముఖ్యసూత్రములచే బంధింపఁబడినది కావ్యకర్త హృదయము. ఈసూత్రములను ఆహ్లాదకరముగ చిత్రించునది లేఖని. సాంగిపాంగి చల్లఁబడిన పాలనుండి వచ్చు మిఁగడతరకవలె కతాబ్దముల ప్రపంచవర్ణితచే మధింపఁబడి మంజులమైన కవి మంతరాత్మనుండి జగతికి బ్రాణప్రతిష్ఠఁ జేయఁజాలు భావామృత ముదయించును. తదమృతాస్వాదనము ప్రజల యభిరుచుల కొలఁదియు, కోర్కెలకొలఁదియు, పూనికల కొలఁదియు నుండును. ఈతనెఱుఁగని మానిన సముద్రజలములఁ బడి యనువుల విడుచు కలుల, కావ్యజలధిలోఁబడి దిక్కుఁ దరిగానక చేతనారహితు లైనట్టివా రనేకులు గలరు. సమర్థుఁకు సముద్రగర్భమున కాంతి పుంజములగు రత్నఖనులు దొరకునట్లే, అర్హహృదయాలకు కవితలోఁగల యందంపు గనులు గోచరమగును.

ఒక్కొక్కచో సాందర్యసృష్టిచే హృదయమునకు దివ్యానందము గలుగఁజేయుకవి, ప్రకృతిప్రదర్శనముచే వేటొకయెడ మానస వికాసము గలుగఁజేయును. ఆనందమూర్తిమై అమృత వాహినులు కట్టినకవి, ప్రవక్తమై మహాప్రబోధము కావించుచుండును. చేసిన సృష్టికి, సాంపులు దిద్దుటగూడ కవికి

నిత్యకృషియైనది. సాహితీకేదారములందు కవి పండించినపంటలు యుగయుగములకుఁ గూడ లోకముల యాకలి తీర్చుచున్నవి. ఒక కావ్యము కాదు, ఒక గీతమైనను తుద కొక పదమైనను కాంతికిరణమువలె నిశితమై విశ్వమంతయుఁ దిరిగి లోకము వంతను ఒక్కత్రుటిలో వెలుఁగున స్థానమును. లేఖనీరేఖలలో వన్నెలు దిద్దుకొనిన యక్కరములు కవినే మన కనులముందు సాక్షాత్కారము చేయును. ప్రభాకరుని కిరణవర్షరంభణమున వెలుఁగొందెడి లోకమువలె, అనంత విశాలమైన ప్రకృతి కవికనులు దాటిపోవు. ప్రకృతి ప్రతియఁగువునుఁ దిశిలించి జీర్ణము కావించుకొనిన కవి భావోద్యమమై, మహాన్నతపదస్థుడై ఆత్మవల్లకిపయితన దివ్యవాణిని మ్రోయించి అవనికి సమృద్ధప్రబోధము కావించును. లేఖనీముక్తమైన ప్రతిపదము గూడ రమణీయార్థప్రతిపాదకమై జగతినే యానందపులకిత మొనర్చును. ఒకచో కవిప్రయుక్తమైన యొకపదమైనను పతితను భావనీమలో సనంత విధుల త్రిప్పి జీవితప్రకృతిని ప్రదర్శింపఁగలదు. కవిపదము వసంతకుసుమ కోమల సదృశము, ఆపనమే వేటొక్కచో అశనిపాత కర్కశము కూడను. ఒక పదమైనను భావ బంధురమై, ఒకప్రపంచమునే సృష్టింపఁగలిగి యుండును. ఉదాహరణ కీ క్రింది పద్యము గైకొనవచ్చును :

నీవు సుఖద్రుకంపె గడునెయ్యదు, గారవముఁదిర్పఁం
భావపసేయఁ; దిట్టినను పంజరవాధ! యొకంకు రాజనా
యావబృగంబునందు కుదియై పాపపంకజేటి వట్టియీ
యేవును బాదగా పథకు నీడ్చి నులాంగవరింతలో ద్రుతే.
“ఉద్యోగపర్యయ”

రచనలోని రమణీయత వటుంచుడు. ఈ ప్రత్యేకసందర్భమున చాపది పలికిన “ఒకండు” అనుశబ్దములో నామ జీవితమే యిమిడిపోయి రూపవైవిధ్యముతో వెలువడుచున్నది. ‘ఒకండు’ అనునొక్క మాటలో నెంతటి కవితయు, గొప్పదనము నిమిడియున్నవి! ఆ మాట తలచుకొనినంతలో, నిత్యశోకమున గడ్డకట్టిన యొకానొక కాంత హృదయవేదనారేఖ, బహుళ బాధావధానలలో తపస్వినియైన యొకకాంతతీవ్రవాక్కు, దుఃఖదూషితమైన జగతినే సృష్టించు నొక భావపరంపర, వెతవేడిలో మాడి కుమిలిపోయిన పవిత్రతలఁపురాపిడుల నుదయించిన నిరసన, గ్రంథముల నావరింపఁజాలు పూర్వగాథ, దుర్భరమై హృదయగహ్వరమున నుండి వెలువడువేదనా జీవితజ్వాల - ఇన్ని పొడగట్టుచున్నవి. ఆ పదమునకున్న బరువు భూగోళమునకు లేదు. దానికున్న నైశిత్యము మెఱపునకు లేదు.

ఇటులనే బంధురభావములచే నొకానొక సంఘట్టనాపూర్వకమైన జీవితగాథను విశ్వహీనముగా నొసర్చుటతో కవి రససిద్ధుఁడగు చున్నాఁడు. కవి ఒకకాలమునకును, ఒక దేశమునకును తెందనివాఁడు. భావజీవియై కల్పాంతమువరకుఁ గూడ నీయుర్విపై మనఁగలఁడు. వ్రాయు ప్రతి విషయమును విశ్వజనీనముగ నొనర్చి విశ్వహీతుఁడైన వాఁడు కవి. అతని కలముచాలులలో విశ్వమే తన హద్దులు సరిచేసికొనును. అతని కావ్యములలో విశ్వవీణాధ్వనులు శ్రుతి నెన్నుకొనును. అతని భావప్రకాశములో విశ్వము నకువెలుగు మాయదు. రసస్నిగ్ధ హృదయముతో కవి సృష్టింపఁగలిగినది కావ్యము. కావ్యమున కాత్మయైనది భావవైశిష్ట్యత. కవిభావవిశిష్టమైనది కవిత. కవి భావసృష్టిలో అనంతములైన జగత్తులు నిర్మితములు. ప్రకృతిప్రతిబింబమైన కవిభావసృష్టి శాశ్వతమై కవిని నిత్యయాశను నొనర్చి విశ్వప్రియునిఁ జేయుచున్నది.

ప్రార్థన

శ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి

ఈ మహోన్నతపద మధిష్ఠింపగానె నిలిడతమ తమోవృతుడనై నీవె యిట్లు కనికరపుత్రాడు గట్టి యీగాలి పడగ నెగురవేసిడి ప్రభుడవం చెరుగనైతి. వినుగు పుట్టిత్రాడాకకాంత వీడితేని, యెగిరెగిరి, తారుమారయి, యించుకైన దారి తెలియక, మెంతేని తల్లడిల్లి ప్రబలకంటకావృతభూమి బడుదునేమొ.

నీకరము నానియుంట బంధితుడనంచు తలచెదనుగాని అదియె స్వాతంత్ర్యమహిత మని గ్రహింపగలేక అల్లాడుచుంటి త్రాళ్లు మరికొన్ని తమప్రక్క లాగికొనగ. ఇంత ముస్తాబుచేసి రచించినట్టి గాలిపడగను జాగ్రత్తగా ధరించి ఇటునటుం దూలిపోకుండ నెగురవేయు చుండు మోస్వామి యేప్రొద్దు నుత్సుకతను.

కథకచక్రవర్తి - ప్రేమచంద్

(శ్రీ) దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావు

ప్రపంచచరిత్రలో ప్రతిదేశంలోనూ మేధా సంపత్తిగలవర్గం సామాన్యమూసవ సమాజం (Proletariat)తో జోక్యంలేక దూరంగా ఉండడమే సామాన్యంగా కావవచ్చే విషయం. తన్మూలంగా విద్యావంతులకూ విద్యావిహీనులకూ వ్యత్యాసం స్థిరమయింది. కాలవాహినిలో అప్పట్ప్పట్ ఆత్మానుభవంగల మహాపురుషులు అవతరించి యీ వ్యత్యాసాన్ని తమ ఆత్మజ్ఞానంతో దైవందిన ప్రచారాన్ని మేళవించి సర్దుబాటుచేసేవారు. కాని, ఇట్టితాత్కాలికసంవిధానం యిట్టివిషయాల్లో శాశ్వత ఫలితాలని చేకూర్చలేకపోయింది. కారణం, బుద్ధి వస్తుతః ప్రత్యేకకులీనత కలది గనక.

భారతదేశంలోకూడా ఈ విద్యావంతులకూ విద్యావిహీనులకూ గల కృత్రిమ వ్యత్యాసం గత కొన్నిదశాబ్దాలనుంచీ హెచ్చుపుతోండేది. కాని గతశతాబ్దంలోని చివరిరోజుల్లో జాతీయత్యష్ట వ్యాపించి మూసవ సమత్వభావాలకు దోహదముచేయజాలింది. భారతజాతీయ జీవనరంగంలో అపుడే గాంధీ మహాత్ముడు ప్రవేశించి విద్యావంతుల జీవనాదర్శాలలో సారస్వతకళావ్యవహారాలలో స్వప్రమేన ప్రజాహితద్వప్తిని నృప్తించాడు. ఈ మహాత్మభావాన్ని పొంది, తమసారస్వత జీవనాన్ని ఆ నరవడిలో దిద్దుకున్న వారిలో ప్రప్రథమ హిందీకథానికారచయిత, ప్రేమచంద్ మహాశయు డొకడు.

ప్రేమచంద్ జననం క్రీ.శ. ౧౮౮౦ లో. చిన్నపుడు ఇతన్ని 'నవాబ్ రాయ్' అని పిలిచేవారు. కాశీ సమీపాన్నున్న 'పండేపూరు' జన్మస్థలం. తండ్రి తపాలాగుమాస్తాగా నెలకి ఇరవైరూపాయలు తెచ్చుకొనేవాడు. వనాతనాచారపరుడు కాబట్టి ప్రేమచందుకు - విద్యాధిదశలోనే - ఓదీహానోపట వివాహం చేశాడు. పిమ్మట ఏడాదిలోగా కాలం చేశాడు. అందుమూలాన్ని కుటుంబభారం ప్రేమచంద్ మీద పడింది. దరిద్రబాధాహతుడైనా, విజ్ఞానతృష్ణగల యువకుడవటంచేత, ప్రేమచంద్ గ్రంథపఠనం నిరంతరాయంగా సాగించేడు. తనకష్టసుఖాలన్నీ సంతోషంగానే భరించాడని, ఆపిమ్మట తనమిత్రుడొకడికి వ్రాసిన హంకాన్నిబట్టి తెలియవస్తుంది. "అన్యప్రదేనతా, ప్రకృతీకూడా నాయందు దయఉంచినందుకు సంతోషం. నాజీవితం నిర్ణయలనేవకు అంకితమయింది. హరిసేవ ఒకటే మితిలేని సంతృప్తి నిస్తుంది!"

ఇంతలో ప్రేమచంద్ జీవనరంగంలో నూతనాధ్యాయం ప్రవేశించింది. మొదట నెలకు పద్దెనిమిదిరూపాయల ఉపాధ్యాయవృత్తిలో చేరి, కాలక్రమేణ స్వకృత్తివలన సబ్ డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ పదవిని సంపాదించేడు. తరవాత గోరక్ పూరులోని నార్మల్ స్కూలులో ప్రవేశించాడు. అసహాయోద్యమపు మొదటి రోజుల్లో ఈపదవికి రాజీనామా ఇచ్చి, శేష జీవితాన్ని సమగ్రంగా సారస్వత సేవకే అంకితంచేశాడు. ఈమహాత్తర విప్లవం అతని

జీవితంలో కలగడానికి మూలం గాంధీజీనందే శమే. ౧౯౨౦ లో గాంధీజీ గోరఖ్ పూరు రాక, ప్రేమచంద్ జీవితంలో నూతనాదర్శాన్ని రేకెత్తించి ధన్యతను చేకూర్చిందని అతడే ఒకచోట పలికాడు.

౧౯౨౦ సం॥కు ముందుకూడా ప్రేమచంద్ కొంతసారస్వత సేవ చేస్తూనే ఉండెను. ౧౯౦౨ సం॥లోనే కొన్ని కథలూ, ఒకటి రెండు నవలలూ ఉర్దూలో వ్రాశాడు. ౧౯౦౭ సం॥లో ఇతని ప్రథమకథానిక సంపుటం గ్రంథ రూపాన్ని వెలువడ్డది. 'సోజీ వతన్' Soz-i-atan) అనే శీర్షికతో ఉన్న ఈ గ్రంథానికి అధికారుల దురాగ్రహాన్ని చూరగొనే గౌరవం దక్కింది కాని, సమకాలికులైన ఉరుదూ వ్రాయితలు దూరదృష్టితో ప్రేమచంద్ ను గౌరవ్యత ప్రపంచంలో ఒకగొప్ప కాగల రచయితగా గుర్తించారు. ప్రేమచంద్ అప్పటినుంచి, తన జీవితాంతంలోగా పన్నెండు నవలలూ, రెండునాటికలూ, సుమారు మూడు వందలు కథానికలూ రచించాడు. పైగాటాల్ ప్రాయికథలూ, గాల్స్ వర్గీనాటికలూ కొన్ని నువాదంచేశాడు. మొదటిది ఉర్దూభాషలో గాసినా, తరువాత రచనలన్నీ కూడా ప్రజామాన్యానికి బోధపడే హిందీభాషలోనే వ్రాశాడు. ప్రేమచంద్ ఈరీతిగా హిందీ సారస్వతంలో కథకచక్రవర్తి అని అమరకీర్తి పొందాడు. ౧౯౩౬-వ సంవత్సరం శరత్కాళంలో పరమపదించాడు.

ఆధునిక హిందీసారస్వతంలో ప్రేమచంద్ కున్న ఉన్నతస్థానం కథానికారచిత్రంగానే. పంగసారస్వతంలో రవీంద్రుడు ఇత్యాదికి పూర్వమే కథానికారచన ప్రారంభించినా, హిందీలో కథానికారచనమాత్రం

ఇరవయ్యోశతాబ్దంతోనే ప్రారంభమయింది. బహుశా, ప్రేమచంద్ రవీంద్రుని రచనల వల్ల కథానికారచనావిధానాన్ని (technique) గ్రహించిఉండవచ్చును; కాని, అతడు 'కథానిక'ను గొప్పనేర్పుతో రచించి, మరిచి జీవం పోశాడు. అతని రచనలే ఇందుకు తార్కాణం.

ప్రేమచంద్ తనహిందీరచనల్లో వాడిన భాష విద్యావంతులూ సామాన్యులూకూడా అవగాహన చేసుకోగలిగినదే. ఈవిషయం నిమోన న్న త వ గ్గా ల కు మ ధ్య నున్న వ్యత్యాసాన్ని తొలగించడానికి సహాయపడుతుంది. కాని, అన్నిటిసే మించిన దివ్యవిషయం, అతని రచనలు భారతజాతి ఆత్మను ప్రతిబింబిస్తాయి; భారతవర్షంలోని జానపదుల సుఖదుఃఖాలూ, ఆశయాలు, ఇందు ప్రతిఫలిస్తాయి. అతని రచనలు భారతజీవన స్రవంతికి ప్రతిబింబాలుమాత్రమే కావు; అవి మానవుల్లోని శాశ్వతత్వాన్ని నిరూపిస్తాయి భారతజాతీయ జీవనంలోని పవిత్రమాధుర్యమూ, ఐక్యతా, యుగయుగాలనుంచి ధారావాహినిగా వస్తున్న ఆధ్యాత్మికవాతావరణ మూ-వీటిని బహుముఖాల ఘోషిస్తవి ఇతని రచనలు.

ప్రేమచంద్ దృష్టిలో, ఆదర్శకథానిక జీవిత స్వరూపాల్లో ఏదో ఒకదానిని చిత్రించాలి; సామాజిక నిబంధనాలని ధైర్యంగానూ సవిమర్శకంగానూ పరిశీలించాలి. మానవుని ఆంతరంగిక ప్రవృత్తులను 'సత్యం, శివం, సుందరం' అనుదివ్యస్థితిలో లయం చేయాలి. మానవుని ఔత్సుక్యాన్ని అభివృద్ధిచేయాలి. ఈ ఆదర్శాన్ని ఇతని కథానికలు అంజుకొన్నవి.

కథానికారచనలో సంగసారస్వతంలో రవీంద్ర శరచ్చంద్రులకున్న స్థానం, హిందీ సారస్వతంలో ప్రేమచంద్ కు ఉన్నది. డై డి మా:సానా, ఎడ్రార్ ఏలన్ పో, లూల్ మ్టాయి, ఛెకన్ — మొదలైన సాశ్చాత్యకథకులకు తీసిపోని రచనామాధురి ప్రేమచంద్ రచనల్లో ఉన్నది. భావ, విధానం (technique), వస్తువు (theme) — అన్నిటిని ఆదర్శ రీతిని సమ్మేళనంచేసి సమకాలిక భారతజాతీయ జీవితాన్ని ప్రావీణ్యముతో చిత్రించి, భారతీయ సారస్వతానికి ప్రపంచ వాఙ్మయంలో ఉన్నతస్థానం చేకూర్చడానికి తోడుపడ్డాడు. భారతీయసాహిత్యానికి ఖండాంతరభ్యాతిని తెచ్చిన రవీంద్ర శరచ్చంద్రాది మహాశయుల పంక్తిలో ప్రేమచంద్ తన స్థానాన్ని అక్రమించుకున్నాడు.

ప్రేమచంద్ రచనలు భారతదేశంలో ప్రముఖ మాతృభాషలలోనికి భాషాంతరణమవుతున్నాయి. ఇటీవల భారతి, ఆంధ్ర వారపత్రిక, కృష్ణాపత్రిక, ఏణ మొదలై పత్రికల్లో ఇతని అనువాదాలు ప్రచురించడం ముదావహం. స్వతంత్రరచనకుకూడా ఇతనిరచనలు సమూహాలుగా ఉండదగిన లోగడ 'భారతి'లో శ్రీశివశంకరశాస్త్రి ఒకటిరెండుకథలు అనువదించారు. ఇంకొకలువురు హిందీనేర్చిన యువకులు తెలంగాణ పత్రికలలో తమచు ప్రేమచంద్ రచనల వాదాలు ప్రకటించడం ప్రేమచంద్ రచనాప్రతిభ ఆంధ్రులకు తెలియడానికి తోడుతుంది. ఇట్టి ప్రయత్నాలు అంతర్రాష్ట్ర భాషాసారస్వతాభివృద్ధికి దోహదం కావని ఈ వ్యాసరచయితవిశ్వాసం.

ఆర్తనాదము

శ్రీ గుఱ్ఱం వేంకట సుబ్రహ్మణ్యము

ఏల, యిక జాలు డాగుడుకేళి బాల
అలసి లావెల్లి దళిగి శోషిలెమవాడ
అడుగులుడుకెత్తు, సర్వేంద్రియములునుడియు
కనలి కంపిలుఁ జివురల్లు కాయమెల్ల
ఒక్కలఘుపాత, మిక లేచు టుండఁబోదు
క్షణ ముపేక్ష నిరుక్త సంతుయము నాకు.
వినియు నాదైన్యగీతి దీనిని స్వయంబు
సేమఱుఁగు వీడి పరుగెత్తి నెవరుమీఱ

వ్రాలునన్నట్టి కయినెత్తి, ప్రాపాసంగి
పాలుచు సాన్నిధ్యరోచిస్సు మొలకనవు
తోడ ననుఁ దేర్చి, పెక్కిల తోడుతో
నీవ కరగి నావశమయి నీప్రసాద
మున నె మూర్ధాభిషేకభాజను నొనర్చి
మిగులఁ గరుణింపవేని నే మిగులఁబోన
ఇపుడ యిప్పుడ రావలె నింక నెపుడు!
గతియొ యగతియొ యిదియె నిశ్చితము న

ఇంటిదొంగ

డాక్టర్ ఆయ్యగారి వీరభద్రరావు

మొదటి రంగం

[పద్మనాభంగారి యిల్లు. సావిట్రి పద్మనాభంగారూ, భార్య రామాయ్యగారూ విచారంగా మాటాడుతుంటారు.]

పద్మ — (విసుగ్గా) కాని, ఇంత అబాగర్ల ఉండకూడదు మనుష్యులకి. అల్సే! ఎన్నిమాట్లు చెప్పితే నేంలాభం. పెట్టు తీసి పెట్టు వేసిందాకా పీపిక లేకపోలే ఎలా అఘోరిస్తుంది. ఏదో పోనీ యాపాయి అర్థా వస్తువు తవ్వనా.

రామా — లేదండీ. బాగా జ్ఞాపకం — అలమానులో పెట్టి తలుపు తాళించేశానుమాదాను రాత్రి. ఏమిటో పని చేసుకొచ్చేసరికి బద్దకంచేసింది. ఇప్పుడు దుడ్డులు పెట్టుకోవాలా అని చూట్టావ్ కుండా పడుకున్నాను. పొద్దున్నే పరితొందరని చూడలేకేలేదు. పెండివల్లులు కుర్రాణ్ణి తెచ్చున్నాను. తరవాత తలుపు మళ్ళీ తాళం జతయ్యలేదు కాబోలు.

పద్మ — ఊ - నీబాగర్ల యింత బాగుండి - కుర్ర కుంగ తాళం వెయ్యలేమని వాణ్ణి అంటావు. కాకా, యీఅడవాళ్లపని ఎప్పుడూ యింతే. కొన్నదాకా మాత్రం ప్రాణాలు తీపేస్తాను. బాగర్ల పెట్టుకోవడం తెలియవు. నువ్వొక్కర్తినే కాదు, వాకటికి మావడివా అంటే. కారీపట్టానీల పుడిపోతూవుంటే ఎవరన్నా చూసి చెప్పాలి. పని మించిపోతుంది, అవట్టా గొలుసు కాస్తా పెట్టో పడేసీలోవుగా. అది తీసి దాచవం నావంతు.

రామా — దాచుని ఎవరు చెప్పారు, మళ్ళీ చెప్పవలసింది? పోనీ దాచకపోలే మావం లేకపోయాది.

పద్మ — అవును, అవును. అట్లాగే. మీరే దొంగకోవలసిందే. మళ్ళీ మర్నాడు కొనితీర్చించేగా. ఇప్పుడు నీకు మళ్ళీ దుడ్డులజత చూడొద్దా.

రామా — నాకేం మీరు కొనిపెట్టక్కరలేదు. మళ్ళీ చ్చిన డబ్బుతో కొన్నానుకాని మీద నేనాదు. పోనీ వాచెవులు మొండిగా ఉంటుంది నా కేలోటు రాదు.

పద్మ — (కఠినంగా) దురభిమానం దురహంతారం పోలేసుకున్నదే కాకుండా యింకా మాట్లాడతావు... మాటకి మాట. వస్తువు తీసినప్పుడు మళ్ళీ పెట్టో పెట్టుకోవాలని జ్ఞాన మండక్క ఇట్టమొచ్చినట్టు అక్కడా యక్కడా పోయింకా ఏమన్నా అంటే ఎగిసిపడిపోతావు.

రామా — (గద్దవంకంతో) అవును మరి లేకపోయేమిటి. పాచెయ్యలని పోలేకానా ఏమి జరిగివుంది. అసలే కుర్రమనిషి దుడ్డులు తయారు కక్కరవారప్పుడూ అని నేను చెప్పాను. ఇంకేమి - అడ్డమైనమాటలూ అంటే ఎలా వుంటుంది చేయిది. నే నేం అబాగర్ల చేశాను. తలంటి నీళ్లు పోసుకునేటప్పుడు తీసి మళ్ళీ పెట్టుకుందామగదా అని మానులో పెట్టి తాళంకూడా బేళానామ ఇంకెలా ఏమిటి నా అబాగర్ల. (కళ్ళ నీళ్లు కుంటుంది.)

* అల్ ఇండియా కేసీయా, మద్రాస్ వారు వ్రాడే కాట్టచేసిన నాటిక ఇది.

— మొదలు నీలకంఠాయస్వాహా... ఏమన్నా అంటే... ఊరి సరే. అలమారంకా చెలికొస్తా? తెల్లారలేదు. ఈలోపుగా ఎవ రొచ్చారు తియ్యడానికి. చాకలాడు కన్నమ్మ తప్పిలే యిం కెవరు యింటికి రాలేదు — ఊరి - ఏమిటి తమాషాగా ఉండే. అవునుగాని కన్నమ్మ నడిగాస్తా. పాపం అది అలాంటిది కాదు. కాని,

— రామ రామా. ఇన్నాళ్లనించి మనింటో వనిచేస్తోంది. దానిదగ్గర అలాంటిసంగతి ఏమీ లేదంటే. పాపం చాకలిమాత్రం, ఛా ఛా అలా అనకుంటే కూడా తప్పు. వాళ్లు తియ్యలేదంటే.

— ఏమో! ఏకొలానికి ఏంబుద్ధి పుడుతుందో. కాస్తా మాస్తా పొమ్మ కాదాయన. ౫౦౦ పై చిల్లి రయింది జత. ఊరి... సరే మనంచెయ్యవలసింది చేశాం. నాయకుగారికి కలుగుచేశామ రమ్మని. ఇంక పొడాపిడి, విచారణ...

— అదేమిటి పోలీసుకి కలుగు చేశారా ఏమిటి. పాపం కన్నమ్మని నానాతిప్పలు పెట్టేస్తారు, పాపం చెక్రిముండ... కన్నమ్మా...

— (నూరాన్నించి) అమ్మా... (ప్రవేశించి) దుడ్డులు దొరికాయాండి అమ్మగారండీ...

— లేదే. ఇం కేమిటి దొరికేది. ఎవల్లో కాశేకారు నిక్షేపంవంటి జత. (మెల్లిగా) మాడు కన్నమ్మా! నిజం చెప్తా, ఇంతవరకు నీమీద నా కెప్పుడు అపవమ్యకం కలగలేదు. నవ్వుకాక ఇం కెవ్వరూ యింట్లో లేరుకదా...

— నాకు తెల్లం డక్కగారుండీ! సత్తెప్రమాది కంగా చెప్పుకుందాండి అమ్మగారు.

— నిజం చెప్తా. తీస్తే యిచ్చెయ్యి. నవ్వు ఎవ్వడూ యిలాంటి పొడుపని చెయ్యలేదు. ఏమింది, ఎవ్వడు ఎలాంటి బుద్ధి పుట్టుతుందో. నిజం చెప్పావంటే ని న్నే చెయ్యవ.

— (భయంతో) నిజం గానేనండి బాబయ్యా. నే తియ్యలేనుండి. నే సచ్చివం తొట్టండి. అబద్ధ

మాడిలే పుద్విపురుగులోడిపోతానుండి. పైన బగ మంటుడు సాచ్చి బాబయ్యా! నాకు తెల్లండి.

చాక — బాబూ ఇనప్పెట్రుగో రొచ్చివుండి.

పద్య — ఆరి, ఒత్తున్నా...

కన్న — (కళ్లనీళ్లతో) మీకు దట్టమెదతానం డమ్మ గారండీ. నే నే మెరగనుండి అబ్బాయిగార్ని అడగండి. నే నాగది తుడి పెల్లిపోయానండి. (ఏమ్మ). యిన్నాల్నిం చున్నాను గందాండి, ఎప్పుడేనా ఒక్కానికెట్లు ఎత్తుకెళ్లానాండి?

రామా — అది కాదే మనీ... యింటి కెవ్వరూ రాలేదాయను, ఎవ్వరూ తియ్యకపోతే ఎక్కడికి పోతుంది మాయం కాదుగదా. నవ్వు తియ్యవని నాకు తెలుసును. పెద్దవస్తువు- ౫ వందలు పోసి కొన్నామాయను. ఏ మహారాన్ని కొన్నామోకాని, పట్టునుని ఏదాదిపాటయినా పెట్టుకోలేదు. కాకా, పెట్టుకొనే అదృష్టం ఉందాది.

కన్న — నన్ను కొట్టో పారెత్తారాండి? అబద్ధ మాడ నండి. నే తియ్యలేదం డమ్మగారండీ... యియ్యాల పొడ్డులా లేసి యారిమొకం నూకానో నారాయణమూత్రీ తిండి! అనుమానం నామీదే ఉంటాదుండి. యింకో క్లెవరూ రాలేదుకదాండి, ఏమోనమ్మా ఆపాపం పున్నెం అబగమంతుడికి తెలుచునమ్మా!

(లోపలినుంచి: కన్నమ్మా!)

పోలీసోరు చం చేత్తారు... ఆరి, ఒత్తున్నా బాబయ్యా!

రామా — పాపం అమాయకపురుండే.

రెండవ రంగం

[పద్యవాణంగారి క చేరి సావిడి. పద్యవాణం గారు, యినప్పెత్తరు నాయకుగారు కుప్పిల్లో కూర్చుని ఉంటారు. కానిస్టేబుల్ కొంచెం పక్కగా నుంచునిఉంటాడు. ఇనప్పెత్తరుగారి

చేతులో ఒకచిన్న నోటుబుక్కు. చేతులో పెన్సిల్లు. వీధులో ఎవరో ఒకరిద్దరు కిటికీలోంచి తొంగియాస్తూ ఉంటారు.]

పద్మ — పాపం అది అలాంటిది కాదండి. వాలుశ్రేణ్ నుంచి మాయింట్లో పనిచేస్తోంది. ఎవ్వరూ ... నిజంగా యింట్లోమనిషికన్నా చాలా యిదిగా ఉంటుంది.

నాయు — మీకు తెలియదు పంతులుగారూ! ఈవెళ్ల వలు — అంతా నటన — సమయం దొరికితే సరి.

కన్న — (వచ్చి) దణ్ణాలండి బాబయ్యా!

కనిష్ఠ — (కఠింగా) అక్కడ నుంచో. వీచేరు ?

కన్న — కన్నమ్మ బాబూ!

కని — (యివ పైకర్లుగారితో) కన్నమ్మండీ. (కన్నమ్మతో) వీ చేత్రా?

కన్న — మా ఆయ్యవోళ్లు నిన్ను పుట్టించి ఉండేది పోలిపాడు బాబయ్యా - నేను మాపిన్నమ్మగారింట్లో పెరిగానుండి.

కని — ఏత్రా?

నాయు — అక్కరలేదు. (పెట్టిగా) ఈత్రాల్లో ఎన్నాళ్లనుంచి ఉన్నావు?

కన్న — బాబయ్యా!

కని — (గట్టిగా) నువ్వు ఈత్రాల్లో ఎన్నాళ్లనుంచి ఉన్నావు?

కన్న — మాపిన్నమ్మ పెనిమిటి సచ్చిపోయినకాడి నుంచినండి.

కని — ఎన్నేళ్లనుంచి?

కన్న — ఆరేళ్లయిందండి.

కని — మీయి లైక్కడ?

కన్న — పాలిపేటలో బాబయ్యా! ఆసింత పెట్టుపక్క పండులో రెండేళ్లుకాక మాడోయిల్లుబాబయ్యా!

నాయు — ఈత్రా రొచ్చినతరవాత ఏమీయళ్లలో పని చేశావు?

కన్న — ఈత్రాను రాంగానీ పనేం దొరకలే బాబయ్యా! నున్నంమోతలో చేరానుండి. కా ఆ డాక్టేరోజా బండలేదుండి. ఆమెగోళ్లను పనికయ్యడం, అళ్ల యాలాకోలాలు నూత్రే కేటో బాగులేదు బాబయ్యా! మానేశాను. ఆ రారంలో బామ్మల్లింట్లో యంకమ్మగారం ఆరింట్లో యేడాకిపాటున్నానండి. ఈయం కొచ్చేముంద రామ్మల్లు పనిలేదండి బాబయ్యా!

నాయు — వారింట్లో ఎందుకు మానేశావు?

కన్న — ఆరింట్లో ఉండ బుద్ధయ్యలేదండి. పను పని సెయ్యించుకోవాలెగానుండి-మాటలు రానిచ్చేవోరండి. గతిలేక యిలా గొచ్చాగానం మాడి పెద్దకుటుంబమండి. అంతా చిరికిపోయ రండి. మాయయ్య మాయమ్మ అమ్మోరో సచ్చిపోయారుండి.

అయినా కొన్నాలు నేకానండి ఆరింట్లో ఓకోజన ఆరింట్లో ఏవో సెన్నెండిగిన్నె పోయ దని నానాగొడవ నేకారండి.నే తీకానని నానా తిట్లు తిట్టారండి. కావలీస్తే తేతంలో పట్టు మన్నానుండి అంత అనుమానముం, కా మాట లొడ్డన్నానండి. కోపం ఒచ్చి తేత ముండా తగిలేకారండి.

కనిష్ఠ — ఇంకేం ఇదివర కోమాటు అయిందీ?

కన్న — గిన్నె దొరికింది బాబయ్యా! తరవాత, ఆ బ్యాబిగాత తీసి దాచారండి (పెట్టిగా) నేటికి టిక్ డబ్బు బాకీ వుండి యారికాడో పెట్టారంటి. నాకు మూతం చేతిం యివ్వలే బాబయ్యా! పోనీ బాబయ్యా! ఆనగమంతులేదండి.

కని — అయితే ఈ వస్తువుమా పేమిటి?

కన్న — అదేమా బాబయ్యా! నాకు తెల్లండి.

కనిష్ఠ — నీకు కాకపోతే ఎవరికి తెలుస్తుంది. యింట్లో నువ్వు కాకపోతే ఎవ రున్నారు?

కన్న — ఎవరూలేరు బాబయ్యా! కాని నే తియ్య దుండి. పాపం వున్నెం ఆ బగనుంతుడి తెలుసు బాబయ్యా!

నాయు — (కోపంగా) భగవంతుడు నిగవంతుడు కాదు.
నిజం చెప్పు. అబద్ధమాడితే నారిక మీరేస్తాను.

కన్న — (ఏడుస్తూ) లేదు బాబయ్యా! నాను తియ్య
లేకుంది.

నాయు — ఆ గది కుడిచాపా పొద్దున్న?

కన్న — కుడికాను బాబయ్యా!

నాయు — ఎవ రున్నా రక్కడ అప్పుడు?

కన్న — ఎవరూ లేరండి. కుడి తియ్యడం అయ్యాక,
అబ్బయిగోరు ఎండివల్లాలకోసరం అలుమారు
తీశారు బాబయ్యా!

నాయు — తననాత మల్లి అలమారుతగ్గిరికి ఎందుకు
వెళ్లావు నువ్వు?

కన్న — నే నెల్ల లేదు బాబయ్యా!

నాయు — (కఠినంగా) వెళ్లావు. వెళ్లి తలుపు తీశావు.
ఏదో కొంగున మూటకట్టావు. నిజం చెప్పు?

కన్న — రామ రామ. పత్రేప్పమాసికంగా నే నెల్ల లేదు
బాబయ్యా! ... ఆగది కుడికాక మారల కెల్ల
మంటే బహు కెల్ల నొచ్చాను బాబయ్యా!
మల్లాచ్చే తిరికి ... అమ్మగారు కుద్దులకోసం
నెలకు రున్నారు బాబయ్యా!

నాయు — ఇంకేం మరి. కుద్దులు తేరేకావు. (గట్టిగా)
వీరూయ్ కాకావ్విరిల్ దీనిల్లంతా పోదాచే
యిండు. ఆదుకొంపాడినికూడా తినుండులో
పెట్టా, చెవురా వీళ్ళకి యిలా కాదు. కొరడా
చెబ్బలు తగిలేటప్పుడుకొని దారిలోకి రారు.

కన్న — (ఏడుస్తూ) నే నే మెరగనండి బాబయ్యా!
ఇన్నాళ్లయి ఈరింట్లో ఉన్నాను బాబయ్యా!
ఒక్కానివచ్చేవా పోయిందాండి. మాటికిలేక
చేరి యిల్లాంటివనులు చేత్రానా బాబయ్యా!

పద్మ — పాపం యి చెప్పమా అలాంటివనులు
చెయ్యలేదండి. చాలా నమ్మకంగానే వుంది
పాపం.

నాయు — మీకు తెలియదు సార్! ఈవిధవలంతా
యింటే. నమ్మకంగా అడుగులే లాభం లేదు.

నిలువోచెట్టి చర్మం పోలిపించెయ్యాలి. నారి
తలిస్తే లాభం లేదు.

కన్న — నాకు తెల్లు బాబయ్యా! అబద్ధమాడితే
నేను పుచ్చి పురుగులాడిపోనా బాబయ్యా!
నే నెరుగనుండి. పాపం పున్నం బగమంతు
డున్నాడు బాబయ్యా! (ఏడ్చును.)

నాయు — ఛా! నోరు ముయ్యి. కొంగేడుపులు ఏడు
స్తావు. పో అవలకి. కాకావ్విరిల్! దీన్ని
తీసుకుపోయి, లాకపలో ఉంచు పాయంత్రం
దాకా. అప్పుడు చెపుతా.

కన్న — తచ్చించండి బాబయ్యా! నే తి గ్గలేకుంది.

కని — చవ్ పద. మొట్టమొదట అడిగినప్పుడే
యిచ్చేమంటే.

కన్న — నాకు తెల్లు బాబయ్యా! (కానవ్వేబుతో
కన్నమృ బయటికి వెళ్లిపోతుంది.)

పద్మ — అది తియ్యలేదండి పాపం. చాలా నమ్మక
మైన మనిషి.

నాయు — (అనుమానంగా) అది తియ్యకపోతే ఏమయి
నట్టు. మీచాకలి ఎన్నిగంటలకి వచ్చాడు.
చాకలి...

చాక — (ప్రవేశించి) పిత్తం బాబయ్యా!

నాయు — నవ్వు పని కన్నగంటల కొచ్చావు?

చాక — ఎనిమిదిగంటల అప్పుడండి.

నాయు — నవ్వు వచ్చేటప్పటికి ఏం చేస్తున్నాను?

చాక — అమ్మగారు అయ్యగారు అంతా ఖంగారు
పడుతుండారండి. రాంగానే అబ్బాయిగారు
పెప్పారండి, అమ్మగారికుద్దులు పోయాయని.
అప్పు డిల్లంతా కలికామండి.

నాయు — కన్నమృ కోడ్డుమీద నీతో ఏమిటి మాట్లా
డింది?

చాక — (అశ్చర్యంగా) ఎప్పుడండి?

నాయు — పొద్దున్న, నవ్వు యిక్కడి కొస్తాంటే.

చాక — నాను నూడంచేమండి కన్నమృని కోడ్డుమీద.

య — పరే, పో. పొయ్యంతం వేయమకిరా గంటలకి.
చాక — (అనుమానిస్తూ) నే నెందుకుండి బాబయ్యా!
నాయు — (చిరాకుగా) పో. అయిదుగంటలకి వేయ
మకి రా.

చాక — చిత్రం బాబయ్యా! ఒత్తావండి.
నాయు — పంతులుగారూ! కలవు. మల్లి పొయ్యంతం
కలుగుకుంటాంగా. చాలా తమాషగా ఉందండి
ఈకేసు.

పద్మ — పాపం కన్నమ్మ తియ్యలేదండి, ఎలా
పోయిందో నే నెప్పలేమకాని ... చాలా బాధ
పడిపోయింది పాపం. చాలా ఆభిమానస్తురాలు.
నాయు — చూడండి. కలవు.

రామా — (తలవ్రచాటునించి బయటికివచ్చి, ఆత్రంగా)
ఏమండీ! ఏమంటారు నాయుడుగారు?
పద్మ — ఏమో, ఏమీ తెలియదు. ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

౩-వ రంగం

[పద్మనాథంగారి యిల్లు. వంటింట్లో టీ కలుపు
మాంటుంది రామాయమ్మ. పద్మనాథంగారు ద్రెస్సు
తీసుకుని లోపలి కొస్తాడు.]

పద్మ — టై మయింది. గంటలకి వేయమకి ఒత్తా
వన్నాను. కాస్త టీ కలిపి యియ్యి.

రామా — పాపం కన్నమ్మ చిన్నాం బాధపెట్ట
కుండా చూడండి. పోనీ వస్తువు పోలే పో
యింది, పాపం అంత మంచిమనిషిని అనుమా
నిస్తే పాపంకూడానా.

పద్మ — నా కేం అర్థంకావడం లేదు. ఎలా కేల్తుంది
యిది.

రామా — (టీ కలుపుతూ) ఇన్నాళ్లకంది చేస్తోంది
ఒక్కరంగనగుంకొని వెళ్లవగుంకొని ఏమీ
లేదు. ఎంత మర్యాద! నాలుగేళ్లయింది.
పరాయిమొగా క్లెవరేనా వస్తే ... తలవంచుకుని
వంటినిండా బట్టతీసుకు మరీ ఎదరబడుతుంది.

అదేనా అవునరం వుంటేనే. నిజంగా మనింట్లో
అబాగర్తకి అది కాబట్టిగాని.

పద్మ — అమాటే నేనంటే కోపమొస్తుంది. ఏమిటో
చూసినా దబ్బులే. ఏగట్టునూ చూసినా
దబ్బులే ...

రామా — ఏమన్నా పోయాయా యిన్నాళ్లు? ...

పద్మ — (ఆశ్చర్యంగా) అన్నట్టు నీమమ్మవువ
కేదీ! ఆ దక్కవ పాకేకావు? ఏకటిలోనో -

రామా — (నిశ్చంగా) యింతోటి ముమ్మవువకా
ఎక్కడికి పోదు. గి. ఒ మదల పరమపోయింది.
పదిరూపాయల ముమ్మవువక ...

పద్మ — పోలేయ్! అదికూడా ... దుస్తులతో పోలే.

రామా — ఏం పోరయ్యలేదు. అలాంటి నే ఊరికేను.
నీల ఒగులయిపోయిందని అలమరులో పెట్టి
తాళంవేసి యిదిగో తాళాలు మెలలి పెట్టుకు
నిరుగుకున్నాను.

పద్మ — తాళం వేకావా? అసలు... చాకటి ...
అబ్బాయ్ ...

చాక — (చూరాన్నుంచి) బాబయ్యా!

పద్మ — చూడు అలమరుతాళం వేకుండా లేదో.

రామా — అంత అనుమానంఅయితే ఎలాగండి. నాకు
మాత్రం అంత ఒళ్లు తెలియదా ఏమిటి.

[చూరాన: హాయిహాయి హాయిహాయి అనికేకలు]

పద్మ — అదేమిటిరా?

చాక — (పరుగెత్తుకొచ్చి) బాబుగారండీ! అమ్మ
గారి ముమ్మవువక చీను రెత్తుకెల్తున్నాయండి.
చూడండి బాబయ్యా!

పద్మ — ఏకికావు ...

చాక — లేదు బాబయ్యా! అబ్బాయిగారు చూస్తు
న్నారండి అక్కడ - గాజుతలు పలమరులో.

[అంతా గదిలోకి పరిగెవతారు. గాజుతలుపుల
అలమరు. అందులో చిల్లర వస్తువు లుం
టాయి. గోడమీద గం అంగురాలి ఎత్తువ

చిన్న చీమలు ముక్కుపుడక ఎత్తుకుపోతూం
టాయి. ఒకపాతిక చీమల కంటాయి. అంతా
ఆశ్వుర్యంగా చూస్తారు.]

పద్య — తమాషగా ఉండే. అరెరె. గోడమీంది
పాకుతూ తీసుకుపోతున్నాయి.

రామా — చిన్న చీమలు ఎన్ని ఉన్నాయో. అన్నీ కలిసి
మోసుకుపోతున్నాయి. వాటికి ఇ రెండుకు
చెప్పా.

పద్య — ఎందు కేమిటి. వంటిని ఉన్నది కాబట్టి ఆవాస
నకి.....

చాక — దుద్దులుకూడా పీనులే.....

పద్య — అవువవును. చీమలు కాకపోతే ఎలకలు. మొన్న
ఎలకకన్నంకూడా చూశాను. అలమారులో ఈ
మూల చాకలీ పెతుకు.

[కప్పలు, పాడల్లు తీసి అలమారులో మూల
ఉన్న ఎలకకన్నం తవ్వకాడు.]

రామా — (ఒక్కగం లేసి) ఆవుగో దుద్దులు. ఆవుగో
దుద్దులు - తరతరలాడుతో - ఎలకన్నంలో.

పద్య — ఏనీ, ఏనీ! రామా! రామా! ఇంక చీమలూ,
ఎలకలూకూడా దొంగతనాలు చేస్తే యింక
చెప్పేదేమిటి.

రామా — (ఆత్రంగా) చాకలీ! పాపం వైకనుకుపోయి
చెప్పరా దుద్దులు దొరకాయని. పాపం కన్న
మృది వీడివీంది పాశేస్తారు చెళ్లు, ఇది మేం తీసు
కుంటాంలే.

పద్య — చెళ్లు మందు చెళ్లు.

చాక — చిత్తం బానియ్యా! (గిక్కు.)

[దుద్దులజర దొరికింది. ఆ జర చేతులో పెట్టుకు
కళ్ల వీళ్లెట్టుకుంటుంది రామాయమ్మ.]

రామా — పాపం కన్నమ్మ తియ్యలేదని చెప్పలే. అది
ఎంత బాధపడినో. దాని కేదేనా. పాపం
ముట్టచెప్పాలండి. శేపు పండుక్కి కుర్రమైన
చీర తెచ్చిపెట్టండి పాపం.

పద్య — చూశావా అమూసం ఎలా చెళ్లుకుంకో.
చీమలు ఎలకలు దొంగ లేమిటి.....యింటి
దొంగని యీశ్వరుడైనా పట్టలే రన్నారు. ఇంటి
దొంగలే యిదికూడావా?

రామా — (వేరొకొంగా) చూశారా నాముక్కు
పుడక మళ్లీ అలమారులో పెట్టకపోతే యిది
తెలిశేదా?

పద్య — (ఉక్రోశంతో) చాల్లే నీ తెలివితేటలకి సం
తోషించాము.

రామా — (మొహం అటు తిప్పి) టీ చల్లారిపోతోంది.

పద్య — చిత్తం.....

‘లిరికల్ పాయెట్రి’

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

Handwritten signature

అన్ని విషయములందువలెనే సారస్వత శాఖావిభాగములోకూడ పాశ్చాత్యుల విభాగవైఖరి వేరు. బాహికవిత్వము అంతర కవిత్వము (Objective and subjective poetry) అన్నది మనదేశములో పుట్టిన మాట కాదు. వాళ్ల అంతరకవిత్వములో Lyrical poetry ఒకభాగము. ఈశబ్దప్రయోగము దాని స్వరూపలక్షణాలకు ఏమీ సంబంధం లేదు. ఆంగ్లభాషలో ఈ కవిత్వాన్ని గురించి చెప్పవలెనంటే, ఇక్కడ ఆవిభాగమే లేదు. కనుక ఇంగ్లీషు కవిత్వంలో ఈపేరుతో చెప్పుకోబడే కవిత్వంయొక్క లక్షణాలనంటే లక్షణాలు కలిగిన మనసారస్వతభాగాలు తీసి అది Lyrical poetry అని చెప్పవలె. ఆంగ్లేయ సారస్వత విమర్శలోకూడా ఈకవిత్వంయొక్క స్వరూపం ఇది యని నిశ్చయముగా స్థాపించి చేసిన ఫణితి లేదు. మృదువులైన శబ్దములు కొన్ని చోట్ల కూర్చినచో అది Lyrical కవిత్వమనవచ్చును. కవి తన అనుభవమును గూర్చి వ్రాసినది యీ కవిత్వమని అందురు. కాని కవి యెవ్వడైనను తనయనుభవమునే వ్రాయును. కనుక కవిత్వ మంతయు కవియనుభవమే యైనప్పుడు ఇట్టివిభాగము తదనుభవ వైలక్షణ్యాన్ని పట్టి ఏర్పడుతుందికదా! వర్ణనలు, కథ మొదలైన వానికంటే భిన్నమైనది కవియొక్క మానసికమైన ఇతరములైన

శక్తులను గూర్చి చెప్పనది ఇట్టికవిత్వమనవచ్చును. కాని యాంగ్లేయభాషలో వస్తునిపక్షత లేకుండనే ఒకవైలక్షణ్యము కలిగిన సర్వకవిత్వమును Lyrical poetry అని చెప్పదురు. ఈ వైలక్షణ్యము సహృదయ హృదయవేద్యమేకాని ఇతరమిత్థమని చెప్పటకు వీలులేదు. ప్రధానముగా కవి భావగీతములచేత నైననుసరే కథాకవిత్వమునైననుసరే తన ఆధ్యాత్మికములైన వ్యక్తిగతానుభవములు సూచించెనేని అది Lyrical కవిత్వమనవచ్చును. తెలుగులో భావకవిత్వమనుమాట పుట్టినది. కొన్ని విషయములలో ఈ శబ్దమును Lyrical poetryకి పర్యాయపదముగా వాడవచ్చును.

సామాన్యముగా నీ భావకవిత్వము తాద్యగవస్థానుభూతికలవానినే రంజించును. జనబాహుళ్యమును రంజించదనే చెప్పదురు. కవిత్వములో రంజన రెండు భాగములుగా నుండును. కూర్చిన శబ్దముల అర్థనన్నివేళముల మనోహరత్వము తెలిసికొనుటవలన కలిగేరంజన యొకటి. అందలి భావముయొక్క మనోజ్ఞత్వము తెలిసికొనుటలోని రంజన యొకటి. మనస్సును వాక్కును సమదళాప్రాప్తిపొందిన కవికి యీ రెంటికి భేదము లేదు. వాక్కునోవిషయముల సరిగా నటువంటి పరిపాకము పొందిన పాఠకునకును

ఆరచన అంత యానందము నిచ్చును. కవి లో నున్న భిన్న శక్తులు సమానావస్థ పొందుట యరుదు. పాఠకునిలో కూడ నట్లే. సామాన్యనకు ఘోలమైన భావ మర్థమగును. ఘోల మానవదృష్టికి సహజమైన సుఖదుఃఖాదులు కష్టసుఖములు కవియొక్క శబ్దజాలము తెలియకపోయినను అర్థము చెప్పినప్పుడు సులభగమ్యములై అందలు నానందింతురు. ఇట్టి సుఖదుఃఖాదులకన్న భిన్నమైనది శాస్త్ర విషయము. శాస్త్రబుద్ధి లేనివో సధికభావము స్ఫురించదు. శాస్త్ర మనగా విషయఃపరిశీలనము. ఇవి గ్రహించుటకు అధికమైన మనశ్శక్తి కావలయును. కవి తనకు సహజమైన ఒక ఆధ్యాత్మిక, లేదా, వైదిక అనుభవమును చెప్పును. ఈ అనుభవము సర్వమానవులకు కలుగదు. అట్టి యనుభవము జీవితములో పొందినవాడో మనసా అనుభవించినవాడో వా రిద్దరే ఆనందించగలుగుదురు. ఎంత అనుభవమైనను ప్రత్యక్షముగానే యనుభవించ నక్కరలేదు. మనస్సుచేత నాలోచించి యనుభవములోనికి తెచ్చుకొనవచ్చును. సర్వమును ప్రత్యక్షముగానే యనుభవించనలెనన్న ఈ లోకమునందలి సరిస్థితులు చాలవు. మన జీవితములు చాలవు. అందుచేత సర్వానుభవములు మనసుచేత నధిగమించుట భావుకుడు చేయవలసిన పని. కవిత్వము భావుకుడైనవా డనుభవించగలడు. భిన్నక ఆననుభవవిషయములలో భిన్నభావుకత్వము సమకూడుచున్నది. అందుచేత భావకవిత్వముచేత రంజిల్లు మనుష్యుడు ప్రత్యేకముగా నున్నాడు. ఈ భావకవిత్వముకూడ బహువిధములైనది. భావకవిత్వ మనగా వ్యక్తిగతానుభవమునుగూర్చి

చెప్పినది యనునుద్దేశ్యముతో చెప్పుచున్నాను. మన శతకములు, స్తోత్రములు, చాటువులు మొదలైన వన్నియు భావకవిత్వముక్రిందికి వచ్చును. ఇవికాక భారతములోని గోపికాగీతికలు, భ్రమరగీతలు, మఱి యెన్నో ఖట్టాలు భావకవిత్వముక్రిందికి వచ్చును. కాని వీనియన్నింటిలోనను కల యనుభవవిశేషములు భిన్నములుగా నుండును. పోతన్నగారు తన హృదయగతమైన భక్తిని గోపికలయం దాలోపించి వ్రాసినా డనుటకు సందేహము లేదు. ఈ ఖట్టమే సంస్కృత భాగవతములో చదువుచుండగా భావకవిత్వము చదివిన స్థితిగలదు. శాస్త్ర విషయము చదువుచున్న స్థితిగలదు. కవి, తాను వ్రాయుచున్నదానియందు తన్మయీభూతుడైనవో అతడు వాడుకబ్బములు పాఠకునకు తన్మయీభవనయోగ్యతాప్రాప్తి గలుగజేయును. ఇటువంటి ప్రాప్తి కలిగించు భావమును శబ్దమును సమకూడినప్పుడు దానిని భావకవిత్వ మందురు. పాఠకుడు తన్ను దా విస్మరించుకొని తాను కూడ తత్పద్యగతానుభవ సన్నిధిత మనస్కుడైనవో, అది భావకవిత్వము. మఱి ఇవి సర్వకవిత్వములకు లక్షణముగదా యని యనవచ్చును. లక్షణమే కాని, అనుభవములో విశేషమున్నది. ఒక వైలక్షణ్యమున్నది. రాముడు రావణునిలో యుద్ధము చేయుట వర్జితమైయున్నది. ద్రౌపది తన భంగపాటు కృష్ణునితో చెప్పట యున్నది. కవి యీ ఖట్టము లెంత రమ్యముగా వ్రాసినను పాఠకుని హృదయములో కలుగు సనుభవవిశేష మెట్టిదనగా అది ఇతరులనుభవించు సుఖదుఃఖములయందు తాను తాదాత్మ్యము కలి

గించుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. కాని గోపికాగీతలు చదువునప్పటి యనుభవ విశేషమెట్టిది? అది గోపికలు భగవంతుని కోసము చేయువిలాపమువలె గాక పాత కుడు తనయంతట దాను గోపికలలో లీనుడై గోపిక యొంటి తాను ఒకటి యను రెండు పదార్థములే లేకుండపోయి ఒకటే స్వరూపము గోచరించి తానే భగవంతుని కొఱకు అంగలార్చుచున్నట్లు అనుభవించును. ఇది భావకవితానుధన వైలక్షణ్యము. వరే కాని ఈ భేదము కవితావస్తువునందే యున్నది అని యనవచ్చును. మేమును దాని నంగీకరింతుము. అందుకనియే అంతర బాహిరభేదములచేత కవితావిభాగముల చేసినది. బహిర్విషయముల నాశ్రయించి కలిగిన యూహల పద్ధతి వేఱు. అంతర్విషయముల నాశ్రయించి వచ్చెడు పద్ధతి వేఱు. అంతర్విషయగ్రహణము కష్టము. అందుకనియే అంతర్విషయములు వస్తువుగా తీసికొన్న కవితానుభవము కష్టమైనది. అది కొద్దిమందికే తెలియును.

అని సర్వభావకవిత్యము సర్వనిషేష్యము కాదనిలేదు. భావకవిత్యము ఒక్కప్పుడు బహిర్విషయోపాధికమై యుండును. స్తోత్రములలో వెక్కువ భాగము దేవ్యాధుల విభూతి వైభవములు సొందర్యవిశేషములు సామాన్య భక్తిభావములు నర్తించబడును. ఇవి యందఱకును చెలియును. కాని అవి చదివి పొందు నానందములో కూడ నొక వైలక్షణ్యముండును. పాతకునకు ఆదేవతయందు ప్రీతి, కవి పోయిన ఆ పోకడలయందు మనస్సు అనుకూలించుట ఇవి లేకుండ ఆస్తోత్రములును రుచింపవు.

రుచించిన తరువాత అతడు ఇతరము కథలు, కథానకములు విని, చదివి పొందమునకు ఈ స్తోత్రములు చాలా పొందు నానందమునకు భేదముండ. ఇతరకవిత్యము చదివి పొందు ఆనందములో మనస్సు బహిర్ముఖముగా నుండు భావకవిత్యము చదివి పొందు నానందము మనస్సు అంతర్ముఖముగా నుండును. ములు కూడ నిట్లులే. ఒక సీతీయోదేవతా వైభవమో, ఒక లోకస్వభావవానియందు వర్ణితములై అప్పుడు యానందము కల్గించును. ఉత్తమమైన కవిత్యము స్థూలముగా చూచినచో యందు వస్తువు లేనట్లు కనిపించును. ఒక నాకుడు - నాయకయో ప్రతినాయకువో రును కన్పించరు. కవియొక్క ఒక అవివాంఛాంకూరము, ఒక అంతర్ని గూఢతా ఒక చిన్న కావ్యములో ఊదబడ కావ్యమే చిన్నది. శబ్దములే అల్పము వస్తువు విస్తృతమైనది కాదు. చెప్పిన ఏవ్యంగ్యమునో యాశ్రయించును. ఇక సామాన్యపాతకుని బుద్ధి ప్రసరించదు. యందు సంపూర్ణమైన సానుభూతి లేక అతడొక విషయము చెప్పనప్పుడు ప్రత్యేకత యెట్టిదో నీవు పరిశీలించనిచో యందలి యర్థము నీకు గోచరము కావండితుడు రనెల్లడు వేఱు, వేఱు! పండిత కవియొక్క కావ్యము మెచ్చుకొనుటకు వును. తన కిష్టములేనిచో తిట్టుటకు వును. రసజ్ఞుడు కవియొక్క కావ్యము తా నానందించుటకు చదువును. తెలివో అందలి యానంద మెట్లు లభ్యమగు విచారించును. లోకములో చాలా

కు తెలియనిదానిని నిరాకరింతురు. కవి తనహృదయమును ఎచ్చటనో గుప్త గా నుంచును. దానిని గ్రహించుటకు కుడు ప్రయత్నించవలెను. ఇందుచేత కవిత్వము సర్వదా అంతర్విషయ బోధ మాత్రమే యుండునని తలచరాదు; ఏల నొకకవి తనదేశమును గూర్చి, తన సాంప్రదాయమును గూర్చి, ఒకజాతి దర్శమును గూర్చి వ్రాయును. ఆవా యధ్యతిలో నొకమార్గవ మున్నచో నదియు కవిత్వమే యందుము. ఒకభక్తుడైన కవి క భక్తిభావము చెప్పినచో ఒకజాతీయ పూరితుడైన కవి ఆట్టిభావము ఆట్టిపాత కు ఇచ్చువేళ మనసు అంతర్మూఖమై నంద మనుభవించును. ఇద్దరి గోచరిం చో అదియును భావకవిత్వమే యందును. న్ను బహిర్మూఖమగుట అంతర్మూఖ మ అని నేను వాదీనమాటలు తీసివేసి పాశ్చాత్యులును Lyrical poetry ని చెప్పినారు. Dante తన "యూనీడ్" గ్రంథములో బోలెడంత భావకవి యు చూపించినాడు. Dante కవి తాను వించిన శ్రీ తనకు కాకపోవుటచేత తన ఒకభ యంతయు తన కథానాయకుడైన న్ననందు డైజోవియోగమునందు పించి భావకవిత్వమును వెదజల్లినాడు. కృతమున ముద్రారాక్షస నాటకకర్త నునియం దారోపించి తన యోగ చెప్పినట్లు అనుమానించదగియున్నది. ఒకమున రాక్షసమంత్రి తనమిత్రుడైన నదాసునకు ఉరిశిక్ష తప్పించవలయు మహానందుల రాజధానిని, బహిర్వన యిరించినవెలిది ఆలంకారికముగా

ధ్వని యనియో న్యంగ్య మనియో చెప్పు కొనినను భావకవిత్వముగా కనిపించుచున్నది. ఈ సంగతి వేతే చెప్పదగిన విషయం.

అందుచేత కావ్య పురాణాదులయందు భావకవిత్వ ముండదని చెప్పుటకు వీలులేదు. కవి తనలో తనకైన ిషయములందు రసిం చి, వానిని ఎందైనగాని తన కవితామార్గ మున విరచించెనేని అందు తప్పకుండ లోతైన భావము తదనుగుణ మృదురచన యను గనిపించును.

భావము ఏతాదృశము కాకపోయినను మృదువై, అమితసుకుమారమై ఒకవిలక్షణ మైన దగుచో అది భావకవిత్వ మనిపించు ను. ఆధునికులలో పిలకా గణపతిశాస్త్రిగారి ఒక చిన్నపాట : "శ్రీఉపసిచరణ మంతీ రాల విడివడిన చిన్ని బంగరుపిచుకలారా" అన్నది భావకవిత్వము. ఇందు ఉత్పేక్షా రూపకముల సంకరాంశృతి యున్నది. ఇందీ యలంకార మున్నదని లాక్షణికుడు చెప్పు మాట; కాని అన్ని యలంకారము లున్నచోటను ఇంతటి సున్ని తమైన భావ ముండదు. ఈ భావమునందలి సాకుమార్యములోని వైలక్షణ్యము దీనిని భావకవిత్వ మనిపించుచున్నది, అనగా భావ కవిత్వమును భావకవిత్వమని చెప్పుట ఒక లాక్షణికమైన నిర్వచనము కాదు; ఆలంకా రికమైన నిర్వచనము కాదు; ఈ నామము శబ్దార్థ విషయకమైన బహిరమైన పరిజ్ఞాన దృష్టితో కల్పించినది కాదు. కవితానుభవ ముయొక్క మనోహృదయములందలి భావ పరిస్పంద వైలక్షణ్యమును పురస్కరించు కొని వచ్చినవేరు. దేవులబల్లి కృష్ణశాస్త్రి గారి 'నలకీ' అను బుండ్ కావ్యము ఇంత

కన్న సువ్యక్తమైన భావకవిత్వావధతులు వెలయుచుకొన్నది. శ్రీ. శ్రీ గారు చాలగీతికలు వ్రాసెను. క్రొత్త పోకడలు పోయెను. ఆయన వ్యక్తిలో భావకవిత్వావధతి యాదృష్టితో చూచినచో తక్కువగా నున్నది. ఆయనరచనలో ప్రబంధవైఖరి యెక్కువ. వృత్తము ప్రాబంధికమే కాదు, ఉపయోగించు మాటలు ప్రాబంధికములు కావు. అలంకారములు మొదలయినవి తెలుగుభాష యెరుగనివి. చంద్రుడు మెడతెగిన ఒంటెవలె నున్నాడనుట, కొండ చచ్చిన యేనుగవలె నున్నాడనుట క్రొత్తయలంకారములు; కాని వీనియందు ఒకప్రాబంధిక ఉదాత్తత కనిపించుచున్నది. ఈయనగారి రచన యంతయు విప్లవభావములచేత పూరితమై యుండును. కాని సాకుమార్యముచేత నిండియుండదు. అందుచే భావకవిత్వము కాదు, అనగా Lyrical poetry గా చెప్పటకు వెనులు బాటు లేదు. ఇట్లన్నానని ఆయనకవిత్వమందు ఒకభావకవిత్వాముద్ర లేదనను. ఈ ఆంతర బాహిర కవిత్వముల లక్షణముల యొక్క నిష్కర్ష చేయుట సాధ్యము కాదని మొదటనే చెప్పితిని.

వేదులవారి కవిత్వము భావములు చూచినచో పూర్తిగా భావకవిత్వము. ఆయన వృత్తమును వదలిపెట్టి పాటలు వ్రాసినను తన కలవాటయిన అక్షరసన్నివేశమునందలి ఒకనిండైన మాధుర్యమును పరిత్యజించి వ్రాయలేడు. కూలంకషమైన ఆరీతి సౌష్ఠవము సర్వత్ర ప్రాబంధిక సౌష్ఠవమును నిరూపించుచు, శబ్దగతమైన భావకవిత్వావైలక్షణ్య

మును దూరముచేయుచుండును. ఇంగ్లీషుల “గ్రే” వ్రాసిన కవిత్వము Lyrical poetry అనినచో వేదులవారికవిత్వమును భావకవిత్వమనవచ్చును. నాయని సుబ్బరావుగారి త్వము, అచ్చముగా భావకవిత్వము. వైదిరీతి లోకమున మిక్కిలి యిష్టమైనది, అంకనియే తిక్కన ఉత్తరరామాయణముకంకంకి పాదయ్యగ్రథము ప్రశస్తి పొందు. హరివంశముకన్న భాగవతము ప్రశస్తి పొందుట. చాలమంది నేటికవులు వైదిరీతి నలవరచుకొనినవారు. నాయని కవిత్వము ఈరీతి లేదు. కనుక కొందరు బాలురైన కవులకు ఈకవిత్వలోని అందము తెలియగూడె తరుముకొను భావమును, ఆ భావముకూడ తేనె పూసిన మెత్తని కిత్తులవలె తరుగునటువంటిది. దాని కనుగుణమైన భావలో చెప్పినప్పుడు ఈరెంటియొక్క సారస్యము కుదుగుట ఒకానొక కవియొక ఒకానొకపాకవిశేషము. ఈ లక్షణము నాయని సుబ్బరావు గ్రంథమునందున్న ఇతని కవిత్వము చక్కని గ్రాంథికభాష ఇది భావకవిత్వము కాదు అందురా? భావకవిత్వమనగా వాడుకభాషలో నుండు ముత్యాలసరములలో నుండును, క్రొత్తవృత్తములలో నుండును అని యనుకొనవలసివారు. గ్రాంథికమో వాడుకభాషయో వృత్తములో ముత్యాలసరాలలో చెప్పిన భావములోని మెత్తదనము ఆ భావానుభవమయిన మాటల పొందిక మెత్తదనము వీనియొక్క ఒకానొకక్షేపనము భావకవిత్వము. ఇది సహృదయహృదయైకవేద్య

భూగోళపటమున భౌతికస్థలము

భూగోళపటములను వ్రాయునప్పుడు, పంగతి దర్శకులు తెలియని ప్రాంతములను భౌతిక శాస్త్ర విజ్ఞులపైటికి అట్టి ప్రదేశములు ప్రస్తుతము చేసినా లేవు.

పరిశోధకులకు ఎక్కువగా లాభించు ప్రదేశములలో ద్యూనియా ఒకటి. గ్రీక్ లెండు, ఫిక్ ప్రపంచమున పెద్దదీప్యములు. వీటిని పోషించిన ప్రపంచమున పెద్దదీప్యము లో ద్యూనియా ఒకటి.

16 వ శతాబ్ద ప్రారంభమున పోర్చుగీస్ వారు కనిపెట్టిరి. ఈ ప్రాంతములోని వారికి పోర్చుగీస్ వారు పెట్టిన 'మాఫుస్' అను పేరే నీ గూడ వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఇక్కడలభించు గంధద్రవ్యములు మరెవ్వు. టను లభింపవు ఈ ప్రాంతములోనివారు ప్రస్తుతము స్వాభావికమున శేర్మరులై యున్నారు. వీరికిరిక గూడ మరొకన్ని విశేషములు గలవు. అందు నరమాంసభక్షణ మున్నగు దురాచరములను ప్రభుత్వమువారు నిషేధించిరి.

చాలామంది ప్రజలు పచ్చకొట్టు పోషించుచు గురు. చెండ్రుకల అలంకారమునకు ఎక్కువ వహించుచు గురు. తదితర విషయములందు చాల అపరిపక్వముగా నుండురు వీరికి వర్మ గులు విస్తారము. వంజ, మలేరియా మున్నగు గులు గూడ ఉన్నవి. ద్యూనియాలోని వ్యాధుల బాణముండి తెప్పించుకొనుటకు తగిన శ్రద్ధ వహించుచున్నాడు.

మలేరియా వ్యాధి రాకుండుటకుగాను వ్యాధి కేస దివయులలో ప్రతిదినము 6 గ్రెయి వంతున క్విక్వైక్ నేదొంపవలెనని నానా సమితి మలేరియా కమిషన్ వారు నిశ్చయిరి. లోసులకు మొదటి 5-7 దినములు వనకు 15-20 గ్రెయినుల క్విక్వైక్ ఒకంగు. తదితర మగు మందులకు వైద్యుల యను అవసరము. క్విక్వైక్ నేదొండుటకు కము అట్టి సహాయము అవసర ముండ దరి కియా కమిషన్ 1938 సం॥ ఏప్రిల్ లోని వ పుటలో గలదు.

"నే నిన్ను దుర్మమును బడసితిని -
సనటోజెన్ కు వందనములు"

ప్రపంచమున వివిధ ప్రాంతములనుండి కృతజ్ఞులు ఈ మాదిరి చాలసార్లు చెప్పియుండిరి! సంవత్సరముల తరపడి వారికి లేనట్టి ఉత్సాహము దేహదార్శన్యముతో కూడిన ఆరోగ్య మొసంగిన సనటోజెన్ కు వీరు కృతజ్ఞులు. అలసట, నిరుత్సాహము నీరసముగా నుండినను లేక జబ్బుచేసి నయమైన తర్వాత బలహీనముగా నున్నను సనటోజెన్ చేవింపును. పటుత్వము తగ్గిన వరములకు సనటోజెన్ బలమొసంగును. ఇది క్రొత్తరక్తమును వృద్ధిచేయును. పనివలన, దిగులువలన గోల్పోయిన బలమును, పటుత్వమును తిరిగి చేహార్జును. సనటోజెన్ కేవలము తాత్కాలిక ఉద్దేశమును కల్గించునదికాదు. మోక్షరీరమునందుండు రక్తముచేయునట్టి మేలుచే సనటోజెన్ గూడ చేయును.

కనిపెట్టిన బలప్రవర్ధకాహారములలో కల్ల సనటోజెన్ చాల క్రేస్తమైనదని మేము విశ్వసించుచున్నాము. 25,000 మందికిపైగా వైద్యులు ఈ అభిప్రాయమును వ్రాతమాలకముగా బలపఱచియుండిరి. (1)

కెమిస్టు లందరికదన, బహులలోను దొరుకును.

SANATOGEN

THE TRUE TONIC FOOD

శ్రీ రామాయ సంస్కృతి*

(శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి)

ఓసాందర్యమయ ప్రపంచనిలయా! ఓశ్రీకళాదేవతా
వాసీభూత హృదంతరా! మహితభావా! చిత్రకారాగణి!
ఈసాయంతనవేళ మాకరములందీ కావ్యపూజాంజలి
స్నీసాన్నిధ్య మలంకరింపగఁ బ్రథల్ నిండాఠ విచ్చేయుమీ!

కలకలలాడు రేఖల వికాసములో, మృదువర్ణచంచల
జ్వలనములన్ రచించితివి శాశ్వత సుందరతా ప్రపంచము
గ్గలలవలె న్నిరంతర మఖండతపోనియతిం భజించి, ఓ
లలితకళాతపస్వి! సఫల మ్మీలలో భవదీయ జన్మయే!

సుందర వర్ణచిత్రముల శోభల నాంధ్రకళాధిదేవతా
నందవిచిత్రలాస్యము లనంతములై మెరుయుక్ మెరుగులై;
అందని దా కరాంగులి కళాద్యుతకౌశల మొక్కసారి మి
న్నది, నశించిపోయెగద! ఆంధ్రుల ఆశలతో క్షణములో!

ఓకమనీయతారనమహాదధి! నీరచనల్ గసంగ జా
లై కరగుం హృదంతరము లంతన శాంతనిమిలితమ్ములై;
లోకముమాత్ర మేక్షణములో నొకమూల్యము గట్టిపోవు నే
వో కొలబద్దలం గొలిచి యూహల కందని నీ మహత్త్వమున్.

ఇది కలగించు మామది నొకేవిధి నీమహనీయచిత్ర మే
యదియొ రచింప బూనుకొనునంత నె ఆవిధి మింగిపోయెన
న్నది నవిమాదచింత; ఒక ఆశయమేని ఫలింపనోచుకో
నిదికద! ఆంధ్రజాతి; యిది వీరురదృష్టమహావిపాకమో!

*

*

*

* ఈరద్యముల, అధిక శ్రావణంలో రాజమహేంద్రవరమున జరిగిన శ్రీరామైష్ట రామాయణ సాహిత్యోత్సవసందర్భమున సాయంకాలమున చదువుట వుద్దేశింపబడినది.

చింతల కేమిలే! విధివిచిత్రము! మాయిహలోకదుఃఖ మొక్కితయు జేరనేరని మహేంద్రదేవమ్యై భవన్ని నానమో! వంతలతో విషాదకరవాంఛలతో స్మరించినాము; మన్నింతువుగాక! నీ మది గణింపక మా అపరాధలేఖమున్.

నీవు గతించినా వనువివిశృతబుద్ధి వహించి, లోక మా యావిధు లందలంచు నినునంతియగాక; కళాతపోవిధి భావిత సుందరేశ్వర విభావము నీ మహితాత్మమృత్యుసంభావనకై న నందదనుమాట జగ మొరుగంగనేర్చుకో!

ఒకవరి నామహామయ మహాన్నతలోకమునుండి వచ్చి నీ వికసితకాముదీరుచిరవీక్షణ మెల్లడ బర్హినంత, మా నకలహృదంతరములు వెసం గళలక వికసించిపోవ, సార్థక మొనరింపు మీస్మృతి కరమ్ము మహాత్సవముం గృహమితిన్.

స వ ర ణ

పైచెప్పబడు “భారతి” “కవిహృదయము” అనువ్యాసము 220 పుటలో 20 వ పంక్తినుండి “ఈవిధముగాఁ గవివాక్కు రసపర్యవసన్నముయినచేకాని దానికిఁ జరితార్థతలేదు.” అన్నవాక్యముపిమ్మట దిగువ వ్రాసినభాగము ననుసంధింపుకొని చదువవలయును.

“..... అందుకే ప్రభావమైన రసమును దృష్టియం దుంచుకొని కవి కావ్యరీత్యాగముం జేయవలె ననుట, కవిహృదయము రసమృతమైనచో కవ్యసామగ్రి పెద్ద పెరిగి యాత్మవాళముం గూర్చును.

ఉన్నదున్నట్లు నిరూపింపబడుటలోనే కవిత్వము అనేకప్రయోజనములను గూర్చిపెట్టుచున్నది. పై నాయొకవిషయములో నీకుఁ గోపము గల్గుట అసహజము అని మాత్రము జరిగినచో నామె మనసు మెత్తవడదు. ఆ మాట ఆనందదాయకమును గాదు. చంద్రుని యుపమానముం జూచి ప్రకృతికోమలమైన నీ హృదికిఁ గోప మసహజమనుటచే నామెకుఁ దనలోనియాన్నత్యము, శాంతభావము వ్యక్తమై క్రోధముం బోకార్చుకొని మాప్రసన్నయై యగుట కవకాశ మున్నది. ఇప్పుడు “నీకుఁ గోపము ప్రకృతివిరుద్ధము” అన్న మొదటి మాటయే కవితాదిగ్రీతమై ఈ విధమైన ప్రయోజనమును సంపాదించినది. అయినఁ గవిత్వమున నన్ని తావుల నిట్టి ప్రయోజనము లుండునా యను ప్రశ్నయు కలుగవచ్చును. కొన్నింట నిట్టి ప్రయోజనములున్నఁ గొన్నింట నానంద మాత్రప్రయోజన మున్నది. సరసబోధ యన్నింటను గలదు. “సద్భావ పరనిర్వృతయే” అనుటచే నంతటను ఆనంద సిద్ధిరూపప్రయోజన ముట్లుము.....”

ఆంధ్రులు - సంగీతము

శ్రీ వింజమూరి వరాహ వరసింహాచార్యులు

ఇదివరలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉగాదిసంచికలందు సంగీత విషయైక సంగమము, సాహిత్యములు పెక్కులు తెలిపియు, జర్పించియు, వ్యాసములు రచించి యుంటిని. ప్రశస్తికాంక్ష రాష్ట్రావళ్యకరమగునూర్చి మానము మున్నుల మునుటయు, నాంధ్రప్రదేశ్ యందు లభ్యులతోడనుటయు వెలుగుదుము. ఆంధ్రుల ప్రతిభ సమస్త కళలందును, కాస్త్రయలందును ఎట్లు ప్రకాశించినదియు తెలిసికొనుట ముఖ్యతవర మనుచున్నది. అందుచే నీవ్యాసమున లలితకళలలో ప్రముఖమున సంగీతమున కాంధ్రులెట్లు తోడ్పడినదియు, నేమి నీవ చేసినదియు జూరము.

భారతావనియందు గానకళ తక్కుంగల లలిత కళలవలె మిగుల నవాదీర్ధమై విలసిల్లెననియు, చేద కాలమునుండియు నీ కళ ఈ భూమియందు మానవ జీవితమున కావశ్యకముగ నెంచబడుచుండె ననియు విదవరలో తెలిపి యుంటిని. మానవుల జీవితమునకు పరమావశ్యకమున సంగీతకళను, ప్రాచీన కాలము నుండియు ఘనతగాంచి తమవ్యక్తిత్వమును చాటగలిగిన యాంధ్రులు కూడ తక్కిన రాష్ట్రములవారివలె ఉపాసించి భరతాచార్యులై, నాట్యకరులై, సంగీతాధ్యక్షులై చిరంతన కీర్తిని గడించెదయిండి తమటకు పెక్కు నిదర్శనములు కలవు. సంగీతమునకు ముఖ్యముగ నాంధ్రులనేన, సహాయము విక్రమ మనియు, కీరు నిర్మించిన వాఙ్మయము — పాదిన పాటలు, పోయిన పోకడలు, సలిపిన వృత్తము — అపారమై, ఆనన్య పామాన్యమై, వర్ణనాతీతమై యెన్ని యన్నదనుట తథ్యము. ఒక్క గానకళనుబట్టియే ఆంధ్రుల నైపుణ్య ప్రతిభ, జ్ఞాన్మత్వము, నాగరికత తెల్లము కాగలదు. ఇయ్యి డట్టి సాంగమగ వెలుపలయున్నవన్న యొక సరిత్రాత్యక్త గ్రంథమునకు కారణ మునును. కావున ఖుప్రముగ సంగీతమునకు ఆంధ్రులు చేసిన పని,

నిర్మించిన వాఙ్మయము మున్నును అంశములగునూర్చి ఇటు తెలుపబడును.

పూర్వగ్రంథములు

సంగీతమునగునూర్చి చెప్పవలసిన పద్మము ఆయ్యది పద్మము ఉత్తర హిందూస్థాని, కర్ణాటకము అని చెందువిధములుగ నుంట తెలిసికొందుము. మనకు లభ్యమగు ప్రాచీన సంగీతకాస్త్రగ్రంథములు స్వప్రయమి లయ్యు వాని వలన నాకాలపు సంగీతమునగునూర్చి కొంత తెలిసికొనుటకు నీలకలదు. సంగీతవాఙ్మయ మున నాదిగ్రంథముగ నెంచబడు శ్రీ. పూ. ర - వ శతాబ్దమునాటి భరతముని విరచిత "నాట్య కాస్త్రము", తరువాతి శ్రీ. ప. ౧౨౦౦-౧౨౪౩ ప్రాంతమునాటి శార్ఙ్గదేవుని "సంగీతరత్నాకరము" స్వతంత్ర గ్రంథములుగ నలరారుచున్నవి. ఈ కాలమువరకు దత్తల, కోపాల, నందికేశ్వర, మతంగ, కశ్యప, యశోజిత్, అభినవగుప్త, మాతృగుప్త, శంకుక, రుద్రుల, నాన్యదేవ, భోజదేవ, పోషకేశ్వర, ముమ్మట, కీర్తిధరమన్నున సంగీతచీత్రలు భరత నాట్యమును పురస్కరించుకొని వ్యాఖ్యానములు, గ్రంథములు రచించి తమతమ మతములుకూడ అందు ఉల్లేఖించుచుండిరి. అంతేకాక తమ గ్రంథములను భరతాంకితముగ నెలయించుచుండిరి. నాన్యభూపాలుడు తన గ్రంథమును "భరతభాష్య" మనను. నందికేశ్వరుని "భరతాన్వయము", అభినవగుప్తుని "అభినవభారతి" మున్నునవి ఇట్టివే.

కోపాలుని "సంగీతమేరు", మాతంగుని "భూవాద్యే", దత్తుని "దత్తలము", భట్టగోపాలుని "తాళదీపిక", శార్ఙ్గదేవుని "భావనకాశము", భోజదేవుని "సరస్వతీకంఠాభరణము", పార్శ్వదేవుని "సంగీతసముదాసారము" మున్నున కొన్ని గ్రంథములు

స్వతంత్రములుగ గన్పట్టినను అవి భరతమునిగ్రంథమున గల వివిధవిషయములలో నాట్యకళకు సంబంధించిన కొన్నిటిని ముఖ్యముగ నలంకార రసాదులను, విభుల పరచియు, జర్పించియు చెప్పట మామకు. పెక్కు గ్రంథములు నాట్యకళ పరమావధిని గూర్చి, అవగారసమునుగూర్చి ముగ్గుతతో తెప్పట కనుగొందుము. ఎట్లే నను భరతనాట్యశాస్త్రముగత పంగతుల వశేకములుగ తేసి చెప్పదుంటుచే నది “సంగీతరత్నావళి” కాలము వరకు పంతగ స్వతంత్ర గ్రంథములుగ తెలియరావు. లొల్లట, ఉద్భట, కంపక, కీర్తిధర, అభినవనృత ఆచార్యాదుల గ్రంథములు నాట్యశాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానములు. కావున ౧౩-వ శతాబ్దము వరకు గల సంగీతగ్రంథములు భరతనాట్యశాస్త్రము నులయు లనటచెల్లు.

పూర్వము ద్వివిధభేదము గానము

ఇప్పటివరకు వెలువడిన గ్రంథములందు హిందూస్థానీ, కర్ణాటకము లని ఇప్పడు మనకు తెలిసిన ద్వివిధభేదము చేతము కానము. పైని తెలిసిన భరతాచార్యులందఱు, శాస్త్రజ్ఞులందఱు, శార్దూల వేపుడు సహితము ఉత్తరదేశములవారి కేమి దక్షిణ దేశములవారి కేమి యావిర్భవముగను - గౌరవనీయులుగ నున్నారు. వీరి గ్రంథములనుండి యాకాలమున భారతావనియందు చింతట ఒక్కవిధమున సంగీతము మాత్రమే ఉండినట్లు తెల్లము. ఉత్తరదేశమువారికిని, కర్ణాటక సంగీతజ్ఞులకును సమస్తమున విషయములు వారి గ్రంథముల జాతుము.

భరత, మఠంగ, పండికేశ్వర, దత్తీల, శోపాలాదులు తమగ్రంథములందు ప్రత్యేకము ఒక్కప్రాంతపు సంగీతమునుగూర్చి చెప్పలేదనుటకును, వారి గ్రంథములు భారతావనియందు చింతట సమానముగ నాచరింపబడిననుటకును మరియొక నిదర్శనము ఆయా గ్రంథములు ప్రతి ప్రాంతమునను అందందు గృహములందేమి గ్రంథాలయములందేమి కానవచ్చుటయే. ఉత్తరదేశ నివాసియును భరతాచార్యునిగ్రంథములు దక్షిణమునను వివిధ ప్రాంత ప్రాంతముల కానవచ్చుచున్నవి. ఇందుకు కారణము

ప్రాంతవివక్షత గూకాలమున సంగీతమునకు లేకపోవుటే యని తెలియగలదు.

మరియొక నిదర్శనము, జయదేవ కవి కృత “గీతగోవింద కావ్యము.” క్రీ. ప. ౧౧౭౦ ప్రాంతము నందలి ఈ గ్రంథము బాగాళమున నేమి, కార్పూరిమున నేమి, గూర్జర దేశమునేమి, తమిళ, మహారాష్ట్ర, ఆంధ్ర దేశములయందేమి ఇప్పటికిని ఆచరింపబడుచుంట్లయు, దీనికి ఐక్య వ్యాఖ్యానములు రచింపబడుటయు విదితము. ఆ కాలమున అందలి సంగీతము ప్రతి ప్రాంతమువారిచే నాచరింపబడినది. అందు కర్ణాటక ఉత్తరదేశపు సంగీతభేదములు కానము.

ఇట్లు ౧౩-వ శతాబ్దము వరకు వెలువడిన సంగీత శాస్త్రగ్రంథములవలన నాకాలము దినుక సంగీతము హిందూస్థానీ, కర్ణాటకములను లెండువిధములుగ లేదని తెలిసికొంటిమి. దేశచరిత్రయు నీ యభిప్రాయమును ముగ్ధిరపరుచుచున్నది. ఉత్తరదేశములు ౧౩-వ శతాబ్దమువందేయు మహమ్మదీయుల దండయాత్రలకులోనై వారిపాలనకు పాలుపడినవి. మహమ్మదీయుల దండయాత్రలవల్ల భారతావనియందలి ధనమును కొల్లవడింది. భారతీయుల దేవాలయములు, వాగవికృత, కళలు మాన్చి చెందినవనుటకు తార్కాణములు కలవు. వారిలో కొందఱు థిల్లీ రాజధానిగ సామ్రాజ్యమును స్థాపించుకొని భారతీయ కళలకంటె వారసీకము, షాగనుస్థానము మున్నగు తమ దేశములకళల నాచరించుచు వచ్చిరి. అందుచే నుత్తరదేశమునందలి కళలు విదేశీయ కళతో కొంత మిశ్రమమయ్యె నందును పరదేశకాలాలు వారి పాలనకు లోబడిన యీ దేశమున వారి స్వదేశాభిమానమువలన నచ్చటి కళారాధకుల నీధూమికి దెప్పించి వారి మతము నిట బాదుకొల్పిరి. ఇట్లు ఉత్తరమున సంగీతమునూప పారశీకము, ఆరేలియా, ఆఫ్ఘనుస్థానము మున్నగు దేశములందలి పద్ధతులకులోనైనది. ఇందుకు దృష్టాంతముగ ‘హమ్మిర్’ అను రాగము “హమ్మిర్ ఖుమ్రా” అనుపాఠానికిని పేరున సంగీతమున ప్రవేశించుటయు, ఔహాన్, పారంగ్ మున్నగు దేశీయేతర నామములు

రాగములకు కలుసుటయు తెప్పవచ్చును. ఈ రాగము లిప్పుడు కర్నాటక సంగీతమునను కంట్రుము.

కర్నాటక సంగీతము.

ఇట్లు భారతీయసంగీతము శాస్త్రజ్ఞుడేవుని కాలము నుండి ఒక్కచిగ్గముగ నుండెను. అనంతరము ౧౩ శత ౧౪-వ శతాబ్దములనుండి ఉత్తరదేశమునను, దక్షిణాపగ మున కర్నాట ప్రాంతములందును భేదములు జూప నూపినవి. దక్షిణదేశముందలి సంగీతము కర్నాటక నామాంధితమైనది. ఇ దట్లు కలిగినదియు, నందులకు సహాయ మెవరు చేసినదియు తెలిసికొనుటకుముందు కర్నాటకపదమును గూర్చియు, ప్ర కేశమును గూర్చియు ఇందుక తెలిసికొందము.

దక్షిణదేశపు సంగీతమును కర్నాట గావమని చెప్పిన వది యాంధ్రుల ప్రతిభను చాటుటయే యని యెఱుంగవలయును. కర్నాటక మాంధ్రమా? కర్నా టకు లాంధ్రులా? అను సంతకము వివృత్తియగుట క్రింది విషయము తెలియవలెను. కర్నాటక సామ్రాజ్య మాంధ్రులది. కర్నాటక సంస్థాన స్థాపనమునకు బూర్వము, అనగా హరిహరరాములు, బుక్కరాయలు మొదలు విజయనగర స్థాపన ను చేయుటకు బూర్వ మాంధ్రులు తమ సామ్రాజ్యమును ఉత్తరమున కళింగ దేశమునుండి దక్షిణమున కంచితరకును, పడమట యాదవరాజ్యమునకు ముగ్గుర పట్టణమున దేవగిరివరకును వ్యాపింప జేసికొనిరి. చాళుక్యులవలనను, కాకతీయుల వలనను, వరంగల్లు గణపతిరాజులవలనను, తెల్లారి సీమ రెడ్డిరాజులవలనను తెనుగువాద్యముమేది, తెనుగువారి శాస్త్రములేదు, కళిలేదు, పురాణములేదు అన్నియు భాగం భాగింపబడి మహావృత్తదశకు వచ్చినవి. కాల మహిమచే కాకతీయరాజ్యము భగ్నమయిన పిదప మహమ్మదీయుల యొద్దికివలన విజయనగరరాజ్యము స్థాపింపబడె నని చరిత్రజ్ఞులు చెప్పదురు. విజయనగర సామ్రాజ్యము కన్నడదేశమునను వ్యాపించియుంట విదితము. ఖల్లినాగుడు (క్రీ.ప. ౧౪౫౦) కర్నాటక రాజ్యము కృష్ణాతీరమునుండి దక్షిణమున కావేరివరకు వ్యాపించియుండెనని ఇట్లు తెలిసినాడు.

"ఆస్తే కర్ణాటదేశేనువిదులయశసామూరితాశిష్యశిష్యాం కావేరికృష్ణనేరీతరళతరతరంగాద్భ్రదక్షోత్తరాంసః॥"

శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమున కర్ణాటక రాజ్యము కళింగదేశమునుండి తమిళ దేశాంతమువరకు దక్షిణాపగమంతయు వ్యాపించినది.

ఆంధ్రులు విజయనగరము రాజధానిగ సంస్థాపించిన సామ్రాజ్యమునకు కర్నాటక రాజ్యమునుపేరు తమిళులు పెట్టియుందురని చరిత్రజ్ఞులు ఆగ్రహింపదుచున్నారు.

మరియు చాళుక్యులకాలము నాటికి భారత, రామా యణాది పురాణేతిహాసములు కర్ణాటభాషలోని కనున దింపబడి అనుసరణీయముగ నుంటచే వట్టి వాఙ్మయ నిర్వాణ మావశ్యక మని యెంచి తెలుగు కవికేళులు సన్నయ, తిక్కన, భాస్కరాయలు తమ భారత, రామాయణములను తెలుగున చెలయిందిరి. చాళుక్యుల కన్నడప్రభావము గుర్తించి గాబోలు ఈ దేశమునకు చేరువనుండిన తమిళులు ఆంధ్రుల రాజ్యమునకు కర్ణాటక ముగ వేర్కొనిరి.

ఈ కారణముచే గాబోలు మన కవి పార్వ భృములును తెనుగును కర్ణాటక మని చెప్పకొని గర్వింబిరి. కర్ణాటక మన ఆంధ్రమని చెప్పట కిట్లు చారిత్రాత్మక సారస్వతార్థక నిదర్శనములు పెక్కులు కలవు. శ్రీవాళుకవి పార్వభృముడు తన తెలుగు పలుకు తెలుపుచు,

"పలుకునుడికారమున సాంధ్రభాష యందు
రెవ్వ లేమన్న నంద్రుగా కేల కొఱతె
నాకవిత్వంబు నిజము కర్నాటభాష"

అని వదించెను.

కర్నాటకరాజ్య మాంధ్రుల స్థాపితము. అయ్యది ఆంధ్రుల ప్రతిభామూలకము. ఆంధ్రుల యనవ్య సామాన్య విజ్ఞానమునకు మూలకందము. తమిళ, కేరళ, కర్నాట వాటిసానుల కాదర్శకస్థానము. ఈ రాజ్య మున విలగ్నిత కళలు, శాస్త్రములు తక్కిన దేశస్థులు, ప్రాంతమువారు భావించి, అనువదించి, నేర్చుదుంకి రనుటకు సంగీత మే విదర్శనము.

కర్నాట దేశమునందలి సంగీతము అట్లొకప్పుడు తొలుతులు చేసినదిగాను కర్నాటక మెట్లాదునో యట్లే తెలుగువారి సంగీతము కర్నాటక సంగీత మాదును. కర్నాటదేశ ప్రాబల్యమువలన నచ్చటి సంగీతము కర్నాటక వామమును దాల్చినది. ఇయ్యది తమిళు లేమి, మలయాళీలేమి, కేరళ దేశము వా లేమి, కన్నడులేమి అంగీకరించి తమతమ సంగీతము నావిధమున గర్నాటకసంగీతముగ చేర్చిని గర్వింపుచున్నారు.

‘మమియామలై’ మున్నగు కా సనములవలన తెలియు విధమున తమిళులకు స్వీయ సంగీత మలవడినను కర్నాట సంగీత ప్రకృతి కనుగొని కావోలు వారు తాముకూడ వా చేరును చెప్పకొని యాకళ నట్లుపాపించుచుండిరి. తమ వ్యక్తిత్వమును పోనాడుట కియ్యకొనియు గర్నాటక సంగీతము నుపాసించుట యాంధ్రుల ప్రతిభ - సంగీతమహిమ అలియుటలేదా? తమ కాంక్షావాద్యకరాజులు తంజావూరు, మధుర రాజ్యముల నేలుచు సాంధ్రకళల నచ్చట వర్ధిల్లజేయుటచే నచ్చటి యజమాలు ఆకళల నభ్యసించి, యందు కుశలతను సంపాదించి ఇప్పుడు ముఖ్యముగ సంగీతమున మన ఆంగ్రహదరులకుమాడ అదర్శమైరి. ఆంధ్రుల కర్నాట సంగీతమును వీరు అదరించుటయు సుస్థిరము గావించుటయు మనకు ముద్రాపహము కాకపోదు.

కొంతకాలమునకు విజయనగర కర్నాటక పాత్రాజ్య ము ప్రమించినను తత్ ప్రమాట్టులకు బోలడిన తెలుగు వాయకులకు అరవదేశమునందలి మధుర, తంజా వూరు రాష్ట్రములు స్వాధీనములై యుండుటయు వారా ప్రాంతముల కాంధ్రావధిమండి పెక్కురు శాస్త్రజ్ఞులను, కళారాధకులను, వాగ్గేయకారులను, భరత చార్యులను, వర్తకులను గావించి యాంధ్రుల కళలను అట్ల సుస్థిరము గావించుటయు విడితము. ఇట్లు తెలుగు వారు పెక్కురు రెండు శతాబ్దముల క్రిందిటి వర కాంధ్రదేశమునుండి తమిళ దేశమునకు వెళ్లుచుండి రనుట కును, అట్ల స్థిరవాస మేర్పరచుకొనుచుండి రనుటకును చరిత్రాధారములు పెక్కులు కలవు. తెలుగువారు అరవదేశముల కిట్లు వెడలి తమ సంగీత గరిమ నటు బాదుకొలుపుటచే నావృక్షము కొంతకాలమునకు అట్ల

యాలమాలలకును తన వేళ్లను విస్తరింపజేసి మహా కాళోపకాభాన్వితమై వర్ధిల్లుటచే నావృక్షపునీడ మన కిప్పుడు అవశ్యకముగ నుండినదిని నావృర్య మేమి? ఆ తిరువుసండ్లు ముకురు దుదించునదిగ నున్నవనిన ముక్కుపై క్రే లికుట ఏల? ఆ పాదపము దిత్తిన మాంధ్రులది కాదా? అద్వైతి రోపాదము చేసి రసము నిచ్చినది ఆంధ్రులు కారా? పండ్లకు దీపి నొసగుగార్చిన దాంధ్రులు కారా? ఇందుచే గర్నాటక సంగీతము కన్నదులవలన పోషితమైవందువుల యాపేయ కలంగి లేదని తెలియగలము.

కర్నాటక రాజ్యమునకు పూర్వమునను ఆంధ్రులు సంగీతజ్ఞులు

ప్రేమ తెగిలిన సంగమాలవలన కర్నాటక సంగీతము విభజియై గరి, గర శతాబ్దములనుండి, అనగా కర్నాటక పాత్రాజ్య స్థాన వాసంతిరమునుండి వర్ధిల్లినట్లు తెల్లము కాగలను. అంతకు పూర్వమునను కొండలు తెనుగు వీరికల - చాళుక్యురాజుల, కాకతీయ లేదుల కాలమునను సంగీతకళ సాంధ్రులు పాపించినట్లు తెలియును. ఆకాలమున విది ద్వీధముగ నుండునాత్రిము తెలియును. ఆంధ్రులు భారతావని కంఠకు ఒక్క విధమును కళయే కల దనునట్లు గ్రంథములు రచించి యుండు ఎఱుపడును. ఈ కాలమున ఆంధ్రులు రచించిన గ్రంథములలో నాట్యశాస్త్రోక్త విషయములు, అలంకారము, రసముమున్ను నుపానిగూర్చినవి యున్నట్లు విందుము.

పోమేశ్వరుడను చాళుక్యురాజు శ్రీ. న. గరిగి ప్రాంతమున “మానసోల్లాస” మనుగ్రంథము రచించెను. ఇందు సంగీతముగూర్చి పెక్కుమారులు చెప్పబడియున్నది. కాకతీయ గణపతివృధలి గజపాధిపతిడు బాయసేనా పతి అనునాయన శ్రీ. న. గరిగి ప్రాంతమున “నృత్య రత్నావళి” అను సంగీత నాట్య గ్రంథమును రచించెను. పొద్దిర మహీమహేంద్రుడు శ్రీ. న. గరిగి ప్రాంతమున “సంగీత కృంగారహర” గ్రంథమును రచించెను. గోపాలనాయకుడు తన యసమాన గానచాతురిచే అల్లా పుద్దీన్ ఖదీవలన (శ్రీ. న. గరిగి-గరిగి ప్రాంతము)

మెచ్చవడసి యాతని ప్రాశ్నానామన నుత్తరజేశమునకు వెనలి యచ్చటి అమాత్య భుగ్రుతో సంగీతచర్య గాదించెను. ఇతడు పారశీకము మున్నగు పరదేశముల గానముమాడ శేష్ఠి పెక్కు కళాముఖుల బలయించినట్లు తెలియుచున్నది. హరిహరజేవుడు "సంగీతసుధాకర" మను గ్రంథమును ఈ కాలముననే రచించి ఘనత గాంచెను. ఈమొదలగు గ్రంథకర్తలకునే విజయనగర రాజ్యస్థాపనమునకు బూర్వమునుండియు వాంఛలు సంగీతవేత్తలై యాకళియందు ప్రఖ్యాతిని బడసి రని తెలియుచును. విజయనగరమున మూడవ ఆంధ్రరాజ్య స్థాపనముతోనూడ కర్నాటక సంగీతమునకు అంకు రార్పణ జరిగినది. ౧౪-వ శతాబ్దమున కర్నాటాం కితమైన సంగీతము కాలకమానున కర్నాటకాధిపతులచే దోహదము నొంది నృసింహకృష్ణముగ బెరిగి దక్షిణదిక్కున మంకెలు కాళోవకాళులకు బెంచి నుమనఃపుష్పితరై రసవత్సలభారభోగితరై జేశజేబాంతరములవారికిని ఖండ ఖండాంతరములవారికి వాల్మీర్యజనక మునవలెటి మహావృత్తికిక వచ్చుట విదితము.

కర్నాటకసంగీతమున కాంధ్రుల కృషి

ఇక కర్నాటక సంగీతమునకు ఆంధ్రు లెట్టి పోషణ, ఎట్టి కృషి చేసినది తెలిసికొనుట యావశ్యకము. కాని యీపరి అంత సులభమైనది కాదు. పెక్కు శతాబ్దములకు నెనుక సంగీత మెట్లున్నదియు తెలిసికొనుటకు పాశ్చాత్యులకువలె మనకు చరిత్రలు లేవు; మన ప్రాచీన కాస్త్రోజ్ఞులును మన కి విషయమున తోచుచున్నారు. అచ్చటచ్చట మనకు లభ్యములగు సంగీతకాస్త్ర గ్రంథముల నలన నైనను ఆ రచయితల దేశకాలములసూర్తి పరిస్తరముగ తెలిసికొనుటకు మాన ఆధారములులేవు. వారివారి గ్రంథములు లాకప్రతములమీద తిఖించి వాని యందు కొన్ని వాగ్రంథములును, తగినన్ని లభ్యము లగుటలేదు. విశాలమగు భారతభూమియందు ఇటీవల ఆదందు గ్రంథాలయములకు చేర్చినవి మన కందుబాటున లేవు. ఈ సంగతులవలన మనకు సంగీత చరిత్రరచన కొంత కష్టతరముగ నున్నది.

మరియొక సంగతి. కాస్త్రరచయిత, కళారాసుకుడు తనవిద్యను శిష్యులకు పరంపరగా నేర్పుచువచ్చుటచేత

గ్రంథములు తగినన్ని బయలుపడకున్నవి. సురసిష్యు పరంపరగా వచ్చిన మనసంగీతము గ్రంథాన్ని మునర్వబదిక పోవుటచేతనూడ మన సంగీత చరిత్రరచన ముఖ్యముగ నందుట లేదు.

మరియే సంగీతమునకు సాహిత్యము నిరికై యుటచే సాహిత్య వాఙ్మయ నిర్మాతల గ్రంథముల మన్న సంగీత విమర్శకు సంగతులు సారాంశములు తెలిసి కొనుట ఆవశ్యకము. ఇతరవిషయములు, అవగా మ్రన తెలిసిన అలంకారభాగము, రసభాగము, ఆహార్యము మున్నగువిషయములనుపరించి ప్రత్యేకగ్రంథములు రచించిన వారిని సూర్పియు తెలిసికొనవలసి యున్నది.

అట్లయ్యె నిదిన్ని వ్యాసమున సంగీతమునకు ఆంధ్రు లెవరినకు, ఏ యే గ్రంథములు రచించి వానికెట్లు పుష్టి కలుగజేసినది మూర్తిము తెలిసికొందము. మనకు కావలసిన గ్రంథములు వేటవేటు ప్రాంతములం దుంటుచే వాని సమగ్ర గ్రహణమున సంగీతచరిత్ర రచించుటకు వేరొక మార్గ ప్రయత్నిం గును.

పదుమూడవ శతాబ్దమునుండి శేషేవరకు మన కర్నాటక సంగీత చరిత్రను వ్రాయుటకు మాన ఈ వ్యాసమున వీలు కాకున్నది. అందుచే పచ్చటినుండి పందొమ్మిదవ శతాబ్దమువరకు గల ఆంధ్ర సంగీత వాఙ్మయ నిర్మాతల సూర్పియు, వారి గ్రంథముల సూర్పియు నిట తెలుపువాడను.

సంగీత రత్నాకరము

కార్జునజేవునివలన రచింపబడిన ఈ గ్రంథముమీద పెక్కు వ్యాఖ్యానము లున్నవనియు, వానిలో వాంఛ కృతములు జనసమ్మతము లగుచుండెననియు తెలియు చున్నది. అట్టి ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలలో ముఖ్యులు చతుర కల్లివాసము, సింహాధిపాలుడు, మంధోకర్త ధూమి పుడు మున్నగువారు. ఒప్పుదు రోరగాదు తమ సంస్కృత వ్రాతగ్రంథములలో "సంగీత రత్నాకర చంద్రిక" అను వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. గ్రంథకర్త పేరు తెలియదు. కేశవ అను వ్రాహ్మణుడు మరియొక వ్యాఖ్యానము రచించినట్లు "సంగీతసుధ"యం దిట్లు తెలియుచును.

“ ఏనాం మృతీ కన్తు మివా ప్రవృత్తా,
యా బ్రాహ్మణో కేశవ కల్లివాణో,
టికాద్వయే వాచి కృతేన తాభ్యాం,
అబోధితా స్పష్టపదార్థభేదామ్॥ ”

తెనుగు వచన గూఢమున రచింపబడిన గ్రంథముకంటె మద్రాసు గ్రంథాలయమున కలదు. అరవమునను పద్యముల చొప్పున రచింపబడిన యొక ప్రతి కించావురు గ్రంథాలయమున జూరుము.

రాగార్ణవము

శ్రీ. వ. ౧౬౦౯-వ సంవత్సరమున ఆంధ్ర భరతాచార్యుడగు పోమనార్యుడు రచించిన “రాగవిభోధ” యొద్దీ గ్రంథము గూర్చి తెలియుచుండు. పరుసాలగవ శతాబ్దము మధ్యమున రచింపబడిన “పారంగధరపద్ధతి” అను గ్రంథమున కీ రాగార్ణవము తోపనుచుండెడిట్లు అందు తెలియుచుండు. గ్రంథకర్త తెలియ రాకపోయినను ఈ గ్రంథ మాంధ్రవాగ్గేయులచే నాదరింపబడుటచే నిది యాదేశము వారివలన రచింపబడి నని యూహించుచుండు.

పారిపాలదేవుని సంగీత సుధాకరము

ఈ గ్రంథము మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయమునను, తంజావురు గ్రంథాలయమునను కలదు. గ్రంథకర్త అయిన పారిపాలదేవుడు భూపాలకు డని గ్రహించుచుండు. చాళుక్యరాజులలో పారిపాలకుడు అను శీర్షికల డనియు, నీ గ్రంథకర్త యాయనయ్యయందు వనియు నిట్లు మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు ఎంచిరి. ఈ రాజు సంగీతమును లక్ష్యులక్షణముగ నెఱిగినట్లు తెలియుచుండు. ఈయన క్రింగంజేత్రమున కరిగి యచ్చటి వసినట్లులకు వారికోరికపై సంగీతము వేర్చినట్లు గ్రంథమున చూచుచుండు. వారి చెప్పిన మతము “సంగీతసుధాకర” గ్రంథము ననుసరించు ననియు దలిపినాడు. తాను పెక్కు గ్రంథములు రచించినట్లును వా కోసెను.

“అమృతా రసనిర్మలావిదగ్ధితే యేన ప్రబుద్ధాః కథిమ”.
“ససర్వవిద్యాశ్రమమేది నీనాం గోపాయితా భూజన
ఏక్రవర్తీ,
వ్యర్థత సంగీతసుధాకరాఖ్యం ప్రబుధ మాలోడిత పూర్వ
కావ్యైః.”

కదాది ద్రంగవాగధస్య భోగివర్ణంకతాయినః,
చరణాంభోగుహద్వప్త్యకన్తనోత్సుకమానసః,
చోలా వలంకరకోతిస్య హరిపాలః సుకోపముః.
క్రింగంజే విహితావాసం కృంగారైకనికేతనం
ఏనమభ్యర్థయామామః నటనర్తకగాయకాః

ఇదం (పుత్రం) లోకహితార్థాయ యథావత్ ప్రతి
పాద్యతాం,

ఏవ మభ్యర్థిత కృతైః పారిపాలమహీపతిః,
ప్రబుధమాత్మ విహితం స సంగీతసుధాకరం
సర్వలక్షణసంపన్నం అశ్శ్రయే దనుక్రమాత్.”

ఈ గ్రంథమున గద్య ఇట్లున్నది:

“ఇతి విచార చతుర్ముఖ క్రి పారిపాలదేవ విర
చితే సంగీతసుధాకరే పంచమం గీత ప్రకరణమ్.”
మరియు నీ గ్రంథమున నీయన పేరు “పారిభూమి
పః” అనియు చెప్పబడినది.

“సీతా సంభృతకాశలః సుమనసా
రక్షైగదీయనరుః
చక్రే క్రి పారిభూమిపః ప్రకరణం
గీతాశ్రయం కాశ్యతిమ్.”

ఇందుచే “సంగీతసుధా” యందు

“గ్రంథాన్ విలోక్య గునిక్తైః హస్తే
క్రితార్థైః కవప్రముఖైః ప్రజీతాన్.”

అని చెప్ప పాక్షిప్తి” యు పారిపాలదేవు డనియు గ్రహింపవచ్చును. ఈయన చాళుక్యరాజు పై సంగతి వలనను ఎంచవచ్చును. అందుచే నీయనకాలము శ్రీ. వ. ౧౧౫౦ ప్రాంతము.

కారదత్తనయ

కారదత్తనయ “భావప్రకాశ” మను గ్రంథము నాట్లొకకొనిగూర్చియు, “కారదీయము” నునది సంగీతము గూర్చియు రచించెను. ఇరడు బ్రాహ్మణుడు. కాశ్యప గోత్రుడు. తన ముత్రత లక్ష్యుగా అనియు, తాత కృష్ణ అనియు, తండ్రి భట్టగోపాల అనియు నిట్లు తెలిపినాడు. ఈయన వాగ్ధానము “గ్ర మో మాధుతిపూజ్యా య” అని చెప్పబడిచే చెంగల్పట్టుకొల్లాయందుగల మాత భూషి అను బ్రాహ్మణుడంతరికి జెందిన గ్రామముగ

గ్రహించును. తన గ్రామమున వెయ్యియందొకావ్వలగు
కలరనియు చెలిపెను. అందుచే చెనుసప్రాంతమువా
డనుటకు వీలగును. మరియు భావప్రకాశగ్రంథము
మైసూరుప్రాంతమందలి పేల్ కోట యతిరాజువద్ద
జోకప్రతియు, మద్రాసుగ్రంథాలయమున జోకప్రతియు,
నిల్లు లభ్యము లగుటచే నీ గ్రంథకర్త యాప్రాంతమువా
డని యొందవచ్చునని కె. ఎస్. రామస్వామిశాస్త్రి,
యదుగిరి యతిరాజస్వామిగార్లు తెలిపిరి.

ఈయన “మయానీ కారదీయాభ్యోపబధ్ధే సుఖే
దర్శితే” అని చెప్పిన “కారదీయ” మను గ్రంథ మిప్పుడు
లభ్యముగ లేదు. కాని “భావప్రకాశము” తక్కినవారి
కావర్తకముగ నుంట తెలియుదుము. వింభుధూపా
లుడు “రసాగ్రవ సుధారకము”నన, గోపేంద్ర తిప్ప
భూపాలుడు “కామధేను”నందును ఈ గ్రంథమును
గూర్చి గొప్పగ జెప్పిరి. కారదీయమును లేనగ్రంథమున
అలంకారము, రసము, సుగము, కీర్తి, ధ్వని మున్నగు
వాట్యకథాసోపకాంతములలో తన కాలమువరకు
గల పెక్కుగ్రంథకర్తలకు—ఉద్భటుడు, లాల్లటుడు,
శంకుక, గురట, అభినవరత్న, భోజ, కేమేంద్ర,
భట్టనాథుక మున్నగువారి—పేర్కొనుచు వారివారి
యభిప్రాయము లందందు తెలుపుచు దన భావమును
నిలుపు కొనుచుండెను. ఈయన వాట్యగాస్త్రమును
నాలుగు విభాగములుగ పరియధ్యాయములందు తెలిపి
వాడు. ఈ గ్రంథము ఆలంకారికులకును రసవాదుల
కును మిగుల తోడగుచున్నది. ఇత్యుని ఓరీయంటల్
ఇన్ స్టిట్యూటున ముద్రితమైనది.

విద్యారణ్యుల సంగీతసారము

విద్యారణ్యులపేరు కర్నాటక సామ్రాజ్యము
నందలి ప్రతివారికిని కరలెలామలకము. ఈయన ఆంధ్ర
రాష్ట్రాస్థాని. జన్మస్థలము సంపాతేశ్వర ప్రాంతమని
పేరుమర్ల విశ్వనాథముగా రెంచిరి. కర్నాటక రాజ్య
స్థాపనమునకు కారకుడై హరిహర బుక్కరాజులకు
మంత్రియై సహాయయై యుంటచే గర్నాటక చరిత్ర
సెలుగునప్పుడెల్ల ఈయన జ్ఞప్తికి రాకమానదు. ఈయన
సంస్కృత వాఙ్మయమునకు మిగుల తోడై పెక్కు
శాస్త్రములందు గ్రంథములు వెలయుచుంటయు చెలియు

దుము. రాజకీయ మత సాంఘిక విషయములకు పెద్ద
కాలము వినియోగించియు సంగీతమున మాడ ప్రజ్ఞా
వంతుడై యాకళను చూతినాన్నత్యయన వెలయున గలి
గనని తెలియుట నున కాశ్చర్యజనకము కాకపోదు.
ఈయన కర్నాటక సంగీతము సంపదించజేసె ననుటకు
రాగములను మేళకర్తల క్రింద ప్రోడికరించు నీయన పద్ధతి
తని మనము తెలిసిన చాలును. ఈయన చెప్పిన మేళ
పద్ధతియే కర్నాటక సంగీతమును ఉత్తరదేశపు సంగీ
తము నుండి తేరుచేయుచున్నది. ఉత్తరదేశమున “రాగ
రాజీ” పద్ధతి యునుననిం దుంట విదితము. విద్యా
రణ్యు నిల్లు మేళపద్ధతి వేర్పరచి ఆంధ్రుల ప్రతిభను
చాటివాడు.

కర్నాటక సంగీతమున మేళపద్ధతి రామా
మాత్యులు ఏర్పఱచెనని పెక్కురు తెలియురు. కాని యీ
పద్ధతిని విద్యారణ్యుల కాలముననే (క్రీ. ప. ౧౩౭౦—
౧౩౮౦) యునుననకు నచ్చెననియు, నది విద్యారణ్యుల
ప్రతిభను చాటుననియు నెంచవచ్చును. మేళములను
గూర్చి విద్యారణ్యులు చెప్పినవంటకు “సంగీతసార”
యందు గల ఈ వాక్యములు చూడవచ్చును.

“సంగీతసారం సమవేక్ష్య విద్యా
రణ్యభిధాత్రచరణప్రణీతమ్॥

కర్నాటకసంహితాసహస్రగిరిద్యా
రణ్యభిధాత్రచరణప్రణీత్యా,
అరభ్య రాగాన్ ప్రమరప్రయోగాన్
సంహితేన చాకలయే మహాగాన్”

.....
రాగాన్తు పంచాశ దివహోపదిప్తాః
నట్టావయ స్సర్వజగత్ప్రసిద్ధాః,
తేషాం చాతాః పంచదశైవ మేలాః
క్రమాత్ తేనుర్దేశ మిహోమనామః॥”

విద్యారణ్యులకృత “సంగీతసార” మిప్పుడు
అలభ్యముగ నున్నది. దిశపేరు గ్రంథాలయమున నీపేరు
గల గ్రంథము మాత్రము కాని యది క్రీ. ప. ౧౫౫౦
లేక ౧౫౦౦ కాలమువాటిదిగ తెలియుటచే నది
విద్యారణ్యులకృతము కాదని ఎంచవలసి యున్నది.

దీనిని పరిశీలించి కాగ్రంథము లభ్యయిగనుండి యాదర్శముగనుంటి సంగీతముధయందలి వైవాక్యమునుండి గ్రహించుము. ఇట్లు విద్యారణ్యులకు కర్నాటక రామాజ్యస్థాపనాచార్యత్వముతోపాటు కర్నాటక సంగీతస్థాపనాచార్యత్వమునూడే కీర్తివై నవదను.

సుధాకలశిప్రోక్త సంగీతోపనిషత్సారము

ఈ గ్రంథమునందలి గద్యలో "మలధారిగచ్ఛ ముంచినవాడిద్వితీ" శ్రీరాజశేఖరమూర్తి కవ్యరచనాచార్య శ్రీమధాకలశి పరచితే సోపజ్ఞ సంగీతోపనిషత్సారే శ్లోకప్రకాశతోపామ మనోధ్యాయః" అని చెప్పుచుండెను. మలధారిగచ్ఛప్రాంతమునకు ముండనుడగు యీతని గ్రంథము భగవద్దేవేంద్రులచేతను ఇయ్యది సంగీతోపనిషత్సారము వ్యాఖ్యానముగ గ్రహించుము. గ్రంథాంతమున,

"సంగీతోపనిషత్ గ్రంథం ఖాష్టాగ్ని శోకత్యేరే
యుక్తమావ్యయుగేష్వైతత్సంగం చాపి నిర్మమే॥"

అని ఇతడు చెప్పుచే నీ గ్రంథము ౧౩౪౦ శ్లోకము, అనగా శ్రీ. వె. ౧౩౩౩ వత్సరమున మూలమున, ౧౪వ శతాబ్దం, అనగా శ్రీ. వె. ౧౩౪౦ వత్సరమున "సారము" రచింపబడెనని తెలియుదుము. మూల గ్రంథ మెవరికృతియో తెలియుటలేదు. విశిష్ట గ్రంథావలియందు ౧౧౭౭, ౧౧౭౭ గ్రంథములుగ దీనిని చిత్రియుదుము.

సింగభూపాలుడు

ఈయన 'రసాద్గ్రంథమధాకర'మును గ్రంథమువలన విశ్రుతి కీర్తికాముడై సర్వజ్ఞునిదము వహించియుండెను. ఈయన "సంగీతరత్నాకర"మునకు "సుధాకర" మను వ్యాఖ్యానము రచించెను. ఈయన రేచన్ద్రరంశమువాడు. ఈయన గ్రంథము సమగ్రప్రతి రాజపుటానా మధ్యపరగణాల గ్రంథావలియందు ఎన్. ఆర్. భండారకూడు ఎం. ఏ. గారు కేర్పొనిరి. ఈయనరాజ్యము వింధ్యపర్వతపంక్తియందలి శ్రీవైలమవరకు వ్యాపించె

నట. ఈయనకాలము శ్రీ. వె. ౧౩౩౦ వత్సరప్రాంతమున తెలియుదుము.

వసంతరాజీయ నాట్యశాస్త్రము

ఈ గ్రంథమునుగూర్చి చెక్కుకలే ప్రబోధ చంద్రోదయకర్త వాడిండ్లగోపన అనువాయనవలనను మల్లి నాథకుమారస్వామివలనను చెప్పుబడెను. ఈ గ్రంథకర్త వసంతస్థపాలుడని ౧౪ రూపరీపించిన కుమారనిరి. ఈయన పూర్వాంధ్రదేశమున పాలించెను. కాలిదాసు "మాళవికాగ్నిమిత్ర" వ్యాఖ్యానకర్తకాలమువేమను శ్రీ. వె. ౧౩౩౭ వత్సరమున మట్టి ౧౪౭౦ వర ముండినట్లును, రాజమహేంద్రము నేలినట్లును తెలియుదుము. కాలయవేమన వసంతరాజీయమునుగూర్చి చెప్పినాడు.

"యనీవాం భరతాదీనాం భోజాదీనాం ధూళులామ,
కాస్తాని నన్య గాలోచ్య నాట్యకేనాథకేనామ్."

ప్రోక్తం వసంతరాజేన కుమారినిరీభూభుటా,
వామ్న వసంతరాజీయం నాట్యశాస్త్రం యద్యత్తేమమ్."

ఇతనియనంతరము శోమటి నేమరెడ్డి రాజ్యకేరి నట్లును శ్రీవాళుకృతిభర్త మమిడింగన యతిని మంత్రిగ నుండిట్లును తెలియుదుము. ఈయనకు హరి హరదేవరావులు సమకాలికుడు.

మల్లి నాథకవి

కాలిదాసకృత రఘురంశము, కుమారసంభవము, గంధ మాలకు వ్యాఖ్యానములు రచించిన మల్లి నాథుడు గొప్ప సంగీతవిమర్శక యంశములు తన వ్యాఖ్యానములందు చెప్పుచుండెను. రాజకంధర్వకృత సంగీతగ్రంథమునుండి కూడ ఉదాహరణములు చెప్పుచుండెను. ఈ గ్రంథము లభ్యయిగ లేనప్పటి, మృదంగవాద్యమున గలుగు 'కరణ' అనువాద్యవిధము 'రాజకంధర్వ' గ్రంథమునుండి తెలిపినాడు.

"కరణైస్తూలవ్యవస్తాపతై తాదనవిశేషై" తగుక్తం
రాజకంధర్వ-వృత్త్యవాదితిగతాం ప్రయోగవశభేదీ
నాం, సంస్థానం తాదనం గోధ. కరణాని ప్రవక్ష్యే ఇతి."

మల్లి నాథకవి పదునాల్గవ శతాబ్దాంతమున నుండెను. (సకేమము)

ఆంధ్రతేజము

(రెడ్డి రాజులకాలమునాటి యాంధ్రదేశవర్తమానము నాటకము)

శ్రీ సందూరి బంగారయ్య

(అనువృత్తము)

మూడవ యంకము - మొదటి రంగము

[రంగము : ధరణికోటలో కొక పేదరాజు పెద్దమ్మ యిల్లు. ప్రవేశము: పెద్దమ్మ, పురుషవేషమున విజయరాజు]

విజ — అవ్వా! అగత్యము లేనిదే యబద్ధ మాడితివే? నేను మీపెత్తండ్రికుమారుడ నని యెందులకు తెల్పితివి?

పెద్ద — నాయనా! నీకు చెలియదు ఆ వచ్చినవా రెవ్వరో యెరుగుదువా?

విజ — ఎరుగను. ఎవరు వారు?

పెద్ద — ప్రచ్ఛన్న వేషముననున్న మంత్రిశేఖరు డని నాయనమానము.

విజ — మహామాత్యుడు రామాప్రెగ్గడ ఈతడేనా? ఈతనికీర్తి చిరకాలమునుండి వినుచున్నాను. అదృశ్యప్రతిభాశాలియటగాదా?

పెద్ద — ప్రతిభాశాలియే గాని —

విజ — కాని యని యూరకుంటి వేల?

పెద్ద — తననీడ చూచుకొని తాను భయపడునంతటియనుమానగ్రస్తు డని చెప్పుకొందురు.

విజ — మీక్కుటమైన రాజభక్తి బహుళ; అట్టియనుమానమానకు హేతువు గావచ్చును. ఇప్పుడీ ప్రచ్ఛన్నవందరణమువలన ప్రయోజన మేమి?

పెద్ద — నీవు చెప్పనేచెప్పితివిగదా! రాజకార్యమనిన ఈతనికి నిద్రాహారము లక్కరలేదు. ఇవి యుద్ధదినములు గదా, ఎవరైన శత్రుపక్షమువారు మారువేషమున సగరమున బ్రవేశించిరేమో కనుగొనుటకు.

విజ — ఆలాగుననా? నా యాలోచన మంతవరకు పోలేదు. పాపము! నానిమిత్తము నీ వబద్ధమాడవలసివచ్చినదే?

పెద్ద — వ్రతము చెడినను ఫలము దక్కునట్లు తోచదు. నామాట నాతడు విశ్వసించినట్లు కనఁబడదు. ఇంకొక్కముహూర్తమైనను నీ విచ్చట నాలసించవలకు. ఏదోవిధముగ బయటపడవలెను.

విజ — ఇప్పుడంత భయకారణ మేమున్నది ?

పెద్ద — అట్లనకుము. ఈతడు మరల రావచ్చును.

విజ — రానిమ్ము. వచ్చి ఏమి చేయును ?

పెద్ద — అబ్బబ్బ ! నీధోరణి నీదే కాని ఒకరు చెప్పినమాట వివపు. నిన్ను కారాగృహమున బంధించినను బంధింపవచ్చును—చాల చిక్కులున్నవి. నీకు తెలియదు.

విజ — నాజన్మమున చిక్కులు ఈనాడు క్రొత్తగ వచ్చిపడినవి కావు. చిక్కులతోఁ బుట్టి చిక్కులతోఁ బెరుగుచున్నాను.

పెద్ద — (విజయాంబ గడ్డము పట్టుకొని) నామాట రవంత విను నాయనా ! నిన్ను చూడగ మా నాయన జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నాడు. ఇట్టి సుకుమారదేహము చెరసాలలో నుండగ నేను చూడలేను.

విజ — ఇంకొకపట్టణమున ప్రాసాదాగ్రమున వసించుటకంటె ఈ పట్టణమున కారాగృహమున నుండుటయైనను సౌఖ్యప్రదమే.

పెద్ద — అయ్యో వెరితండీ !

విజ — వెరి యనుము, పిచ్చి యనుము. ఈయూరిలో నడుగుపెట్టినదిమొదలుకొని నాకు గోలోకమున సంచరించుచున్నట్లున్నది. ఈయూరినున్న రాళ్లు రప్పలు చెట్లు పుట్టలు కూడ ఆంధ్రుల ప్రాచీనవైభవమునుగూర్చి మహోపన్యాసము లిచ్చుచున్నవి.

పెద్ద — ఈయూరిలో పెరుగుచున్నాను. అరువదవపది దాటి డెబ్బదవపది వచ్చినది. ఇంత వరకు నాతో నొక్కరాయిగాని ఒక్కరప్పగాని మాటాడలేదే ! నీకడ నేమిమాహాత్మ్యమున్నదో !

విజ — నీవు శ్రీమైల మెప్పుడైనను పోయితివా ?

పెద్ద — ఏదీ మానాయన నన్ను శ్రీమైలయాత్రకు తీసికొనిపోయెద ననుచుండగనే మాయ తురకలు వచ్చి నాయనను పొట్టను బెట్టుకున్నారు. (అని కనులసీ రొత్తుకొనును)

విజ — పాపము ! ఏకపుత్రమరణముకంటె కడుపుశోకమున కవధి యేమున్నది ? కాని ఒక్కందులకు నీవు సంతోషింపవలెను. ఆంధ్రసామ్రాజ్యసంరక్షణార్థమయి నీకుమారుడు వీరశయవము నందినాడు. చక్రవర్తియుష్ట దిని పెరిగినందుల కాలని ఋణము తీర్చుకొనుచున్నాడు.

పెద్ద — ఆలాగుననే సరిపెట్టుకొనుచున్నాను. తండ్రీ! ఎన్ని చెప్పినను కడుపుతిరిగదా!
నాయనా! ఆలస్య మగుచున్నది. త్వరపడుము.

విజ — అవ్వా! నీయింటిలో నున్నది మూడుపూటలేయైనను మూడు జన్మములనుండి నీతో
బంధుత్వ మేర్పడినట్లుగ మీ యిల్లు వదలుటకు బుద్ధి పుట్టుట లేదు.

పెద్ద — నాయనా! ఈ మూడుపూట లయినను నీవు సరిగా భుజించిన దేదీ? మొన్న
నుపవాసమే గదా. ఇక నిన్నను ఈ దినమునవైనను భోజనము ససిగా నున్నదో
లేదో! పూర్వోత్తరపు వంటలే గాని ఇప్పటి పడుచువారు వండగలిగిన వంటకము
లెవ్వయు నేను వండిలేను. 'పలా' వని, 'కూర్మా' యని, 'కైమా' యని యేవోరకరక
ముల పిండివంటలటగాదా!

విజ — అవ్వా! ఆతురకకూ క్లన్నిటికంటెను నీచేత్రిప్రసాద మెంతో శుచిగ లేదా?
నిజము చెప్పిన నమ్మవు గాని మాఅమ్మ స్వర్గమునుండి దిగివచ్చి వండిపెట్టుచున్న
ట్లున్నది. అందుచేతనే నిన్ను వదలలేకుండ నున్నాను.

పెద్ద — ఇదిగో! ఎవ్వరివైనను చక్కని చుక్కను చూచి పెండ్లి చేసికొనుము. వండినది
వండకుండ దినమున కొకిపిండివంటచొప్పున వండిపెట్టగలదు.

విజ — అవ్వా! నీమాటలు పిండివంటకంటెను రుచిగ నున్నవి.

పెద్ద — నాయనా! ఇక నాలస్యము చేయకుము. రే పుదయము రాజమహేంద్రవరము
నుండి వచ్చిన పననకాయ కొట్టించి వండవలె ననుకొంటిని. నీవు తినకుండగనే పోవలసి
వచ్చుచున్నదిగదా!

విజ — అవ్వా! ఈరూకలు నీవు తీసికో.

పెద్ద — సరి! సరి! ఎంతమాటాడితివి?

విజ — తక్కువ యిచ్చితివా?

పెద్ద — నీ వొకటి మా నాయన యొకటి కాదుగదా! నీదగ్గర నేదియు తీసికొనదలచుకొన
లేదు. నాకు మనసులో నొకటి, మై కొకటి కాదు నాయనా!

విజ — పెద్దదానవు గదా! ఇంటికి వచ్చినవారి కందరకు నీలాగున పన్నదానము చేసినవో
నిక నెగ్గితివే!

పెద్ద — వేమునిరాజ్యములో ట్రామము లేదు నాయనా! కర్పూరభోగములు గాదిలో
మూలుగుచున్నవి. తినువారు లేక నేను చేవులాడుచున్నాను.

విజ — అది గాదు అవ్వా!—

విద్వాన్ — ఇక నీవు మాకు మాటాడినచో నన్ను చంపుకొని తినినట్లే. ఇదిగో ఈ ముంత మామిడిపచ్చను కంచుకములో నుంచుకొనుము.

విజయ — అవ్వా! చలిపందిరివలె నున్న ఈ వేమునిరాజ్యమునుండి నన్ను సాగవంతుడున్నావు గదా. ఇతరసీమలు చూచి నచ్చిన పిమ్మట నాకీకొండపీటిసీమ నందనవనమువలె నున్నది. ఇచ్చట ముక్కరికు ముత్యములేని యాడుది, పాగాకు పచ్చలులేని మగవాడు కావరాదుకదా! ఏమి యీ దేశ సౌభాగ్యము! ఇప్పుడే యిట్లున్నచో కాకతీయుల కాలములో నెట్లుండెడిదో!

విద్వాన్ — తరువాత వర్ణింతువుగానిలే. నాకుమాత్రము నిన్ను విడువవలె నని యున్న దను కొంటివా? నాదురదృష్టము! నీ దురదృష్టము! ఏమి చేయను? కొండపీటిసీమకు రాచకొండసీమకు యుద్ధము నచ్చినది.

విజయ — సరే కానిమ్ము. బ్రతికియున్నచో పునర్దర్శనము. (పరిక్రమించి) ఎక్కడికి పోవలెనో ఏమి చేయవలెనో నాకే తెలియకుండ నున్నది. కొండంత యాశతో నీ కొండపీటి సీమలో నడుగుపెట్టిన నాకు తుద కిట్టిగతి సంభవించినదికదా!

చ. కలవల్లడీవులై కగడు సీమల కంగును నొండొకంటిలో
కలయికలేని యీ తెలుగుగడ్డకు బుట్టిన దోషమిహ్నా నా
తలపయి నిర్మి చేల్పెడవు దాదామీ కద! దాసురారీపై
చలువలు ద్రిమ్మరింపు మిక చంద్రకలాగర! మల్లికార్జునా!

[నిష్క్రమించును.]

రెండవకంగము

[ప్రవేశము: కృష్ణాతీరమున పాదచారియయి బలిష్ఠులగు నలువురు యోధులతో పోరాడుచు ఆనదోతా రెడ్డి]

కృష్ణ — పాడు, ఈ దెబ్బతో నరి, అయ్యకు వగ ర్పారంభమయినది.

రెడ్డి — ఏమి వగర్పు. ఇప్పటి కార్యరసు బలివుచ్చుకొనినాడు. మనము బుద్ధిపూర్వకముగ మహామారితో యుద్ధము చెచ్చివెట్టుకొంటిమి. ఈతనిని బ్రదికియుండగఁ బట్టుకొనుట బ్రహ్మాతరమా?

కృష్ణ — ఛీ! ఛండాలుడా! తల్లికడుపు చెడబట్టి పిరికిమాట లాడుచున్నావు!

రెడ్డి — అబ్బ! అబ్బ! ఎంత దెబ్బరా - జబ్బ నరికినాడు. ఈ రెడ్డికులకీపకా! నిన్ను దొంగపోటున హత్యగావించ వచ్చినందులకు తగినశాస్త్ర జరిగినది.

కృష్ణ — ఛీ మూర్ఖుడా! గట్టిగా నరవజోక! రహస్యము భంగమగునని యెరుగవా?

తురి — తేలు గుట్టి చచ్చినంత బాధ పడుచున్నాను. నీ కేమి? నే నింక బ్రదుకను. ఇదేదో ఒంటిపూసతేలు కావలెను. రెడ్డివీరాగ్రా! నన్ను త్రిమింపుము.....

ప్రథ — అరే! ఏ దెక్కడ దాపురించినాడురా! ఛీ, పితాచమా!

[అని గుర్రయిని తల వరుకును.]

అన — (తనలో) వారిలో వారికి పోరాట మారంభ మగుటచే నింతవరకు ప్రాణము నిలుపుకొనుచు వచ్చుచున్నాను, గాని లేతున్న నీవరకే నాపని సరికావలసినది.
(ప్రకా) — ఓరీ దేశద్రోహులారా! ఈ దెబ్బతో మీపని సరి.

ప్రథ — అబ్బో! ఈ సారకాయకోతల కేమిలే.

ద్వితీ — అదిగో! దూరమున నేదో కాగడాకాబోలును, మినుకుమినుకు మనుచున్నది.

తృతీ — కాగడా కాదు; కొరవిడయ్యము.

ప్రథ — కొరవిడయ్యము కాదు, మినుగురుబురుగులు.

ద్వితీ — మినుగురుబురుగులు కావు. మనిషి నడచిన చప్పుడు వినబడుట లేదా?

ప్రథ — నీ గుండెదడ నీ కట్లు వినబడుచున్నది. కొట్టు ఈదెబ్బతో నయ్యవని సరి.

ద్వితీ — అబ్బ! ఎంతదెబ్బ తీసినాడురా! యువరాజా! యువరాజా!

ప్రథ — అరవబోక! అరవబోక!

[తెరలో]

ఓరీ! దేశద్రోహులారా!

మ. విజయేజయంబున శాంధ్రరాజ్యరమకున్ నీరాజనం దిచ్చుచున్
విజయూరామవసుంధుడై నిలను నీవీరాగ్రాణిన్ జంపి ధూ
ప్రజ కెల్లన్ దరిలేని యాపదల నూర్చున్ జాతురే దుర్లభుల్?
స్వజనద్రోహమె యాంధ్రదేశజాల కాదారంతె? చాలింపుడీ.

తృతీ — (ప్రథమునితో) ఏమి గతి?

ప్రథ — ముందుగ ఈకుంటికోడు నూడగొట్టవలెనుగదా!

[అని క్రించబడి పొరలుచున్న ద్వితీయుని వరకును. ఇంతలో కరదీపిక నొకచేతి నొని పురుషవేషమున విజయూంబు ప్రవేశించును.]

విజ — (తనలో) ఆకారము చూచినను వేషము చూచినను ఈరడు యువరాజుగ గన నచ్చుచున్నాడు, వీ రిరువురును ద్రోహులు.

[అని భిక్షువు యుగిసిండుచు ప్రభుమనిపైకి తోవును. అతడు పరుగెత్తును. విజయాంబ యాతని వెంటాడించును.]

అన — (ద్విగుణితో తాహముతో తృప్తియునితో యుద్ధముచేయగ నాతడు వెలాయితొడగును.) ఈయపురుషబాంధవు డెవ్వఁజో నాకు ప్రాణదాన మొనర్చినాడు. ప్రాణాధికమగు పరువు నిలువజెట్టినాడు. కాని ఈ ద్రోహిని వెన్నంటి పట్టుకొనుటకు తగినశక్తి లేకుండ నున్నది.

[ఇంతలో విజయాంబ తిరిగి ప్రవేశించును.]

విజ — ఇరువురిలో నొకనినైన బాడుదలను బట్టుకొనవలెనని చూచితిని. గానిసాధ్యము గాకపోయినది.

అన — అయ్యయ్యా, మీచేత నున్న కరదీపిక యేమైనది? వీ రెవ్వరో యిండుక పరిశీలింపవలె ననుకొంటినే.

విజ — రణకర్కశు లగు ఇరువురి తలలు వరకుసంరంధమున కరదీపిక నిలుచునా? ఇంక నిచ్చట సేమాశ్రము కాలవిలంబన మొనర్చినను ప్రమాదకరము కావచ్చును. మనము శీఘ్రముగ నగరమును చేరుకొనవలయును. అది ప్రప్రథమ కర్తవ్యము. ఈ ప్రాంత మంతయు మీకు కొట్టిన పిండియే కావున నిండుక దారి తీయును.

[ఇరువురును కొన్ని యడుగులు పరిక్రమింతురు.]

విజ — మహాపురుషా! ఎంతప్రమాదము తప్పినది! ఎంతప్రమాదము తప్పినది!

అన — ప్రమాదమున కేమున్నది? ఒక్కజీవి హతుడైనంతమాత్రమున సూర్యచంద్రులు గతులు తప్పరు. బ్రహ్మాండము తలక్రిందులు కాదు. ప్రళయము వచ్చినదదు.

విజ — సామాన్యజీవుల విషయములో మీరు చెప్పినది వాస్తవమే కాని మీవంటి కారణ జన్ముల కాశద వాటిల్లినచో నది చేతమునకెల్ల నుపద్రవకరము కాదా?

అన — అతిశయోక్తి నాదరించుట సజ్జనలక్షణము కాదే?

విజ — ఇం దతిశయోక్తి ఎంతమాత్రమును లేదని మీచేతనే బహిష్కరింతును. ఇండుక తాళుడు. సనాతన ధర్మ మనిన మీకు గిట్టదా?

అన — ఎంతమాట పెలవిచ్చితిరి. నాకది ప్రాణాధికముగాదా?

సీ. కలభాత కిఖరంబు తలదన్ని యుదయించు మిక్కిటితరగను చిన్నపుచ్చి,
నందినోద్యానంబు క్రిందు మీ దనుపించు కాశ్మీరవనమును కాల దన్ని,
జలలేని గమలచే నలకాధిపతి నేలు హిమవన్నగశ్రేణి నీపడింది
కామధేనుగణంబు కన్నుపన్నులఁ గెల్చు గంగోగోవులమంద భంగపరచి

విశ్వకల్యాణనిలయమై వెలయుచుండు
చరమమాహాత్మ్యపాండర్యభాగ్య కలశ
యల సనాతనధర్మములు తల గరించి
పూజ పలుపని భారతపుత్రు డున్నా ?

విజ — ఎంత చక్కగ వదియించితిరి. మీరు చెప్పినట్లుగ భూలోకస్వర్గముని ఖండాంతర
ములందు ఖ్యాతి గాంచిన భరతఖండమునందలి ప్రకృతినంపద సంతను తుల్యుడూచి
నను యీ సనాతనధర్మముతో సాటిరాదునుడి.

అన — ప్రకృతినంపద శాశ్వతమా ! భూగర్భపరిణామమును బురస్కరించుకొని యీదేశ
ముననున్న నదులును, వర్షతములునుగూడ మాయమై భరతఖండ మంతయు నొక
పెద్దవిడారియైన గావచ్చును. కాని ప్రాచీనములు ప్రపంచమున కనుగ్రహించిన సనా
తనధర్మముమాత్రము విరుగని తరుగని పెన్నిధానము.

విజ — ఆర్యా ! సత్యము వదియించితిరి. రెడ్డికులతలకులు కవిబోషకు లని వినుటయే
కాని కపు లని వివలేదు. మీ వర్ణనామాహాత్మ్యమున సనాతనధర్మము కన్నులకు
గట్టిన ట్లున్నది. ఓ సనాతనధర్మదేవతా !

ఉ. వేదపురాణశాస్త్రములువేదిక నీదన పుట్టిగిల్లు ; తా
గాది సమస్త పద్ధతి వికాస సమగ్రులు తోడబుట్టువుర ;
శేషములేని సత్యమయనీకము కొల్వానరించు గదై ; మా
జ్ఞోదయ రాగరంజిత సముజ్జ్వలలోలన ! నీకు మ్రొక్కెదన్.

ఆర్యా ! అట్టి సనాతన ధర్మమునకు దారుణమైన దాని సిద్ధింపనున్నదిగదా !

అన — అవును. నూతనముగ సత్యమును సందర్శించిన యుత్సాహముచే నుద్రేకించి
క్షేచ్ఛజాతులు ఈ సనాతన ధర్మమును సమూలముగ నాశనము చేయవలెనని చూచు
చున్నవి.

విజ — ఇంతవరకు మన యాంధ్ర దేశములో నైన సనాతనధర్మమునకు తల దాచుకొను
టకు తావు దొరకెడిది.

అన — ఇప్పు డా యవకాశముకూడ లేకుండ బోవుచున్నదిగా ! అంతఃకలహములచే
నాంధ్రదేశము శమంతపంచకమువలె నున్నది.

విజ — అట్టిచో నీ యంతఃకలహము లన్నిటిని అడచివైచి యాంధ్రసామ్రాజ్యమును
స్థాపించి సనాతనధర్మమునకు కల్యాణమంటపము నిర్మింపగల మీవంటి వీరపురుషుల
జీవితములు దేశమున కెంత యమూల్యములో వేరుగ వివరింపవలయునా ?

అన — ఆంధ్రులకు సామ్రాజ్యభాగ్యమా ? అది కలలోనివార్త !

విజ — అటు లనకుదు. ఆంధ్రమాత యిప్పుడు నెలలు నిండిన చూలాలివలె నున్నది. నేహో రేహో సామ్రాజ్యోదయము కాక తప్పదు. ఈ చూలాలిని సంరక్షించుకొనవలసిన భారము మీవంటి శూరాగ్రేసరులపై నున్నదిగదా!

అన — (తనలో) ఈరని స్వరములో స్త్రీజనోచితమగు లాలిత్యము గనవచ్చుచున్నదే! చిత్రముగ నే యున్నది. (ప్రకాశముగ) మిత్రమా! నేటి ఈ యుపద్రవమును నేను దాటుటవలన దేశమున కెట్టి యుపకృతి జరగివను జరుగకున్నను మీవంటి యపురూప వ్యక్తుల మైత్రి లభించుటవలన నా జీవితకుసుమమున కొక నూతనసౌరభము సిద్ధించినది.

విజ — ఆర్యా! నే ననవలసిన మాటను మీ రనుచున్నారు.

అన — కాదు, కాదు.

ఉ. చీకటిఁ జీర్చి వాహ్మదయనీమము జొచ్చి గలంచి యాడు ది
వాక్యకృతి, మానవాభ్యుదయబంధుర గనరసావ్యతంబుగాఁ
తైకొను గాత్రమాధురి, యపారవిలాసము జెల్గు పల్కులుగ
లోకము కలఁజాలు పతిలోకమహర్ష్యము జాటి చెప్పెడిన్.

నా కీ దినమున నెన్ని యోజన్యములు కలసిమెలసి తిరిగిన ప్రాణమిత్రుని — వియోగానం తరము — మరలఁ గలసికొనిన ట్లున్నది గాని క్రొత్తవ్యక్తిఁ గలసికొనినట్లు లేదు.

విజ — (తనలో) హృదయమా! అప్పుడే పొంగిపోకుము. ముం దున్నది మునల్ల పండగ. (ప్రకాశముగ) ఆంధ్రజాతీయాభ్యుదయమున కాశాంకురములై రెడ్డిరాజ్య స్థాపనకు వంశాంకురము లయిన మీవంటివారు మావంటి నిరుపేదల సహవాసము నింతగఁ గొనియాడవచ్చునా? అతిశయోక్తి నాదరించుట నజ్ఞనలక్షణము కాదే?

అన — (తనలో) ఆహా! ఏమి యీ గళమాధుర్యము.

ఉ. చల్లని వారోళఫలసారములై యలరాగు నీరముల్
మల్లెలతో నెంచి యనూనపరీమళయుక్తమాధురిన్
జల్లిపరీతి నీ స్యవము పూర్ణము గూర్చెను పల్కుపల్కునన్
తెల్లము నేడు నాడు పులకేతత రిట్లు ప్రతిస్పందించెడిన్.

(ప్రకాశముగ) మిత్రమా! నీ వాక్యరచనాపాటవము న న్నెచటికోఁ దీసికొనిపోవు చున్నది.

నీ. ఆకాశభిలో నాటలాడుచు నున్న తారకాన్నశ్యంబు ద్రచ్చి తెచ్చి,
రజతాద్రిభరితై రాజ్య మేలుచునుండు నీహారధావళ్య మాహరించి,
ఊర్విమాలికలలో నుయ్యాల లాగడు నెలయేటిచలువతోఁ తెలియ నెరపి,
పువ్వుసంతకులతో పొరలి పొంగి నరించు నవవసంతంబుతోఁ బరమాది,

ప్రాధమికముల నొప్పు నీ వాక్యగ్రహణ
 ముప్పదీయ మనోవిధి వనకరించి
 జ్ఞప్తి కొడవించు పెన్నియో జన్మములను
 వర్ణనము నొందు సాహస్యవైభవము.

నీ స్వరూపమును సరిగా గ్రహించుటకు ఏలు లేకుండ నీ కటికిచీకటి యడ్డు వచ్చుచున్నది గదా!

విజ — ఒక్కమీకు నాకు నననేల? ఆంధ్రజాతి కంతకును ఇదే యడ్డువచ్చుచున్నదిగదా!

[ఇంకలో కొందరు భటులు కరదీపికలతో బ్రవేశించి యవహితా రిడ్డిపాదములపై వ్రాలుదురు.]

ప్రథ — మహాప్రభూ! ఇంత యాలస్యము చేసితి రేమి? మిమ్ము జూచువరకును మా బాందిలో జీవుడు లేడు.

ద్వితీ — అమాత్యశేఖరులు మీకయి వడుచున్న యారాటమునకు మేర లేదు.

తృతీ — అందరిని అన్ని దిక్కులకు బంపినారు. మా యదృష్టవశమున మేము మిమ్ము కనుగొనగలిగితిమి.

అన — నా యదృష్టవశమునను ఈ యాశద్బాంధవుని సాహాయ్యముకతమునను నేను మిమ్ము మరల చూడఁగల్గితిని. అయ్యయ్యా! నా నిమిత్తమయి మహామంత్రు లెంత శ్రమపడవలసి వచ్చినది! ఇదిగో హట్టము సమీపించితిమి.

ప్రథ — తమ గుర్ర మేమయినది?

అన — అన్నియు సావకాశముగఁ జెప్పెదనుకదా! అశ్వాసూధు లయి యా వచ్చుచున్నది యమాత్యశేఖరులు గారా? (తనలో) భగవానుడా! ఏమిగతి? ఈ యాశద్బాంధవునికూడ వా రంగీకరింపరేమో?

విజ — (తనలో) తిరిగి తిరిగి మరల మొసలివోటిలోనికే వచ్చి పడితినే! ఏమి గతి? ఈతని నిష్ఠ డెట్లయిన తప్పించుకొనవలెను — (ప్రకా) మహాపురుషా! నాకు సెలవు దయ చేయుడు. మరల రేపుడయమున తమ దర్శనమునకు వచ్చెదను.

అన — ఇంతవరకు నాకాశపురాణములతో కాలక్షేపమయినది గాని యవ్యాజమిత్రు లగు మీ పురోశ్వత్తరముల నయిన చెలిసికొనఁజాలకపోయితిని.

విజ — క్షణభంగురము లగు తనువులనుగూర్చి యెంత తెలిసికొన్న నేమి ప్రయోజనము? మన మిష్ట డనశ్వర మగు నాత్మసంబంధ మేర్పచుకొంటిమి చాలదా?

అన — వేదాంతవాక్యములతో విందు చేయుటకు నేను సమర్థుడను గాను. మీరు నా యందు దయఁపంచి కొన్ని దినములయిన నా యాతిభ్య మంగీకరింపవలయును.

విజ — అంతకంటెనా ? కాని ప్రకృత మీయూర మా పినతల్లి కూతు గుండుటచే నామెకు ప్రాణము మీదకు వచ్చిన దనువార్త వచ్చి బయలుదేరితిని. అందుచే నా మనస్సు మనస్సులో లేదు — నన్ను పోనిండు.

అన — మీ పినతల్లి కూతురా ? ఎవ రామె ?

విజ — అన్నియు రేపు సావకాశముగ నాయంతట నేనుగ వచ్చి మీకు మనవి చేసి కొందును — ప్రస్తుతము నాకు సెలవు దయచేయుడు.

అన — మీ కంత యాత్రతగ నున్నవును నేను నిలవరాదు. నదా కృతజ్ఞుడను.

[విజయాంబ నిష్క్రమించుచుండగ రాహుప్రెగ్గడ ప్రవేశించును.]

రా — (విజయాంబనకు నిదానించి చూచుచు) కుమారా ! ఎవ రీ క్రొత్తవ్యక్తి ?

అన — (వినిపించుకొనక తదేకదృష్టితో విజయాంబ నీక్షించుచు ఆత్మగతమున) ఇంత వరకు చీకటి యైపోయినది గాని ఇప్పు డీ దీపనమీపమున నీ వ్యక్తిని సందర్శింపగనే విద్యుల్లత మెరసినట్లుయినది. ఏమి యీ మనోవికారములు !

చ. చక్రితము లైన భావములు సంచలనమును నొందు ఆత్మయుక్
వికలము లైన చేష్టలును వెక్కిరియై యెరు రీదు రాగమున్
దీక్షామకవెట్లు కోరికలు శ్రేంచుకపోవగనీరిబంధమున్
సకలయిష్ట పూరుషుల సంత్రమముక దలపించె నిత్తరిన్.

ఛీ! ఛీ! ఈ తుచ్ఛభావములను నిర్మూలించవలెను.

రా — కుమారా ! ఎవ రీ క్రొత్తవ్యక్తి ?

అన — (ఉలికిపడి) ఓహో అమాత్యకేళురూ ! నమస్కారములు. మీ మాట పెడచెవిని బెట్టినందులకు తగిన శాస్తి యయినది. అంతయు సావకాశముగ మనవి చేసెదను.

రా — అటులే కానిమ్ము. కాని ఎవ రీ క్రొత్తవ్యక్తి ?

అన — ప్రకృతము నాకు ప్రాణదాన మొనర్చిన మహోపకారి యని మాత్రము చెప్ప వలసియున్నది. అంతకంటె నేనును చెప్పజాలను.

రా — ఆలాగుననా ? పాపము ! నీవు చాల బడలియున్నట్లు కనబడుచున్నది. అలయిక దీర్చుకొనినవెనుక సావకాశముగ ముచ్చటించుకొందము.

అన — అమరేశ్వరుడు మా పాల నున్నాడు. లేకున్న ఈనరికి నే నేలోకమున నుండ వలసినదో? రండు మనవి చేసెదను.

[అందఱును క్షమించుదురు.]

మూడవ రంగము

[ప్రవేశము : ధరణికోటలో వసహతారెడ్డి యభ్యంతర మందరము. ప్రవేశము : కుళాసీమలయ, రామా చెగ్గడ, అవహతారెడ్డి.]

రా — ఈ క్రొత్తవ్యక్తిని గూర్చి నా కంఠయు ననుమానముగనే యున్నది. తుదకు శ్రీవ్యక్తియో పురుషవ్యక్తియో నిర్ణయించుటకూడ కష్టసాధ్యముగ నున్నది.

అన — సాంద్ర మగుననురాగమునకు తోడినీడమై అనుమానము సంచరించుచుండును. మా వంశముపై నున్న వాత్సల్యముచే మీ కిన్ని యనుమానము లుదయించుచున్నవి.

రా — నాయనుభవములో నే నెన్ని చూచినాను గాను? మొట్టమొదట మనకు విశ్వాస ముదయింపజేయుటకై ఏదో స్వల్పమైనయుపకృతి చేసి మన మెప్పుడు గడించి మన రహస్యము లన్నియు గనిపెట్టి శత్రుకార్యమును సాధించువారు లేరా?

అన — ఉండవచ్చును. కాని ఈతడు మనకు చేసిన యుపకృతి స్వల్ప మయిన దందురా? అదిగాక ఈ వ్యక్తిముఖము చూడగనే ఈతని కట్టి కాటిల్యము అసాధ్య మని తోచు చున్నది. హృదయమునకు గవాక్షమువలె నున్న యా కన్నులలోనుండి అంతరంగ మునందలి పవిత్రత ప్రత్యక్ష మగుచుండుటలేదా?

రా — నే నెక్కుడుచనపు తీసుకొనుచున్నందులకు మన్నింపవలయును. ఆ చూపు లలో నొకవిధమయిన బెడ రున్నది. ఆ నడకలో నొకవిధమయిన యొయ్యార మున్నది. ఈవ్యక్తి అచ్చముగ శ్రీలు నవ్వి నట్లు నవ్వును. న న్నడిగినచో నాతనిలో కంఠ రూఢతమైయున్న శ్రీత్వము మిమ్ము గాఢముగ నాకర్షించుచున్నదేమో యని నా సంశయము.

అన — (తనలో) కా దని నేడును చెప్పబాలను. (ప్రకాశముగా) హరిహరీ! పురుషులను పురుషులు వలచుట ప్రకృతివిరుద్ధము కాదా! పోనిండు. వాదమునిమిత్తము మీరు చెప్పినదే సత్య మని యొప్పుకొన్నను అతనికి ఈ దినమున మనము చేయబోవుచున్న పట్టాభిషేక మెద్దియును లేదుకదా. తుద కింతవరకు నాతనిని కోటలో నడుగు పెట్టనీయవైనను లేదు.

రా — అత డీ నగరమున నుండుటయే నాకు సమ్మతము గాదు.

అన — మనకుఁ బ్రాణదాన మొనర్చిన పరమోపకారికి ప్రత్యుపకృతి నగరము పెడల నడిపించుటా ?

రా — రాజకీయములలో అనుమానమే ప్రమాణము.

అన — అనుమానమున కేదైన నాధార ముండవలదా ?

రా — తీర నేదైన నపకృతి జరిగినచో చేయవలసిన ప్రతీకార ముండకపోవచ్చును.

అన — ఈతరున ననుమానింపఁ గడగినచో మన మొక్క మిత్రునయిన గణింపలేము. నన్ను మీరు, మిమ్ములను నేను అనుమానించుకొనుచు కూర్చుండవలసివచ్చును.

రా — నా యనుమానము అంత హాస్యాస్పదముగ నున్న దందువా ?

అన — ఈమాత్రము సాహసమునకు నా కనుజ్ఞ నిండు. ఇంతమాత్రమున మించిపోవు నది లేదు. ఆతడు మన నగరమున నడుగుపెట్టినదిమొదలీ నగరమునకు నొక నూతన వికాసము వచ్చినట్లుగఁ దోచుచున్నది.

రా — నీ యిష్టప్రకారమే కాసిమ్ము. కాని కడు జాగరూకతతో మాత్రము మెలగ వలయునుసుమా ! మీ యింట నేదేని యొకటి పుట్టినచో ఇది నాతలనే నిలుచును.

[ప్రళయ ద్వారపాలకుడు.]

హ్య — దేవా ! మాదాసీనియొద్దనుండి యభ్యంతర సందేశహారి వచ్చి వాకిట నిలువఁ బడి యున్నాడు.

అన — మహామాత్యు లిచ్చటనే యున్నారు, రమ్మని చెప్పుము.

హ్య — మహాప్రసాదము.

[నిష్క్రమించును.]

అన — ఇచ్చ డిక సభ్యంతరసందేశ మొందులకో !

రా — ఇది యంతయు నొక నాటకము. నీకు తరువాత చెప్పెదనులెమ్ము.

[సందేశహారి ప్రళయించును.]

రా — ఓయీ ! నీ వాయాసనమున నాసీనుడవు కమ్ము.

సం — చిత్రము. (అని యాసనమును చేతితో స్పృశించి నిలువబడియేయుండ్లి) దేవా ! శ్రీమన్మహామండలేశ్వర, కేశవగోత్రచింతామణి, జగనొబ్బగండ, రాయగండభేరుండ, రాయబండివిమోచక, కాకతీయరాజ్యస్థానాచార్య, సోమకులపరశురామాది జగత్ప్రసిద్ధ

విరుద నామధేయ ప్రశస్తి సహితులయిన శ్రీ సింగమనాయని యనపోతనాయనిగారు సెలవిచ్చిన అధ్యంతరసందేశమును సావధానచిత్తులై యవధరింప బ్రార్థితులు.

రా — ఓయీ! యవరాజులుంగ రజహితచిత్తులై యున్నాడు. నీ తెచ్చిన సందేశమును సాకల్యముగ విశదీకరింపుము.

సం — “ఆంధ్రమహామండలేశ్వరుల మగు మాయాజ్ఞను దిరస్కరించి మాకోపాగ్ని కింధనములు గాకుడు. సోమకులచరశురాముల మగు మాయాగ్రహమునకు గురియైన జల్లిజల్లిలో రాజవంశముల కట్టిగతి పట్టినదో మీ రెరుగనిది కాదు. శ్రీసింగమనాయనిగారివధలో మీరుగూడ కొంతచేయిచేసుకొన్నట్లుగ ఇటీవల మాకు తెలియవచ్చుచున్నది. దాని కవరాధముగ మీరు ధరణికోటను మాకర్పించినచో మీనేరము తంతవ్యమగును. ఎప్పటియట్లు సార్వభౌమునికే గట్టవలసిన కప్పమును గట్టట కంగీకరించినచో ఆ నెగొందెనాయకుడగు హరిహరరాయలను జయించి కప్పము గ్రహించునధికారము మీ కొసంగబడును.”

దేవా! నాతెచ్చిన సందేశమును నేను వినిపించినాడను.

రా — ఓయీ! ఇప్పుడు సీసందేశములో రెండు మాతనాంశములు గోచరించుచున్నవి. అందు మొదటిది - సింగమనాయనివధతో మాకుగూడ సంబంధము కల్పించట. ఇది యభూతకల్పనము. ధరణికోటపై దండయాత్రకు సక్రమమయిన హేతువు లభింపజే పోవుటచే లోకమును వంచించుటకు ఎత్తిన యెత్తు. ఇట్టి నీలాపనిదలు మోపుటవలన ప్రయోజన ముండదని నిష్కర్షగ చెప్పము. ఇక రెండవయంశము-ఆ నెగొందెను జయించి వారికి సమర్పించినచో కప్పము గైకొనునధికారము మా కనుగ్రహింతు రనుట. ఎంతయుదారవ్యభావము! మా సేనలతో, మా శౌర్యముతో, మాధనవ్యయముతో నా నెగొందె నీమను జయించి తమకు స్వాధీనపఱచునధికారమును మాకు గృహచేయుచున్నారా? తమ రానెగొందెను జయించి మావశము చేసినచో మేమే తమ కట్టి యధికారమును ప్రసాదించెద మని చెప్పము. ఇట్టి శుష్కసందేశముల అంతరార్థము మేము గ్రహింపజోలేదు. నీవు సెలవు గైకొనవచ్చును.

సందే — (అనపోతారెడ్డి మొగమువంక జూచును.)

అన — మహామాత్యులవారు మామనస్సును పూర్ణముగ విప్పి చెప్పినారు. ఇక మేము వేరుగ చెప్పవలసిన బెద్దియును లేదు.

సందే — దేవా! శనివినియెదను.

[నిష్క్రమించును.]

రా — అధ్యంతర సందేశముపేరు చెప్పి మనప్రయత్నములను తెలిసికొనవలెనవారి యాశ.

— అవును. తెలియుచునేయున్నది; కాని మన జాగ్రత్తలో మన మున్నాముగదా !
దానికేమిగాని సోమకులపరశురాములట వింటిరా ?

— ఓది చెప్పిడివద్యము లల్లి "కవిరాజకంఠీరపు" డని బిరుదువహించుట యెంత
అందముగ నుండునో ఓదిమంది భట్రాజులను వధించి సోమకులపరశురాముల మను
కొనుటయు అంతే యందముగ నుండును.

— రాయబండివిమోచకులట !

— ఆటంక మేమి ? ఇతరు లొనర్చిన పరాక్రమకృత్యములను స్వకీయములుగ
భావించుకొనుట కెంతటి నమబుద్ధి యుండవలయును?

— కాకతీయరాజ్యస్థాపనాచార్యులట.

— ఇంతకంటె శాస్త్రాలము హరిణరాజ్యస్థాపనాచార్యులరుడము వహించిన నుచిత
ముగ నుండును.

— ఇంకను కాకతీయరాజ్యస్థాపన మెక్కడ ? తనంత తానుగ వలచివచ్చిన భాగ్య
దేవత మనమనస్పర్థలకు నిలువజాలకుండి నున్నది.

శ. భారతమాతృగర్భయనః బుధే రత్నము లాంధ్రలక్ష్మీమ్
గౌరవకంఠహరముగ కావక చెచ్చిన భాగ్యదేవత !
జాతదవేల కిన్ద్రపడి? చావగలేదు తెమఁద్రహమిలో
హృదయ మింతవట్టువకు ; భావిగతిం దలపోయ నేటికిన్ ?

— సీవు చెప్పిన ట్లున్నంతలో, పౌరుషము నాశ్రయించుకొని ప్రయత్నింపవలసి
నదేకాని విచారించినచో లాభము లేదు.

అదిగో! కాసెకోకలు బిగించుకొని యాంధ్రవీరులు యుద్ధసన్నద్ధు లయి నిలువబడి
యున్నారు.

— (ఆననమునుండి లేచి దృష్టి సారించి) ఆంధ్రదేశసేవాపరాయణులగు నోమహా
వీరులారా !

సీ. తాత్త్విబృంహితముతో నమరేశ్వరుని పాద ఘంటికానివదలు గడలుకొని,
భేరివంతులలో వీరగాధాపూర్ణ ప్రాచీనభారతి ప్రతిరవించ,
జయపతాకములపై జాతీయవీరుల నిర్మిద్రలేఖలు వృత్తమాడ,
కరవాలనుచుచే దరహాకాంతిలో యలవించు జయబిడ్డ భలకరించ
రక్తవాళులు బుడుకెక్క రణవినోది
ఖేలవాసక్తి లీలమై క్రేస్తలవార
ధర్మపంథాపసార్థమై ధాన్యవాటి
హంద్రపురులు రణసీమ కరుగుడయ్యు.

కవితా! ఓకవితా!

శ్రీ శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

కవితా! ఓకవితా!

నా మనకాశల నవపేశల
సుమగీతావరణంలో
నిను నే నతిసుందరసుస్యందనమందున
దూరంగా వినుదారుల్లో విహరించే
అందని అందానివిగా,
నీకై బ్రదుకే ఒక తపమై
నెరుకాడే నిమిషాలందు నిమిషందున
ఎటు నే చూచిన చటులాలంకారపు
మటుమాయల నటనలలో
నీరూపం కనరానందున,
నాగుహలో, కుటిలో, చీకటిలో
ఒక్కడనై స్క్రిన్ రోజులు లేవా?
నీ ప్రాబల్యంలో
చిరదీప్తాశితాతపస్సమీక్షణలో
నిశ్చల సమాధిలో
స్వర్గద్వారపుతోరణమై వ్రేలిన నా
మస్తీష్కంలో
ఏయే ఘోషలు భాషలు
దృశ్యాల్ తోచాయో
నే నేయే చిత్రవిచిత్రశృమంత
రోచిర్నివహం చూశానో
నాగితం ఏయే శక్తులలో ప్రాణ
స్పందన పొందిందో
నీకై నే నేరిన వేయేధ్వనులో

ఏయేమూలల వెదికిన ప్రోవుల
ప్రోవుల రణన్నినాదాలో
నడిచే యాకన మావర్తించిన
మేఘా లావర్తించిన
ప్రచండఝంఝా ప్రధంజనం
గజగజ లాడించిన
నడివంద్రపు కెరటాల్లో మ్రోగిన
శంఖారావం ధంకాధ్వానం,
ఆరాత్రే కారడవుల్లో
లయాతీతమై విరుతించిన
నానా జంతుధ్వనులో,
నక్షత్రాంతర్నివిడ నిఖిలగానం,
భూకంపాలు, విప్లవం, యుద్ధం,
ప్రభుత్వపతనాలు, అన్నీ సీతైతస్యం!
నీ విశ్వరూప సాక్షాత్కారం!
మరి నిన్ను స్మరిస్తే
నా కగుపించే దృశ్యాలా?
వినిపించే భాషాలా?
అగ్నినరస్సున వికసించిన వజ్రం!
ఎగిరే లోహశ్యేనం!
ఛిరంగిలో జ్వరం ధ్వనించే మృదంగనాదం!
ఇంకా నే నేం విన్నానా?
నడిచేనిర్దురలో
అపుడే ప్రసవించినశిశువునెడద నిడుకొని
రుచిరస్వప్నాలను కాంచే
జవరాలి మనఃప్రపంచపుటావర్తాలు,

శుభ చిత్రనిద్రలో ప్రాచీన
 స్మృతు లూచే చప్పడు,
 వైద్యశాలలో
 ప్రకృతాదుని మహేంద్రజాలంలో
 వాపు బ్రదుకుల సంఘాతాలలో
 కన్నులు మూసిన రోగాల్తుని
 కృత నాళ సంస్కందన,
 కాలువ నీళ్ళల్లో జారిపడి
 కదలగవైనా చాలని
 తాగుబోతు వ్యక్తావ్యక్తాలాపన
 పేలాపన,
 కడుపు దహించుకు పోయే
 కడుపుగత్తె రాక్షసరతిలో
 అర్థనిమిలిత నేత్రాల
 ధయంకర బాధల పాటల పల్లవి,
 ఉరితీయబడ్డ శిరస్సు చెప్పిన రహస్యం,
 ఉన్నాది మనస్సిరీవాలిలో
 ఘూకం కేకా, భేకం బాకా,
 నమ్మకట్టిన కూలీల
 నమ్మకట్టిన కూలీల భార్యల విడ్డల
 ఆకటి చీకటి చిచ్చుల
 హాహాకారం, ఆరారానం,
 ఒక లక్ష నక్షత్రాల మాటలు,
 ఒక కోటి జలపాతాల పాటలు,
 శతకోటి నముద్రతరంగాల మ్రోతలు
 విన్నానమ్మా విన్నానెన్నో విన్నాను.
 నావిన్నవి కన్నవి విన్నవించగా
 మాటలకై వెదుకాడగబోతే
 అవి పుంభానుపుంభంగా
 శ్మశానాలవంటి నిఘంటువుల చాటి

వ్యాకరణాల సంకెళ్లు విడిచి
 శందస్సుల నర్పణరంభం వదలి
 వడిగా వడివడిగా వెలువడినై !
 పరుగిడినై ! నాయెద
 నడుగిడినై !
 ఆచెల రేగిన కలగావులగవు
 విలయావర్తపు
 బలవత్ ధురవత్ పరివర్తనలో
 నే నేయే విధుల్లో
 చంక్రమణం చేశానో
 నా సృష్టించిన గానంలో
 ప్రత్యుత్తమామకపాపపరంపర
 లానందవశంపదహృదయుని జేస్తే
 సీకారకై మేలుకొనిన
 వక లేంద్రియములతో
 ఏది రచిస్తున్నానో చూస్తున్నానో
 ఊపిరి తీస్తున్నానో
 నిర్వికల్పసమాధిలో
 నాప్రాణం నిర్వాణం పొందిందో
 అటునను మంత్రించిన
 నమ్ముగ్ధం కావించిన ఆగాంధర్వానికి
 తారానివహాపు వేమసమాగమంలో
 జన్మించిన సంగీతానికి
 నానాడుల తీగలపై సాగిన
 నాదబ్రహ్మపు పరిచయంలో
 ప్రాణానసానవేళాబలితం
 నానాగానానూనస్వానావళితం
 బ్రదుకును ప్రచండభేరుండగరు
 త్వరితరంభంలో పట్టినగానం
 సుఖదుఃఖాదిక ద్వంద్వాతీతం

అమోఘ మగాధ మచింత్య మమేయం
ఏకాంతం ఏకైకం
క్షణికమై శాశ్వతమైన దివ్యానుభవం
బ్రహ్మానుభవం కలిగించిన
నను కరగించిన కవనఘృణీ!
రమణీ! కవితా! ఓకవితా!

నాజనని గర్భంలో
ఆకారం లేకుండా నిద్రిస్తూన్న
నా అహంకారానికి
ఆకలి గొల్పించిననాడో
నా బహిరంతరింద్రియాలలో
ప్రాణం ప్రసరించగ నేనీ భూలోకంలో పడి
సుఖదుఃఖా లేవేవో
వస్తూంటే తలవాలిచి
ప్రపంచపరిణాహంలో
ప్రయాణికుడనై
పరివ్రాజకుడనై
విహ్వలంగా వర్తించేవేళ
అభయహస్తముద్రతో నను దరిసిన,
నన్ను పునీతుని
కావించిన కవితా! లలితలలిత
కరుణామహితా! అనుపమితా!
ఆపరిమితా! కవితా! ఓకవితా!

నేడో నా ఊహించల
నాహాసికాంసం కప్పిన నా
నిట్టూర్పులు వినిపిస్తాయా
నే నేడో విరచిస్తానని
నా రచనలలో లోకం ప్రతిఫలించి
నా తపస్సు ఫలించి
నా గీతం గుండెలలో ఘూర్చిల్లగ
నా జాతిజనులు పాడుకొనే
మంత్రంగా మ్రోగించాలని
నా ఆకాశాలను లోకానికి చేరువగా
నా ఆదర్శాలను
సోదరు లంతా పంచుకొనే
వెలుగుల రవ్వల జడిగా,
అందీ అందకపోయే
నీ చేలాంచలముల విసరుల
కొనగాలులతో నిర్మించిన
నా నుడి నీ గుడిగా
నా గీతం వై వేద్యంగా హృద్యంగా
అర్పిస్తానో
నా విసరిన రసవిస్మయర
కుసుమపరాగం
ఓహో ఓరసధుని! మణిఖని! జననీ!
ఓ కవితా!
కవితా, కవితా, ఓ కవితా!

చ ర్చ

“కవిత్వయమువారు అఖండయతి పాటించలేదు”

శ్రీ పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

క్రి.గిడుగు వేంకట సీతాపతిగారు ౧౯౨౯ సం. ఆగష్టు
 ల భారతిపంచికలో ‘కవిత్వయమువా రఖండయతిని
 పాటించినారు’ అను వీర్ణికతోఁ బ్రకటించిన వ్యాసమున
 దివములో అదైకల భారతి పత్రికయందు వాచే సమ
 పత్రికలు సంకలనములని నరూపింపబడి శ్రీ గిడుగు వేం
 ట రామమూర్తి పంతులుగారిచే ‘అప్పకవీయ విమర్శన
 మన’ నఖండయతి సందర్భములో పరిష్కర్తలు పరి
 స్కరించుటచే కొన్ని చోట్ల అర్థము పొడయినది. ‘నీలక
 థింతు లీల వాడేపించి, కల్పవై తోతెంచు నట్టి తమ
 బ్రీ అని ఉంచే ‘అట్టితమపుకు బడులుగా ‘సల్లగ్గుపాము’
 అని అచ్చుకేయించినారు. దీనికి అర్థమేమి?’ అని వ్రాయఁ
 దిన వ్రాతెల్ల ప్రమాదములని స్పష్టముగా నొప్పికొని
 నారు. ఇక సీతాపతిగారి వ్యాసమునఁ బూర్వలాక్షణి
 లనండి సంగ్రహించుకొనినవియు భారతము కల్లె
 పరిశోధించి తా మేర్పి కూర్చినవయుఁ బెరుగువత్రి
 లో నిదివఱలో నుదాహరించినవియుఁ గవిత్వయము
 వారిలో నఖండయతి గలదను తమస్థాంతమున కల్లె
 భారతభూతము లగునవియు మొత్తము భారతమునండి
 యఖండయతిపాతములఁ బండ్రెండింటి నుదాహరించి
 సమాధాన విశయబలపరిచిగాఁ గోరిరి పంతులుగారు
 దివిలోఁ గొన్నిటి నుదాహరించి అప్పకవీయ విమర్శన
 మన “పండితమృత్యులగు పరిష్కర్తలు వ్రాతప్రతులను
 పరిశోధింపక గ్రంథములకల్లె దిద్ది తారచు కొనరించి”
 అని వ్రాసిరి. ఇప్పుడు సీతాపతిగారును నిట్టియభిప్రాయ
 మునే కల్పించినారు. పరిష్కర్తములని కిరు మోవిన
 పాతములు ‘పీరియంట్’ లైబ్రరీలోని వ్రాతప్రతు
 లలో బహుశముగానే యున్నను మచ్చున కొకటి
 యిందు ప్రతులు మాత్ర ముదాహరించుచు నాయాపాత

ముల సందర్భమున సీతాపతిగారి వ్రాతల నవసరమును
 పంతులు కనువడించి సమాధానము వ్రాసెదను. “ ”
 ఇట్టిగుర్తులలో మందనవి నీరవ్రాతలు.
 ౧. “కొడుకుం ద్రెలోకవిజయం
 బదయిండునని భూరముగు తకం బొనరింపం
 దొడఁగె సురరాజు కడలో
 నిడికొని యేకాగ్రబుద్ధి సహాయుండై”
 — అది. ౫౭, ౧౨౦వ,
 “సహాయుండై” అనుటకు బదులుగా ‘నేకాంత
 మునక’ అని అచ్చులో మార్చినారు “సహాయుండై”
 అని కవిప్రౌఢయమైనట్లు దాని తరువాతి వచనములో
 ‘ఇట్లనినట్లు నేకపాదస్థితుండై’ అని ఉండవలయుకల్లె
 స్పష్టము.”
 పై పద్యమునఁ బాలప్రతులు పరిశోధించిరి.
 పీరచ్చులో మార్చినారు వ్రాసిన ‘ఏకాంతమునక’
 అనుపాతమే వ్రాతప్రతులలో నా కగుచునది. (మా.
 ౧౦-౫-౭, ౧౧-౧౫-౪ ప్రతులు. భారతము లక్ష్మీపతి
 సోమయాజులవారి తాళపత్ర) గ్రంథములోఁ గూడ ‘ఏ
 కాంతమునక’ అనుపాతమే కలదు. నా పరిశోధించిన
 ప్రతిలో నొకచోడుత్రము ‘నిష్ఠాయుండై’ అను
 పాతము కలదు. అప్పకవీయవిమర్శనమున పీరిట్టి
 పాతమునే యుదాహరించి యఖండయతికి లక్ష్య
 ముగాఁ జూపిరి. ఇప్పు డీపాతమునే కాలోలు
 ‘నిష్ఠాయుడు’గా పంపకరిందిరి. పైపాతమున యథా
 ప్రతిముగా ‘ఇష్టాయుడు’ని గ్రహించుచో నఖండ
 యతి కిది లక్ష్యము గాఁబారు. ఇక ‘ఏకాంత
 మునక’ అనుపాత మేదోమమును నెట్టిపంపకరా

నేతయు లేక యీ సందర్భమున స్వరసముగా సమన్వయంపఁచిని సాధుపాఠ వయయన్నది. ఏకాగ్రబుద్ధితో నేకాంతమునఁ దప మొనఁగించుచున్నది 'అధిష్ఠితో' దప మొనఁగించె ననఁగలదు. కావునఁ జరపాతికచసమును జూఁగింపదు. మరియు నీరిపాకమున సర్వసంగతి దేహాశ్రయము లేదు అది సమన్వయబుద్ధితోఁ జారువారికి స్పష్టమే. ఇక వ్రాతప్రకారము నెట్లు నేకరూపముగాఁ గాన్పించు 'ఏకాగ్రమునక' అననీపాకము పండిత ముద్యులకు పరిపక్వ రులచేఁ జరిపగ రింపఁబడినది కాదు. అఖండయతిక్రియఁగు సంకల్ప రులచేఁ తైరితిని సంకల్ప రింపఁబడినదే.

౨. "నీవ కరుణేయకాఁడవు

గావలనదు మీరి గాన్పి గలదితి చేదుకా

నీవిద్యలెల్లఁ జాపుదు

మీపీరులు మాది మేలుమేలని పొగడకా.

—అది. ౬ అ. ౩౩ ప.

చాపుదుమే పీరులు అని దిద్దివారు."

మీరు దిద్దివారని పైఁజూపిన యీపాఠమే వా పరిశోధించిన వ్రాతప్రకారము లన్నిటను గానవచ్చినది. (యా. ౧౧-౧౫-౫, ౧౧-౧౫-౧౧). భారతము లత్యంత పతినిమయాఽలవారి త కపత్తిగ్రంథ పాఠమునూడ నిట్లే యున్నది. ఒక్క ప్రతిలోమాత్రము "చాపుదు! నీ విద్యలు మోచి చేలుమేలని పొగడక" అని చూడఁజేసినది. ఈపాఠ పైఁసను యదిశోధించు కరిగియుండుటచేఁ బై పాఠము ననఁగరింపవలసివచ్చె. ఇట్టిచో నీపాకము పరిపక్వ రులు దిద్దివారనట నేడెసామానము.

౩. "చా వసంజనఁ డలఁచుచఁడరుణేనక.

—౬ అ. ౩౫ ప.

ఇందు 'సుందరి యెపుడక' అని ఒకరున్ను, 'చాలవక యేనక' అని ఒకరున్ను దిద్దివారు."

ఇక్కడి 'సుందరి యెపుడక' అనుపాఠమే ప్రతిలో నన్నచో కావరావచ్చు. అప్పుడవి భారతము నుండి యుదాహరించిన పద్యభాగముమాత్ర మిట్లే యున్నది. ఇక వానందవాగ్విప్రలో దిద్దివారని పీరుదాహరించిన ౨-వ పాఠమే కలదు. ఇక్కడి వ్రాత

ప్రకారము 'చాలవక యేనక', 'సాలవక నేనున్' అ కలదు. (యా. ౧౧-౧౫-౫, ౧౩-౧౬-౮.)

ఇది చదలవాడ సుందరరామకాష్ఠిగారి భారతమున 'సాలయక' యని గ్రహింపఁబడి, సాలయక వనదీయక అని వ్యాఖ్యానింపఁబడినది. ఇక్కడి చావక' అననది సాధుపాఠము కాఁదగియున్నది. కర.లో 'చాలయ్య', 'సాలయ్య'మాత్రము గ్రహింపఁబడినవి. నిర్ధారకప్రయోగము లేదు. "చాలవక"వై వసన్యము వాంఛక అని యర్థము. ఈపాఠమే యిక్కడి సందర్భమున కనుకలమై సరసముగా సమన్వయింపఁ దగియున్నది. ఈపదము కుంఠిని బ్రాశ్చింది వా కపర్యదానము నీయింపు మనదీని మాదితోఁ బాండురాజు చెప్ప సందర్భములోనిది. 'నీ వడిగవయంకము నే నిదివలలో వాలోచించునదియే' వాననము మీ యిద్దఱుండుండు నెట్టిచైరస్యమును లే పావ రస్యము (సమమును ననురాగము) తోడనే ప్రవర్తించును' అని చెప్పట కెంతయు ననువయ ప్రకరణానుకూలమున సర్వభుక్తి కలిగియున్నది. ఇతఁ బంతులుగారు చూచి వైపాకమున నఖండయతియే విశేషము. ఈపద్యముక్రింద మీరు చూచిన యాశ్వాస సంఖ్యయూఁ బద్యసంఖ్యయూఁ నేప్రతిలోను గాన్పింపవు మీ 'అప్పుకనియిమరుస'ను నీపద్య మిట్టిసంఖ్యతోడనే యుదాహరింపఁబడి యుండుటచేఁ బ్రమాద మనుటకను కిలు గాన్పింపకున్ను. నేను జూచినంతలోమాత్ర మిది పంచమాశ్వాసములోనిదిగాఁ గనఁబడినది. పద్యసంఖ్య ౯౦. లేవప్పి ముగ్ధయ్యగారి ప్రతిలో ౧౩౧ గాను పీఠకలింగముగా ప్రతిలో ౧౩౦ గా నున్నది. ఈ ప్రతులలో నీపద్య సమనకు 'అంతి' అనుపైఁపనమును చేటుపలు ప్రత్యేకసంఖ్యతో నొకరును 'అంతి' > బ్ధుడు' అ కలిపి మఱయొకరును గ్రహించుటయే కారణమే. ఏమైనను పరిపక్వ రు లీపాకమును దిద్ది తాముమా యి రింపలేదు.

ర. ఫల స్మరఁ దగుచున్నవారి దివిజా గబంధుని గాఁచి రచ్చటక.

—అద. ౭, అ. ౩౫౭ ప.

ఫల స్మరఁ దగుచున్నవారిఁ జూచుచున్న వారి యని గాంచిరి ... అని ౯౦. లేవప్పి ముగ్ధయ్యగారి

ప్రతిలోను వావిల్లవాదిప్రతిలోను ముద్రితపాతమున్నది. తాపతిగా రుదాహరింప ముచివారు. అప్పుకవియ నులోమాత్ర మీవద్యము "...నం. పాదం దనుమన్న గాని దివివారి..." అని యుదాహరింపబడినది. ముద్రిత పతి పాతమని వైని నాయుదాహరించినపాతమే వ్రాత ప్రతులలోను గనబడినది. (మా. ౧౩-౩-౨౨, ౧౧-౧౫-౬.) ఈవద్యముగ్రంథగూడ వీరు చూపిన యాక్యాససంఖ్య సరిగా లేదు. ఇది ఆటవయాక్యాసము లోనిది వీరి యప్పుకవియవిమర్శనమనఁగూడ నీవద్య లుట్టి ప్రమాదముతోదినే ప్రదర్శింపబడినది.

“ఆమజపక్షములే నిమ్మచోచలమున నాటుగోతె నెచ్చటికి వరుగనేర.”
—అర. ౩-౨౧.

“నాటుగోతె నెచ్చటికి జవంగనేర” అని ఒక పన్ను, “అంతగోతె నెచ్చటికి వరుగనేర” అని ఒక పన్ను దిద్దివారు.

పరిష్కృతియు లని వీరుదాహరించిన పాతము లో మొదటిపాతము వ్రాతప్రతులలో నున్నదియే. (మా. ౧౧-౧౫-౬, ౧౩-౩-౨౨.)

గ్రంథపాతమైనను బరిశోధించిన కే.ప్రతిలో నీవి యుండకపోదు.

“ఏమిలమతి నీకొడుకుకట్టు బరయంగజనుకొ.”
—ఉద్యో. ౨-౨. ౨౪ ప.

వి. ములమరిం గన్నకొడుకుల ప్లరయఁదగుకొ” అని లుద్రితప్రతుల పాతము.

ఏటికో యిచ్చట నీతాపతిగా నీముద్రితపాతము దాహరించి దిద్దివారని వ్రాయకమానివారు. ఈముద్రిత ప్రతులలోని పాతమే నాపరిశోధించిన ప్రతు లన్నిట కరూపముగాఁ బొడకట్టినది. ఒకచోమాత్రము "... ములమరిం గన్నకొడుకుల ప్లరయఁదగుకొ” అని కలదు. పాతమున యతి పోయినది. శ్లేషము ప్రమాదమున నీ ‘ప’ చేసినారు. భారతము లక్ష్మీపతి పోమయూ గారి వ్రాతప్రతిలోను వ్యాఖ్యలోనుగూడ ముద్రిత పాతమే కలదు. ఈపాతము కేవల ముఖండుయతికొలకట్టు మార్పబడియుండును.

౩. “నటికి తోడన పారిమేను నరనియొడలు...”
—ద్రోణ. ౩-౫౯.

“నరునియొడలు” అని దిద్దివారు” దిద్దలేదు. పురాతనతాళవత్త్రి ప్రతులలోఁ గూడ నిశ్చే యగపడినది. ఇక్కడి వీరిపాతమున “అతఁ డి”ను తన్నబ్రతు స్నీ హితపారిశ్రబ్ధాధుమను కృష్ణుని బోధింపఁదగియున్నది. ఇట్లునచో బువరుత్త్రి కిద్దము. కావున వీరు చూపిన యఖండయతిపాత మీశంధర్భమున వసంగతము నవ నిర్వితము నవికతీరమన్నది. ఇక “నరునియొడలు” అను ముద్రితపాతమే తుయొడ సాధుపాతము కాఁదగినది. వ్రాతప్రతులలో నీపాతము కలదు. (మా. ౧౩-౩-౨౫, ౧౦-౫-౧౨.) అఖండయతికొలక వరదని పైరీతిని మార్చియుండురు.

౪. “నామనమార దీని గనినవ్వడె సంకసమయ్యె.”
—సా. పీ. ౨, ౯౬.

“గనినం గడసంకసమయ్యె” అని దిద్దివారు.” వీరుదాహరించిన వైపాతము వావిల్లవారిప్రతి లోఁ గ్రంథ నుదాహరించినారు. వీరు దిద్దివారనిచూపిన వైపాతము వావిల్లవారు ప్రధానముగా గ్రహించినది. వీరేశలింగముగారి ప్రతిలో దిద్దునదక వీరు చూపిన వైపాతము కలదు. కాని, తం. లేవత్తుమూర్తయ్య గారి ప్రతిలోమాత్రము “దీని గని నందముఁ బొందితి నింతె చాలు” అను పాత మున్నది. ఈ శంధర్భమున వై. ప్రతిలోని వ్రాతప్రతు లన్నిటిని బరికించితిని. అన్ని టను “నందము పొందితి నందము నొందితి” “నింతె చాలు” “నింత చాలు” అనియే కనబడినది. లక్ష్మీపతిపోమయూ గాలవారిప్రతి పాతముకూడ నిశ్చే యున్నది. దీని కి లై పద్యమున ముద్రితప్రతులలో “నత్తితయైన యాతోయ బాడ్డి” అని యున్నను, వ్రాతప్రతులలోను, భార తము లక్ష్మీపతి పోమయూ గాలగారి వ్రాతప్రతిలోను, “నందితయై పుల్లతోయబాడ్డి” అనియున్నది. ఇక నిక్కడి రరనామనిగమును సాధుపాత మిదియే యని వేయగా నిర్వచింప వక్కఁబడెను.

౯. “నీవును దల్లుల బంధుజ నావళి పురజనులు హస్తినాపురమునకుకొ”
—అశ్వ. ౪-౯౩.

‘బుద్ధుజివావళియుం బరిజనములు వాస్తవ
Xరికే’ అని దిద్దివారు.”

వీరు దిద్దివారనివ యాపాతము వీరేశలింగముగారి
ప్రతిలోనిది. లేవచ్చెనుకాని యిది ప్రతిలోఁగూడ
నిది యిట్లే యున్నది. “...జి వావళియును బరిజన
ములు వాస్తవికే చే...” అని స్పష్టముగా భారతము
లక్ష్మీపతిసోమయాజులవారి తాత్పర్యగ్రంథమునఁ గలదు.
౨౫-౪-౪ నెం. ప్రతిలోఁగూడఁ గొంచెముమాన్యుతో
నిట్టి యఖండయతిరహితపాఠమే కలదు.

౧౦. “అని మది నిశ్చయించి.....

౧.మా

కొనరిన నైవ్యము పరువొకొంటికి”

— తిక్క. ౩ ఆ, ౨౦౧.”

౨. “పాండవులవలనఁ గీడొక

కొండును లే దధిప నీడుకొడుకులు...”

— శ్రీ. ౧ ఆ. ౮౩ ప.

ఇక్కడ ‘ఒక్కొండు’ శబ్దమును ఒక్క +
ఒండు గా స్వీకరించుచోఁ గొందపద్యమున పాల్గుతో
యతిగూర్చుట యసంగతము. ‘ఒకొండు’ అని యిచ్చు
శబ్దముగానే దీనిని గ్రహించుచోఁ జైపద్యమున
సచ్చుతో యతివల్లించుట యనుచితము. ఇతర నిక్కడ
సఖండయతి నిధము అని వీరి యాశయము.

ఆవృకవీయవివర్ణనమున నీపద్యములే యుదాహ
రించి యిట్టియాశయము చే పంతులుగారును వివరించి
వివరించి వ్రాసారు. సుకవినువోరంజనమున నప్ప
కవి వాతేపించుచుఁ గూడఁచుంది వేంకటరాయుఁడును
నిట్టి యభిప్రాయముచే జల్లడించి వీరికి మార్గదర్శకుఁ
డైనాఁడు. మొత్తముమీఁదఁ బూర్వలాక్షణికులకును
వీరికిని సఖండయతిప్రాసాదవిర్మాణమున కిది యొకమాల
స్తంభము. కూచించుచి తిమ్మకవియు వొక్కొండు
శబ్దమున కుదాహరణముగా నీశ్రీపద్యపద్యముచే చూపి
యున్నాఁడు. ఆతని కవిత్వగ్రంథములోని చైపద్య
భాగమున చేదని పాతాంతరము దొరకియుండును.
లేదా, క్రచ్చు మొదలగునానివలె దీని వధయయతికి
తక్కుముగా నతఁడు భావించియుండును; లేనిచోఁ

గవిశ్రయమువారిలో సఖండయతి లే దని యాతఁడు
వ్రాయఁజాలఁడు.

ఇతర నీనిది గొంత పరామర్శితము.

‘ఒక్కొండు’ ఒక్క + ఒండు, గానే తక్కు
వార్యుఁడు దీనిఁ బరిగ్రహించినాఁడు. తెనుగుశబ్దముల
కడమిథమని వ్యుత్పత్తి నిర్ణయింపఁవగు పాఠన సామగ్రి
సమకూరని యీ కాలమున వీరిన నీది ప్రమాద మనఁ
జాలదు. అనినను సాహిత్యము కౌకపోడు. ఇక్కడఁ
దాతాంతర ము ట్లున్నది.

“పాండవులవలనఁ గీడొక,

కొండొక లే దధిప నీడుకొడుకులు...”

ఇది వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రునికుఁ జెప్ప సంధ
ర్శములోనిది. ధృతరాష్ట్ర! పాండవులవలన ‘ఒకకొం
డొక = ఒకకొం చెమును గీడు లేదు అని సమన్వయింపఁ
దగియున్నది. ‘నహి తే పాండవాః స్వస్త్వ మపరా
గ్యన్తి తే నృప’ అని మూలము. వ్రాతప్రతులలో
నిట్టి పాథాపకమును గలదు. (యా. R. ౨౫-౨౩-౩).
ఈపాత్రము వైభాగమున ‘పృథుచరిత్రము’ని వ్రాయఁబడి
యున్నది. కాని యిందు భారతము శ్రీ పద్యమును
బృథుచరిత్రమును గూడఁ గలవు. ఈ పద్యమున నీ
పాఠమే యప్యకవికిని దొరకియుండును. కావుననే
యతఁడు ‘అని మది నిశ్చయించి.....మా! కొనరిన
నైవ్యములే పరువొకొంటికి...’ అను పద్యమును స్వర
ప్రధానపడికి లక్ష్యముగా వ్రాసెఁగను. ఈ సందర్భమున
వీరివలెనే వ్రాతప్రతులను దిగురితని బరిశోధింపక
వేంకటరాయుఁడు సుకవినువోరంజనమున నప్పకవి
వాతేపించినాఁడు. తక్కిన ప్రతులలో వైనను నీ
పద్యము ‘...కీడొ! క్కొండును లే దధిప నీడు కొడు
కులు...’ అనియే కలదు. ఇట్ల యతిభ్రంశమును సవరించు
టకుఁగా ‘ఒక్కొండును’ ‘ఒక్కొండు’ గా సంస్కరణలు
సంస్కరించివారు. ఈ సంస్కరణము ‘కొడుకులు’
అనుచో జరుగవలయునో లేక యిక్కడనే జరుగవల
యునో నిర్ణయింపఁజాలము. ఇట్లు సంస్కరణ
పేక్షమై సందిగ్ధవిషయమును వీరిపాతమునకంటె సర్వ
విధముల నిర్దోషమును వాయాపిత యా పాతము పరి

గ్రామ్య మనక తప్పదు. కావుననే వై పద్మము నప్పకది స్వరప్రధానవడికి లక్ష్యముగా మదాపారించుట తప్ప కాజాలదు. ఉత్కృష్టపద్యపద్యమున వీరేశలింగము గారి ప్రతిభావ, తం. శేషమైదుమాళ్ళయ్యగారి ప్రతిభావ "...మీర టి యెవరిన వైష్ణవుల పదునో కొంటికి" అని కలదు. ఈ పాదమున నిది యఖండ యతికి లక్ష్యమే కాజాలదు. ఈ పాదమే ప్రాత్యయద్రితగ్రంథములలోను లక్ష్మీవతిచోమయాజుల వారి తాళపత్రిగ్రంథములోను గలదు. కావున నిది యుభయయతియే కాదనియున్నది. కనుకనే తరువాతి కవుల పాదముల నమసిరింది తమ గ్రంథములలో నీయొ కొంటుకట్టమున వచ్చుచోడను, పొట్టుచోడను నుభయ పాధారణముగానే యతి చెల్లించిరి. ఇక్కడ నీ మదాపారించిన యాశ్వాససంఖ్యయుఁ బద్యసంఖ్యయు సవరింపఁ దగియున్నవి. అఖండయతిసందర్భమున 'అప్పుచియ వినుర్వనము'నఁగూడ నీపద్య మిట్లే యున్నది కాని నామాదిప్రభులలో నిది వాలుగనమాశ్వాసములోని మాటవలనదనపద్యముగా నున్నది.

౧౧. "వీరలు వై శక్తి ప్రభవించిన నారము లేమిసందియ, వీరమణీయకాంతి సుపమింపఁ..."

దీనినే యప్పుచియవిమర్శనఁగూడ మదాపారించి తిమ యఖండయతిసిద్ధాంతమువఱుఁ బ్రబలప్రమాణముగా వ్రాసికొనివారు....

కాని చదువాడ మందరరామశాస్త్రిగారి ప్రతిభా "...సందియం! వీరమణీయకాంతిని పఠింపఁగి!"... అనుపాద మున్నది. ఈ ప్రతిభానేకాక వీరేశలింగము గారిప్రతిభాగూడ నీపాద మిట్లున్నది. ఇది పరిష్కర్తలు పరిష్కరించి రచకులను నీలు గాన్పింపదు. శ్రీ వీరేశలింగముపంతులుగారు తా మఖండయతి శేడన సిద్ధాంతముతోఁగాని, కలదను రాధాంతయతోఁగాని యీ పాదమును బరిష్కరించియుండలేదు. వ్రాత ప్రతులలోఁ బదుకు దొరకినవానిలో పాదువులు బహుళములుగూడ నుండును గనుపట్టుపాదముల నీ పుగ్రహించియుండురు. కనుకనే వీరిభారతములో నక్కడక్కడ బహుళములుగా శఖండయతిపాదములును నువ

ల్భము లందున్నవి. ఇట్టిచోట్ల శేషరిష్కర్తలైనను వ్రాతప్రతులలోని పాదములనే స్వీకరించి యేది నిర్ణయమో యేది యిక్కడి సందర్భమున కనుగుణమో యేది యాకదిరచన కనుగుణమో యట్టిపాదములనే యవ్వొత్తించుచున్నారు. ఇట్టిసందర్భపరిశీలనకు నీ రొకప్పుడు ప్రమాదపడినను బడవచ్చును.

"వల్లభమవు"నకు బదులు 'అట్టితమవు' అని సంస్కరింపఁ బ్రమాదము కలంకలేదా? తాళపత్రిగ్రంథము లనేకప్రమాదములతో రింకియుండుటచే నప్పని పరియని నలంఠిమాడ్చులను మాత్రము చేయుచున్నారు. కాని మఁడుగా రభిప్రాయపడిట్లు గ్రంథముగాఁ బాఠములనే తాము అనుసరించుటకు సాహసించుట లేదు. అట్టివ్రాతప్రతులు మన కుపలభ్యములు గావంత మాత్రమున నవి యన్నియుఁ బరిష్కర్తల పరిష్కరణములని యభేదముగా నాని నిందింపఁనూడదు. ఎన్ని ప్రభు లిప్పటికి శిశువులైనవయో, ను తెన్నప్రభు లేయే ధామములలో దాగి మన కుపలభ్యములు గాకయున్న వియో చెప్పట కవకాశం పొడ్యము గాదు. అప్పుడ వ్యాధి లాక్షణికులైన పట్టిచోడనే యనుసరిం చియుండురు. ఇప్పుడు వ్రాతప్రతులలో లేవని నీ రభిప్రాయ పడిన పాదము లెల్లను నిట్లు తాళపత్రిప్రతులలో నవం దిగముగా దొరకుటయే దీనికి నెదర్పనము నా కనవలస ముటచే నంతగాఁ బరిశోధింపలేదుగాని యిక్కడి వీరేశలింగముగారి పాదమును బరిశోధించుచో నేప్రతిభానేని దొరకె యుండకపోదు. ఇంక నిక్కడ నఖండయతి లేదనుట సిద్ధాంతియే.

౧౨. "వేల్పుంగ ననుకట్టి బలువడ తినిదికొని నాగపురమున కొనరంగఁ జని..."
—అది, ౮ ఆ ౧౨౮వ.

అని బాల్లనపాదముం దున్నది. ప్రాసశులి కనఁ బడుతూ ఉండడంచేత నిట్లెరు. గాని వన్నయ యుద్దేలింపినది యతిగాని ప్రాసయతి గాదు. ఆయతి అఖండ వడి యనక తప్పదు..."

పద్ధక కావీచిపెట్టలేదు. వీరు పరిగా ముద్రితగ్రంథములు బరిశోధించుకొనలేదు. చదువాడ మందర రామ శాస్త్రిగారు సంశీవిని వ్యాఖ్యతో నవ్వొత్తించిన వ్రా

తమలో 'తిగిది'కొని వాగపురమునకును జరి నిజరమ్య! పూర్వజులనుండు నెయ్యమున నునిది! అని పుష్టముగా నున్నది. ఇట్టిపాక మాయచ్చుప్రతిలోనేకాక వ్రాత ప్రతులలో నెల్ల బహుళముగా నున్నది. (మా. ౧౧-౧౫-౫, ౧౧-౧౫-౪.)

ఇక్కడ నఖండయతి యొక్కదిది? నన్నయ నిజమమున కేమి భంగము కలిగినది? నన్నయనియ మములు పరిగా నురైజుగని యఖండయత్తిప్రియ తెనకొ యీ పాదమును వైవిధ్యముగా సంస్కరించి భంగపడినారు. ఇక్కడి రహస్య మిది. కేవల మఖండ యతికొలకే యుపయోగపడి యనవసరముగాఁగావించు నిక్కడి 'ఒసరంగ' నమనదియే యిది వీరినొసార్ మని చెప్పక చెప్పదున్నది. పంతులుగా రిట్లే యప్పు కవీయవిమర్శనమున శ్రీవాళుని కాఖండముమండి మాడఁ గొన్ని యఖండయతిపాతముల నెత్తి వ్రాసినారు. ఇంకను వావిళ్లవారిప్రతిలో వీరుదాహరింప ముచినవి చాలఁ గలవు. అట్టిప్రతులలో నెల్ల వ్రాతప్రతులలో నఖండయతిరహితములు సాధువులు ననఁదగు పాతాంతర ములు దొరకియోయున్నవి. ఈ ప్రతిలో నిట్టి యఖండ యత్తిప్రమాదములేకాక యతిభంగములు నపభ్రంశము లును చాలఁ జేరినవి. వీని నన్నిటిని ప్రస్తుతము వాచేఁ బరి వ్మరింపఁబడి కొలదికొలములోఁ బ్రకటింపఁబడే నున్న కాఖండములో విమర్శించి చూపఁబడిరివి. ఇక వీరు తెలుగుప్రతికలోఁ బెద్ద పెద్దకవులవండి వందలకొలదిగా నఖండయతిపాతములు చూపినామని వ్రాసిరి. చక్కఁగాఁ

బరిశోధించుకొనుచో నట్టిప్రతులలోఁ జేలకొలదిగాఁ జక్కని పాతాంతరములు దొరకఁగలవు. ఇక వ్రాత ప్రతులలో లేక పండితులచేఁ బరివ్మరింపఁబడి ముద్రిత పుస్తకములలోమాత్రము కలవని వీరును బంతులుగారును నుదాహరించిన పాతాంతరములు 'ఒరియంటల్ లైబ్రరీ'లో నిట్లు బహుళముగానే దొరకియున్నవి. ముద్రాస్థులు 'మదరాసు ఒరియంటల్ లైబ్రరీ'లోని ప్రతులవై నఁ బరిశోధించుకొనక పరిశోధకులు పరివ్మర్తల నెల్ల నవ్యాముగాఁ బండితమృత్యులని నిందించుట నింతగా నున్నది. బాహుళ్యజాతి గ్రంథము లలోవి వీరి వ్రాత రిట్లే అపరిశోధనమూలములు గఁదగియున్నవి. మా. శృంగార వైవిధ్యమును వ్యాఖ్యానించుచు 'నో'తెను'నకు 'తో'డి'తెన్పు' అని యధ్యము వ్రాసినందులకు భారతమునేవి చక్కఁగాఁ జదివి యెఱుంగ రని వేదము వేంకటరాయగ్రాస్త్రిగారి వాడే పించినారు. ఉద్యోగాది పర్వములలో భారతము వ్రాత ప్రతులనుండు 'అరింగ్ దో'తెంచి' అని నిర్ధారకముగా 'తో'తెను'నకు 'తో'డి'తెన్పు' నమనర్థము చెప్పవలసిన యవసరముల ప్రయోగము లెన్నియో చూపట్టుచున్నది. వీనినెల్ల వివృదు చర్చించుట యప్రస్తుతము.

అఖండయతిసంగ్రహమున వీరిదివలలో, నిష్కమును, గొన్ని భారతపాతముల వ్రాసిన యధేద్యము లని వ్రాసిన వ్రాతలకు సమాధాన మియఁబడినది. ఇకఁ గవిశ్రయమువా రఖండయతిఁ కాటంపలేదని జయభేరిని మోగింపవచ్చును.

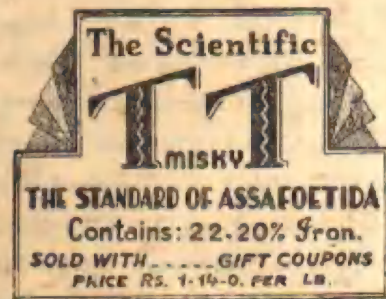
అశాంతి

శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి

కనులఁ దెఱచితి నెచటఁ గన్గొనిన నాకు
విడివ పూలమొత్తాలె గాన్పించె నాడు...
హృదయ మొకకరి పొంగిపోయినది యమృత
కిరణుఁ గనుఁగొని యుప్పొంగు శరధివోలె.
కమ్మఁదేనెలఁ జలుకు పికాలపాట
విని "యహో! జీవిత మ్మెల్లఁ బ్రేమమయమె!
ఎచటఁ జూచిన నానందమే!" యటంచుఁ
బొంగిపోయితి పెట్టి నై పోయి, నాడు.
రకరకమ్మల పూలహారములఁ గ్రుచ్చి
పూలరాణీనై నిలువెల్లఁ బులకరింపఁ
బంచమశ్రుతి గళ మెత్తి పాడుకొనుచుఁ
జివురు సెజ్జలలోన నాసీననైతి.
ఇప్పుడు భారమైపోయిన దీ యెడంద!
ఒంటిగాఁ గూర్చున్న న న్నొరసిపట్టి
పీకుకొని కబళింపగాఁ జైకురుకు పి
శాచికనులట్లు దోచు పుష్పములు నేడు.
మూగవోయిన విశికంఠమునఁ జలించు
మూలుఁగో యేమొ కోయిలజాలిపాట
చెదరి చెదరి వాయుపథాలఁ జీల్చుకొనుచు
హృదయమున వ్రాలినను వెరపించు నిపుడు.
చిదిమి చిదిమి దూరాలలో చెదరిపోవ
వినరివైచితి హారాలు విసివిపోయి;
ఎంత కాలమే నొంటిగా నిట్లు లుంట ?
ఇంతవిశ్వాస దొరుకదో శాంతి నాకు?

వినగు పుట్టించెడు
ఆహార మిక ఉండదు

మీ ఆహారపదార్థములందు సైంటిఫిక్
టి. టి. ఇంగువను చేర్చుకొనుడు.

బహుమాన కౌవసులతో
అవ్వుబడుచున్నది.

పాను ఖరీదు రు. 1-14-0

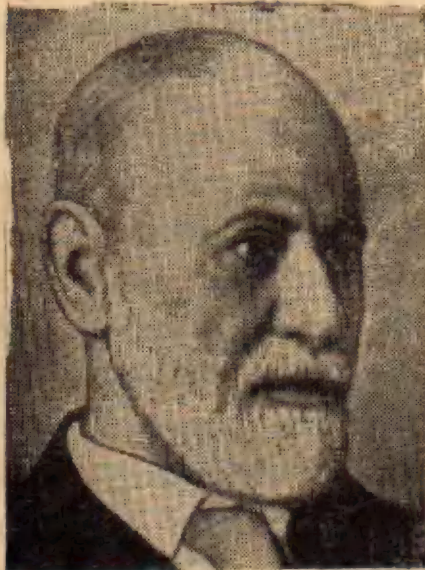
15-11-1939 తేదివరకు అర్హు
కలవునిది

సైంటిఫిక్ టి. టి. ఇంగువను
కొనుటవలన కష్టమునందున్న
వారికి సహాయము చేసిన
వారగుదురు.

సిగ్ మండ్ ఫ్రాయిడ్

శ్రీ వి. కుష్మస్వామి

సిగ్ మండ్ ఫ్రాయిడ్ గొప్ప మనశ్శాస్త్రజ్ఞుడు. ఈతను ౧౮౫౬-వ సంవత్సరములో జెకొబ్స్ వేకియాలో నుండు మెరేవియాలో పుట్టెను. ఇతని తలిదండ్రులు యూదులు (Jews). ఫ్రాయిడ్ చిన్నతనముననే విద్య సభ్యునియగుటకు వియన్నాకు వచ్చి అచ్చ

సిగ్ మండ్ ఫ్రాయిడ్

టనే క్రిందటి సంవత్సరమువరకూ వుండి పోయెను. కాని జర్మను నాటిలు ఆస్ట్రియా దేశమును ఆక్రమించి, యూదులను ఆ దేశమునుండి తరిమివేసినపుడు ఈ గొప్ప మహా వైజ్ఞానికుడు కూడ తన దేశమును వదిలి పోవలసివచ్చెను. అప్పుడు ఇంగ్లాండుకు పోయి మొన్న పెప్టెంబరు ౨౪-వ తేదీన

చనిపోయేవరకూ అచ్చటనే వుండెను. ఇతను ౨౪ ఏళ్లు బ్రతికి ప్రపంచమునకు గొప్ప సిద్ధాంతములను వెల్లడిచేసి జీవితమును సార్థక పరచుకొనెను.

ఫ్రాయిడ్ వైద్యశాస్త్రమును చదివి, మనోవ్యాధులను బాగుపరచుటలో చాలా పేరుపొందెను. మిథోస్మాదము (హిస్టీరియా - Hysteria)ను గురించి అప్పుడు వియన్నాలోను, ప్యారిసులోను చాలా పరిశోధనలు జరుగుచుండెను. ప్యారిసులో సుప్రసిద్ధ మనో వ్యాధినిపుణుడైన షార్కో (Charcot) అనువానియొద్ద పనిచేయుటకుగాను ఫ్రాయిడ్ ప్యారిసు వెళ్లెను.

‘హిస్టీరియా’ (Hysteria)ను ‘కనికట్టు నిద్ర’ (హిప్నోటిక్ స్లీప్ - Hypnotic sleep) సహాయముచే బాగుచేయుచుండిరి. రోగిని హిప్నోటైజ్ చేసినపుడు అతడు తన జాగ్రదవస్థలో తన మనస్సులోతులలో తనకు తెలియకుండ అణగియున్న విషయముల నన్నిటిని బయలుపరచును. ఆ స్థితిలో అతనికి తగినసలహాల నిచ్చి, మందలించి చెప్పి సహో కొంతకాలములో రోగము కుదిరి, అతడు బాగుపడుచుండెను. కాని ఈ విధముగా మనోవ్యాధులకు చికిత్స చేయుట ఫ్రాయిడ్ కు నచ్చలేదు. అందరినీ హిప్నోటైజ్ చేయుటకు సాధ్యము కాకపోయెను. కొందరు మాత్రమే దానికి లొంగుచుండిరి. దానిచే రోగము పూర్తిగా పోగొట్టుటకు

సాధ్యము కాకపోయెను. వైగా కొందరికి ఉన్న రోగము పోయి క్రొత్తజబ్బు తటస్థించుచుండెను. ఇందుచే ప్రాయిడ్ వీటి నన్నింటిని ఆలోచించి వేరుమార్గమును కనిపెట్టవలెనని ప్రయత్నించెను!

తాను ప్రాన్ సునుండి మరల వియన్నాకు వచ్చి పరిశోధన ఆరంభించెను. ఇంతలో తన సహచరుడగు బ్రాయర్ అను వైద్యుడు ఈవిషయములో కొన్ని క్రొత్త సంగతులను కనిపెట్టివుండెను. అవేమన, ఒకసారి అతడు ఒక స్త్రీని రోగనివారణ నిమిత్తమై హిప్నోటైక్ చేసినపుడు ఆ స్త్రీ చాలా రహస్యమైన సంగతులు మాట్లాడుటకు ప్రారంభించి, తెలివి వచ్చాకకూడా వాటిని మాట్లాడదొడగెను. ఈమాటలను పరిశీలించినపుడు ఇ వన్నియు ఆమెయొక్క సుప్తచిత్తము (unconscious) నందుండు కోరికలని తెలియవచ్చెను. ఈరీతి మాట్లాడినకొలది ఆమెయొక్క రోగచిహ్నము లన్నియు అగోచరమై ఆ స్త్రీకి బ్రాయరు మీద మోహము కలిగెను. బ్రాయరు ఈవద్దతి నరిమైనది కాదని, ఆరీతిగా వైద్యము చేయుట చాలించెను.

వైజ్ఞానికుడైన ప్రాయిడ్ దీనిని ఇంతతో విడిచిపెట్టక ఎక్కువగా పరిశోధన చేయుటకు మొదలుపెట్టెను. రోగచిహ్నములకును, రోగియొక్క అనుభవములకు సంబంధమును ఆలోచించుట మొదలు పెట్టెను. ఈసంబంధము ఆకస్మిక సంబంధమా లేక కార్య కారణ సంబంధమా? విజ్ఞానముయొక్క మూలపద్ధతి ఏమనిన, ఈజగత్తులో కలుగు అన్ని సంభవములకు (effects) కారణమును

కనిపెట్టవచ్చును. తగిన కారణము లేనిదే ఏ సంభవమును తటస్థించదు. ఇట్టి కార్య కారణ సంబంధము మానసిక వృత్తులందుమా పూడియే తీరవలయునని ప్రాయిడ్ సాధించదొడగెను; లేనిచో మనస్వరూపమును నిర్ధరించుట అసాధ్యమని వాదించెను.

ఈపరిశోధన మనశ్శాస్త్రమునకు ఒక క్రొత్తదారిని ఏర్పరచినది. ప్రాయిడ్ మనోవ్యాధికలవారి మనోవృత్తులకు కారణము లేని అని యోచన చేయదొడగెను. ఇది సాధారణజ్ఞానసంబంధ మైన విచారములుకాక, ఇచ్చకు సంబంధమైన విచారములని కనిపెట్టెను. మనోవ్యాధులకు కారణములను ప్రాయిడ్ ఈరీతిగ విశదపరచెను :

మానవునికి ఎన్నో ఆశలు కలవు. వాటిలో ముఖ్య ఇచ్చ లే వనిన, తన దేహమును కాపాడుకొనుట (ఆకలిభయము, కోప భయము మొదలైనవి), తనజాతిని కాపాడు కొనట (Race-preservation), కామము వాత్సల్యము (Parental love) మొదలైనవి, మరియు తనగుంపు (group)ను కాపాడు కొనుట (సహోదరభావము). ఈ ఇచ్చ లన్నియు లిబిడో (కామశక్తి - Libido) యొక్క నివిధరూపము లని, లిబిడోయొక్క స్వరూపము కామజీవనమని ప్రాయిడ్ నిర్ధరించెను. కామ మనిన ప్రాయిడ్ అర్థము కోరిక లేక ఇచ్చ. స్తన్యపానము చేయు పసిపాప మొదలు పరమాత్మభ్యాసముచేయు పరమ యోగివఱకూ వారివారి కామ - ఇచ్చను వేరువేరు రూపములలో సఫలము చేసు కొనుచున్నారని ప్రాయిడ్ యొక్క అభిప్రాయము. ఇచ్చ ఏదైనా నెరవేరినయెడల మన

మనస్సుకు చాలా కష్టము కలుగును. ఈ కష్టమునుండి తప్పించుకొనుటకుగాను ఆ ఇచ్చగుగూర్చి ఆలోచనచేయుటయే మాని వేసి, దానిని మనఃపాతాళమున అణచి వేసెదము. ఈరీతిని అణచిపెట్టిన ఇచ్చలన్నియు సుప్తచిత్తము (unconscious) వందు దాగియుండును. ఏటిని చాలాకాలము దాచుటకు సాధ్యము కాదు. మరచిపోయితి మని భ్రమించెదము. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు మారురూపముతో ఇది పైకి తేలును. అణచిపెట్టిన ఇచ్చలు సాధారణముగా నిద్రించునపుడుగాని లేక మేల్కొనియుండునపుడుకాని స్వప్న స్వరూపమును దాల్చును. ఈదేరుటకు ఏకాని కోర్కెలు వున్న వ్యక్తి దుర్బల మనస్సు కలది (weak minded) అయినచో ఉన్మాదము కలుగును. ఈప్రస్థాదమునకు ఫ్రాయిడ్ యొక్క చికిత్స యేమన, అణచిపెట్టిన ఇచ్చలను, వాటికి సంబంధించిన భావోద్దేశములను వ్యక్తికి హృదయగోచరమగునట్లు చేసినచో క్రమముగ ఉన్మాదచిహ్నములు మారుమయిపోవును.

ఫ్రాయిడ్ స్వప్నము లన్నియు అకారణమయిన పిచ్చిసంభవములు కాక సకారణమయిన మనోవృత్తుల నిర్ధారించునవని స్పష్టపరచెను. అంతకు పూర్వము స్వప్నములకు మనుష్యుని మనోవృత్తికి ఏమీ సంబంధమున్నదని ఎవ్వకనూ తెలిసికోలేదు. కలలు మనుష్యులకు రాబోయే మంచి చెడుగులను సూచించుననే లీనిపోని మూర్ఖపు నమ్మకాలు వుండేవి, ఇప్పటికీ వున్నాయి. ఇవన్నియు తప్పని చూపినది ఫ్రాయిడ్. ఒక్కొక్క స్వప్నమును సుప్తచిత్తమున

దుండు ఇచ్చలను వెలిబుచ్చును. అతడు స్వప్నమునకు రెండర్థములు కలవని నిర్ధరించెను. ఒకటి మన మిచ్చు అర్థము- ఇంకొకటి గూఢార్థము. స్వప్నమునందు కనబడున వన్నియు మనము అణచిపెట్టిన భావములు, కోర్కెలు.

రోగియొక్క మాటలనుబట్టి, వాని స్వప్నములనుబట్టి ఫ్రాయిడ్ వారికి నలహాల ద్వారా చికిత్సచేయుటయందు నిపుణుడయ్యెను. రోగిని ప్రశ్నలడిగి వారియొక్క మనోభావములను పూర్తిగా గ్రహించి వారిచే మాటలాడించి వారు తమకు తెలియకుండ తమ మనస్సులో అణచిపెట్టుకున్న భావములను, ఉద్దేశములను పైకి చెప్పించి గుణము కలిగించుచుండెడువాడు.

ఫ్రాయిడ్ మన మనోవృత్తులన్ని మన బాల్యానుభవములమీద ఆధారపడి వుండునని సిద్ధాంతీకరించెను.

ఏ రీతిని బిడ్డలను పెంచవలయునో మన కతడు తెలియపరచెను.

మన యిచ్చలను ఏలాగున ఆచరణలో పెట్టవలెనో ఫ్రాయిడ్ బోధించియున్నాడు. సంఘము హద్దించని యిచ్చలను అణచివేసి, వాటికి ఏదాకీ చూపించకపోయిండుడల, ఆ అణచివేయబడిన యిచ్చలు మనోవ్యాధులను కలిగింపవచ్చును. కాని ఆ యిచ్చలకు సంఘము హద్దించే దారులలో మార్గము చూపి, వాటిని నెరవేర్చుకొనినయెడల మానసికవ్యాధులు (మతిచెడదము, హిస్టేరియా మొదలైనవి) కలుగుటకు అవకాశము లేదు. ఇచ్చలను సంఘము హద్దించు అనుకూలమార్గములలో నెరవేర్చుకొను

టనే ఫ్రాయిడ్ ఇంగ్లీషుభాషలో Sublimation అని వ్యవహరించెను. ఈ Sublimation అనే మనోయంత్రముమూలముగా మనము అన్ని యిచ్ఛలను అనుకూలశ్రుతికి తీసికొనివచ్చుటకు వీలగుచున్నది. ఈ మనోయంత్రముమూలముగా మానవుడు స్థిత ప్రజ్ఞుడై మనోవాక్కాయకర్మలయందు ఎట్టి

వ్యతిరీక్తములును లేక సుఖముగా బ్రతుకుచున్నాడు. మన దేశములో మహాపురుషులనబడువా రందరూ ఈ మనోయంత్రమును తెలిసినవారే. సంఘము ఉన్నతస్థితియందుండివలెనన్న ప్రతిమానపుడును మనోవాక్కాయకర్మలయందు వ్యతిరీక్తములు లేకుండా జీవించుటకు ప్రయత్నింపవలెను

పరిమళ ద్రవ్యము

“స్వాతి” “SVATI”

సాటిలేనిది

అనుకూలమైన

సువాసన.

ఇందు చేర్చబడిన వస్తువుల

చాల ఉత్తమమైనవి.

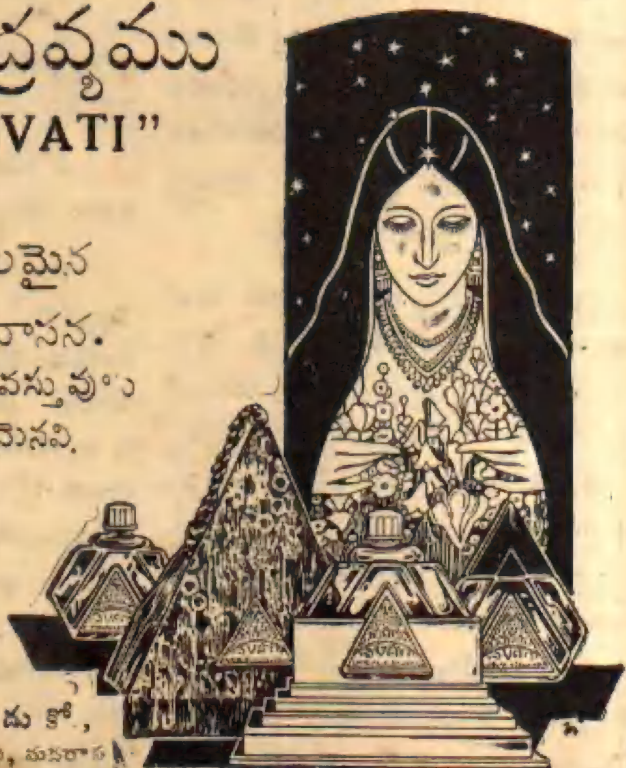
**BENGAL
CHEMICAL**

Calcutta : : Bombay.

మదరాసు ఏజెంట్లు:—

యం. దేశాయ్ గౌండరు ఆంధ్రు కో,

41, బంపరూపి, మదరాసు

ప్యాలంబ్యాంగు బౌద్ధవిగ్రహాలు:

అమరావతీ శిల్పకళ

(శ్రీ రంగరావు నిష్పాదీ)

జావా దేశమందలి శ్రీ విజయరాజ్యము నకు ముఖ్యపట్టణమైన ప్యాలంబ్యాంగులో ఈమధ్య కొన్ని బౌద్ధవిగ్రహాలు దొరకినవి. వీటినిగురించి దేవప్రసాదు గోషుగారును, డక్టర్. యూనివర్సిటీ ప్రెస్ ఛాన్సలరుగాయైన ఆర్. సి. మజుమదారుగారును తమతమవిభిన్న ప్రాయాలు తెలిపినారు ¹.

డాక్టరు క్రోమెగారును, మరియు దేవప్రసాదు గోషుగారును ఈవిగ్రహాలు ఆంధ్ర దేశంలోఉండే అమరావతీశిల్పకళ ననుసరించి యున్నవనియు, శ్రీవిజయదేశమును పాలించిన రాజులు ఆంధ్రులే యనియు నిర్ధారణ చేశారు. మజుమదారుగారు ఈ విగ్రహాలు భాగల్ పూరు, సుల్తాన్ గంజిపట్టణాలలోని రాగిబౌద్ధవిగ్రహాలని పోలియున్నవని సూచించినారు ³.

అమరావతీశిల్పము గ్రీకు - గాంధార కళల నమ్మకన మనిన్ని, ప్యాలంబ్యాంగు బౌద్ధవిగ్రహపుప్రభు, ఉత్తరీయము గ్రీకుకళ ననుసరించి యున్నదనుటకు వీలులే దనిన్ని మజుమదారుగారి వాదన. వీరి యభిప్రాయ

ప్రకారం ప్యాలంబ్యాంగు విగ్రహాన్ని సుల్తాన్ గంజి విగ్రహంతో సరిపోల్పడం కష్టము.

భాస్కూల్, బుద్ధగయలలోని గాంధార కళకు చెందిన బౌద్ధవిగ్రహాలలో కూడా ఉత్తరీయములోని మడతలను గుర్తించుట కవకాశము లున్నవి.

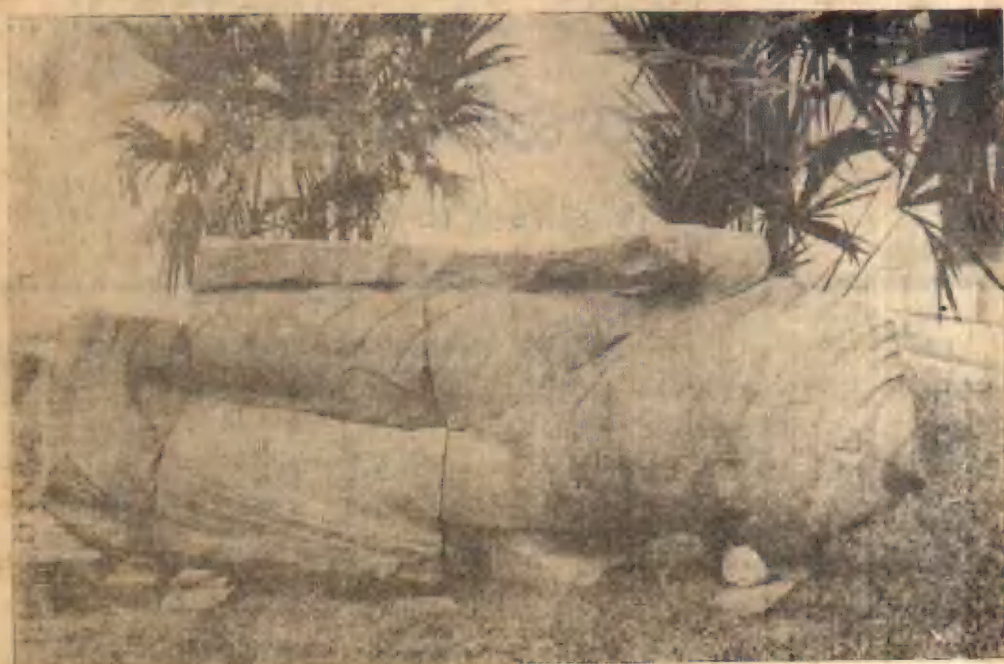
ఈ యుత్తరీయాల మడతలన హయంతో భారతీయ శిల్పకళయందలి రీతులు తెలుసుకొనవచ్చును. గ్రీకు-గాంధార శిల్పకళకు చెందిన విగ్రహముల ఉత్తరీయపు మడతలు ఉత్తరీయముయొక్క ప్రాముఖ్యమును వెల్లడించుచు, విగ్రహముయొక్క ఆకారమును అంగసౌష్ఠ్యవమును కప్పిపుచ్చుచున్నవి.

గ్రీకుకళకు సంబంధంలేని భారతీయ శిల్పకళ ననుసరించి తయారుచేసిన విగ్రహాలలో ఈ ఉత్తరీయం తడిది వైన వేసుకొంటే దేహముయొక్క ఆకారము ఏలాగు కానవగునో అలాగే యుంటుంది. మడతలను నన్నని గీతలమాదిరిగా శిల్పి తీర్చును.

1. N. J. Krom—Antiquities of Palembang—Ann. Bibl. of Ind. Arch. 1931-pp. 29-33.

2. Early art of Srivijaya—Deviprasadgoash.

3. Dr. Ananda K. Coomaraswamy—History of Indian and Indonesian art, Fig. 160.

ప్ర్యాలంబ్యంగు పౌద్ధవిగ్రహం.

మథుర (Muttra) దేవాలయంలోని ప్ర్యాలంబ్యంగు పౌద్ధవిగ్రహం. అందుచేత మతతలను సూచించు విగ్రహాలలో పైని చెప్పిన రెండుతీరులు గీతలు మోకాలివరకు చక్కగను, తరువాత మోచేతిమీదుగ వంకరతిరిగియును పోవు చున్నవి⁴.

జావాద్వీపములో ప్ర్యాలం బ్యంగు పౌద్ధవిగ్రహము⁵ అమరావతికథానంప్రదాయమునకు చెందినదని నిరూపించుటకు కొన్ని నిదర్శనాలున్నవి.

అమరావతిపౌద్ధవిగ్రహాలు గొప్పవిగ్రహముండి, బిగువుతో నిలబడి, హస్తమునందు 'సంఘాతి' (Sanghati)ని ధరించియున్నవి. ఉత్తరీయము భజమునుండి మోకాలివరకు వచ్చి, మోచేతిమీద ఎగువకు తీసుకొనిన

పైగా బర్మా, న యా ము, చంప, పూర్వా, జావా, సెలెబెస్ లలో మొట్టి మొదటి పౌద్ధవిగ్రహాలు అమరావతికథకు చెందినవే. అందువల్ల శ్రీ విజయయందలి ప్ర్యాలంబ్యంగు విగ్రహములుకూడా అమరావతికథ నునుసరించి రచించినవని చెప్పవచ్చును.

4. Ann. Bibliography-1931, Pl. XI, a. b. and Journal of Greater India Society, Vol. I, No. 1.

5. Coomaraswamy, I. C., Fig. 137 and 141.

6. Calcutta Review, 1931, pp. 224-26.

వాడవిగ్రహాలు మూడువిధములయినవి:
(౧) ఉత్తర హిందూస్థానపువి; (౨) పశ్చిమ హిందూ దేశపువి; (౩) దక్షిణహిందూ దేశపువి.

ఇక ప్రాయోగ్యం గు కంచు వాడవిగ్రహము చూస్తే బెజవాడవద్దర బుద్ధవాడు గ్రామంలో శివల్ దొరగారికి దొరకిన కంచు

ప్రాయోగ్యం గు వాడవిగ్రహం

డాక్టరు బచ్ హోఫర్ గారు (Dr. Bachhofer) దక్షిణహిందూ దేశపు వాడవిగ్రహాలు అన్నియు సాధారణముగా నిలబడియుండు నవియు, కుడిభుజము, కుడిచేయి ఉత్తరీ యముచేత కప్పబడియుండు నవియు నిర్ణయించిరి. అమరావతిలోని వాడవిగ్రహాలలో రెండుభుజములు కప్పబడకుండా ఉన్నవి కూడా ఉన్నవి. ఇవి క్రీ. శ. రెండవశతాబ్ది నాటి వని తెలియుచున్నది.

విగ్రహం చూడనక్కరలేదు. సరిగా ఇటువంటి విగ్రహమే మరొకటి జావా (S. Djember, Java)లో కూడా దొరకినది. ఈ సందర్భాలను బట్టి చూస్తే జావాకు వెల్లిన వాడకళాసంప్రదాయం అమరావతిజే అనీ, మొదట జావాద్వీపాన్ని ఆంగ్ల, ఇక్వోకు సంతతికి చెందినవాడు పరిపాలించారనీ తెలియగలదు.

నా వికా!

‘సా రథి’

నడుపరా, నాజీవనావన్ భవాల్లిపై
నాణ్యమా నీహస్తవైపుణిన్, నావికా!

నక్రమార్గాలలో నడిగాలి త్రోయగా
తుదజీవితములో నుడిగాలి త్రిప్పగా

నట్టేట నానావ
గుట్టపై బగులునో
గట్టు చేర్చుగ, నీ
చెట్ట నాశించితిన్.—నడుపరా.

కామాదిర్పుషములే కలచ వేచెడు నవిగా
అహమనే మకరి న న్నంటి వెంటాడురా
నానావ నిం కెట్లు
నడుపన్ గలాడనే
నావికత్వం బింక
నానాథ! నీచెపో.—నడుపరా!

గర్వాంధ్యమున దారి గాంచలేకుందురా
కామ్యకర్మాళిచే గన్మూతపడునురా,
కాంతి చూపించరా
కన్దోయి తెరువరా,
క్రమగతిన్ నానావ
కాచి పోనీయరా.—నడుపరా.

భక్తియను తెరచాప బట్టియుంచితినిరా
జ్ఞానమను చుక్కాని గాచుచున్నానురా
నీ కృపానిలముచే
నెట్టి భవవార్ధిపై
నీ యనంతంబులో
నిల్చరా, నావికా.—నడుపరా.

శ్రేయస్సునకు సాధనము

ప్రఖ్యాతి పహించిన జీవితభీమా కం
పెనీలో నరియైన జీవితభీమా పాలనీ
తీసుకొనిన శ్రేయసాభ్యాగ్యము, మన
శ్మాంతి చేకూరును. మాకంపెనీ కున్న
32 సం॥ అనుభవము ప్రతి పాలనీకి విని
యోగపడును. రు 3,40,00,000 పైగా
ఉన్న మా నిధుల రక్షణ ప్రతిపాలనీకి
ఉన్నది.

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్
(హెడ్ ఆఫీసు: కలకత్తా)

మదరాసు బ్రాంచి:

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు బిల్డింగు,
స్ట్రీట్, మదరాసు.

సబ్ ఆఫీసు:

సబ్ ఆఫీసు:

171, న్యూస్ట్రీట్, దేవంగి బ్యాంకుబిల్డింగు
మధుర. కౌపగోవింద్, వెంగురూరు.

ముఖ్య గమనింపు

స్త్రీల సమస్తవ్యాధులను

నిర్మూలించి

సుపుత్రులను కలిగించి

ధన్యతనొందించును.

ఒక నెలకు సుమారు తులం రు 3-0-0

డాక్టర్

(శిపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

బెజవాడ.

పించినీ పుచ్చుకొన్న ఉద్యోగస్థుడు

శ్రీ పారనంది జగన్నాథస్వామి

చదువరా, ఒకవేళ నీ అవ్యవస్థకమున నీ కీవత మందరి అమూల్యమైన భాగమంతా, అనగా నీ పీఠ్య వంతమైన యోవనమంతా క్షేకావహమైన ఉద్యోగ బంధనమందు వ్యయపరచేయించినచో, నీ కీకారాగార దినములు నీ యోవనముతో అంతమొందక నీ మధ్యమ వయస్సు చాటి పలిక జరాపరిణతంబుడవైనను నిన్ను వదలక విముక్తి విరామాళ కలుగనియ్యకండా విస్తరించి నచో, సెలవులు అనే వస్తు వొకటి ఉన్నాదని మరచి పోయో లేక ఉన్నట్లు తెలిసినా అవి చిన్నపిల్లలకు మాత్రమే పొట్ట అని భావిస్తూనో కాలము గడిపియుండి నచో, అట్టి స్థితిలో ఉండియున్నప్పుడు మాత్రమే నీవు నా విరామవిముక్తిని సామకంపముతో ఆమోదించ గలుగుతావు.

అధీశులో నేను ప్రవేశించి ముప్పై ఆరు సంవత్సరములైనది. అప్పుడు నా శివీతములో సంభవించిన మార్పు చాలా భేషకరమైనది; కావలసినంత కాలము అటల్కింద ఉపయోగించే స్థితిమండి, కావలసిన సెలవులు దొరకుతూ ఉండే స్థితిమండి ఈ అధీశు మేజా బల్లవద్ద రోజుకు పదిఘంటలు కూర్చోవలసిన స్థితి సంభవించిన మార్పు చాలా క్షేకరమైనది. కాని కాలము ప్రపంచములోని అన్ని భేదములనువలెనే దీనినికూడా భరించగలిగిట్లు ఓదార్చింది. జోనులలో ఉండే అడవి మృగాలవలె నేనుకూడా క్రమంగా సంతుష్టుణ్ణి అయి వాడు; రానురాను దానియందు అభినివేశంకూడా కుదిరింది.

అదివారాలు సెలవులే. ఏ ప్రయోజనంకొరకు అదివారాలు సెలవులైనవోకాని, అటల్కింద విక్రాంతి కొరకు ఆరోజు చక్కగా ఉపచరించడు. పట్టణంలో అదివారం ఒకవిధమైన వివాదంతో నిండియున్నట్లు తోస్తుంది. రోజూ అలవాటైన కేళలు, చప్పడూ

గడదెడ అదివారం ఉండదు; పెద్దపెద్ద దుకాణాలు మూసి ఉంటవి. ఆ పీఠులలోకి వెళ్ల బుద్ధి పుట్టదు. మామూలు రోజులలో కనబడే బొమ్మలు, ప్రచురింపులు, అమ్మకముకొరకు దుకాణముల ముస్తాబులు, ఈవిధమైన ఆకర్షణములు ఏవియు ఆరోజున కానరావు. పీఠులలో తీరిగేవానికి కులాసా ఏమీ ఆరోజున కలగదు. ఆనందముతో పుస్తకాల పుటలను త్రిప్పతూ బొమ్మలు చూస్తూ దుకాణాలలో కాలక్షేపము చేసేవానికి ఆరోజున తోచదు. పీఠులలో తిరుగుతూ పనులమీద సంచరించే వాళ్ల ముఖములను లేచేకధ్యానముతో చూస్తూ కాలము గడిచే సోమరులకు ఆరోజున చికాకుగా ఉండును. పని లేక తిరిగేవానికి అంతటా సందడిగా ఉన్న వ్యాపారము ఒకవిధమైన విశోదముగా ఉపచరిస్తుంది. అదివారము వాడు పీఠులలో కనబడేవాళ్లు కొంతమంది నాలాగే వారమంతా నాఖరిచేసి విరామము అవధించడానికి అలవాటు పోయిన యజ్ఞాలు కనబరుస్తూ తిరిగే నాఖరి కుర్రవాళ్లూ దాసిలున్నూ. ఆనాటి ఆహ్లాదము ఎంత శూన్యమైనదోగదా! తుదకు పొలాలలో తిరిగేవాళ్లు కూడా స్వాస్థ్యము లేనివారే.

అదివారాల్లో కావండా శ్రీష్టముకు ఒకవారం, మరికొన్ని విడిసెలవులు దొరకేవి. శ్రీష్టముకు వారములో నా స్వస్థలముకు వచ్చిచేసేవాడను. ఈవారం నాకు ఒకవరము వుంటుంది. తిరిగి సంవత్సరము అఖరువ వస్తుండన్న ఆశ ఉండడముచేత ఆసంవత్సరం పొడుగునా అధీశుఖయిదును సహింప నాకు కత్తి కలిగేది. కాని ఆ వారం రాగానే ఇదివరకు అది దూరంగా ఉన్నప్పుడు భాసిస్తూన్న ఆశ వాస్తవరూపమున నన్ను చేరదికాదు. అన్ని రోజులవంటి ఆహ్లాదాశ్చ్యవణములో వినియోగమైన వ్యాకుల సప్తవారముల పరంపరగా ఆసెలవుల వారముకూడా కనబడేది. సాధ్యమైనంత ఎక్కువగా

ఆనందించుచున్నాడే ఆశురతనన ఆవారము విసుగుపెట్టిన కాలముయేది. ఉంటుండమకొన్న విక్రాంతి క్షిమితాలు ఎక్కడా కావరావు. వాటివాసనైనా తగలదు. అవి మాయమైపోయేవి. సరి, తిరిగి నామేజాబల్లవద్ద నేను కూర్చున్నాను. మరొకమారు ఈ అవకాశము చేమాతే సరికి ఏమైరెందువారాలు విసుగుకొంటూ గడవవలసి యున్నదిగదా అని లెక్కచేశాను. అది మళ్లీ వస్తుంది గదా అనేఆశ నా కారుఅంధకారములో ప్రకాశించినది. అది భాసించకపోయినచో నా దాస్యములో శీవసభారణము అసంభవమై యుండును. అసీసుకు చేకరు చెళ్లడము, రోజుంతా అక్కడ ఉండడము ఈమొదలై కాత్తివ్యము మాట ఉండగా, నేను ఈఉద్యోగవ్యాపారానికి తగను కాలాలు అనేసంఖ్యయు నన్ను అనేసించ ప్రారంభించింది. నాకు వయోవృద్ధి అయినకొలది ఇది నన్ను ఎక్కువగా బాధించడముచేత నావ్యాకులము నాముఖ రేఖలలో వ్యక్తమవుతూ ఉండేది. నా ఆరోగ్యము ఉత్సాహము క్రుంగుతుండేది. ఎప్పుడో ఆకస్మాత్తుగ ఉద్యోగ భంగము సంభవించుచున్న భీతిన్ని, అసంకలుచునకు నిలవ గలిగినశక్తి నాకు చాలదన్న తాపమున్నూ నన్ను ఆవహించినవి. పగలంతా అసీసులో గడిపి, తిరిగి నిద్రలో కూడా ఆవ్యాపారమునే చేస్తూ, లెక్కలలో తప్పులు వచ్చాయనే భ్రమచేత వురికిపడి లేస్తూ, మరువాడు అసీసులో ప్రవేశిస్తూ ఇట్లు కొలువుచేశాను. ఏదైసంవత్సరాలు వయస్సుగడిచివా నాకు విముక్తిగలుగుననే ఆశ లేకపోయింది. నాఅసీసు మేజూల్లతో నేను విశ్వము చెందిపోగా దానికర నాపౌదయదేశమును ఆక్రమించుకొన్నట్లు వది.

నాముఖములో ఇట్లు వ్యక్తమయే ఇక్కట్లను జూచి, నాతోటివాగు అసీసులో నన్ను నానావిధముల చాలాపార్లు తర్కించేవారు. కాని నా యజమానికి మాత్రం ఇది గోచరమైయండునన్ను సందేహము నాకెప్పుడూ తట్టలేదు. ఒకనాడు నాయజమానులలో ఒకడు నన్ను ఒకమాలకు తీసుకొనిపోయి నా బాధకు కారణ మేమిటి అని శోక్కి శోక్కి ప్రశ్నించి నాడు. రెప్పించుకొందుకు సంగు దొరకక నా ఆశక్తిని బహుకొన్నాను. "నా ఉద్యోగమునకు రాతే ఇవ్వక తప్ప

దన్నట్లు ఉన్నదని భయపడుతున్నాను" అని నేను పలుకగా, నన్ను ఓదార్చుటకు అతడు ఏమేమో చెప్పెను. కాని నా ఒప్పుదలలోని అవినేకమును నేను విమర్శించు కొంటూ నాతోలగింపుఅర్థము వస్తున్నట్లు నేను ప్రతిపాదనా జంకుతూ ఉంటిని. ఇట్లు ఒకవారము గడచినది. ఆహ! ఈవారము తలచుకొంటే — నాజీవితములో ఇట్లు బాధించిన కాలమును మనోవ్యాకులతను నేను ఎదగను. ఒకనాడు సాయంకాలము నామేజా లాశము వేసుకొని బయలుదేరుటకు కుర్చీనుంచి లేచేసరికి పెద్ద యజమాని దిశ్చేదారు వచ్చి మేడమీదికి రావలసిం దని పిలిచెను. అగది అంటే అందరికీ భయము. సరి. "నిన్ను దివ్యమిస్ చేశాము" అని చెప్పారు. నా అనర్థానికి నేనే గదా కర్తను. "నీ అవసరము ఇక మాకు లేదు" అనిగదా చెప్పారు. నాకంగారు ఎరిగినయజమాని — వారంకొండట నన్ను పలుకరించినవాడు — నేను గదిలోనికి కాలపెట్టగానే శేకున నవ్వెను. అందువల్ల నాకణుకు కొంచెము తగ్గదుండగా, పెద్దయజమాని ఒక ఉపన్యాసము ప్రారంభించినాడు. వాసర్వీసు చాలా దీర్ఘమైన దనినీ, నాపదిపాట్లు చాలా తృప్తి కరముగా ఉండెననినీ — నా కెప్పుడు అట్టిదైర్యము లేనిదే ఇత డెట్లు కనిపెట్టెనని నా ఆశ్చర్యం—, ఉద్యోగస్థులందరూ ఎప్పుడో ఒకనాడు విరామము కొరట న్యాయమే అనినీ— నాగుండె దబడచుని కొట్టికొంటూ ఉన్నది — ఏమేమో ఇట్లు తననాగాటిని చెప్పి ఉపన్యాసము ముగించి నా ఆస్తి అర్థవలగునని ప్రశ్నలు వేసెను. "నీవు చేసిన నాఖరికి సంతోషించి నీకు నీ జీతములో మూడువంతులలో రెండువంతులు పిందినీగా ఇచ్చుటకు మేము నిర్ణయించినాము; దానిని నీవు స్వీకరించి విరామ సౌఖ్యమును అనుభవించుమని మామహాపూర్వక ప్రార్థన" అని చెప్పి ఉపన్యాసమును అతడు ముగించగానే— ఏమి ఔదార్యము! నిస్వయకృతజ్ఞతలమగ్న ఉగులాడుతూ ఉండిన నాపౌదయమునుండి నా అంగీకార వాక్కులు ఎట్లు వెడలినవో నాకు జ్ఞప్తిలేదు. ఆ మరునాటి ఉదయమునుండి నాదాస్యవిముక్తి. యజమానునికి కృతజ్ఞతావందనములు చేసి గది విడిచాను.

అభీనునండి ఇంటికి వెళ్లడము అదే ఆఖరిసారి. ఆ ఉదాహరినామము కాశ్యపముగ నిలిచిఉండుగాక.

ఒకటి రెండు దినములవరకు నిమ్మపట్టి, ఆకుల మొంతి, నాకు కలిగిన సౌఖ్యమును తెలుసుకోలే కుంటిని. నేను గుఖపద్మానని బోధపడినా నాకు సౌఖ్యముమాత్రము కలుగలేదని పోల్చి ఇటూ అటూ తిరిగినాను. నలభైవర్షములు కారాగృహనివాసము చేసిన వానిని ఆకస్మాత్తుగ ఒకనాటి ఉదయం బయటకు పంపివేస్తే ఎట్లుండునో అట్టిస్థితిలో నేను ఉంటిని. నన్ను నేను నమ్ములేకుంటిని. ఈ కాలప్రవాహమునుండి అనంతములోనికి వెళ్లిపోయినట్లున్నది; కాలమంతా తన స్వాధీనములో ఉన్నప్పుడు అది అనంతమేగదా! నేను వినియోగించగలిగినదానికంటె చాలాసార్లు అధిక మైనకాలము నా స్వాధీనమం దుండెను. కాల మనే ధనములేని రిక్తుని నన్ను ఆకస్మాత్తుగా ఒక్కమారు ధనవంతునిగా మార్చినది ఈస్థితి. నా ఆర్థికి తుయము లేదు. ఈ ఆర్థిని వ్యవహరించుటకు తగిన గుమస్తా ఒకడు అవశ్యకమాయెను. కాబట్టి ఉద్యోగము చలాయించుకొంటేవారి కందరికి ఇందుములముగా ఒక తిత్వమును బోధపరుస్తున్నాను: ఆలోచించుకోకుండా, చులకనగా తనకున్న పాదపాముగ్రి ఎంతవరకు సరి పడునో విమర్శించుకోకుండా ఎవడూ తననిత్యవృత్తి నుండి విరమించుకొనదు; అట్లు చేసినచో ఒకప్పుడు ప్రమాదము సంభవించవచ్చును. నాకుమాత్రము చాలి వన్ని పాదభోపాయము లున్నట్లు తెలుసును. ప్రప్రథ మమున ఉద్భవించిన పొన్నోన్మాదము చల్లారగా, కాంత మైన స్యగృహసౌఖ్యము నాకు కలిగింది. తొందర అనునది మరి లేదు. అన్నీ సెలవుదినములు అగుటచేత నాకు వేరే సెలవులు లేవు. కాలము భారము అయి నప్పుడు ఇటు అటు తిరిగి దానిని విర్యచేయగలను. కాని పూర్వమువలె (అనగా ఆత్మజీక విరామదినము లలోవలె) కోజాకు ముప్పైమైళ్లవోప్పన—వీలైనంత అధికముగా ఆనందించవలె ననేకోరికతో—కోజంతా నడవలేదు. కాలము బరువైతే చక్కగా చదువుకో గలను; కాని పూర్వమువలె (అనగా నా కాలము ఆసేకాలము నాకు దొరకని కోజాలలోవలె) రాత్రి

దీపముపెట్టినతరువాత నా మెదడును కళ్లను క్లేక పెట్టి తొందర తొందరగా చదవలేదు. ఉత్సాహము కలిగి నప్పుడు చదవడమో, వ్రాయడమో, నడవడమో నా కిష్టమువచ్చినట్లు చేస్తూఉంటాను. అట్లాదముకొరకు వెదికి కొంటించలేదు; నా కొరకు అది రావలెను. వీనిర్వనస్థలములోకో పుట్టి పెరిగిన వానికి సంవత్స రాలు ఎట్లు వాటిఅంతట అవి వచ్చునో అట్లే నాకు ఇప్పుడు అవి ఉంటవి. ఏదైతయినాయీ ఇంకా సంవత్స రాలు లెక్కకున్నాడా ఈ వయోతీతుడు, పిందినీ దారుడు!

నిజమే. ఏదై గడిచినది; కాని పేరుకేగదా. నా కొరకుగాక ఇతరులకొరకు నేను ఖర్చుచేసిన కాల మును ఈ ఏదైనండి కొట్టివేస్తే, ఆ మిగిలిన కాలమే నా గడచినవయస్సు. అందుచేత నేను చిన్నవాడినే! ఏకాలమంతా తన క్రిందనే వినియోగ మవుతుందో, అదే వాస్తవముగా వానివయస్సు. ఏదో ఒక అర్థములో వా దాకాలమును గడిపియున్నా, అది ఇతరులకాలము గాని వానికాలము కాదు. నాకు ఇప్పుడు మిగిలియున్న వయస్సు తక్కువో ఎక్కువో. నాలెక్కలో దానిని మూడింతలుగా గుణించవలెను. ముందువచ్చే పదివత్స రాలు గడిచిన ముప్పైవర్షములంత ధీర్ఘములుగ గడు ప్రది. సరళమైన త్రోరాళిక గుణితమేగదా!

నా స్వతంత్రత ప్రారంభదశలో నన్ను ఆక్ర మించుకొన్న మహాకల్పనలలో ఒకచిత్రమైనదీ, ఇప్పు టికి కూడా నన్ను విడవనిదీ ఒకటి కలదు. నేను నా ఉద్యోగమును విడిచిననాటినుండి ఒకవిస్తీర్ణమైన కాలభాగముమగ్గ్య ప్రశంసించినట్లు నాపూర్వదయములో ఒక భావన వుదయించినది. అది నిన్నటి మొన్నటి విషయమువలె స్ఫురించదు. అనేకసంవత్సరాలు ప్రతీ కోజా, అనేకఘంటలూ, కలిసి పెలిసి సంచరించిన నాతోటి గుమస్తా, నా యజమానివర్గమువారు పాతాన్తుగ నాకు దూరము కాగానే, వారు ఎంతో కాలముక్రిందట మరణించినవారవలె నాకు స్ఫురించిరి.

“నా దేవుడేగదా వెడలెను. కన్నీరు విడుచుట కై నా చేకలేకుండెను. అయినా మమ్ము ఎడ బరచినదూరము ఎన్నోవర్షకేంబులవలె ను

మచున్నది: అనంతమైనదానికి కాలమానము వర్తిల్లుదుగదా!"

అని ఒకకవి ఇటువంటి అనుభవమును వర్ణించెను.

ఈ వింతయైన భావముయొక్క తీవ్రతను తర్కించాలని నా రంధరిమధ్యకు వెళ్లవలెనని ఒకటి రెండు మాడ్లు ఉడుక్కువ వైవాను. అక్టోలోకమున పోరాటము మధ్య నేను విడిచివచ్చినవారి నందరిని ఒకమారు చూడవలెనని బుద్ధి పుట్టింది. వెళ్లి వారిమధ్య నిల్వగా, ఇది వరకు ఆనందించుచుండిన పరిచయమాధుర్యం నా రెంత గౌరవముతో ఆచరించినా, నా హృదయమున ఉద్బవించలేదు. మా పాతహాస్యములు చేసుకొన్నా అది నిశ్చయముగ ఉండెను. నామేళాబల్ల, నాటోపి కొయ్య ముగియి అధీనములైనవి. అట్లు కావలసినదే అని నాకు తెలిసినా నా కది ఇష్టముకాకుండెను. ముప్పై ఆరు సంవత్సరాలు హాస్యములతోను పొడుపుమాటలతోను నా ఉద్యోగవైషమ్యములకు సమతమ కలుగజేసిన నాతోటి ఉద్యోగస్థులను (నా విశ్వాసమును సంపాదించిన అనుచరులను) నేను విడిచివేయునపుడు నా కొక అపూర్వచేదన కలిగింది; కలగవంత పశువును కానుగదా! నా ఉద్యోగము అంత విషమమైనదా లేక నేను అంత సిరికినా? ఏదైనా పశ్చాత్తాపమునకు చేర మించినది. అదిగాక ఇట్టి ఉపాయ అట్టిసమయములలో విజృంభించడము మనస్వభావము. నా హృదయము మాత్రము వ్యగ్రనొందినది. మా స్నేహబంధములను నేను బలారాగ్రముగా తెంపివేశాను. అది సౌజన్యము కాదుగదా! ఈ వియోగసిరికి నేను సద్దానం చేసికొన్నాను పట్టినది. స్నేహితులారా నెలవు. తిరిగి తిరిగి వస్తూయంటాను మీ దయ ఉంటే. పొడుపు మాటలు అడినా చక్కనిస్నేహము చూపేవాడవు నీవు రా—, మందమైన నా మర్యాదచేసేవాడవు నీవు రా—, అన్నిట్లోను చెయ్యిపెట్టివా సహాయము ఇచ్చేవాడవు నీవు న—, మీ అందిరవద్ద నెలవు! లెక్కలేని వారులు, సందులు, చీకటిగదులు, మారగ్గరక్కె ఎరగని మూలలు,— నీటితో నిండియుండి, ఆకాశము లందుకొనుటకు ఎత్తు అనుచున్న శిఖరము దుర్గమాఅన్నట్లు ఉన్నగోడలు, బురుజులు — ఇట్లు నిర్మింపబడిన

నా ఆఫీసుభవంతి, అనాలోగ్యమైనా తేమసంపాదక మైనదిన్నీ, కఠినమైన నా నీవకపోవక మైనదిన్నీ అభవ నము: నీవద్ద నెలవు. నీవద్ద ఉన్నవి నాకృతులు, పుస్తక వ్యవహారమనవద్ద లేవు. నే నెట్లు పరిశ్రమముండి విశ్రాంతి పొందివానో లోకములందా అక్కడ విశ్రాంతి పొందుతూ ఎంతఉపయోగమో అంత అసంఖ్యాకములై నిండుగా నీరువాల బల్లలపై ఉండుగాక. ఆ నా ఆర్థిని నా ఆర్థనయైన నా జీవప్రభావమును మీ కందరికి అప్ప గిస్తున్నాను.

ఒకపక్షము గడిచినది. అప్పటికి శాంతిని విచి మాసినా పూర్తిగ పొందలేదు. నేను నిశ్చలమైన విశ్రాంతి అని విజ్ఞప్తిగానుకొని అంత పూర్ణమైనది కాదు. ఆరంభమందు కనబడిన ఆ వేగము నిలిచియుండి పోయింది. ఆకులపరచుచున్నవలె, అలవడని జీవస్సు వలన నీర్విర్యమైన జీవ్రములు నాకు అలవాటైన దుస్తులు చేసుకోకపోవడము నన్ను వ్యాకులపరుస్తూ ఉండెను. తీవ్రపస్వాదశీతురు అలవాటుపడిన రైరాగి పాతాక్షుగ సంసార ప్రపంచమందు విడవబడినట్లు నే నుంటిని. నా ఆధికారిని నేనే. నా కిష్టమైనవోటికి వెళ్లడము, నా కిష్టమైన పని చేయడము. సింగరేణినిగిలో ఉదయము పండెండు గంటలవరకు ఒకనాడు తిరగిగానే ఈ విధంగా ఎన్నో సంవత్సరాలనుండి ఈలాగే తిరుగు తూఉండేవాణ్ని అని తోచింది వెల్లింగ్లను బబారు లోనికి వెళ్లి పాతపుస్తకాలు వెదికేవాడిని; ఈ విధంగానే ముప్పైసంవత్సరాలనుంచి చేస్తూఉండేవాడినని తోచేది. అందుచేతనే ఈ వెళ్లడంలో క్రొత్త కనబడలేదు. ఒకనాడు ఉదయము ఒక చక్కని బొమ్మను చూస్తూ నిలుచున్నాను; మరొకలూను మరియొప్పుడైనా చేసే వాడినా అని అనిపించింది. పూర్వము నాకుంటినుండి ఆఫీసుకు వెళ్లే దిగులన్నీ ఇప్పుడేమైనవో! ఆఫీసులలోడ్డు లోని రాళ్లు ఇప్పుడు ఏ శ్రమకర్మితోద్యోగిని పాద పాతములకు ప్రతిస్వారి నిస్తున్నవో! నా క్లితిలో గలిగిన ఈ మార్పును అన్యలోకోత్క్రమణముతో సరిపార్చి వచో, అది ఉక్రేమగా ఎవరికి తోచహడదు. కాలము నా విషయమై నిశ్చలమై యున్నది. కాల భేదములు నాకు మాపుఅయిపోయినవి. దినము వారము

లేది మొదలైన మార్పులు వాకు పరాకృతవి. పూర్వము కనివారం పెలమైన ఆదివారమునకు పన్నిహితమునట చేత ఒక భావవిశేషముతో సమ్మిలితమై యుండేది. అప్పుడు ప్రతిరోజూ ఒక ప్రత్యేకస్వరాలే భాషిస్తూ ఉండేది. రాజోయే ఆదివారంనాటి వినోదములకు అడ్డుగావున్న బరువువలె ప్రతిరోజూ కనబడుతూ ఉండేది. ఒకటి ఆరురోజుల బరువువలె, ఒకటి ఐదు రోజుల బరువువలె; ఇట్లు ఉండేది—ఆ రోజులయొకం నాభావనలో. అసలుపును ఇప్పుటి తెలుపుగా మార్చ గలిగిన గారిస్తే యేదో! ఆదివారం తరువాత వచ్చిన సోమవారం అన్నిటికంటే ఎక్కువ నలువైనది. ఇప్పుడో అన్ని రోజులు ఒక్కటే. తుదకు ఆ ఆదివారము కూడా — సాధ్యమైనంత అధిక సంతోషమును సంగ్రహించవలెనని నేను పడిన ఆతురతవలన కాబోలు అతి చందలమై విరామదివసముగా విశ్రమమైన ఆ ఆధ్యాత్మికు ఆదివారము — ఇప్పుడు సాధారణదివస మైపోయినది. దేవాలయముకు వెళ్లితే, అనుభవించగలిగిన వినోదపు మొత్తములో లోపమువస్తుండునుగీతి ఇప్పుడు మరిలేదు. ఏ పని చెయ్యాలన్నా కాలము వున్నట్లు తోస్తుంది. చాలా తొందరపనిలోవున్న ఎవనితోనైనా నాకు కొవలసినంతసేపు ముచ్చటపడగలను. పికారు వస్తావా అని పిలిచేవానికి తిరస్కారము చేయగలను. శ్లేశపడుతూ వసలు చేసుకొనేవారైన (నేను విడిచివేసిన నాతోటి వారిని) చూస్తూ వారి గాధలకు విపరీతానందము పొందుతున్నాను. తిరిగే చోటుకే తిరిగే గానుగ ఎడ్డులవలె పనిచేస్తున్న వాళ్లు వారందరూ: ఎందు కావని! ఎవడికీ కాలము అత్యధికంగాకాని అత్య

ల్పంగాకాని వుండకూడదు. వాకు ఒక కొడుకు వుంటే వాడికి “పనిలేనిమనిషి” అని నామధేయంచేసి, వాడే పని చేయకూడదని నియమించియుండును. పనిచేస్తున్నంతసేపూ మనుజుడు తన స్వాభావిక మార్గమునుండి దారి తప్పినవాడు. పురుషుడు స్వభావముగల్గి విచారం లేకుండు, వ్యాపారరీతుడు కాదు. ఒక భూకంపం వచ్చి ఆ మిల్లుల నన్నింటినీ మింగివేయదా! ఆ మేజుబల్లును తీసుకొనిపోయి నీకాచములుండే అగ్రస్థలములో పార చేయండి.

ఆ! నేను ఆ కంపెనీ నుమాస్తాను కాను. నేను విరమించిన విక్రాంతిని! చక్కని ఉద్యానములో నేను ఎవరికైనా దొంగిలెత్తను. నాకూస్థముఖము నిరవధాన చేప్తవలన, ఏసిక్విరకార్యము లేక తిరిగే నేను అందరికీ గుపరిచితుడను అయినాను. ఇటూ అటూ తిరుగుతాను. అంతేకాని ఒకస్థలమునుండి మరొకస్థలమునకు కాదు. ఇన్నాగ్నూ వాలోపల మరెకొన్ని మంది నుగములలో పాటు అణిగియుండిపోయిన ఆత్మగౌరవదృష్టి ఇప్పుడు నా ఆకృతిలో పొడచూపడము ప్రారంభించింది అందరూ అనేవారు. ఆర్యతాస్థానమునకు ప్రత్యక్షముగా మారిపోతున్నాను. నే నిప్పుడు వార్తాపత్రిక చదివితే, నాటకరంగములగీతి తెలుసుకొనుటకు మాత్రమే. నా క్యవహారము, వ్యాపారపు జీవితము పూర్తిఅయిపోయినది. నేను ఎందుకు ఈ ప్రపంచము లోనికి వచ్చినానో అది చేసినదేనీనాను. కష్టమైన నాఖరీ చేసితిని, ఇంకో జీవితపు కాలమంతా నా ఇష్టమే కదా.

“నన్ను చూడుము!”

నీరసము,
గర్హిణుల బలహీనత,
అలసట,
అంటువ్యాధులు
దంకముల పటుత్వము కగ్గుట,
చర్మవ్యాధులు
పాండువు,
స్త్రీలవ్యాధులు

కల్జనా వీటినిన్నిటిని
అతి సుఖమున
నివారణ చేయును.
చేతితో తాకబడినది.

ఆరోగ్యవంశకు
భవిష్యాదము.

జ్వరమున నాకు భయము లేదు, నేను చాల నీరయగాను,
నిరుత్సాహముతోను ఉండజేసివాడను. మలేరియా మున్నగు
జ్వరములకు ములభయగా లొంగుచుండజేసివాడను. డాక్టరు
నాకు కల్జనాను శిషార్పు చేసిరి. కల్జనా నాకు బల
మొసంగినది. రోగములకు లొంగకుండునట్టి శక్తిని
ప్రసాదించినది.

వ్యాధి నెదుర్కొను శక్తి లేనిన అంటువ్యాధులు, జ్వరములు,
మలేరియా మున్నగువి మిమ్ము లొంగదీయను. చాలమంది
భవిష్యములు లోపించుచే దీనికి కారణము. కల్జనా నేరించిన
వ్యాధుల నెదిరించు దేవాద్యర్థ్య మేర్పడును, శరీరపోషణకు
అవసరమగు ఖనిజము లన్నిటిని కల్జనా సప్తయి చేయును.
కల్జనా కంపపుష్టి, రక్తపుష్టి యొసంగును. కల్జనా నేరించి
నీరసముండును. రోగము రాకుండా కాపాడుకొను శక్తి
ఏర్పడును.

KALZANA

శివ స్వ ఆందలివద్దను, బజారులలోను దొరుకంను.

కాటకం

శ్రీ చిలునూరిశ్వ విజయపార్థసారథి

కటికచీకటి దిశలు క్రమ్య
కారుమబ్బలు నింగి వ్రేలగ
హోరుగాలిలో లోక మంతా
బోరుకొల్పగను.

చిటపటలతో వచ్చి చినుకులు
మింటి మంటికి ఏకధారై
కుంభద్రోణముగాగ శర్వము
కురవ మొదలిడెను.

వాగు వంరలు చేనికుంటలు
వరదముంపుతో నిండిపో, గ
గ్గోలుపరచెను గ్రామ మంతా
పెల్లుపెల్లువచేక.

మొలపుతళతళ కన్ను చెదరగ
ఉలుముపెళపెళ చెవులు అదరగ
బురద రొమ్మా గాలివానా
గజలికాగ ఉండెకా.

గాడి నిండి ఒడ్డు లొరసీ
కయ్యలేరులు గడియలోపల
రాకపోకలు ఆపివైచెను
రాత్రికాలమునకా.

చేర బారిన గ్రామవాసులు
చుట్టి మోకుల దరులతరులకు
గట్టిపట్టుతో చేదుకొంటూ
గట్టు పట్టెదరు.

ముసలిముదుకల చిట్టినినుగుల
ముదితల్లెర నొకరినొకరిగ
తెప్పకొయ్యలమీద ఒడ్డున
తెచ్చిచేర్చెదరు.

రెండురూముల ప్రాద్దు పోగా
ఉండి మెల్లర నివతలవతల
దాటివైచీ యిల్లు పట్టెను
జెట్టి రోశయ్య.

ఏటిఏటి మూలమలపున
ఏటి కెదురుగ తూర్పువాకిలి
ఎత్తు అరుగుల పూరియిల్లే
జెట్టి రోశయ్యది.

ముప్పుటతిండికె నోచుకొననీ
మూడుకాగుల ముసలివగుల
అమ్మ నాన్నల కిద్దరికి ఆ
ధారు దియ్యతడే.

విధినిబద్ధపు దుర్విపాకమొ
విడిచిపెట్టదు కడుపుశోకము
కంట కడివెదు కాచ్చి దినములు
గడుపుకొన్నారు.

చెట్టుచేమకు గుట్టగట్టకు
పుట్టపుట్టకు మొక్కి మమతతో
సాకినారలు పుత్రు నెప్పుడు
చల్ల చూడు డని.

తొంటి జన్మములోన ఎవ్వరి
ఇంటిదీపము నిల్పినారో
పుట్టి పోగా మిగిలినట్టి
పుత్రు డొక్కఁడు.

కాయ లన్నీ రాలిపోగా
కడుపుకోతకు గాసినొంటి
రోయ బ్రతికినవిడ్డ డని రో
శయ్య అన్నారు.

తోడునీడై ఎదుగుచున్నది.
ఈడు వచ్చి ఆడపుట్టువు
బ్రతుక బ్రతుకని బ్రతుకుచే బత
కమ్మ అన్నారు.

ఏమిక్కర్మమొ ఏమొగాసి
భూమిమీదకు వచ్చిపడినది
రిక్కగమిలో పువ్వురాశి
చుక్క బతకమ్మ.

కనులు చిలువలు పడెడు అందము
కన్నె వలపులు నిల్పు ప్రాయము
కల్లబాల్లి తెలియనట్టిది
కన్నె బతకమ్మ.

అమృతకాంతులు చిల్కు నవ్వులు
అరుణరాగపు మేని నిగ్గులు
రేకు విప్పని జాణపువు నా
జాకు చెల్లెలది.

తండ్రి అంధుడు తల్లి పిచ్చిది
తనయుడే తమ ఆక లన్నీ
ఆ స్త్రీపాస్త్రులు ఋణమునకు నరి
హాని హానిగా.

ఎదురుదూలపు యింటి మొఖరా
ఎత్తుగాలికి ఎగిరిపోగా
బరవ సందులొ దోనె కురిసి
వరద యిలు నిండెన్.

ప్రక్కలీడ్చుక పోవుయీడులొ
కుక్కి మంచములోన అంధుడు
ఉండచుట్టి పరుండి నణకుచు
ఊహలహూ యనుచుకొ.

ఎత్తిపోసి చేటతోటి
ఇల్లు నిండిన బురదసీళ్లను
చించె నింపి గాబు పోయును
పిచ్చియిల్లాలు.

ఒదిగి పడుకొనె చిట్టితల్లి
ఒత్తిగిల్లి గాధనిద్రలొ
నిండుకొలనిలొ కనులు విప్పని
సీరజమువోలెన్.

దవడ దగ్గరబడగ వడకుచు
తడిసి ముద్దయి యిల్లు పట్టగ
ఇంటిగోడుకు నిల్వసీరయి
కండ్లు చెమ్మగిలెకొ.

ఇంటికప్పున చాప చుట్టి
ఒంటిశుభ్రము చేసుకోసి
గూటివీపపువెల్లునీడలొ
కడిగి కంచమ్ము.

కడుపు నకనక వనట గూర్చగ
పిడతలో దీ పెరుగు పోసి
ఆరగించెను నజ్జనంకటి
ఆదరబాదరగ.

పలుకరించి తల్లిదండ్రుల
పాడిగోదెకు చెత్తవేసి
పట్టి కర్రను నెత్తి ముసుగుతో
చుట్టకాలుస్తూ.

బురద చితచిత త్రోక్కుకొంటూ
మొరుగుకుక్కల అదరవేస్తూ
పయనమయ్యెను దొరలగోష్ఠపు
పసుల మేకగను.

౨

గట్టుమీదను పల్లె దింపులూ
చుట్టి పారును కృష్ణవేణి
ఊరిచేరువ పాయ గని ఉ
త్తరపువాహినిమై.

మెరసి మిలమిల సూర్యరశ్మికి
మినమినలతో నాగుబాతులె
కదలిపారును ప్రాజ్యుఖం బై
కదలి కలియంగఁ.

ఊరిచివరను రాజవీధికి
ఉత్తరమ్మున తూర్పుమ్ముంగిలి
చుట్టుప్రపారీ మధ్యలోగిలి
చెట్టుచేమలలో.

తరతరమ్ముల నాటినుండి
తాతతాతలు తరలివట్టి
వసతి వనరులు చిక్కి పాఖ్యము
వరలుచుండెడిది.

బాజుగోడలమీదనుండి
బారకాసులు దింపి కట్టిరి
పాడిగొడ్లకు దుక్కిరెడ్లకు
పనరుకోడలకున్.

ఎడటి జోలి శౌంఠి లేక
ఎల్లవారిని ఆదరించుచు
చెలిమి గోపాలాపుతా చే
దోడు వాదోడై.

దాటిపోగా పెద్దలంతా
ఇంటిభారము వైన పడ్డది
అడుపుపాడుపుతో నర్దుకొంటూ
ఆరితేరాడు.

దానధర్మము సిరియు సంపద
కనికరమ్ము కలుపుగోలు
పాడిపంటలు పలుకుబడియూ,
తోడిపుట్టుపులు.

పెద్దవారల వాసి నిల్చెను
పిన్నడయ్యెను దొడ్డదొర యని
మెచ్చుకొందురు ఊరుడికమ్మా
రచ్చకూటములో.

సాటివారల చెల్లి చేయుచు
వ్యవరివారము మేలుకోరుచు
వీడలిక్కుకు వేదబంధుల
పెట్టిపోయగను.

చుట్టుప్రక్కల లక్షలాదిగ
పెట్టుబడికై డబ్బు త్రిప్పుచు
వడ్డీమీదనె వలచుకొన్నా
ననతు లెన్నెన్నో.

దివ్యమైనవి దొడ్లు తోటలు
ఆయమగు కేదారభూములు
అడవిఖండము రత్నగర్భాలు
అంకితము లయ్యెన్.

భాతకరపులొ భాన్యమమ్మి
ధనికు లైరి ఓరిపూర్వులు
గంజిపోయగ లోకమునకూ
కలిమి చేకూరెన్.

కృష్ణబడ్డన నాటిసొమ్ముతో
కుదురుకొని నానాట వారలు
బేరసారము పెట్టుబడితో కు
బేరు లైనారు.

గింజనాగులు కొలచి కరవులొ
ప్రజల ప్రాణాల్ నిలిపి వారలు
పున్నెమున పుంజుకొని రంచు పు
కారు ఇప్పటికీ.

రమ్యమగు కేళీవనములు
రాగభోగము గల్గుభాగ్యము
కులవధూరత్నము కూర్మితో
కు సైరింపంగన్.

సాంప్రదాయపు పంగడమ్మను
నజ్జనులసాంగత్యగరిమ క
రీరదార్ధ్యము ధీబలమ్మా
చల్లనగు వాక్కు.

పట్టినది బంగారు కాగా
ముట్టినది ముత్యాలు కాగా
నెగడె పచ్చలతోరణాలతో
నిత్యకల్యాణముతో.

కలిమిగూర్చిన తాత లంతా
కాలధర్మము నొందిపోగా
కాలచక్రముగూడ గిర్రున
కదలిపోయింది.

3

చీకు చిద్రము పెచ్చుపెరుగగ
చిత్తశాంతిని గోరి గోడయ
సొంత నేవ్యపుబరుపుభారము
కొంత యొత్తిగిలెన్.

పగ్గాలు, తాల్పా వామిపేర్పుకు
పనులవరుసను దిద్దు తీర్పుకు
కూలినాలిని అదుపు నేర్పుకు
కోతురు వేయుటకున్.

నెయ్యమ్ము కోరీ సాటివారల
నెనరు చిల్కుచు కూలివారల
మెప్పుతో తన విధిని చేసెడి
మేస్త్రీ రోశయ్య.

నమ్మకమునకు తోడు శాంతము
నయము భయములు కల్గి అన్నిట
మనసు నచ్చు నిజాయతినీఘా
మాను రోశయ్య.

అమలవర్తన మమరియుండి
అందరికి తలమానికమై
కూటికిని పేదేము నేడు
కులమునకు పేదా.

పెట్టి పోసిరె కాని పెద్దలు
పొట్టకూటికి చేయి చాపి
పరులపంచల బ్రతుకు మను పా
పాన పోలేదూ.

న, స్యానుకూలము లైనవెప్పుడు
నవ్యముగ వర్ణములు లేకను
కాటకమ్మే ప్రబలినది య
వీట నయ్యేటన్.

పంటలేకా ధరలు తగ్గి
పాడుబడి సంసార మంతా
బీదపడగా రయితోభూ మీ
బీడుపడుచుండుకా.

కల్మిలేములు కష్టసుఖములు
కాలగతిచే క్రిందుమీదగు
ఓడ బండ్లను మారుచుండును
బండ్ల నోడలపై.

పుట్టిజొన్నలు కట్టుబట్టల
కట్టుబడికై కట్టుబడియె ద
రిద్ర పెద్దమ దారి తీయగ
దాస్యవృత్తికివై.

తనలో ఇంటిలో పుట్టి పెరిగి
తనలో కష్టము చేసి అక్కర
లన్ని తీర్చిన కోడెజతను
అమ్మె బాకీకై.

తమ్మె విడువగ బాకిదారులు
కుమ్మరాగా రెండుకోడెలు
ఒడలు నిమిరి బుజ్జగించి
ఒప్పగించగల.

ఋణానుబంధము తీరెనని రో
శయ్యమొగమై దృష్టి నిలిపి
మూగపైగతో గుండె కలచెను
మూతకన్నులతో.

చూపు చూపుతో హృదయగతులు
సూక్ష్మభాషలో తేటపడగను
జీవనస్వాతంత్ర్యలక్ష్మి
చెదరినట్లయ్యెన్.

పితౌర్జితమ్మును నూడ్చిపెట్టగ
పెరిగె వైపడి ఋణము లన్ని
చేరి నాలుగువేలలో చి
ల్లరలుమల్లరలు.

చెట్టకాలము పంటపాడయి
పొట్ట జరుగుటె కిటకిటాయెను
ఉన్న నరకులు ధరలు చెడి శూ
న్యమ్ము నేద్యమై.

మారిపోయెను జీవితము ఊణ
మాత్రమందున వేలిముద్రతో
పగలు రాత్రి నడచి చేరిన
పాడువడ్డిచే.

అచ్చియున్నా కష్టమేనట
ఇచ్చియున్నా కష్టమేనట
సిరిగలారికి బీదలోకము
చిక్కులో పడగా.

ఇల్లు కట్టగ తాత తేచ్చిన
ఒల్లమాలిన ఋణము పెరిగి వ
సూళ్లు పోగా గొడ్డుగోడను
అసలుకై వదిలెన్.

గంపెడెరుపూ చేలో చిమ్మిన
గరిశె డిచ్చును తనకు ధాన్యము
లంచమ్ము రయితలపాలి ప్ర
పంచధర్మమ్మె.

అలవచులవలు కాగ భూములు
అప్పుపాలై వృత్తిచెడ నా
ధరువు తప్పి కుటుంబ మెల్లా
ఆరుమూడాయెన్.

చివికిపోయిన పూరిగుడిసెల
చవుడుపారిన మట్టిగోడల
వందగజముల ఇల్లుమినహా
వదలించె బాకీల్.

గట్టిగింజలు పొట్టిగింజలు
కలిపి పుట్టెడు భార్య మగుటచే
తుష్టిపుష్టి కలుగు భోజన
సుష్టు లోపించె.

౪

దర్బాకు లోపము లేనిఖర్చు
ఆర్జనకు సరిపోక మించి
కొద్దికొద్దిగ అప్పు తెచ్చి
కొంపలను కూల్చున్.

వచ్చిపోయెడి బంధువులతో
వెచ్చనూర్చెడి అర్థజనముతో
ఇచ్చకములా స్నేహితులతో
హెచ్చ మొఖమాటం.

గొడవ తెలియనివారివైనను
కొద్దికొద్దిగ మచ్చు చల్లి
రాచి రంపముతోటి కోయును
రాచకీయములు.

కముత మేమీ ఖర్చుపూడక
కవులు కుంగి పంట పోయి
డవులు తగ్గగ అప్పుకొరకై
దేవులాటాయెన్.

ఎన్నికలలో గెలుపు చెందగ
అన్నిటను తా మెప్పు పొందగ

నాయకత్వము గోరి సంపద
నాశనము చేసెన్.

తెచ్చినవి తన పరువు నిల్పగ
తీర్చవలసెను పగటివడితో
మోసమిచ్చిన వేలు లెగ
వేసిపోవగను.

అదుకొని అడ్డమ్ము పోయీ
అయినవాండ్లను కనికరించి
దండుగలు వేలాదివేలుగ
దరిసి కోల్పోయి.

ఇంటిఖర్చుకు శేరి శిస్తకు
పంట అయివజా చాలదాయెను
పెచ్చుఖర్చుకు చేతి కందదు
పెట్టుబడిసామ్ము.

సాహుకారుల వత్తిడికిని
సాటివారిలో సిగ్గుచేటై
ప్రయత్నవలసెను లోనలోన
మానుషమ్మునకు.

అమ్మబోయిన కొనగబోయిన
అడవి కొరవిగ నున్న రోజులు
డబ్బుతిరుగక సరకు విడువక
ధరలు క్రుంగుటచే.

ప్రణామం కోసిన మానిపోవును
ఋణము తీర్చిన చెల్లిపోవును
సెలలువేసి గూడుఅల్లును
శేష ముండినచో.

(సశేషము)

నిలవచెయ్యడం

శ్రీ చందూరి నాగేశ్వరరావు

నేను యింటర్ చదువుతున్న రోజులలో మా నాన్నగారు, "ఏనెల కానెల ఆకవుంటే వ్రాస్తావుండు," అని నొక్కినొక్కి చెప్పేవారు. నా ఖర్చులకి ఎంతకావలసివస్తుందో అంతా లెక్కించుచేసి ఏనెల కానెల వారు పంపుతున్నప్పుడు, ఆకవుంటే వ్రాయవలసిన అవసరం మేమిటో ఎంతదీర్ఘంగా ఆలోచించినా నాకు బోధపడేదేకాదు. ఒకబహుళ ఏకాదశి రోజున నామా, మా నాన్నగారికి ఈ విషయమై వాగ్వాదం కూడా జరిగింది.

"ఎన్నటిఖర్చు ఆప్పుకు నోట్ చేసుకొని ఆకవుంటే వ్రాసుకోవడం మంచిఅలవాటు" అన్నా రాయవ.

"వ్రాయకపోవడం చెడ్డఅలవాటా?"

"అవును. ఆకవుంటే వ్రాసుకోవడం అలవాటు లేనివాళ్లు, వాళ్లజన్మలో ఒక్కదమ్మిడి నిలవచెయ్యలేరు. బాసపడేవాళ్ల లక్షణం..."

ఏమిటనుకుంటున్నారేమిటి! ఆకవుంటే వ్రాసుకోవడం. ఆయనచెప్పిన వాక్యాలలోని సత్యాసత్యాల విషయమై ఎక్కువగా ఆలోచించక, ఆయన్ని తృప్తిపరచడమే ప్రధానంగా ఎంచుకొని, ఆనెలనుంచీ ఒకదాంక ఆకవుంటే రేకురుచేసి పంపుతూ వుండేవాణ్ణి. నాకు బాసపడేలక్షణాలు అబ్బురున్నాయని చాలా సంతోషించా రాయవ. కాలేజీలోన్న పూర్తి అవగానే ఆ ఆకవుంటే వా; తప్పింది.

నాటికి నేను.

"మీరు ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి మూడేళ్లయింది. ఒక్కరంగిదమ్మిడి అయినా నిలవలేదు సరిగదా, పదిపానో తరీఖా చాటివచ్చున్నావీ, తోడి సమాస్తాల్ని ఆప్పుకోసం కేధించుటకుదివటం అలవాటయింది."

"అవును. ఆప్పు చెయ్యడం నాకు అలవాటై పోయింది. 'ఆప్పుచేయటం తప్పు' అని ఎనిమెంటరీ స్కూలులో నా దిన్నతనంలోనూ ఎవరో పేష్టరు నామాడా చెప్పేవుంటాడు. కాని, ఆప్పుడు తప్పులు అని అనుకోన్నివన్నీ యిప్పుడు ఒప్పులుగా భావిస్తున్నాం కాదు!

నాకు నాపై ఆధికారులు నెలకి 20రూపాయలు ముట్టచెల్పన్నారు. నెలకి 20రూపాయల చొప్పున సంవత్సరానికి ఎంతయింది? 240రూపాయలు. మూడు సంవత్సరాలకి 2400 రూపాయలు. ఆ పొరబడ్డానా? ఆవునందోయ్ 2400 రూపాయలు కాదు. 2160 రూపాయలు. నేను హిస్టరీస్ వాల్టెండ్!! నాకు లెఖ్కులు బొత్తిగా రావు.

2400, కాదు, కాదు. 2160 రూపాయలు. నేనూ శాంతా సునాయాశంకగా ఖర్చు పెట్టేశాం. ఖర్చు పెట్టడంలో ఒక్కరి ఒకరం తీసిపోం. కాని మా యిద్దరిలో ఎవరు ఎక్కువ ఖర్చు చేస్తారనేది ఒక సమస్య! అనాదినుంచీ స్త్రీ పురుషుడికి ఎలాటిసమస్య అయిందో యిదీ అంత సమస్య! నేను ఎక్కువ వ్యయం చేస్తా నంటుంది శాంత. ఆమె చాలా దుర్భారాఖర్చులు చేస్తుంది నని నాసమ్మకం. ఈవిషయమై ఆమెతో నే నెప్పుడూ వాదించలేదు. ఎంచేతనంటే, అడవానితో వాదన చాలా ప్రమాదకరమైన వ్యవహారమని నా అనుభవాలు నాకు ఎన్నోసార్లు చెప్పాయి.

ప్రస్తుతానికి వద్దాం.

"దేబ్బయి రూపాయలూ ఎలా ఖర్చుచేశావో నా కేం తెలుస్తుంది? ఈనెల మరిఘోరంగా వుంది. ఇవ్వాలి యింకా పదిపానో!" అన్నావ. ప్రతి నెల సాంతఖర్చు కని పదిరూపాయలు వాదగ్గిర వుంచుకొని

మిగతా అరవై ఆమెచేతిలో పెట్టడం రివాజు. ఇద్దరం ఖర్చుపెట్టడం ఆలవాటు.

“గత కాలలో మీరు చేసిన అప్పులు యిరవైరూపాయలు మీసొంత ఖర్చుకని తీసుకొన్నది పదిరూపాయలు. మీరివని నలభయ్యైకామా!”

నలభైరూపాయలు కాంతదృష్టిలో అంత తేలికగా కనిపిస్తున్నాయి, — ఈ కరువుకోసాల్లో, నెలకి నలభైరూపాయలతో నాలుగు సంసారాలు ఈచేవాళ్లు వున్నారు. కాని, నెలకి నాలుగువందలు వున్నా నేనా కాంత యిలాగే కష్టపడతా మేమే!

“మనం ఖర్చు తగ్గించాలి.”
కాంత అడిగింది చిటికినవేలు కొరుక్కుంటూ;
“ఏలా?”

“నువ్వు ఆకవుంట్ వ్రాయి.”
“వ్రాస్తే?”
“నువ్వు ఆకవుంట్ వ్రాస్తావుంటే మనం నిలక చెయ్యగలము.”
‘ఇది సాగ్యమా’ అన్నట్లు కాంత తెల్ల బోనూ చూసింది.

“మానాన్నగారు చెప్పారు. ఆకవుంట్ వ్రాసుకుంటావుంటే మనం నిలక చెయ్యగలం.”

“అలాగా!” అంటూ కాంత చేవి ఆలోచిస్తోంది. మధ్యాహ్నం కాఫీకిగాను ఆలమరులో భద్రపరిచిన పాలు తాగాలని ప్రయత్నంచేస్తున్న పిల్లిపిల్లని కొట్టడానికి కంటింటోకి పరుగెత్తింది.

ఎలా ఆవులేనేం, నిశ్చయించుకొన్నాం, — ఆకవుంట్ వ్రాయడానికి. నేను ప్రాప్రయిటర్ని. కాంత చేవి ఆకవుంట్ అండ్ కాషియర్. ఆమె వ్రాస్తుంది. నేను అవకాశపేచేస్తావుంటాను.

గడిచినరాత్రి వెంకట్రావుదగ్గర అప్పుగా వున్న కొన్న పదిరూపాయలలోనూ, సివీమాకి సివీమాలోను ఖర్చుపెట్టగా మిగిలిన ఎనిమిదిరూపాయలలో పన్నెండు అణాలు చెచ్చించి అందమయిన ఆకవుంట్ పుస్తకం ఒకటి కొన్నాం. పుస్తకం కొనడం ఎగ్గరమాడా కొద్దిగా

శ్రమపడ్డాం. శ్రమిపడడమే నావంతుగాని పంతం క్షిండుకోవడం ఆమెకంటే! మూడణాలపుస్తకం కొనమంటాను — నేను, పన్నెండణాలపుస్తకం కొందాం, పదికొలాలపాటు వుండవద్దా! — అంటుందామె. చివరికి పన్నెండణాపుస్తకమే కాంతచేవి మృదువైనచేతికేళ్ల మధ్య నుంచుని, నన్ను చూసి వెలకారంగా నవ్వింది.

“ఇంకా ఏవయినా కావాలా?” అని సగౌరవంగా పాపుకాదు అడిగాడు.

ఏమీ అక్కర్లేదని తలపంకిస్తూ, కొన్ని శెల్లింబలో కూవుండగా కాంతచేవి “ఫవుంట్ పెన్ పెన్!” అంది. అని ప్రశ్నార్థకంగా నా మొహంలోకి చూసింది.

మళ్ళీ నెలలో కొనుక్కొరచువని కాంతని సమాధానపరుస్తున్నాను. కాని ఆపావువాడు పూరుకుంటేనా! యమకింకరుడిలా పోగయాడు నా పాలిట! అరనిమమంలో రెండు డజనల ఫవుంట్ పెన్ పెన్ పెట్టెలు తీసుకువచ్చి, కాంతచేవిమందు పడేశాడు. అన్ని కొత్త వస్తువులు ముందు మెరమెర మెరిసి పోతూవుంటే — కాంత — ఈపాత్ర మొగుడి వంక చూస్తుండీ! నిజంగా ఆవెదానితో ఘాస్పిపావులోకి వెళ్లడం చాలా బుద్ధితక్కువపని.

కర్కయోగిలా ఆమెకెలక్ట్ చూస్తున్నాను. ఒకగ్రోడు ఫవుంట్ పెన్ పెన్నులలో రెండుమాత్రమే ఆమెకి వడరుగా కనిపించాయి.

“ఈ పెన్ బావుందా?” అంటూ ఒకఫవుంట్ పెన్ చూపింది.

“ఊ!” అన్నాను.

ఎర్రరంగులో వున్న పెన్ ఒకటి తీసి యింకాటి ప్రశ్నే చేసింది.

నేను మళ్ళీ, “ఊ!” అన్నాను.

“ఈ రెంటిలో ఏది బావుంటుందో చెప్పండి.”

“రెండూ బాగానే వున్నాయి.”

“రెండిటిలోనూ, ఏది అందింగా వుంది?”

“రెండూ అందుగానే వున్నాయి.”

“చెప్పరా?” అంది Decisive గా. నవ్వుతే సాట్లుపడే ఆమెచెక్కిల్ల అందానికి వాడుచే నైపోయి నవ్వుతూ ఆగుపచ్చఫలం టెక్ ఫెక్మీచ నా అభిమానం చూపించాడు.

బరికి బయట పవతా ననుకొన్నాడు. కానీ, ఆ సాపువాడు నన్ను కాంతనీ తనసాపులూని వస్తువులన్నీ కొనేడాకా పదిలేటట్టు లేడు. నే నేమయినా జరిందారు ననుకొన్నాడో ఏమో!

“ఇంక వద్దమా? కలర్స్...ఆర్ బ్లూవైట్?”

కాంత అడిగింది: “వై లర్ వుందా?”

“వై లర్ కళ్ళకి జబ్బు చేస్తుంది,” అన్నాడు,— అందానుని అనుకోకుండానే!

“మన ప్రింట్లలో వుంటున్న ఎడిటర్ గారి భార్య వై లర్ యింకు వాడుతుంది” అంది కాంత.

ఇంక అసలు వుందీ! ఎడిటర్ గారి భార్య ఆధారిటీ కాదు! నేనింకా మీ మాట్లాడడలయకోలేదు. ఆడది పట్టే మూగినోము మొగాణ్ణి అయిన నేను పట్టరలసి వచ్చింది.

ఒక బ్లాటింగ్ చేపరు పీటుగోనూ, ఒక దస్తాకాగి తాలగోనూ, ఒక వై లర్ యింకా బాటిల్ గోనూ, కాంతాదేని చేరు చెక్కిబడివున్న ఒక ఫలం టెక్ ఫెక్ తోనూ, మూలకారణమైన అకవుంట్ బుక్ తోనూ వై నాబబారు అడ్డంగా దాటి బస్సు ఎక్కాం.

జాన్ పదిహేడోతారీలు సాయంత్రం ఆరున్నరకి ఈవాదానిడి అంతా జరిగినా, జూలై మూడో తారీలుదాకా కొత్తపుస్తకంలో ‘క్రిరానూ’ పెట్టడలు చూశోలేదు. జూలై ఒకటోలేదీ పబ్లిక్ చేశోలేదీ. రెండు అడివారం. రాబడి మూడోతారీలువరకూ వుండదు. అప్పులో అకవుంట్ ఆరంభించడం అవసరమవడం. మే విద్దరమా ఏలేభించడమనేది చాలా అరుదు. మాయిద్దరి క్యురేషన్ మా హిందూ మహమ్మదీయ సమస్యలైతే. కానీ, ఒక్క అకవుంట్ బుక్ విషయంలో మాత్రం మే విద్దరమా తీర్మానించుకొన్న నిర్ణయం ఒక్కటే అయిందని లోకాని చెల్లడించేందుకు నేను చాలాగర్విస్తున్నాను.

మూడోలేదీ సాయంత్రం బరువైన పరుగుతోనూ, ఉత్సాహంతో కుప్పిగంతులేడున్న మనస్సుతోనూ నేను యిల్లు చేరుకొనేటప్పటికి, “యివ్వార సినిమాకి వెళ్దామండోయ్!” అంది కాంత. ఇంకా అనేక కారణాల వల్ల వాయిల్ తారీలు గాత్ర ఎనిమిదిగంటలవరకూ కొత్త అకవుంట్ పుస్తకానికి కాంతా నేరికరప్పర్క తగలే మోగింత లేకపోయింది.

రాబడి కాలెండర్ జమ రూ. ౬౯-౧౫-౦ అని చ్రాసింది. ఖర్చు కాలెండర్ భర్తగారి సొంత ఖర్చులకి పదిరూపాయలు.

కాంతనీ అడిగాడు: “అన్ని ఖర్చులలోనూ యిదే నీకు మొట్టమొదట స్ఫూర్తికి తట్టిందా?”

కాంత నిరుపవ్రు నవ్వింది. ఆ దిక్కుజినవ్రులో స్త్రీలూని చిలికితన మంతా చూడుచూర్తులూ చూస్తే భరించింది.

సినిమా సాదరూ, పాలనాడిగాలి, దాసీదాని తీతనూ మొదలైన ఖర్చులన్నీ ఖర్చు కాలెండర్లో నిండుగా వున్నాయి జమ కాలెండర్లో ఒకే ఒక్క అయిటమని రాబడి — బోసివోటిలో అన్ని పళ్లూ రాలిపోగా మిగిలిపోయిన ఒక్కపన్నులూ వుంది. అంత అందమయిన అకవుంట్ పుస్తకంలోనూ జమ కాలెండర్లో నెలకి ఒక్కసారే అంక పడుతుందన్న దుర్భర విషయం నామీద నాకు జారిపోలిపింది.

కానీ, ఒక్క అపూర్వరహస్యం. ఆడపిల్ల అకవుంట్ మెయింక్ టెయింక్ చెయ్యడంలోనూదా రొమాన్సు వుంది గురుదీ!

గాత్రీ భోజనా రైపోయినతర్వాత ఈకళే బరాన్ని మంచంచీద పోలేసి నాకు యింక్రిమెంటు ఎప్పుడు వస్తుందో అని నేను యోచిస్తూవుండడమూ, వయ్యారంలో లోలకులు ఆడించుకుంటూ, పైట పట్టుకుంటూ కాగితం చిరిగిపోతుండేమో—పెన్ను అరిగిపోతుండేమో—చెయ్యి కండిపోతుండేమో—అన్నంత గురుమారంగా చ్రాస్తూ, స్త్రీలూని చిత్రచాంచల్యాన్ని తెలిపేందుకా అన్నట్లు రెల అల్లలలాడిస్తూ, “ఏమండీ, యివ్వార ఏమేం ఖర్చులు చేశామండీ” అని ఆమె

నన్ను ఉద్దేశించి అవగతమూ, ఆ అమృతవాక్కుల లోని మాధుర్యాన్ని గ్రహించక యింక్రిమెంటు బాధ పడుకున్న నేను మొరటుగా, అగ్రికాలో పుట్టి పెరిగిన వాడిలా “నా కేం తెలుసు!” అని జవాబివ్వడమూ. ...అమెకి కోపం...అది పాధారణ...కోపమూ కాదు — అపాధారణ కోపమూ కాదు...ప్రణయకోపంఅదంతా ఒకభాగ్న.

ఈ ప్రకారంగా పదిహేనుకోజాలు గడిచాయి. డిబ్బు పూర్తిగా అయిపోయింది. వెంకట్రావువద్దకి భిక్షుటనకి బయలుదేరాను. భగవంతుడి ధర్మమూ అంటూ కొందరిని నిలవజేసేవాళ్లుగానూ, కొందరిని ఖర్చుచేసేవాళ్లుగానూ సృష్టిస్తాడు. అందరినీ నాలా ఖర్చుచేసేవాళ్లుగానే సృష్టించివుంటే, ఈ సృష్టి ఎప్పుడో ఆగిపోయివుండేది, పెట్రోలు అయిపోయిన మోటారు బస్సులా. అకవుంట్ పుస్తకంలో జను కాలియే నే నమకొన్నంత బోసిగాలేదు. పదిరూపాయిల అప్పుతో విరాజిల్లింది.

రెండు నెలలు గడించేబప్పటికి అకవుంట్ పుస్తకంలో గొప్పపరివర్తన కలిగింది. తనయగా—చారులో ఉప్పుచెయ్యడమూ, కాఫీలో పంచదార చెయ్యడమూ మర్చిపోయేకాంత చేసినఖర్చులన్నీ జ్ఞప్తిలో వుండుకోగలమా? కాని, అకవుంట్ మెయిన్ బెయిన్ చెయ్యడంవిషయంలోమాత్రం ఆమె చాలా శ్రమపడిందనే చెప్పాలి. ఖర్చున్నీ స్వరణకి తెచ్చుకొని ఎంతో వివేకంతో వాటిని రికార్డుచేసింది. అంతకీ కొన్ని ఖర్చులు ఆమె మనోధృక్పథానికి అందకుండా లేడి పిల్లలలా పరిగెత్తేది. ఏం చేస్తుంది, పాపం!

గుడువులూ, వ్రాసినఖర్చులే పొరపాటున మల్లి వ్రాయడంలో, కొట్టివేతలూ మొదలైన ఘోరాలన్నీ జరిగేవి. ఒకకోజాన సీతారాయమ్మగారి రెండో వర్రాణ్ణి చుక్కలో పెట్టుకొని అకవుంట్ వ్రాస్తూ వుండగా, ఆ కొంపెవ్వన—కాలికో అట్టితో ధగధగలాడుతున్న ఆపుస్తకరాజం ఏదో పెద్దరకం చాక్ లెట్ అనుకొన్నాడు కాబోలు — అంత

పుస్తకాన్నీ కబళించే ప్రయత్నంలో రెండు చేతుల్లోనూ పట్టుకోగా, కాంతాదేవి వివరించడమూ పది కాగితాలు ఖర్చుచ వివగతమూ సంభవించాయి. ఒక అమావాస్యవాడు వర్ష ఘడియలలో కాంతాదేవి చెయ్యి పైబుల్మీద హుమరుగా వున్న సిరాబుడ్డికి తగలగా, ఆ సిరాబుడ్డి పుస్తకానికి సిరాపూనం చేయించింది ఈ విధంగా ఆ పుస్తకం యిప్పుడు రూపు మారిపోయినదై. పేజీలు పోనట్టు కొన్నదై, ముఖ్యములైన జమాఖర్చులుమాత్రమే కలిగి నటువంటిదై అంగ్రమహావైభవాన్ని నూదించే హంసీ శిథిలాలని జ్ఞాపకం చేస్తోంది.

ఈ అకవుంట్ బాధవల్ల బాధమూ కనిపించలేదు, నష్టమూ కనిపించలేదు. చీతం వచ్చేటప్పటికి పదిహేనురూపాయిల అప్పు అలాగే వుంటూ వుండేది. ఎటొచ్చీ, కొత్త అకవుంట్ బుక్ కావాలనే ప్రయత్నంలో వుంది కాంత.

ఒకకోజా సాయంత్రం ఆఫీసునుంచి రాగానే పట్టలేని సంతోషానికనుతో అన్నాను. “కాంతా, నాకు పదిహేను రూపాయిలు యింక్రిమెంటు యిచ్చారు.”

ఆమె నవ్వుతూ అంది: “అయితే మనం యింకో అకవుంట్ పుస్తకం కొనవలసిన పనిలేదు.

“ఏం?”
“ఈ పదిహేను రూపాయిలూ నిలవేగా!”
“మరం ప్రతికెలా పదిహేనురూపాయిలు అప్పు చేస్తున్నాంగా!”

“ఈనెలనుంచి అప్పుచెయ్యవలసిన అవసరం వుండదు. ఎంచేతనంటే, మనకి ప్రతికెలా పదిహేను రూపాయిలు ఎక్కువ వస్తున్నాయిగా!”

“అనగా!” అన్నాను, నవ్వుతూ.
“అరిటికాయముక్కలు మాడిపోతున్నాయి.” అంటూ గంటింట్లోకి నూకింది కాంత.

“నిలవచెయ్యడం?” అన్నాను. ఆమె విని నించుకోలేదు. గాలిలో కలిసిపోయాయి ఆ మాటలు.

సుమేరునాగరికత: భారతదేశము

శ్రీ టి. వి. కృష్ణశర్మ

నాగరికతకు నాదిభూమి

బైబిలునందలి ఉత్పత్తి కాండము (Genesis) ననుసరించి 'ఫరాతు', 'దజలా' పల్లపు ప్రదేశమే (మెసపుటోమియా) మానవసంస్కృతికి జన్మస్థానముగా నున్నది. ఆకారణముననే యూరపువండితు లచ్చటి భూగర్భమును ద్రవ్యుటకు మొదలిడిరి. తర్పరిణామముగా నేటివర కచ్చట ననేకయుగముల అవశేషములు దొరకియున్నవి. మఱి యొకవైపున నీజిప్తుప్రదేశము తన యత్యంత ప్రాచీనము లగు పిరామిడులకును, రాజమందిరములకును బ్రసిద్ధమై యుండెను. కావునఁ బండిత ప్రకాండు లచ్చటఁ గూడఁ ద్రవ్వించసాగిరి. కొంతకాలమువరకు నీజిప్తును ప్రపంచమున సత్ప్రాచీన దేశముగాను, నాగరికత కాదిభూమిగాను దలంచుచుండిరి. ఇటీవల మెసపుటోమియాయందు 'సుమేరు' అను ఒకజాతి నాగరికతకు భగ్నావశేషము లుపలభ్యములయ్యెను. దాని నాగరికత ఈజిప్తునాగరికతకంటె బ్రాచీనతరముగా గనుపించెను. ఇటు వైఖ్యత్య ఈరానునందు 'సుసా' యను ప్రాచీననగరమును ద్రవ్యుటలో మఱియొక ప్రాచీననగర లక్షణములు గోచరించెను. వానిని 'ప్రోటో-ఇలామైటు' చిహ్నములు అని పిలుచుచున్నారు. 'ఉర్' 'కిష్' అను సుమేరు నగరములను ద్రవ్యగా సుమేరు యుగలక్షణముల కంటె గ్రందుగా 'ప్రోటో-ఇలామైటు' యుగ చిహ్నములు

లభ్యములగుటచే నీ 'ప్రోటో-ఇలామైటు' నాగరికత ప్రపంచమున బ్రాచీనతమ మని స్పష్టమగుచున్నది. ఇప్పుడు మానవసభ్యతకుఁ బ్రారంభ మెచ్చటనుండి అనునది ప్రశ్నము. ప్రోటో-ఇలామైటులే ప్రప్రథమ సభ్యతానిర్మాత లగుదురా? సుసాప్రాంతమున నన్నిటికంటె నడుగునను 'తపాము' స్యాను', 'ఇరీదు', 'ఉర్' మొదలగు వానియందును లభించిన ఈసభ్యతావశేషములు వారే మానవసభ్యతకు ఆదిమప్రవర్తకు లని చాటుచున్నవి. కాని వీరి సభ్యతావశేషముల కంటె నడుగున మఱియేయుగచిహ్నములును దొరకకుండుటచే వీరు మఱియొక దేశమునుండి తమ నాగరికతను, గృహిని ఇచ్చటకు గొనివచ్చిరని స్థిరమగుచున్నది. ఈ కారణమున నాగరికతకుఁ బ్రథమస్థానము 'మెసపుటోమియా' యనుటకు వీలులేకున్నది.

భారతీయ పండితులు

ఇంక నీ దరిద్రభారతభూమిని దిలకింతము. యూరోపీయులును, భారతీయులు నగు పండితులు భారతదేశ చరిత్రమును గాలించి వైచిరి. భారతీయ పండితులవి రెండు కక్షలు గలవు. ఒకకక్షవారు తమ ప్రాచీన గ్రంథముల నాధారముగాఁ గొని దీనినే సర్వప్రథమదేశమని చెప్పుదురు. కాని వానిని వినువారు లేరు; వీలయవ వారి నిర్భల ప్రమాణములు వారి యాత్మతృప్తికి మాత్రమే చాలి

యున్నది. చరిత్రవాసన నెఱుంగని వారినే నమ్మింపఁ గలవు. విదేశపండితులను గూడ నాకర్షింపఁగల విశేషము వానియందు లేదు. రెండవ పక్షము శాస్త్రీయవృద్ధులపై చారిత్రిక పరిశోధనలద్వారా పనులు సాగించుచున్నది. కాని ఆపక్షము వౌద్ధయుగమును దాని ఇటీవలి కాలమును మాత్రమే తమ పరిశోధనకు విషయమును గావించికొనినది. వౌద్ధయుగమునకంటఁ బూర్వకాలమును గుఱించి వారు పాశ్చాత్యుల యంధానుకరణముగా నున్నారు. దీనికి వృష్టమైన యుదాహరణము సింధునాగరికత. దాని యవశేషములు సింధులో 'మహా-జో-దహో'యందును, దక్షిణ పంజాబునందు 'హడప్ప' యందును దొఱకియున్నవి. పాశ్చాత్యపండితులు వీనిని ఆర్యులరాకకు ముందటి ద్రావిడయుగచిహ్నము లనిరి. కావున భారతీయులును నట్లే తలంచుచున్నారు. ఒకరిద్దరు దానిని ఆర్యనాగరికతగా నిరూపింపఁజూచిరి. వారు వైదిక, పౌరాణిక ఆధారములనే ప్రమాణములుగాఁ గైకొనిరి కావున పురాతత్వవేత్తల దృష్టిని దానికి మూల్యము లేకుండెను.

ప్రోటో - ఇలామైటు నాగరికత

వేరుగా ప్రకటింపఁబడిన మతియొక తేఖలో పురాతత్వ వృద్ధితోనే 'ప్రోటో-ఇలామైటులు' భారతీయ వైదికకృషికు లని నిరూపింపఁబడియున్నది. అందు వారు మెసపుటోమియావరకుఁ బోయియుండిరి. భారత దేశమునుండియే నాగరికతను గృహిని వెంటఁ గొనిపోయియుండిరినియు నిరూపింపఁబడెను. కొంతకాలమైన తరువాత నచ్చట 'ఫరాతు' నదియందు ప్రపంచమున ప్రళయమని పిలువఁ

బడు గొప్పవెల్లువ వచ్చియుండెను. దీని చిహ్నములు 'డోర్', 'కిష్'లందు సుమేరు యుగమునకుఁ గ్రిందగాను ప్రోటో-ఇలామైటు యుగమునకు జైనను దొఱకియున్నవి. ఈ భయంకరజలప్రళయమున భారతీయ కర్షకుల ప్రాణధనములకు భరింపరాని నష్టము కలిగెను. దానిచే వారు మెసపుటోమియాను ఈరానును వదలి మరల హిందస్తానమును జేరిరి. నేటికిని వారి పాడువడిన నివాసములు చిహ్నములు అచ్చటి యున్నత ప్రదేశములయందుఁ గలవు. వీరి తరువాత సుమేరులు మెసపుటోమియా చేరి అచ్చట నివాసము లేర్పరచుకొనిరి. వీరు అచ్చట అనేకములు గొప్పగొప్పనగరములు 'ఇరీదు', 'కిష్', 'నిష్వర్', 'ఎరీల్', 'బాబిలన్' మొదలగునవి నిర్మించిరి. ౨౦౦౦ వర్షములు పశ్చిమ ఆసియాను శాసించుచుండిరి. తమరాజు నరదుని కాలముననే వారు ఈజిప్టుదేశమున తమసభ్యతను నెలకొల్పిరి. ఈసుమేరు లేజాతికి చెందినవారు? ఎచ్చటనుండి పోయి అచ్చట చేరిరి? అను విషయ మీవా్యాసమునఁ జర్చింపఁబడును.

సింధుసభ్యత - సింధులిపి

'మహా-జో-దహో', 'హడప్ప'ల సింధుసభ్యతకును సుమేరు సభ్యతకును జాలవరకు పరస్పరము పోలిక లున్నవి. ఈ రెండు ప్రదేశములయందును అజ్ఞాతమగు నొక చిత్రమయలిపియందు చెక్కిన నాణెములు లభించినవి. ఈలిపి సింధులిపి యని ములు అనేకపిలువఁబడుచున్నది. సుమేరులిపితోఁ జాలవరకు సరిపోలుచున్నది. కావుననే యూరపుపండితులు ఈ రెండు లిపులను ఒకేమాతృకకు పుత్రిక లని తలంచుచున్నారు.

ప్రోటో - ఇలామైటులిపి - వీని రెంటికని మా తృతీయని తలంపఁబడుచున్నది.

సింధు-సుమేరులిప్తలసంబంధము

మొన్న మొన్నటి క్రొత్తత్రవ్యకము లలో కొన్ని సింధులిపి గలనాణిములు మెన పుటోమియామందు 'కిమ్', 'సుసా-హిత్రియ' మొదలగు సుమేరు నగరముల బునాదుల క్రింద దొరకియున్నవి. ఇందుచే సింధులిపి సుమేరులిపికంటఁ బ్రాచీనతర మని స్పష్టమైనది. డాక్టరు లెగ్జనునకు 'జమదేతనస్ర' త్రవ్యకములో కొన్ని పత్రములు దొరకి యున్నవి. అందలిలిపి ప్రారంభిక సుమేరు లిపి యని నిర్ణయింపఁబడినది. 'జమదేతనస్ర'యందలి యీ ప్రారంభిక సుమేరులిపిని సింధు లిపితో పోల్చినపుడు ఈలిపి సింధులిపినుండి పుట్టియున్నదని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. ఈవిధమున కాలమును పోలికను బట్టికూడ సుమేరులిపి సింధులిపిపులిక యని తేలుచున్నది.

సుమేరునభ్యతకు మాతృక సింధునభ్యత

సభ్యతావిషయమునను నిట్లే నిర్ణయింపవలసి యున్నది. సుమేరు నగరముల ప్రారంభికపు పౌరలయందు దొరకిన వస్తువులు మహా - జో - దజో యందు దొరకిన వానిని మిక్కిలి పోలియున్నవి. సుమేరునగరముల భవనములు పచ్చి ఇటుకలతో కట్టఁబడును. కాని వానికిఁ గ్రిందిభాగమునఁ గాల్చిన ఇటుకలు దొరకి యున్నవి. వాని నిర్మాణమును గొలతయును మహా-జో-దజో ఇటుకలను పోలియున్నది. వీని యన్నిటిచే సుమేరుసభ్యత సింధుసభ్యతకుఁ బులిక యని నిశ్చయమగుచున్నది. కాని ఇట రెండు

బాధకములు గలవు. మొదటిది సుమేరు నగరములక్రింద లభ్యమైన ముద్రలు ఆకారమున మహా-జో-దజో, హడప్పాలముద్రలకంటె భిన్నముగా నున్నవి. కావున నవి సింధుప్రాంతమునుండి అచ్చటకుఁ జోయియుండలేదని తెలియుచున్నది. రెండవది, సుమేరు సాహిత్యమునం దంతటను సుమేరులు నముద్రమార్గమున ఈరాసునముద్రమునఁ బ్రవేశించి మెనపుటోమియాను తేరి రనియు, ఇచ్చటి ఇరదు అనురేవున వారి ప్రక్షళమరాజు 'ఉక్కు-సి' రాజధానిని స్థాపించెననియుఁ చెలియుచున్నది. సర్ ఓరెలుస్తీనుగారి పరిశోధనలవలన సింధుసభ్యత బిలోదిస్తానము, నీస్తానములవరకు వ్యాపించి యున్నదని తెలియుచున్నది. ఈ కారణమున నది నముద్రమార్గమునఁ జేరిన దనుట యసంగతియు. అచ్చటకుఁ జోవుటకు సుగమమగు చక్క-ని మార్గముస్థలమార్గము. మహా-జో-దజో, హడప్పాలయందు దొరికిన ముద్రికలలో రెండుమూఁడింటి మీద మాత్రమే నది గామియగు చిన్న ఓకయాకారము చెక్కఁబడియున్నది. అందువలన మహా-జో-దజో లేదా సింధు ఉపత్యకావాసులు జలగాములు కారని చెప్పవగును. ఈ పరిస్థితిలో సింధుసభ్యత యేవిధమున నముద్రము ద్వారా మెనపుటోమియాకు తేరి సుమేరు సభ్యతకు జన్మజాత మైనదియు నిరూపించవలసి యున్నది.

సింధుసభ్యత - సురాష్ట్రము (కరియవాడు)

ప్రాచీన కాలమున సరస్వతీనది శివాలికు పర్వతములలోఁ బుట్టి దక్షిణపాంచాలము ఉత్తరరాజపుత్ర స్థానము సింధుదేశములగుండా పార్శ్వ రణాచలము నధిగమించి

సురాష్ట్రమును (కతియవాడును) గుజరాత మునుండి వేరుచేయుచు కంభాయత అభార మున సముద్రములోఁ గలియుచుండెను. ఈ పరిక్రమమున నేటికిని సురాష్ట్రమునుండి కురుక్షేత్రమువరకును దాని శుష్కమార్గ ము కనుపడుచున్నది. సింధునది రణకచ్చ మున నీ నరస్వతియందే కలియుచుండెను. ఇప్పటికి నూరు వత్సరములకుఁ బూర్వము వరకు సింధునదీశాఖ యొకటి రణకచ్చము నకు వచ్చుచుండెను ఈవిధమున కచ్చసు రాష్ట్రములును సింధు ప్రాంతముతోఁ జేరి యుండెను. సింధునాగరికత సురాష్ట్రము వర కును వ్యాపించి యుండెను. సురాష్ట్రమున రంగపురగ్రామమున దీనికి చిహ్నములు దొఱికియున్నవి. ప్రభాన(సోమనాథము)నమీ పమునఁ బ్రాచీనపు మిట్టలయందు సింధు నభ్యంతకు అనురూపమైన ఇటుకలును, మట్టి పాత్రలును గనుపడుచున్నవి. ఈసురాష్ట్ర మే ప్రాచీనకాలమున సింధునభ్యంతకు సాగర వ్యాపారకేంద్రముగా నుండెను. ఇచ్చట నుండి సింధునరస్వతుల ద్వారా నావలయం దుత్తర భారతమునకు రాకపోకలు జరుగు చుండెను. నేటికిని సురాష్ట్ర మెనపుటోమి

యాలమధ్య సముద్రవ్యాపారము అధికపరి మాణముననే జరుగుచున్నది. సింధునభ్య తను వెంటఁగొని సురాష్ట్రవాసులే సముద్ర మార్గమున మెనపుటోమియా చేరియుండిరి. సుమేరునగరముల యాదిమప్రస్త ర ము ల యందు దొరకిన సింధు వాణిజ్యములు ఇచ్చట నుండి చేరినవియే; లేదా సుమేరులే వానినిఁ దమవెంటఁ గొనిపోయియుందురు. సింధు నభ్యంత సురాష్ట్రమువరకు వ్యాపించియుం డెను. ఇచ్చటనుండియే దానికి విదేశములతో సాముద్రిక సంబంధ మేర్పడెను. కావున దానిని మనము సింధు సురాష్ట్రనభ్యంత యనవచ్చును.

సురాష్ట్రవాసులు; సు-వర్ణులు;
సు-మేరులు:ను

మహాభారతమునందు సింధు సువర్ణ ప్రదేశమును, జాతీయు నుల్లేఖం ౪౯ బడి యున్నవి. సింధు శబ్దముచే స్పష్టముగా సింధుప్రాంత మని తెలియుచున్నది. కాని సువర్ణశబ్దమున కేమి యర్థము? చూచెద ముగాక. సువర్ణమున కర్థ మిట్లు, సు-వర్ణము= జాతి; సుజాతి యని కతియవాడు ప్రాచీననా

1. కతియవాడు నామము రహస్యమయము. ఇప్పటికి వేల సంవత్సరములకు పూర్వము సుమేరులు సురాష్ట్రము నుండి మెనపుటోమియాఁ జేరిరి. అటులే త్పత్రియునును అసియామైనరు: చేరిరి. అచ్చట వారు ఖట్టిలని పిలువఁ బడిరి. తెలిలనందు వీరిని హిటా-ఇటులని చెప్పబడినది. తమకాలమున నియ్యది పశ్చిమ అసియాయందు సర్వాధిక శక్తికాలి యగు జాతిగా నుండెను. భూమధ్య సాగరమునుండి మెనపుటోమి గూవరకు వీరి సామ్రాజ్యము వ్యాపించియుండెను. గ్రీకు, బ్రోజను, క్రీటును మొదలగు నాగరికతలకు నీ జాతియే జన్మదాత. మహా శక్తివంతమగు నీజాత్రును వీరే ఛిన్నాభిన్న ము గావించిరి. ౨౫౦౦ వర్షములు పశ్చిమ అసియాపై శాసనము గావించిన యనంతరము వీరిశక్తి చాలవారు క్షీణించెను. అస్సిరియను సామ్రాజ్యము శక్తికాలియైన పిదప వచ్చుటి రాజు లిగుగ్ ఫిలేడరు వీరిని పరాజితులజేసి క్రీ. పూ. ౮-వ శతాబ్దమున తమ దేశమునుండి వెడలినదెచెను. వీరు ఈరాను తెలూచిస్థాన ముల భూమార్గమున పంజాబునకు వచ్చి చేరిరి. అచ్చట శాకలనగరమును రాజధానిని గావించి ప్రజాసత్తాత్మక రాజ్యమును స్థాపించిరి. అలెగ్జాండరు పెదిరించుట మూలమున వారెండు వీరిని జయించి సింధు ప్రాంతములకుఁ దరిమి

మమగు సురాష్ట్రశబ్దముచే ఈ సువర్ణము లేక సుజాతికి నివాసమగుట సురాష్ట్రమని యేర్పడిన దని తేలుచున్నది. ఘూర్జరులనివాసము ఘూర్జరరాష్ట్ర మనబరగుచున్నది కదా! (ఘూర్జరరాష్ట్రమున కప్పభంశము గుజరాతము). ఈ ప్రకారము సువర్ణమును సురాష్ట్రవాసు లని స్పష్టమగుచున్నది. సింధుసురాష్ట్రము లేక దేశము లగుటవలన రెండు దేశముల సంస్కృతియు నొక్కటిగానే యుండెను. కావుననే యీ రెండు దేశములును సింధుసువర్ణదేశ మని ఒకటిగానే వ్యవహరింపబడుచుండెను. అట్లులే యీరెండు దేశముల జాతులకు సింధు సువర్ణజాతియని యొకటేపేరు గలిగెను. ఇప్పటికి సింధుసురాష్ట్రముల సంస్కృతికి గల కలయిక సురాష్ట్రగుజరాతము సంస్కృతికి లేదు. ఉత్తరకతియ వాడునుండి కచ్చసింధుప్రదేశములవరకు నొకేభాష మాట్లాడ బడుచున్నది.

సుమేరు శబ్దము వర్ణమును సుజాతియగుచున్నది. సురాష్ట్రవాసులగు సువర్ణము సుజాతియని పిలువబడుచున్నట్లే సురాష్ట్రవాసులే మెనపుటోమియాకు వెళ్లి సుమే

రులని పిలువబడిరని నిరూపింపబడుచున్నది. పురాతత్వ ప్రమాణముచేతను, నామసారూప్యముచేతను సుమేరునభ్యుత్థాపకులు భారతవర్షమునందలి సురాష్ట్రవాసు లనియే రూఢమగుచున్నది. ఇత భారతీయ సుమేరు రాజవంశములయం దేమైనను పోలికలు గల వేమో చూడవలసియున్నది.

భారతీయ - సుమేరు రాజవంశములు

సుమేరులు తమ సాహిత్యమును ఇటు కలపై వ్రాయుచుండిరి; ఏలయన మెనపుటోమియానుండు రాళ్లుగాని భూర్జపత్రములుగాని తాటియాకులు గాని వ్రాత్ర కుపకరించు మరియు సాధనములు గాని దొరకకుండెను. వీరి సాహిత్యమునందు వీరి రాజులనంశావళులు నిష్పర్, ఇసికా, కిష్ మొదలగు నగరములయందు దొరకయున్నవి. వీనిలో 'కిష్' వంశావళి ప్రాచీనతమము. అందు సుమేరుజాతియొక్క ప్రథమ రాజవంశము మొదలు (ఇరీదు రాజవంశము) ఇనోకుయొక్క మైదవ రాజవంశమువరకు రాజుల వంశావళియును, రాజులకాలమును ఇన్వెంటియున్నవి. ఇరీదురాజవంశమే పశ్చిమ ఆసి

వేసను. అతెగ్గాంగరులేఖకులు వీరిని 'రాత్రియవలు' అని పేర్కొనియున్నారు. మాంటుసుమరీయందలి కతియా రాజపుత్రులు మియానాటియందలి కతియాజాతుల రూపమున వీరిధంతావము చేటికిని పంజాబునందు గలదు. సింధునందు వీరు చాలకాలము పాలించిరి. అచ్చట దుర్భిక్షము కలుగగా వీరు కచ్చును జేరిరి. వీరి స్త్రీలు చాల రూపవతులు. కచ్చయందలి రావు వీరియంగన నొకతెతో వ్యభిచరించెను తదర్థము వీరు రావును జంపివైచిరి. దానిపై యుద్ధము జరిగెను. తత్ఫలముగా వీరు కచ్చును వదిలి సురాష్ట్రమున నివసించవలసివచ్చెను. ఇచ్చట తమ పరాక్రమముతో అనేక రాజ్యములు స్థాపించిరి. సురాష్ట్రమున మహారాష్ట్రప్రదేశము వరకు వీరు ప్రబలులైయుండిరి. ఆ కారణముననే మరాఠులు ఈ ప్రదేశమును కతియవాసని (కాశీజనులదేశమని) పిలువసాగిరి. కతియావాడునందు వీరి కిప్పటికిని జిన్న చిన్న రాజ్యములు కలవు ఇప్పటికిని వీరు తమ ఆసియామైనరు నందలి మతమును నూర్యపూజను వదిలకున్నారు. ఇప్పటికిని వీరి కేవలభాషలు, ఆచార వ్యవహారములు, నాగరికత అన్నియు వేరుగానే యున్నవి. వీరి కౌర్యగాథలు ఒక్కొక్కరి రాజస్థానపు కౌర్యగాథలను నూడేదల దన్నుచున్నవి. గుజరాతీ సాహిత్యమున నీ కౌర్యగాథలు చాలావరకు సంగ్రహింపబడియున్నవి.

యూలో నర్వప్రథమ రాజ్యమును స్థాపించిన రాజవంశము. కిమ్ వంశావళియందు ఇరీదు యొక్క ప్రథమరాజ్యవంశపు రాజులవిషయ మిట్లు చెప్పబడియున్నది:

౧. ఇరీదుప్రట్టణమున ఉక్కుసిరాజు వచ్చెను. అతడు ౩౦ సంవత్సరములు రాజ్యము చేసెను.

౨. బక్కుసు (శక్తిశాలి బహులు గల వాడు) ౪౨ సంవత్సరములు పాలించెను.

౩. 'పున-పున' ౬ వర్షములు పాలించెను.

౪. 'నక్షఅనేన' ౩౭ వర్షములు పాలించెను.

ఇవ్వ డి రాజులపేర్లను భారతదేశపు సూర్యవంశపు రాజులపేర్లతో పోల్చి చూచెదముగాక.

వంశావళి	ఆర్యవంశావళి
౧...	వైవ స్వతమనువు
౨. ఉక్కుసి	ఇక్ష్వాకువు
౩. బక్కుసు (నిమిసోదరుడు)	వికుక్షి (నిమిసోదరుడు)
౪. పున-పున	పురంజయుడు
౫. నక్ష అనేను	అనేనా -

సుమేరులు, భారతీయులునగు సిరాజు లొకరు గా వని తలంచెదరా? ఈ చక్రవర్త ఈనలుగురు రాజులవరకే గాదు. పోలికఁ జూచుచుఁబోయినఁ జిన్నరవరకు నీయైచక్రవర్త

౨. మిమేరు మూలభాషయందలి పదములు:

౧. ఇరీదు-కీ-ఆ-ఉక్కు-సిరాజు-౩౦ సం-వత్-అగ్
౩. పున-పున ౬ మ-వత్-అగ్

౨. బక్కుసు చా-ఆమా ౪౨ మ-వత్-అగ్
౪. నక్షఅనేను ౩౭ మ-వత్-అగ్

౩. బక్కుసుపోదరుడు నిమిసేరు కిమ్ వంశావళిలో వ్రాయబడితడు. కాని ఇరీదవంశావళిలందు కనపడుచున్నది. ఈ వంశావళిలందు వీరిపేరు 'నిమి-యాదు' అని వ్రాయబడియున్నది. యాదు అన ఉన్నతికర్త. నిమి యను పేరు భారతీయ నిమిని పూర్తిగా పోలియున్నది. బైబిలులో 'నిమిరోదు' అని వ్రాసియున్నది. అతడు 'మను'ని పుత్రుడు. 'ఉక్కుసి'లోని 'ఉ' పోయి బైబిలులో 'మను' వయ్యెను. ఇటుల బైబిలునందీయు 'నిమి' ఉక్కుసికుమారుడని వనియే జేయెను. బైబిలునందు నిమి పర్వప్రథమ గిరనిరాజ్యకర్త యని వ్రాసియున్నది. అతని రాజ్యరంభము బాబిలు, ఎరిక్, అక్కాడ్, కల్నలనండి జరిగెనని యున్నది. అది శివారుప్రాంతమున గలదు. ఇచ్చటనుండి అస్సరదేశమువరకు బోయెను. అచ్చట 'నిశేవా' నగరమును నిర్మించెను. మలీయు 'రిహో'బభహో' యను పట్టణములనుగూడ నిర్మించెను. నిశేవా-హో నగరములమధ్య 'రపేసు' నగరమును స్థాపించెను. అది చాల గొప్పనగరము. నేడును పశ్చిమ ఆసియా యందలి అనేకస్థానములు నిమిసేరుతో నున్నవి. బాబిలునందలి మివాదు ఇప్పటికి 'ఓర్మి' నిమియాద'ని పిలువబడుచున్నది. బైబిలునందు దానినే స్వర్ణమును పొందుటకు మనవ్యభాతి నిర్మించినదని వ్రాసియున్నది. దజలాతీరమున మోసలు సమీపమున నిప్పటికి ఒకనగరముగలది 'నిమియాదు'. ఆర్మీనియా యందలి యొకపర్వతము నేడును నిమియా దని పిలువబడుచున్నది. విష్ణుపురాణమున నిమిశిరమును శ్రుశ్శకుండునట్లు కొన్ని పదార్థములు చేర్చి భద్రపరచివారని యున్నది. దీనిచే నిమి ఈశత్రుకు బోయినా డనియ, అతఁ డచ్చటనే మరణించెననియు దూధి యునున్నది; ఏలయన రాజులశవములను శ్రుశ్శకుండాచేసి కాపాడుకొని ఆచ్చటనే వ్యాప్తిలో నున్నది. వీనినే మమ్మి (Mummy) లందురు.

కనుపడుచుండును. విస్తారభయమున నాచర్యముల మానితిని. సుమేరు - భారతీయ సంశాసనాలో ఒకపేరు మాత్రము వ్యవధానముగా నున్నది. అది ఎట్లన, సుమేరుప్రథమరాజు ఇక్ష్వాకువు. భారతీయ ప్రథమపాలకుఁ డతని తండ్రిమనువు. దీనివలనను సుమేరుప్రథమరాజు ఇక్ష్వాకువు భారతపాలకుడగు మనువు పుత్రుఁడనియే తేలుచున్నది కావున నతఁడు భారతదేశమునుండియే మెసపుటోమియా చేరినాఁడు. అచ్చట ప్రథమపాలకుఁ డైనాఁడు. ఈ ఇక్ష్వాకువే సింధురాష్ట్రసభ్యతలతో పాటు సువర్ణప్రజలను వెంటఁగొని ఉపనివేశము స్థాపించుటకు మెసపుటోమియా చేరినాఁడు.

ప్రళయము-ఆర్యుల నౌకాశాస్త్రసభిజ్ఞత

ఇక్ష్వాకువు ఆర్యావర్తమంతకును రాజుగదా. అతఁడు కేవలమ సురాష్ట్రవాసులగు సువర్ణులనుమాత్రమే వెంటఁగొని యేలమెసపుటోమియాఁ జేరెను? రెండవది ఆర్యావర్తమునుండి బిలోచిస్తానము ఈ రానులగుడా సుగమమగు భూమార్గ ముండఁగా (ఆకాలమున సింధు, బెలూచిస్తానము, దక్షిణ ఈరానులు నేటివలె పాడువడిన యెడారులు గాలేవు. వైరుపంటలు కలిగి జనాకీర్ణములై గొప్పనగరములు కలవిగా నుండెను.) దానిని వదలి ఇక్ష్వాకువు సముద్రమార్గమున మెసపుటోమియా నేల చేరెను? దానికి జవాబు ఇట్లు కలదు. మొట్టమొదట నరన్వతీ తటప్రాంతమున నార్యసభ్యత యుత్పన్నమైనది. ఈ ఆర్యులే తమప్రారంభికకృషిసభ్యతలను గైకొని బెలూచిస్తానము ఈరానులమార్గమున మెసపుటోమియావరకు నేగియుండిరి. వీరికి నౌకాశాస్త్రము తెలియకుండెను.

వీరే మొట్టమొదట మెసపుటోమియాలో నివసించు ప్రోటో- ఇలామైటులు. (ప్రోటో- ఇలామైటు సభ్యతను నరన్వతీసభ్యత యని పిలువవచ్చును; ఎందుకన నది భారతదేశమున నరన్వతీతటమున నుత్పన్నమైనది.) ఇరాకునదియందు ప్రళయమును భయంకరమైన తెల్లున రాఁగా నౌకాశాస్త్రమునం దనభిజ్ఞులగుట వీరికి ధనమునకును జనమునకు వీరనిహాని సంభవించెను. సుమేరు ప్రళయగాధయందు 'ఇయా' దేవుఁడు ప్రళయనాయకుఁడును, ప్రోటో- ఇలామైటు జాతినాయకుఁడునునగు ఉతాన సిద్ధిమునకు ప్రళయము నుండి రక్షించుకొనుటకు నావనునుచేయు రీతిని నేర్పుచున్నాఁడు. ప్రళయము వచ్చినపుడు స్వయముగా మత్స్యరూపమున నావనునడపుచున్నాడు. దీనిచే ప్రోటో- ఇలామైటుజాతికి నౌకాశాస్త్రము బాత్తుగా తెలియదని స్పష్టమగుచున్నది. మైదానములందును, ఉన్నతపార్వతీయ ప్రదేశములందును నివసించి రక్షణ గాంచినవారలు ఈ భయంకరవినాశమువలన వెఱఁగుపడి తిరిగి మాతృభూమియగు నార్యావర్తమునకు వచ్చివేసిరి. కావుననే ఈ యున్నత ప్రదేశములపై ప్రోటో- ఇలామైటుల విధ్వంస నగరచిహ్నములు కానవచ్చుచున్నవి.

వీరు భారతదేశమునకు మరలి వచ్చునరికి ఇచ్చట రాజసత్తాస్థాపింపఁబడి వైవస్వతమనువు రాజుగా నుండెను. ఈసమయమున శతపథ బ్రాహ్మణము రచింపబడుచుండెను. ఆర్యజాతియెడ మెసపుటోమియాయందుఁ గలిగిన ఘోరాపద అందు నర్థింపఁబడియెను. ఈవిషయము మనువుకాలమునజరిగియుంటచే దానికి నాయకుఁడు మనువుగా వర్ణింపఁబడి

యుండును. శతపథబ్రాహ్మణమునందలి ప్రళయవర్ణనయం దెచ్చటను ఆయ్యది భారతదేశమున ఘటిల్లిన దనుటకుఁ దగిన భౌగోళికనామములు కానరావు. ఆ కాలమున భారతదేశము ఆసియామైనది వరకు నేర్పడియుండెను. ఈ దృష్టిచే దానిని భారత విషయముగాఁ గూడఁ దలంపవచ్చును. కాని నేటి నంకుచితభారతపర్వములోనిది కాదు.

వైవస్వతమనువు ఆర్యజాతికి గొప్ప హితకారియగు రాజు. ఈ విషయము నిచ్చట వర్ణించుట వ్యర్థము. నౌకాశాస్త్రము తెలియమిచే నార్యులకు మెనపుటోమియాలో ప్రళయమువలన భయంకరమగు హాని సంభవించుటఁ జూచి తన్నివారణార్థము సింఘతో చేరియుండుటవలన ఆర్యావర్తాంతర్గతమగు సురాష్ట్రమును సాముద్రికకేంద్రముగా నేర్పరించెను. దానిచేత నార్యజాతికి నావికాశక్తి వికసించునని యుద్దేశము. తన పుత్రుడగు నిత్యైకున కీమహత్తరకార్యము నప్పగించెను. కె. యఫ్. హెవిట్ అను విద్వాంసుడు, తన పుస్తకము 'ది రూలింగ్ కేసెస్ ఆఫ్ ద్రి హిస్టారిక్ టైముస్' (వాల్యుం ౧, పు. ౪౦౪ లో) ఇట్లు వ్రాసి యున్నాడు.

“భారతీయకథల ననుసరించి ఇత్యైకువు పాతాళమునకు రాజు. ఆయ్యది సువర్ణుల సింధునదీ ముఖద్వారమున నున్న రేవు. సోమ యజ్ఞమును బ్రచారమునకుఁ దెచ్చినదియు నీరణి. పాతాళమునుండి యుత్తరభారత మంతటిమీదను నాతనియధికారము గలదు.”

ఈ సువర్ణులు ఇత్యైకుని యధీనమున నౌకావ్యాపారముకొరకు మనువుచే నప్ప

గించఁబడిన యాద్యులే. వీరి మతమునుండియే వైవస్వతము బయలుదేరెను. గుజరాత సురాష్ట్రదేశముల వైవస్వతజాతి వీరి వంశమువారే. ఆర్యజాతి నౌకావిద్యయందారితేరిన పితవ, నిత్యైకువు వారిని వెంటఁ గొని సముద్రమార్గమున మెనపుటోమియాఁ కేరెను. అచ్చట సుమేరు సభ్యతాస్థాపకుఁ డును ప్రథమరాజు నయ్యెను. అతని రాజధాని పాతాళ మనురేవు. (ఈ పాతాళము ద్రావిడ రాక్షసుల సభ్యతకును, నాగపూజకును కేంద్రమగు పాతాళద్వీపము కాదు.) సింధునది ఆ కాలమున సురాష్ట్రమువరకుఁ బ్రవహించుచుండెను. దాని ముఖద్వారము ననే పాతాళముండుటవలన దాని ఉనికి సురాష్ట్రమునం దనియే యేర్పడుచున్నది. మెగాస్థనీజు పాతాళమును సింధు ముఖద్వారమున Orostrae (సురాష్ట్ర)యం దని తెలిపినాడు.

సూర్యవంశపు రాజులకాలము

భారతీయ సుమేరురాజ వంశములు ఒకటియే యని నిర్ణయించుకున్న మీద భారతచరిత్రమునం దొక గొప్ప సమస్య విడిపోవుచున్నది. అది ఇచ్చటి రాజవంశముల కాలనిర్ణయము. భారతసాహిత్యమును, వంశావళులును ఈ విషయమున మర్రాకలుగా నున్నవి. కాని సుమేరువంశావళియందు వీరిరాజ్యకాలము గూడ దొరకుచున్నది. క్రింది సుమేరు వంశావళి యవతరణికవలన ఈ విషయము స్పష్టమగును. రెండుదేశముల వంశావళిని సరిపోల్చి భారతరాజులయందు వైవస్వతమనువు మొదలు చంద్రగుప్త

మార్కునివరకుగల రాజుల కాలము ఏర్ప
రుపబడినది. దాని ననుసరించి కొందరు
ప్రసిద్ధరాజుల కాల మీవిధమున నున్నది.

భారతీయ సుమేరు రాజ్యకాలము క్రీ. పూ.
నామము నామము. సంవత్సరములలో

వైవస్వత		
మనువు	3౪౮౦—3౪౦3	
ఇత్వాకువు ఉక్కుసి	3౪౦3—33౫3	
విక్కుతీ బక్కుసు	33౫3—33౦3	
నిమి నిమి	33౦3—3౨౫౨	
మాంధాత మేరీ	3౦౯2—3౦౬౦	
హరిశ్చంద్ర డిడివితార	౨౮౯౦—౨౮౨౪	
నగర నగర (శర్గన)	౨౭3౦—౨౬౬౭	
దిలీప దలీప	౨౫౯౪—౨౫౭౦	
సుదాన సుద్దా	౨౪౨౮—౨౪౦౪	
రఘు దఘు	౨౧౯౭—౨౧౫౬	
దశరథ దశదుశి	౨౧౪౫—౨౧౦౭	
యూష		

రామచంద్ర రామసిన్ ౨౧౦౭—౨౦౯౬
(సిన్=చంద్ర)

కొన్ని ప్రసిద్ధవిషయముల కాల మిట్లు గలదు.
ప్రళయము-క్రీ. పూ. 3౪౭౫

ఇత్వాకువు సువస్థులను వెంటగొని
మెనపుటోమియా చేరుటయును, సుమేరు
చరిత్రప్రారంభము—క్రీ. పూ. 33౮3.
ఈజిప్టునందు నాగరికతయును } ౨౭౦౨
రాజసత్తాప్రారంభమును }
చంద్రవంశప్రారంభము ౨౫౭౦—౨౫౦౩
దాశరాజయుద్ధము ౨౪౨౫

రామ రావణయుద్ధము ౨౧౦3 21౦3 B.C.
మహాభారతయుద్ధము. ౧౪౨౫ 14౫5 B.C.

భూగర్భశాస్త్రమువలన ఇత్వాకు
కాలనిర్ణయము

ఇత్వాకు క్రీ. పూ. 33౮౩ లో మెన
పుటోమియా చేరెను. ఆరంభం ఇరీదు రేవు
నందుండన రాజధానిని స్థాపించెను. భూగర్భ
శాస్త్రము ప్రమాణముగా నదియే యాధ
మగుచున్నది. ఇత్వాకువు కాలమున
ఇరీదు నముద్రతటమున నుండెను. కాని నేడు
నముద్రము దానినుండి ౧౫౦ మైళ్లు దక్షిణ
ముగా తొలగిపోయియున్నది. నక్ హెన్రీ
రాలిస్సను లెక్కవేసి ఈరాని నముద్ర
జలము 3౫ వర్షముల కొకమైలు వంతున
ఎడిపోవు చున్నదని చూపియున్నాడు. ఈ
లెక్కన ౧౫౦ X 3౫ = ౫౨౫౦, అనగా
సాధారణముగా ౫౩౦౦ వర్షములవరకు,
అనగా, క్రీ. పూ. 33౬౪ వరకు ఇరీదు
నముద్రతీరమున కే యుండె నని స్పష్టమగు
చున్నది. ఈ కాలము ఇత్వాకువు ఇరీదునందు
రాజ్యమును స్థాపించిన కాలము 33౮౩ కు
సరిపోవుచున్నది.

ఈ ప్రకారము ప్రపంచమునఁ బ్రాచీన
తమమును సర్వశ్రేష్ఠమును అగు సుమేరు
నభ్యంత భారతదేశపు త్రికయనియు, భారతీ
య సురాష్ట్రప్రదేశమునుండియే అచ్చటఁ
జేరి పుష్పించి ఫలించిన దనియు స్పష్టపడు
చున్నది.

(హిందీకవనాదము)

1. మహాభారతయుద్ధకాలమును తిథివారమాసగ్రహగంప త్తితిబట్టికూడా వైవిధ్యమునే గావించియున్నారు
కృష్ణాష్టమి-జనవరి ౧౯౩౩ మాసవారముపేరు చూడుడు.

ఒక కథ

“భార్య”

పెనక నొకప్పుడు-
మిత్రుల డొక్కడు
మక్కువతో నొక
చక్కని మొక్కను
చిన్న బహుమతి
చేశాడు:

అది నా పెరడున
అటు వదియున్నది;
కాని, లోకమున
గల తక్కిన మొ
క్కల వలె పెరుగుదు-
గరింప!

ఆవైపు తిరిగి
నపుడెల్ల-అటులె-
చిట్టి చూపుతో,
చిన్న నవ్వుతో,
స్నేహంగా చూ
స్తుంది:

ముదరని కొమ్మల
నెదుగని మొగ్గలు..
అవి వలపించవు,
అవి వికసించవు,-
చిట్టిచూపుతో,
చిన్న నవ్వుతో.

మిత్రుని తలతును,
మొక్కను చూతును;
మొక్కను చూతును:
మిత్రుని తలతును-
చిట్టిచూపుతో,
చిన్న నవ్వుతో.

రాజమోహన హిరాయలు

శ్రీమయిన గువాసనగల తల
మారి. పెదదుకు చల్లదనమును
కలిగించి పెంట్లకలను అభివృద్ధి
చేయుటలో ఆత్మీయమైన మయనది.

తలపోటు, మాడుపోటు, శిలో
జేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని
పోగొట్టి కళ్ళులకు చలక నొసంగి

పెంట్లకలను మృదువుపరచి, వల్లగా పెండుటలో
ఆత్మీయమైన మయనది.

ప్రీతిక ఆనందమును కలగజేయును.

సీసా 1-2 రు. 0-12-0 6 సీసాల రు. 4-4-0

పొట్టిక ప్రత్యేకము.

పి. ఇ. ఏ. అంధు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదనమాజం,

పెరిచేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

వేటూరి-
సుందరకాస్తి గారి

సర్వ
సుందరరసము

సరస్వతీమహిమములకుసంజేవి

గుణముప్రత్యక్షము
అనుభవనిర్దము. ఇంద్రజిత్తు
అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా
మేహాలనైనాకు దుర్బును
అమామర-

ఆర్చనసాయనశాల, ముక్త్యల

గో రీ ల తో (ట)

వాగూర్,
'మధుసూత్ర'

[అకాశంమీద వెండు మాడుమిక్కలు నుడ్డి పెన్నల వురుస్తున్నాయి. గోరీలతోటలో గజం గజం మారంలో వేయబడ్డ పరుగుడుచెట్టు, వాగివదును గోరీలూ 'సిలెటెట్టు' (silhouettes) గా కనబడుతుంటాయి. మారావ వాగియాలయేమో, 'ఆర్లను'పైని 'పా-గా-పా' అనేప్రకారాలు విడివిడిగా విరామంతో వాగుతున్నట్లు వినిపిస్తుంది.

ఎడమవై కేతున్న ఒక గోరీలోనుంచి వెలుగు విచ్చి, ఆ వెలుగులో ఒకపురుషుని స్వరూపం బయలుపడుతుంది. అతను కళాకింకితుడై లేచి జాట్టుతో, చక్కగా - ముడతలు కనబడేటట్లు - కప్పుకున్న కాలువతో, పద్యం వ్రాయుతోయే కవిలాగ, ఈ వ్యాకాశంలో అరమోడుకన్నులతో మాత్రా, తల కొద్దిగా కదుపుతూ పాడుతుంటాడు.]

అతడు:—

ప్రియా! మృదులచేలాంచలములు
బయారముగ ఆవగ పాడగ
అభాగ్యునికి దరిపెనమీయవో,
విభావరీవిశుద్ధవేళను!

[గోరీలో వెలుగు క్రమంగా తగ్గుతుంటే అతని మానవాళుని పెద్దగా బరళాలోగ బారిపోతుంది. చీకటి వెలుగులో అతని యెముకలరూపు గోరీలోనుంచి సగం లేచి, సగం పడుకుని ఉంటుంది.

ఇంతలో పక్కకేఉండే మరొకగోరీలో వెలుగు తోటిమాడా ఒకనుండిరీప్యరూపం వుల్లనురుస్తున్నో చందమామలా మెరుస్తూ లేస్తుంది.]

ఆమె:—

ఇకమిటి! కే నిక్కడికి ఎలాగ వచ్చావ! ఎంత ధీకాంతంగా నిక్కటంగా ఉందీ ఇక్కడి! విచిత్రం!

...ఈయేకాంతస్థలం, ఆమిమ్మమిమ్మమనే నక్షత్ర కాంతి, ఈ సంద్రకాంతపురిప్పే, ఆనరుగుడుచెట్ల సంగీతం, ఈవాసాందర్యమూ ఇవన్నీ తరించేటట్లు నన్ను ప్రేమించి, ప్రణయగీతిక లాలపించే వా! ప్రేమక కవి మహారత్నకరత్రి ఉంటే! వాసుమంత్య పడిగావులు పడిఉండే ఆప్రణయశీవుల్లో ఒక్కడూ కనబడడి మిప్పుడు! ఒంటరిగా నే వెండు కిక్కడ!

[అని చుట్టూ పరకాయిస్తూంటే, ఆమెగోరీలోని వెలుగు మానవాళుకేటాడా మెల్లిగా దిగబారిపోతాయి. ఆమె యింకా తనయెముకలగూటి సాందర్యాన్ని అనుడ్లి చెల్లుదులో ప్రశంసాదృష్టితో చూడుకుంటూ, సగర్యం గావలువై పులా దృష్టి పారిస్తుంటే అతనిచాయ పొడ కట్టుకుంది.]

ఆమె:—ఎవరదీ నీవలాగ! ఎవరు వాడు!

అతడు:—(తలవంచుకునే, నకితుడై, నుంచెలు త్రవ్వేటట్లు చూడుకుంటూ) ఆ? ప్రేయసీ! వాలో మిగిలి పిలుస్తున్నావా! వాస్తావయమా! నన్నెరగవో! నువ్వనిప్రియంగా పిలుచుకునే కవిమహాకవి! ప్రభువు చితికినవాణ్ణి!

ఆమె:—ఆ? ఆ? ఎవరు! ఈస్థలం?

కవి:—[తలయెత్తి, ఆమలకుదులు విరళోమకొన్న చెట్టికి, కింద నీడల్లోని గోరీలపై చూస్తాడు.] ఈస్థలం? ఆహా! వా! ప్రేయసి వాడు కడపారి దర్శనమిచ్చి, కాళ్ళ రేంగా విశ్రమించిన పదిత్రమైన గోరీలతోటలానుంది.

ఆమె:—ప్రేయసా?... ఇక్కడేమి చేస్తావు నువ్వు?

కవి:—అ...! ఏమి చేస్తాను? (గద్దడితో) పగిలిన వాస్తావయశకలాలు అడుగుకొనేదాకా ప్రియ రాన్ని సరించి యేడుస్తాను.

ఆమె:—ఇహ! నీకు ప్రియరాలా? ఎలాటి దామె.....నీకు!

కవి:—అయ్యె..... (తల ఆగసంపై పెట్టి) అయ్యె, చేపలోక చేపమూర్తి, పవిత్రాదర్శిని! నా కోసం మర్త్యలోకాన అవతరించినపారిజాతం! నాలాటి అనేకమంది కవిమహారులు, కళాపితామహులు మృదయకాపారాల విరిసి, మాధుర్యము విమృశపద్మంకూడ!

అయ్యె:—అఁ! ఎవరు! ఎవరిమాట రివి? (చెక్కిళ్లు లేని పలువరులను వికారంగా కదుల్తాయి.) ఎక్కడి మాటలు? కవిమహారుడివా నువ్వు? కళాపితామహా? నీకు ప్రేయసిమాదావా? చాలు చాలులే. (పొడుగైన ధమ్మని యెముకవల్లని పల్లకి అడ్డుపెట్టుకుని, ఆవుకుంటూ ఆవుకుంటూ వికటపోసం చేస్తుంది. తనకిటువంటి చాలా నానాకుగా నవ్వివట్టు, తృప్తిగా, కొంత పొందర్యంతి యైన స్త్రీ భంగిమంతో కూర్చుంటుంది.)

కవి:—(పహించలేక, ఒక్క పెట్టుక పైకి పోగి కట్టెలాటి చేతుల్ని ఆమెపైపు విసుద్దూ) ఎవరు నా ఏకాంతాన్ని భగ్నంచేశారు! వెటకారమా? ఏమిటావెరి నవ్వు? అగర మేడీ? మల్లెపూలూ, నవ్వుపురాలూ? అఁ! ఆస్వయాసం—అలేమిటి—అస్థి—కంకాళం! (పట్టుకొరుకుతూ) ఎవరు నువ్వు కిరాదీ! స్వతంత్ర కవిలోక పాత్రాట్టురి, నిరంతరప్రేయసిపాద పద్మానుచారణ పార్యభోమని, నన్ను పోషకచేస్తున్నావా?..... ఇది యేదో రుద్రస్వప్నంలాగ ఉంది..... పిశాచి నువ్వు, —నువ్వు పిశాచికే. అరుగో, అరుగో ఆసమాధే నా ప్రేయసిడి! పవిత్రచేపమూర్తిడి! ఏమి డీభోగం! లే! అక్కడనుంచి లే! నా ప్రేయసి పూతాత్మకి ప్రశాంతత లేకుండా నువ్వు ఆస్థలాన్ని మెలపరుస్తున్నావా? లే! లే! (అంటూ తన గోరిపైని మోకాళ్ల మీద లేచి, ముందు చేత్తో అడమాయిస్తున్నాడు.)

అయ్యె:—ఇదేదో చెడుకలమాదిర్చి ఉంది. ఈమాటలు, ఎక్కడిమాటలూ! విన్నమాట లక్ష ఉన్నాయే. (నర్తినాలైన కళ్లనిమలుముకుంటుంది) — ఛీ! ఆతమ ఎప్పుటికీ కాదు. ఛీ! ఛీ! నువ్వు నువ్వే, —పిశాచానికే! అతను కాదు నువ్వు! కవిలోకపత్రాట్టువు కాదు నువ్వు! అతని మాటల్ని, చేష్టల్ని అనుకరించినా అతనివికారేవు. నన్ను మోసపుచ్చకు. — ఇది పృథావంటిదైన! ఎలాగ వచ్చావో ఈ పిశాచాలతోటా! నాకు త్వరగా

మెలకువరావాలి. ఈ పిశాచం అతనిమాటల్ని అనుకరిస్తుంటే పహించలేక.

కవి:—ను వెళ్ళక! నువ్వు..... పోగినివా?

అయ్యె:—(ఉక్రోశంతో పోగిపోయి, మూర్తిని) అబ్బ! ఇంతవరమా మానవు ఔరమాన స్మిలా పిలవలేదు. నువ్వు పిశాచానికే కావాలి. ఎందరు కళాశీవుల మృదయధోవరాజ్లాశో పానుకుపోయిన పద్మానివో అని నా 'సప్రమాట్టు' న న్నంటూంటాడు! నాసప్రమాట్టు! ఇంకా ఎందరో కవిమహారులు నా అమాన పొందర్యం గురించి క్రణయశీకులు పొడుతూ నావాకిట పడి ఉంటారు (కవి వెటకారంగా, వికారంగా పోగుతాడు.) — నేను కవిలోకపత్రాట్టుకి మృగమాధిరాజ్చిని! (కవి ఒడలంతా నవ్వు పొంగివత్తున్నట్టు ఆడిపోతాడు.) — అటువంటి నన్ను, ఈవేళ, నువ్వు—రుక్ష్టపిశాచమైన నువ్వు, నన్ను పిశాచమని తృటికరించి నాయచేస్తావా? నీమాయల్లో నేను పడతావా! (కవి విరగబడి నవ్వు తున్నాడు.) బక్కరిభూతమా! పో! కళ్ళలో రాకొమాల్చి ఎత్తుకుపోయిన భూతానివా నువ్వు! అయ్యో! నన్ను గురించి, అన్నిపాటలు పాడిన ఒక్కడూ రాడేం తోడుగా!

కవి:—(విరగబడి విరగబడి, పెద్దవికటాట్టుకోసం చేసి) తమాషా! అఁ! నామిదికే ఎవరు తిరిగిస్తా! కామినీవయ్యాదివిలా నున్నావే నవ్వు! నవ్వులోకైక గుండరివి కదూ! హెహ్లాస్తే! ఛెభావ! తిలోకైక గుండరి! ఏదేకపు రాకొమాల్చితే నువ్వు? (అయ్యె ఉడుకుబోగుతనంతో తానున్న గోరిపై తిన్ని పరవళ్లు తొక్కుతుంది.) (కవి అభిమానంతో — అరుద్దూ) ఓదాకినీ, ఇరుగో, నాప్రియారాని పవిత్రసమాధిమంచి కదుల్తావా? ఆసదనుకుకొమ్మ విరగగట్టవా? (అని ఎగిరి తూలుతూ, అయ్యెగోరికేపు వెడతాడు.)

అయ్యె:—ఓపిశాచమా! నామిద పడకు! (అని చెరురుతూ పరుగెత్తి అతనిగోరికేపు వెడుతుంది.) అయ్యో! అత నింతట్లో వచ్చేస్తే ఎంత బాగుండును! ఓకవిలోకపత్రాట్టు! నాక్రణయపాత్రాట్టు సార్య భామా! ఎక్కడున్నావు! రావో?

[సరికొత్తగా ఉన్న ఆకవిగోరీమీది పాలరాతి స్వస్తిఫలకం (Epitaph) తగుక్కుమని ఆమెకళ్లని ఆకర్షించింది. —

కవి ఆమెగోరీమీద అత్యాప్రయంగా ప్రాకులాడుతూ, ఏకో గొణుక్కుంటూ తనముఖాన్ని ఆక్కడక్కడ అద్దుతున్నాడు. —

ఆమె అతనిగోరీమీది : స్వప్తిని చదువుతుంది.]

“స్వతంత్రకవిలోకపురూట్టా, నిరంతరప్రణయైశీనీ ఐన మహాకవి ఆత్మభాంతికై —” (బగుచేతో తనపైని కూలివట్లుగా క్రిందికి క్రంగిపోయి, మూర్ఛపోతోతుంది — మూర్ఛరాదు — చతికిలబడి, మోకాళ్లవడుగు తలని నలుపుతుంటుంది.)

[రెండు నిమిషాల నిశ్శబ్దం, ఒకబరువైన గాలికెరటం చెట్టుసందునుంచి ఒడుదుడుద్దా వచ్చి, వివముక్తుల మేళవంతో ఆవేదనా అయోమయతా మందిస్తున్న ఒక ఆరోహణస్వరం పాడేసి చక్కాపోతుంది. క్రింద మోకాళ్లమీద నుంచి, ఒకరిగోరీని ఒకరు తల ఆనుకుని చెక్కిచెక్కి ఆవేదనగా ఏడుస్తుంటారు. కొన్ని క్షణాలయ్యాక —]

కవి: — (ఎవను అరచేయి ముడిచి, కళ్లు మలుచుతూ, కుడిచేతి చూపుకునేరీతో కానిస్తూ) ఓకాకినీ, నన్ను చెక్కిరిస్తున్నావా, వాగ్రథ!

ఆమె: — (రెండు అరచేతులూ చాపి కళ్లు మలుచుతూ — వ్యర్థతతో) ఒక్కరిగూతగా! నువ్వే నన్ను చెక్కిరిస్తూ పైగా న న్నంటావా! (అని మళ్లీ ఏడుస్తూంటుంది.)

కవి: — అయితే ను వ్యంగిండుకోస మలా యేడుస్తావు?

ఆమె: — నా ప్రాణంకోసం! నాజీవాధారం నానప్రాప్తుకోసం! ఆత నిలా నన్ను వందించి చెప్పకుండా చక్కాపోతా డనుకోలేదు.

కవి: — ఓ, ఓ, అట్లుకో! కామినీ! కథ లెట్లుకో! వీమాంశకథలు నమ్యే చెట్టిపట్టినిగాను! ఛీఛీఛీఛీ!

ఎవడే చెరి! ని న్నట్లు వందించిపోయిన రాజకుమారుడు?

ఆమె: — పాడువయ్యమా! (అక్కణ్ణుంచి లేచి, అతనికి దూరంగా ఎడమవైపు చెట్లలో కూర్చుని, మోకాళ్లపైని తలపెట్టుక ఏడుస్తూంటుంది.) నాకనీ, నాప్రాణం ఎక్కడున్నావు! నిజంగానే విరగిపోయావా? నాకు చరచైకచారణ్ణు చెప్పతూ ఎన్నిగీతులు పాడేవో! ఒక్కటి వినిపించలేదు! ఈపాడువయ్యం, — ఇది — నిజమే? కలా? ను వ్యక్త లేనా? కలా?... మెలకువ రాదేం? కనీ! కనీ! కనీ! (తొందరగా వచ్చి, కవిగోరీపక్కర కూలిపోయి, స్వస్తిఫలకాన్ని తడిమి తడిమి) కనీ! కనీ! కనీ!

కవి: — (ఆమె దూరంగా పోయింది మళ్లీ ప్రేయసిగోరీపద్ద తిప్పచేసి, ఆమె రాగానే, గంగచెట్టులెత్తినట్టు అసహ్యం పట్టలేక, తూలుతూ కుడిచైపున్న చెట్లలో ఒక చెట్టుకి చేరగిలబడి పైకి చూస్తూంటాడు.) ఈపాడుక లేమిటోయి ప్రేయసి! నిన్నుగరించి ప్రకాంశంగా తలపోసుకుందా మనుకుంటే, ఈకామినీ పితాచం ని న్ననుకరిస్తూ నామరి పోగొట్టుతుంది. ప్రేయసి! ప్రేయసి! దిగ్గమాత్రీ! నా అంతరాంతర భాంతిచేత! చాగురులు కూడుగట్టిన మధుకలశమా! ప్రియా! ప్రియా!

ఆమె: — కనీ! కనీ! కనీ! ఎక్కడ! ఎక్కడ!

కవి: — ప్రియా! ప్రియా! ఎక్కడ! ఎక్కడ!

ఇద్దరూ: — (లేచి నుంచుని ఒకరినొకరు చూసుకుని) ఛీ! ఛీ! ఛీ!

[నరుగుడుచెట్ల వెనకదిక్కున చీకట్లు పల్పబడుతున్నాయి. ఆకాళంమీది రెండుకూడుచుక్కలూ క్రమంగా పాలిపోతున్నాయి. చెట్లతోపులోనుంచి సందడిగా వివాదుకంకాళాలు బయటపడి, వాల్లిద్దరినీ చుట్టుముట్టుతాయి. వాళ్లు కంగారుగా గంతులుచేస్తారు.]

ఇద్దరూ: — (ధీమంగాచేతు లడ్డం చెట్టుకుంటూ) కంకాళాలు! పితాచాలు! (కేక లేస్తారు.)

[పితాచాలు వాళ్లచుట్టు చూసి విరగబడి, వికటాట్టపోసాలు చేస్తున్నాయి.]

ఒకవంసిన పరిశీలించుచు— (హేళవగా) ఏహేహే! పిల్ల పిల్ల! మీలో! మీరూ కంకారాలేగా! మీరూ పికారాలేగా!

ఆమె:—అ! నేను కంకారాన్నా? నేను రిలో కనుందరిది. ఇరుగో పికాచం! అప్పుగా మీ అందరూ... ..

కవి:—ఛీ! ఛీ! నేను పికారాన్ని కాను! కవిలోకపాత్రాట్టును! ఇది ముమ్మాద్రిలా కామినీపికాచం! వాలగంలొసూదా దానికీ మీరూ లేదాలేదు.

[పికారాలు ఎనుకచేయులు చదువూ వికారంగా ఎనుకుతో పల్లకదువుతో పెద్దకేలతో నేరిచేస్తాయి.]

వంసిన:—ఏహేహే! పెట్టెవందీ! నీప్రేయసి నెరగవా? పెట్టెవందీ! ఇతనే నీకవిలోకపాత్రాట్టు.

కవి:—ఈమా?

ఆమె:—ఇకవా?

[ఇద్దరూ అసహ్యంతో ఒకరి నొకరు ఓరగా చూసుకుని, “కాదు”, “కాదు” అని గట్టిండుతారు.]

వంసిన:—పెట్టెవాయవలూ! ఎవరిమొగాలు వారు చూసుకోండి మనమంతా కంకారాలమే. ఇందులో కొద్దీ గొప్ప, అంతమా, వికారమూలాటి లేదాలు లేవు. అంతా సమం. మనకి ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్కగోరి ఉంది. నీగోరి అదుగో నాయనా! నీగోరి ఇది పిల్ల! వాటిమీది అక్షరాలు చదివి, మీది పాలరాతిపలకల్లో ఎవరిమొగాలు వారు చూసుకోండి.

ఆమె:—(స్వప్తిని చదువుతూ)“.....రిలోక కుంచరి, కళాపిపాసువు దత్త హృదయేశ్వరి ఆత్మ...” (తనప్రతిబింబం చూసుకుంటూ) ఇది గోరి! వాగోరి? ఈస్వప్తి.....అంతకం వాచీ! ఆచేను లేనా! ఈచేనుకంకారమే?

కవి:—(రిగి రిగి స్వప్తిని చదువుతూ)..... “స్వతంత్రకవిలోక సుహృత్తు.....మహాకవి...ఆత్మ శాంతి.....” లేవ (ప్రతిబింబం చూసుకుంటూ) ఈ రూపం? ఆస్వప్తి.....దిగుదాలు వాచీ! వాకు గోరినా! నీకు కంకారాన్నా? ఇంత! అంతా కంక

రాన్నే! (అవి ఆశ్చర్యంగా అసహ్యంగా అపాదమవుతూ చూసుకుంటుంటాడు.)

[ఆమె పట్టురానిపిల్ల అభేషయిస్తూ, ఒళ్లంతా ముడుచుకుని, తెలవంచి, పక్కగా పోతోనుంది. — పికారాలన్నీ పవ్వుతాయి]

వంసిన:—పెట్టెవందీ! కంకార మని తెలుసుకున్నాక కిగ్గూకిగ్గూ పవవక్కలేదు, అలా పడితే పక్కరింపుగా ఉంటుంది.

కవి:—(ఆమెకేసి పరీక్షగా చూసి) ఈమె... మొదట అతిలోకమోహినీనూర్తిగా, నన్నాకర్షించి, ప్రేమింపజేసుకుంది. అయితే, ఇప్పుడూ ఈనన్ను సౌందర్యం...ఈకంకారసౌందర్యం... వాలవంపిం...

వంసిన:—(సగంలొ అడ్డి,) పెట్టెవాదా! అది నీభావసౌందర్యమే; అప్పుడూ ఉంది. ఇప్పుడూ ఉంది. అది ఇప్పుడూ కంకారపుటికమే, అప్పుడూ కంకారపుటికమే అవి కూడా తెలిశో.

కవి:—(తన ప్రతిబింబాన్నీ, ఆమెరూపాన్నీ పరీక్షగా చూసి, చూసి)- ఓహో, ప్రేయసి!—

ఆమె:—ఓహో, ప్రేయతమా! (ఇద్దరూ వికటంగా నవ్వుకుంటారు.)

కవి:—అయితే, ప్రేయసి, అహోర్వమైన నీ విరూపా వాకు మొదట అసహ్యం కల్గించినా, ఇప్పుడు దాని అంతరార్థం తెలుసుకున్నాను గనుక వెనకటిపాటొకటిప్పుడు సార్థకంగా పాడతాను:

“ప్రేయసిసోయగమునకు లేదు శరీరము, లేదు మేను నా తీయనిప్రేమకేసి, కలదే మెడబాటిక మాకు—”

ఆమె:—అప్పుడూ ఇప్పుడూ, ఎప్పుడూకూడా నీరూపకంలే, నీవాక్యమక్కోరి, భావలోకసంచారమా, అదికొప్పాసనమా నన్నాకర్షిస్తున్నాయి కను! అంచేత వెనకటికవి చెప్పింట్టు వా ఇప్పుడు:

“మోమున మోము తేల్చి నిను ముద్దిదు కోరిక లేదు”

వంగివ:— న్న హిమలయ! మన పెట్టితల్లి, పెట్టి
తండ్రి, ఇవ్వే తమిళ తాయ తలుసుమని భవ్యులయ్యారు.
మనము నిశాచరులం! అడుగో, పాడుచెల్లరు వచ్చే
ప్రాంతి. మన పెట్టి నాయనలకి స్వస్తి పాడేసి, ఎవరితోటికి
వారు బావం.

స్వాగతము! సుస్వాగతము!
మా పెట్టితల్లికి! పెట్టితండ్రికి!
స్వాగతము! సుస్వాగతమోయి!!
పెట్టితల్లి త్రిలోకసుందరి!
పెట్టితల్లి కళాపిపాసువు!
పెట్టితండ్రి న్వతంత్రకవిరాట్!
ప్రేయసీచరణైక నారుడు!
పెట్టితల్లికి! పెట్టితండ్రికి!
స్వాగతము! సుస్వాగతమోయి!!

[పితాచారు గోకిల్లా! అంతర్ధాన మిపుతూంటే
పాట క్రమంగా కరిగిపోగా, ఉమ:కొంతు లాకాళం
పైకి వచ్చేస్తాయి. తెల్లదారుసుంది; తెరవాలుకుంది*]

[* కావలసినవాటికి ముహుళము! హక్కులన్నీ
వ్యాపక ద్రుతి!]

సహజసిద్ధమైన సౌందర్యము

ప్రతిరోజు "కామి
నియా తలనూనె" ను
వాడుట వలన చేలు
కొలది స్త్రీలు సహజ
సిద్ధమైన తమ సౌం
దర్యమును పెంపొం
దించుకొనుచున్నాను.
అది కేశములను వృద్ధి

పరచి, మెదడుకు చల్లదనమును కలుగజేయును.

కామినియా ఆయిల్

(రిజిస్టర్డు)

౦డ్లీ 1-2 ఒకరూపాయి. 8 మిల్లు రు 2-10-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఉచితముగా ఇవ్వబడు కాంపిలుకొరకు

శ్రీ అణా చీటిని పంపుడు.

ఆ ట్ నో డి ల్ బ హార్

(రిజిస్టర్డు)

సువాసన కలిగినట్టియు, యావన్మందిరి
ఆహ్లాదకరమైనట్టియు వాసనద్రవ్యము. చాలవేపు
వరకు సువాసన పోదు.

½ డ్రామ్ము రు 1-4-0, డ్రాము 12 అణాలు.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

1 అణా, 2 అణాల బిళ్లలు పంపినచో సువాసన

కార్డులు ఉచితముగా ఇవ్వబడును.

పోత యేతెట్టు:

ANGLO - INDIAN DRUG &
CHEMICAL CO., BOMBAY. 2.

యుద్ధము: ధరలు

శ్రీ సి. వి. దీక్షితులు

వేసవికాలములో వడగాడ్చు ప్రారంభించగానే ధర్యూహిటకులో పాదరసము పైకి లేచినట్లు యుద్ధము ప్రారంభమై దన్న వార్త రాగానే మనదేశములో ప్రతివస్తువు ధరయున్న చట్టన పైకి లేచినది; కొన్ని వస్తువుల ధరలు ఇంకను వైచూపు చూచుచున్నవి. వార్తాపత్రికలు చదువుచున్న వారికి యుద్ధప్రారంభము వానివలన తెలిసి యుండవచ్చును గాని, జనబాహుళ్యమునకు మాత్రము యుద్ధప్రారంభము ధరలు హెచ్చుట వలననే వెల్లడియైన దని చెప్పవచ్చును.

ఎక్కడనో కొన్ని వేలమైళ్ల దూరమున నున్న యూరపుఖండములో యుద్ధము ప్రారంభము కాగానే మనదేశమున ధరలు హెచ్చుట సాధారణదృష్టికి అసంబద్ధముగా కనపడవచ్చును. యుద్ధమునకును మనదేశమున వస్తువుల ధరలకును గల సంబంధ మెట్టిదో పరిశీలించుటవలన కొంత ప్రయోజన ముండకపోదు. అందువలన ఈధరలు యుద్ధము ముగియువరకును పెరుగుచుండునో లేక వానిహెచ్చుదల కొన్ని వస్తువుల విషయములోనైనను కేవలము తాత్కాలికమైనదో తెలియగలదు.

హిందూ దేశమునకు యుద్ధముతో ప్రత్యక్ష సంబంధము లేకపోయినను ఏనాడు బ్రిటను జర్మనీదేశముతో తలపడి యుద్ధరంగమున కురికినదో అనాడే మనకును యుద్ధముతో కొంత సంబంధ మేర్పడినది.

ఈ యుద్ధముయొక్క ఫలితములను పరోక్షముగానైనను మనము కొంతవరకు అనుభవింపవలసి వచ్చును కాని ఆకారణము వలన ప్రతివస్తువుధరయు హెచ్చితీరు నని చెప్ప వీలు కాదు; కొన్నిటి ధరలు హెచ్చువచ్చును; కొన్నిటి ధరలు మందగించవచ్చును. ఈవిషయమును పరిశీలించుటలో ౧౯౧౪-వ సంవత్సరమున ప్రారంభమయిన నాలుగు సంవత్సరముల కాలము చెలరేగిన గతి మహాసంగ్రామమునాటి సందర్భములు మనకు కొంత తోడ్పడగలవు. అప్పుడు ధరలలో కలిగిన మార్పులను పరిశీలించినట్లయితే యుద్ధమునకును ధరలకును గల సంబంధము స్పష్టమగును.

అయితే, వెనుకటి యుద్ధసందర్భములతో ఈనాటిపరిస్థితులను పోల్చి చూచుటకు ముందు ఒక విషయము గమనించవలసియున్నది. గతయుద్ధమునకు పూర్వము పైనికులకుతప్ప జనసామాన్యమునకు యుద్ధముతో సంత ఎక్కువ సంబంధ ముండెడిది కాదు; ఇరుకత్తులలోను కేవలము సైన్యములు మాత్రమే యుద్ధమునందు పాల్గొనెడివి. కాని ౧౯౧౪-వ సంవత్సరపు యుద్ధమున రెండు నూతనాంశములు ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చినవి. అం దొకటి విమాన యుద్ధము; రెండవది శత్రుపక్షమును ఆయుధబలమున గాక ఆర్థికములైన ఓక్కులకు లోనుజేసి లొంగదీయుట. గత యుద్ధమునందే మొదటి

సారి విమానములు విరివిగా వాడుకలోనికి వచ్చినవి. విమానయుద్ధమున పైవికులకంటె జనసామాన్యమునకే కష్టనష్టము లెక్కువగా నుండును. విమానములవలన సాయుధుల కంటె నిరాయుధులకే యుద్ధము ఎక్కువ దగ్గరకు వచ్చిన దని చెప్పవచ్చును. ఈ కారణమువలన ఏదైన నొకదేశముపై విమానములదాడి జయప్రదముగా జరిగినయెడల ఆదేశము అతిత్వరితముగా ఆర్థికదురవస్థకు లోనుగావచ్చును. గత యుద్ధమున జర్మనీ దేశము ఆయుధబలముచే గాక ఆర్థికపు చిక్కులవలననే లొంగడియబడినది. పూర్వ కాలమున ఏదైనను ఒక గొప్పకోటను పట్టుకొనవలసివచ్చినప్పుడు అది దుశ్శత్రు మైనచో శత్రుపక్షమువారు దానిని ముట్టడించి, లోనున్నవారు లొంగువరకును, వారికి నహాయముగాని ఆహారపదార్థములు గాని చేరకుండచేసి నేడియించెడివారట. ఇప్పుడు కూడ యుద్ధములో ఈ పద్ధతియే తుదినిర్ణయమునకు కారణభూతము కావచ్చును. అందువలననే ఈయుద్ధము రాక పూర్వము యూరపులో ముఖ్యదేశములన్నియు యుద్ధనమయమున తమ కివసరమగు ఆహార పదార్థములను సాధన సామగ్రిని జాగ్రత్త పెట్టుకొనుటకు విశ్వ ప్రయత్నములు చేసియున్నారు. అందువలన కొన్ని సరకులకు యుద్ధకాలమున మన మనుకొనునంత అవసర ముండకపోవచ్చును; రెండవది శత్రుపక్షములకు అవసర మగు పదార్థములు చేరనియకుండుటకు గాను తటస్థ దేశములతో వ్యాపారము సహితము ఎక్కువగా నిరోధింపబడవచ్చును.

పై విషయములకు తోడు ఈ మధ్య ప్రపంచములోనున్న ముఖ్యదేశముల ఆర్థిక పరిస్థితు లన్నియు ఒండొంటిమీద నాధారపడు టారంభమయినది. ప్రయోగావేగమును, నౌకాసౌకర్యములను హెచ్చుటచే వివిధ దేశములకు గల దూరము తగ్గిపోయినది. వర్తక వ్యాపారము పరిమితి లేకుండ వృద్ధియగుటవలన యుద్ధములో శాస్త్రానుచున్న ముఖ్యదేశములలో ఏ దేశము ఆర్థికపు చిక్కులకు లోనైనను దానితో సంబంధించిన ఇతర దేశములలో గూడ ఆర్థిక పరిస్థితులు తారుమారు గావచ్చును.

కాని, ప్రస్తుతము మన దేశము రణరంగమునకు చాల దూరమున నుండుటచే వెనుకటి యుద్ధమునాటి పరిస్థితులను మించిన అసాధారణ పరిస్థితులు ఇచ్చట ఏర్పడక పోవచ్చును; ఈ యుద్ధనమయమున కూడ మన దేశమున ధరలు వెనుకటికిరీతినే మారవచ్చునని మన మనుకొనవచ్చును.

హిందూదేశమునకు ఇతర దేశముల నుండి వచ్చు దిగుమతులకంటె, హిందూ దేశము ఇతర దేశములకు ఎగుమతిచేయు వస్తువుల విలువయే అధికము. మన దేశము వ్యవసాయము ప్రధానవృత్తిగా గలదగుటచే ముడిపదార్థములను ఎక్కువగా ఎగుమతి చేసి, యగ్రత్రసహాయమున తయారైన పదార్థములను విరివిగా ఇతరదేశములనుండి దిగుమతి చేసుకొనుచుండును. అందువలన ఇతర దేశములతో మనకున్న వ్యాపారము ఎగుమతులమీదనే ఆధారపడి యున్నది. ఏ కారణము చేతనైనను ఇతర దేశములు మన సరకులను కొనుట నిలిచిపోయినచో, మనకు చాల నష్టము వచ్చుటయు, దేశ

ములో ఉత్పత్తియగు కొన్ని పదార్థముల ధరలు పడిపోవుటయు సంభవించును. మనము ఏగుమతిచేయు సరకుల అవసరము విదేశములలో హెచ్చుగా నున్నట్లయిన మన దేశములో ధరలు లేచును. ఆ విధముగానే విదేశములనుండి మనము దిగుమతి చేసుకొను సరకులు మనకు కావలసినంతగా ఆ దేశములు పంపజాలనిచో, ఆ సరకుల విలువ పెరిగిపోవును.

మన దేశమునుండి విదేశములకు ఎగుమతియగు పదార్థములలో ముఖ్యమైనవి: జవ పనార, ప్రత్తి, తేయాకు, నూనెగింజలు,¹ చర్మములు, తోళ్లు.²

మన దిగుమతులలో ముఖ్యమైనవి: బట్టలు (దూది సిల్కు చూలురకములు),

యంత్రసామగ్రి, నూనెలు (కిరసనాయిలు, పెట్రోలు వగైరాలు) రసాయనిక పదార్థములు³, ఇనుముతోను ఉక్కుతోను తయారైన సామానులు (తీగలు, మేకులు మొదలగునవి) ఇంప సామానులు⁴ (పనిముట్లు, కేకులు మొదలగునవి) మోటారుకారులు, రంగులు, కాగితములు.

పైన చెప్పినవికాక ఇంకను కొన్ని ఎగుమతులును దిగుమతులును ఉన్నవి కాని అవి అంత ప్రధానమైనవి కావు.

ఈ క్రింది పట్టికలో ౧౯౧౪-వ సంవత్సరము మొదలు ౧౯౧౯-వ సంవత్సరము వరకును మన దేశమునందలి ఆహారపదార్థములలో కొన్ని ముఖ్యమైన సరకులయొక్క విలువ నగటన ఏ రీతిగా నుండెనో చూపింపబడినది.

౧-వ పట్టిక

సరకు పేరు	సంవత్సరములు					
	౧౯౧౪	౧౯౧౫	౧౯౧౬	౧౯౧౭	౧౯౧౮	౧౯౧౯
లిప్యము (మణులు)	రూ. ౫-౪-౬	౬-౦-౦	౬- ౪-౦	౫- ౧-౦	౪-౨-౦	౬-౧౫-౬
గోధుమలక	రూ. ౪-౬-౬	౫-౬-౦	౪-౧౩-౦	౪-౧౩-౬	౫-౯-౬	౮- ౩-౬
తోళ్లు (రూపాయలు తోడ్పెట్టు)	౧౩-౨	౧౩-౫	౧౪-౩	౧౩-౦౦	౭-౮	౫-౩
తాగలు	౧౦-౮	౧౦-౬	౧౧-౩	౧౧-౯	౭-౩	౫-౩
పప్పులు	౧౦-౫	౧౦-౮	౧౩-౦	౧౩-౧	౯-౫	౬-౦

1. Oil Seeds.
2. Skins and hides అనగా పరుగుచేసిన తోళ్లు, పరుగుచేయని తోళ్లు.
3. Chemicals.
4. Hard-Ware.
5. మణులు = Imperial Maund అనగా ౮౨.౫ పౌండు.

దీనినిబట్టి తేలున దేమనగా యుద్ధన మయమున ముఖ్యమైన ఆహారపదార్థముల వల విశేషముగా పెరుగలేదు. యుద్ధము ప్రారంభమయిన వెంటనే గోదూమలవలనమాత్రము కొంత హెచ్చినది. కాని ప్రభుత్వము వానివలను కట్టుబాటుచేయుటచే పెరుగుదల నిలిచిపోయి యుద్ధము ముగియునరికి ౧౯౧౮ లో నున్న వెలకంటెకూడ తగ్గిపోయినది. యుద్ధములో పాల్గొనుచున్న దేశములకు గోదూమలు బాగుగా అవసరముండును. అందుచేత వీని ఎగుమతులు అరికట్టనియెడల ధరలు విపరీతముగా పెరిగిపోవును. గతయుద్ధమున ప్రభుత్వముకొన్ని దేశములకుగోదూమల ఎగుమతులు నిషేధించినది. ఆకారణముచేత వల ఎరుగుటకు వీలుకలగలేదు. ఈసారికూడ ప్రభుత్వ ముండులకు భిన్నముగా వర్తించునని అనుకొనుటకు వీలులేదు.

బియ్యమువిషయమునకూడ ధర లంతగా హెచ్చలేదు. ఏమన, యుద్ధసమయమున బియ్యముయొక్క అవసరము తక్కువ. పైపట్టికను చూచినట్లయిన ౧౯౧౫-వ సంవత్సరములో బియ్యముధర మంచిహెచ్చు చూపినదని తెలియగలదు. కాని ఈ హెచ్చుదల యుద్ధమువలనగాక, ఆ సంవత్సరమున పంటలు నష్టమగుటచే కలిగినది; మరుసటి సంవత్సరమున తగ్గిపోయినది. బియ్యము ధరలో యుద్ధసమయమున గలిగినకొద్దిపాటి హెచ్చుదలయును, యుద్ధమువలన గాక, యితర సరకులధర కొంచెమో గొప్పయో హెచ్చుటచే వానితోపాటు పెరుగుటవలన కలిగినదని చెప్పవచ్చును.

అదేవిధముగా చోళ్లు, రాగులు, పప్పులు — వీనిధరలలోకూడ అంత విశేషమగు

మార్పు లేదు. నిజము చెప్పవలసి వచ్చినచో యుద్ధము జరిగినకొలదిని, వీనిలో కొన్నింటి ధర తగ్గినదనియే చెప్పవలసియుండును. సాధారణముగా ఈ మూడింటి విలువయు, బియ్యపుధరపైవనే ఆధారపడి యుండును. విదేశములలో వీని అవసరము తక్కువగుట చేత యుద్ధవరిస్థితులు వీనిధరలలో ఎక్కువ మార్పులు కలుగజేయనేరవు.

మన దేశమునుండి విదేశములకు ఎగుమతియగు సరకులలో ముఖ్యమగువాని విలువ ౧౯౧౮-వ సంవత్సరముమొదలు ౧౯౧౯-వ సంవత్సరమువరకును ౨-వ పట్టికలో యీయబడినది.

వీనిలో ముఖ్యముగా గమనించవలసినవి, తేయాకు, నూనెగింజలు, జనపనార, ప్రత్తి, తోళ్లు మాత్రమే. గత యుద్ధసమయములో ఒక్క సంవత్సరముతప్ప తేయాకు ధర ఏమాత్రము హెచ్చలేదు. నూనెగింజల ధర యుద్ధము వచ్చినపిదప తగ్గిపోయినది. ఇందులకు కారణము వీనిని ముఖ్యముగా దిగుమతిచేసుకొను ప్రాస్తుదేశము యుద్ధములో చిక్కుకొనియుండుట. వీని వాడకము విదేశములలోనే ఎక్కువగుటచే యుద్ధము రాగానే వీని ఎగుమతులు నిలిచిపోయి ధర మందగించును. మన దేశమునుండి ఎగుమతియగువానిలో జనపనారకు ప్రత్తికిగల ప్రాముఖ్యము మఱి దేనికిన్ని లేదని చెప్పవచ్చును. బెంగాలుభాగ్యము కేవలము జనపనారపైను, దక్కనుపీఠభూమిభాగ్యము ప్రత్తిపైను ఆధారపడియున్నవి. సాధారణముగా యుద్ధము రాగానే వ్యాపారము మందగించుటచే జనపనారసంచుల అవసరము తగ్గును. ఆ కారణముచేతనే గతయుద్ధములో నారధర

౨-వ పట్టిక.

పరకు	సంవత్సరము					
	౧౯౧౪	౧౯౧౫	౧౯౧౬	౧౯౧౭	౧౯౧౮	౧౯౧౯
తెల్లము (మణుగు)	౩- ౫-౦	౧౦- ౮-౦	౧౨-౧౪-౦	౧౧- ౬-౦	౯- ౮-౦	౧౫- ౮-౦
శేయాకు (పాడు)	౧- ౩-౫	౦- ౯-౩	౦- ౮-౬	౦- ౩-౩	౦- ౩-౧	౦ ౬-౯
తెయ్యి (మణుగు)	౪౯- ౪-౦	౪౬- ౮-౦	౪౯-౧౨-౦	౫౮- ౦-౦	౬౮- ౦-౦	౮౦- ౦-౦
నూనెగింజలు ... (మణుగు)	౬-౧౦-౦	౫- ౪-౦	౫- ౮-౦	౫- ౮-౦	౩- ౦-౦	౧౨- ౩-౬
జవపనార ... (౪౦౦ పా. చేయ)	౮౦-౧౦-౦	౪౯- ౮-౦	౫౦- ౪-౦	౫౪- ౦-౦	౪౩-౧౨-౦	౮౯- ౮-౦
జవపనారపంచులు (నూటికి)	౪౨- ౮-౦	౩౮-౧౨-౦	౪౧-౧౨-౦	౪౩-౧౨-౦	౬౩- ౮-౦	౫౯- ౮-౦
ప్రత్తి (పుట్టి) ...	౨౮- ౮-౦	౨౦౫- ౦-౦	౨౯౨- ౦-౦	౪౬౧- ౦-౦	౬౫౩- ౦-౦	౬౩౫- ౦-౦
పచ్చితోళ్లు ... (౨౦ పా.)	౧౩- ౬-౦	౧౩- ౩-౦	౧౪- ౬-౦	౧౨- ౧-౦	౧౦- ౩-౦	౧౩- ౯-౦
పడుచుత్తెనెతోళ్లు (పా. ౧౩)	౧-౧౦-౫	౧- ౩-౯	౨- ౩-౯	౨- ౬-౩	౨-౧౫-౦	౪- ౦-౦

పడిపోయినది, కాని హెచ్చలేదు. ఈసారి అయినను నారధర హెచ్చునని చెప్పటకు వీలు లేదు. కాని అంతగా తగ్గిపోవు నని చెప్పరాదు; ఏమన విమాన ములు విసిరెడి బాంబులనుండి ప్రజలను రక్షించుటకు చేయబడు ఏర్పాటు లలో ఇసుకమూటలకుగాను వీని అవసరము ఎక్కువగా నుండును. అందువలన యీ యుద్ధములో నారధర నిలబాటుచేయ వచ్చును; లేకున్న కొంచెముగా హెచ్చ వచ్చును.

ఇక ప్రత్తివిషయ మన్ననో గత యుద్ధ మున ధర మొదట బాగుగా తగ్గిపోయినది. యుద్ధము రాగానే జర్మనీకి ఎగుమతులు నిలిచి

పోయినవి. కాని తరువాతధర హెచ్చినది. ఈ సారి ప్రత్తిధర అంతగా హెచ్చునని చెప్ప వీలుకాదు. బ్రిటను యుద్ధములో చిక్కుకొని యుండుటచే యీ సారి బ్రిటనుకు ఎగుమ తులు తగ్గవచ్చును. అందువలన ధర తగ్గు దలనే సూచించును.

పచ్చితోళ్లను యుద్ధమురాగానే యూ రపులో కొనువారు లేక యుద్ధాంతమునకు ధర బాగుగా పడిపోయినది. కాని వదును చేసిన తోళ్ల ధరమాత్రము హెచ్చినది. విదేశములనుండి వదునుచేసిన తోళ్లు దిగుమతి యగుట తగ్గగనే వీనిధర హెచ్చినది.

మొత్తముమీద పై పట్టికనుండి తేలున దేమనగా మన దేశమునుండి విదేశముల

తెగుమతియగు నరకులలో ముఖ్యమయిన వానివిలువ హెచ్చలేదు. కొన్నిటివిలువ తగ్గిపోయినది. ఇందులకు కారణము విదేశములలో వీనికొనుబడి తగ్గుటయే.

ఇక ఎగుమతులమాట అటుంచి, హిందూదేశమునకు దిగుమతియగు వస్తువులలో ముఖ్యమయినవాని వెలను పరిశీలింతము. ఈ క్రిందిపట్టికలో ముఖ్యమగు దిగుమతులధర లీయబడినవి.

ఈపట్టిక నొక్కసారి చూసచివో యుద్ధకాలమున విదేశములనుండి దిగుమతియగు నరకులవిలువ ఉపద్రవముగా హెచ్చినదని చెప్పగలము. యుద్ధసమయమున ఇట్టి నర

కులకు ధర హెచ్చుట సహజము. ఇందుల కనేకకారణము లున్నవి; యుద్ధకాలమున నాకలలో చాలభాగము ప్రభుత్వపునవిమోదనే నియోగింపబడును; దానికితోడు జలాంతర్గాముల భయమువలనను, యుద్ధభయమువలనను కేవులును, ఇన్స్యూరెన్సురుసుములును అధికము చేయబడును; యుద్ధములో పాల్గొనుచున్న విదేశములు ఈ నరకులను తగినంతగా తయారు చేయలేకపోవుచుండును; అందుచేత కావలసినంత నరకు ఆయాదేశములు పంపజాలవు శత్రుదేశములనుండి సరుకు వచ్చుట కవకాశమే యుండనేరదు. కాన అట్టి వానిధర విపరీతముగా

3-వ పట్టిక

సరకు	సంవత్సరము					
	౧౯౧౪	౧౯౧౫	౧౯౧౬	౧౯౧౭	౧౯౧౮	౧౯౧౯
సంవదార ... (౧౧౩ పోనులు)	౮-౧౦-౬	౧౫-౧౩-౦	౧౯-౧౪-౦	౨౧-౧౪-౦	౧౮- ౪-౦	౨౭- ౪-౦
ఉప్పు (లివర్నూలోను గురుగంధములు)	౫౯- ౮-౦	౧౩౪-౧౧-౦	౧౫౭- ౧-౦	౨౨౫- ౮-౦	౨౪౧-౧౪-౦	౧౭౬-౧౪-౦
నూలు తెనాలు ... (తెను ఒకటికి)	౬- ౩-౦	౫-౧౪-౦	౬- ౪-౬	౭- ౫-౦	౧౧-౧౩-౦	౧౭- ౪-౦
నూలు (పాను) ...	౦-౧౪-౮	౦-౧౪-౮	౧- ౩-౫	౧-౧౧-౯	౨-౧౦-౬	౩-౧౧-౦
ఇనుప సామానులు... (౧౧౩ పోనులు)	౮- ౮-౦	౯- ౭-౦	౧౫- ౦-౦	౨౪- ౦-౦	౨౩- ౦-౦	౩౦- ౦-౦
రాగి (వజ్రులు) ...	౪౫- ౦-౦	౪౭-౧౩-౦	౬౫- ౦-౦	౭౯- ౪-౦	౭౭- ౮-౦	౭౭- ౦-౦
కీరసనాయిలు ... (రెండుపెట్టెలు)	౫- ౦-౦	౫- ౦-౦	౫-౧౩-౬	౬-౧౩-౦	౮-౧౧-౬	౧౦-౧౧-౦

6. ఈ పట్టికయన, పైన ఈయబడిన ఒకటిరెండుపట్టికలును Index Numbers of Indian Prices అను ప్రభుత్వప్రచురణమునండి లీయబడినవి. ఇవి వివిధప్రదేశములలోని వెలలమొక్క పగలుసంఖ్యను చూచించును.

7. Cotton shirting.

8. Submarines.

హెచ్చిపోవును. మనము దిగుమతి చేసుకొను సరకులలో కొన్నిటికి పైన చెప్పిన కారణము లన్నియును వర్తించును. కొన్నిటికి, వానిలో కొన్ని మాత్రమే వర్తించును.

ధరలు హెచ్చుట కింకొక ముఖ్యమైన కారణ మున్నది. యుద్ధములో ముఖ్యముగా కావలసిన ఇనుము, ఉక్కు మొదలగు లోహముల అవసరము, యుద్ధము చేయుచున్న దేశములలో ఎక్కువగా నుండుటచే, వాని ధర విపరీతముగా పెరుగును. పై పట్టికను బట్టి ౧౯౧౮-వ సంవత్సరములోనున్న విలువకంటె ౧౯౧౮-వ సంవత్సరములో ఇనుపసామానులవిలువ నాలుగురెట్లయినదని తేలుచున్నది.

గత యుద్ధసమయమున విదేశముల నుండి దిగుమతియగు సరకులలో పంచదార యొక్కయు, ఉప్పు యొక్కయు ధరలు విపరీతముగా పెరిగిపోయినవి. ఆ దినములలో మన దేశమున పంచదారపరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందియుండలేదు. మనము ఎక్కువగా విదేశములనుండి పంచదార దిగుమతి చేసుకొను చుండెడివారము 'బీటు'దంపనుండి పంచదార తయారుచేయు దేశము లన్నియు యుద్ధములో చిక్కుకొనుటచే పంచదారకు అవసరము యూరపులో హెచ్చినది. తత్ఫలితముగ పంచదారవిలువ హెచ్చినది. ఉప్పు కూడ మనము కొంతవరకు విదేశములనుండి దిగుమతి చేసుకొనుచున్నాము. కాబట్టి ఆరకము ఉప్పు ధరకూడ హెచ్చినది.

విదేశములనుండి దిగుమతియగు బట్టల తానుల ధర మొదట హెచ్చనప్పటికిని తరువాత హెచ్చినది. ఇందులకు నౌకాసౌకర్యము తక్కువగుటయును, తయారు చేయు

టకగు ఖర్చులు యుద్ధమువలన హెచ్చుటయును అని చెప్పవచ్చును.

కిరసనాయిలువిషయ మన్నలో మొదటలో ధర హెచ్చలేదుగాని, క్రమముగా హెచ్చినది. యుద్ధములో ఈ రకము చమురుల అవసరము హెచ్చినకొలదిని ధర కూడ హెచ్చినది. ఈసారికూడ వీని ధర క్రమముగా హెచ్చవచ్చును.

పై పట్టికలో కాగితములధర ఇచ్చియుండలేదు. కాని గతయుద్ధములో కాగితములధర విపరీతముగా హెచ్చిపోయినది. ఆ దినములలో మన కవసరమగు కాగిత మంతయు విదేశములనుండియే దిగుమతియయ్యెడిది. ధర హెచ్చుట కదియే కారణము.

పైన దిగుమతులలో చేర్చిన పదార్థములలో కొన్నిటివిషయమున ఇప్పుడున్న పరిస్థితులు వేరు; ౧౯౧౮-వ సంవత్సరపుయుద్ధము నాటి పరిస్థితులు వేరు. మన దేశమున పాతిక సంవత్సరముల క్రిందట అభివృద్ధి చెందని కొన్ని పరిశ్రమలు ఇటీవల ముందీర్చితికి వచ్చి దేశములో కావలసిన సరకులలో చాల భాగము తయారు చేయుచున్నది. వీనిలో చాలవరకు, ప్రభుత్వ సహాయమువలననే పైకి వచ్చినవి. ప్రజలనుండి వసూలుచేసిన ధనముతోగాని విదేశపు దిగుమతులను దేశములోనికి రానీయక, స్వదేశపరిశ్రమల వలన తయారుగు సరకు సలామణియగునట్లు చేసిగాని, కొన్ని పరిశ్రమలకు ప్రభుత్వము సహాయము చేసినది. ఇట్టి పరిశ్రమలలో ముఖ్యమైనవి ఇనుము, ఉక్కు, బట్టలు, పంచదార, కాగితములు, సిమెంటు మొదలగునవి.

మన దేశమునకు సంబంధించినంత వరకు యుద్ధమువలన ప్రత్యేకముగా వీనిలో జేనిధరయును లేనవలసిన యవసరము కాన్పించదు. ఒక్క-ఇనుము, ఉక్కు విషయమున, ఆపదార్థములు యుద్ధపరికరముల కవసరమగుటచే ధర కొంచెము లేవవచ్చును. కాని ఉక్కు పరిశ్రమ మన ప్రభుత్వసహాయముచేతను రక్షణచేతను వైకి వచ్చిన దగుటచే, విదేశములపోటీ యుద్ధమువలన తగ్గిన సమయమున ధరలు హెచ్చించుట పెట్టుబడిదారులకు తగనివని.

రక్షణవలన వైకి వచ్చిన పరిశ్రమలలో యుద్ధము వచ్చినపెటనే ఇనుము, పంచదార, కాగితములు వీనిధర బాగుగా పెంచినేసిరి. ఈపరిశ్రమల యభివృద్ధికి ప్రజల సొమ్మునుండి ప్రభుత్వముచేసిన సహాయమున కిది ప్రతిఫలము కాబోలును. విదేశముల నుండి వచ్చే సరకులధర హెచ్చుటలో అర్థము లేదు. పంచదారయొక్కయు, వ్రాత కాగితముల యొక్కయు ధర హెచ్చుట పరిశ్రమాధికారుల దురాశను సూచించుచున్న దని చెప్పవలసియున్నది.

మన దేశమున కవసరమగు వ్రాత కాగితము లన్నియును మన దేశమువనే తయారగుచున్నవి. విదేశములనుండి మనకు దినపత్రిక లచ్చువేయుట కవసరమగు 'న్యూస్ ప్రింట్' అనుకాగితములును, పీచుకాగితములును దిగుమతి యగుచున్నవి. వీనిధర హెచ్చుటలో కొంతకారణ మున్నదికాని, మన దేశమున తయారగు కాగితముల ధర హెచ్చుట కేమియును అవసరములేదు. 'న్యూస్ ప్రింట్' ధర లేచుటచే దినపత్రికలు తమ వెలమైనను హెచ్చుచేసినవి, లేక

పుటల సంఖ్యయైనను తగ్గించినవి. ఈపంద ర్భమున నొక ముఖ్యమగు విషయము చెప్పవలసియున్నది. దినపత్రికల కుపయోగించు కాగితములపై ప్రభుత్వ మామధ్య దిగుమతిసుంకములను కొలదిగా హెచ్చింప దలచినప్పుడు, దినపత్రిక లన్నియు ఒక్కసారిగా పెద్దగోల చేసినవి; ఏమన, మన దేశమునకు దిగుమతియగు కాగితముల ధర హెచ్చిన, వానిమనుగడకే భంగమని వాని యభిప్రాయము. ఈ యుద్ధసమయమున అవి ఎట్లు మనగలవో తెలుసుకొనును గాన ఇక ముందైనను ఈరకము కాగితమునకు ప్రభుత్వము రక్షణ నొసంగదలచినచో మన దినపత్రిక లన్నియు అట్టి ప్రయత్నము నడ్డక చేశాభివృద్ధికి తోడ్పడగలవని సమ్మతించును. కాగితపు పరిశ్రమ పెట్టుబడిదారులకూడ ఈవిషయమును గమనించి, మామూలు కాగితముల ధరలు హెచ్చించి అధిక లాభము పొందుటకు మారు, ఈక్లిష్టపరిస్థితులలో దినపత్రికల కవసరమగు కాగితములు తయారుచేయుట ప్రారంభించి, చేశాభివృద్ధికి తోడ్పడవలసిన తమభారమును గుర్తించవలెను. ప్రభుత్వము రక్షణ నొసంగ నక్కరలేకయే అనుకూలమగు పరిస్థితులు, యుద్ధము సాగినకొలదిని కాగితపు పరిశ్రమకు లభించవచ్చును.

యుద్ధము వచ్చినట్లయిన ప్రతిసమస్తపు ధరయు పెరుగువని జనబాహుళ్యములో నొకతప్పటభిప్రాయ మున్నది. మైనయబడిన వివరములనుబట్టి విదేశములనుండి దిగుమతి యగు సరకుల విలువతక్కు దేశములో తయారగు సరకుల యొక్కయు, దేశములో ఉత్పత్తియగు ముడిపదార్థములయొక్కయు

విలువ హెచ్చదని తేలుచున్నది. యుద్ధ భయమువలన ప్రతివదార్థము విలువయు అణుమాత్రము హెచ్చవచ్చునుగాని స్వదేశీ వస్తువుల విలువ విదేశపు దిగుమతుల విలువ యంత హెచ్చనేరదు. అట్లు హెచ్చిన యెడల అందులకు కారణము వర్తకుల యొక్కయు, వెట్టుబడిదారుల యొక్కయు అత్యాశయేగాని యుద్ధము కాదని నిష్పూరితముగా చెప్పవచ్చును. మన దేశమున రక్షణవలన వృద్ధిగాంచిన పరిశ్రమల యొక్క కారులు ధరలు హెచ్చుచేయకుండుటకు ప్రతికముగా బద్ధులైయున్నారు. వారు ప్రజలసామ్మి తిని పైకి వచ్చియుండుటచే, పోటీ తగ్గినప్పుడు ధరలు హెచ్చుచేసి ప్రజలను పీడించుట తగినది. ఈవిషయమున ప్రభుత్వముకూడ తనధర్మమును నెరవేర్చుకొనవలసియున్నది. బిటను, ప్రాన్సు మొదలగు దేశములలో యుద్ధమునకు పూర్వమున్న ధరలను పెంచరాదని ప్రభుత్వము కాసించినది. మన దేశములో కూడ ధరలను కట్టుబాటుచేయుటకు ఇండియా ప్రభుత్వము రాష్ట్రప్రభుత్వములకు ఆధికార మిచ్చినది. బెంగాలులోను, బొంబాయిలోను ప్రభుత్వము ఈవిషయమున కొంత చర్య తీసుకొనినది. మదరాసు ప్రభుత్వము మాత్రము ధరలు హెచ్చించినట్లయిన చర్య తీసుకొనుచుని గర్జించుచు కాలము గడపుచున్నది కాని ఇరమిశ్కమని ఏమియు చేడియుండలేదు. ధరలు హెచ్చకుండగనే ఆపుచేయుట సులభముగాని, హెచ్చిన ధరలను దింపుట సులభసాధ్యము కాదు.

యుద్ధానంతరము ప్రతిదేశమువను ధరలు హెచ్చుటకు కారణ మున్నది. ప్రతిప్ర

భుత్వమును, యుద్ధకాలమున తనకు సామ్మి అధికముగా కావలసియుండుటచే కాగితపు నోట్లద్వారా కొంతవరకును, నాణెముల ద్వారా కొంతవరకును ధనవృద్ధి చేయును. ఆవిధముగానే మన దేశమునందుకూడ ప్రభుత్వము ౧౯౧౪ మొ. ౧౯౧౮ వ సంవత్సరము వరకును ౨౨ కోట్ల రూపాయల విలువగల నాణెములును, ౧౭ కోట్ల రూపాయల విలువగల కాగితపు నోట్లును మొత్తము అదనముగా ౩౯ కోట్ల రూపాయలు దేశములో చలామణి చేసెను. ఈ కారణముచేతనే యుద్ధము ముగిసినపిదప దేశములో ప్రతివస్తువధరయు ఒక్కసారిగా పైకి లేచెను. అంతేగాని ప్రజలలో చాలమంది భావించునట్లు యుద్ధమువలన ప్రతివస్తువుధరయును లేవలేదు. యుద్ధకాలమున కొన్నిటిధరలు లేచుటకుబదులు పడిపోయినవి. యుద్ధానంతరపు పరిస్థితులను మనసునం దుంచుకొని జగబాహుశ్యము ధరల హెచ్చదల యుద్ధసమయముననే కలిగినదని భ్రమపడుచున్నది.

ఈ సందర్భమున మనరాసురాష్ట్రమునకు సంబంధించినంతవరకు పరిధాన్యము ధరనుగూర్చి ఒకమాట చెప్పవలసియున్నది. యుద్ధసమయమున ధాన్యముయొక్క అవసరము తగ్గువని బియ్యపుధరను చర్చించునప్పుడు చెప్పియుంటిని. అందుచేత ధాన్యము నకున్న కొలది ఎగుమతులుకూడ పడిపోవును. దీనికితోడు బర్మాలోని ధాన్యముకూడ దిగుమతిపన్ను లేకపోవుటచే మనకేరవాణా కాగలదు. గత సంవత్సరము అతివర్షములవలన పంటకొంచెము నష్టమయినను అంతగా చెడిపోలేదు. కాబట్టి యంతలో ధాన్యపుధర హెచ్చునని భయపడ నవసరము లేదు.

కల్ప

శ్రీ యక. జగన్నాథ

“కలియనే ప్రథమపాదే” — అనే, ఇంకా సంకల్పంలో సమయనిర్ణయము — సంకల్పమే చెప్పబడుటాన్ని కొద్దిమందిలో — కలియగాంతయు ప్రళయ భూయిష్టమనీ, సకలప్రాణిం యంపానీ విష్ణువు కల్పవతారము దాల్చి ఆశ్వాయాధిపతి, కర్ణధారియై యుండుననీ పురాణప్రమాణము. ఈయీపథలో ఈరెండు అవతారనిర్ణయాలు కూడా రెండుమాత్రాలు నూచిస్తాయి; విధ్వంసనయొక్క వేగమూ, నిశితమయిన నిష్క్రమపాతినీర్మూలనయూకీని తీర్చితానూ. ఇవి కలియుగ తురీయ పాదానికి చెందవలసిన లక్షణాలు.

అయితే ప్రథమపాదమని చెప్పబడుటాన్ని ఈ కోణాల్లోకి, వివాశనపరికరాలు అతివేగముతో పటుత్వంతో వెలసిఉన్నాయి. తేవలయు పరికరాలుమాత్రం కాదు — మనుష్యుల మానసికపరివర్తనకూడాను — అలాగే వింతివంత వివాశనాశ్చక్రముతో నిండిపోతోంది. అందు చేతనే, ఎంత తప్పిందుకోనా లభకుంటున్నా, ఎన్ని విధాల చిన్న చిన్న బలబలతో ఆవననైవేద్యాలు చెట్టివాయుద్ధం తప్పలేదు. — పూర్వపశ్చిమాల్లో ఏదేవులు నూను.

యథానికి అనేకకారణాలు చెబుతారు మానసికతత్వం శాస్త్రప్రీత్యా కోధించిన పండితులు. వాటిల్లో మొదటిది యుద్ధపరికరాలు అందుబాటులో ఉండటం. వీటికితోడు మనస్వర్ణలుండటం.

పాతికేళ్లక్రితం జరిగిన ప్రపంచయుద్ధంనుంచి — చావు తిప్పి బయటబడిన వివిధదేశాలవారూ మల్లా ఇంకోయుద్ధం రాకుండా ప్రపంచాన్ని కాపాడడానికి ఏవో కొన్ని నిబంధనాలు వావాకాతి సమితిద్వారా ఏర్పరచారు. — ఫలాని దేశము ఫలానిసంఖ్యకంటే ఎక్కువ యుద్ధపరికరాలు చేర్చకూడదనీ, వ్యాపారసర

వికి ఏరిగమయిన ధంగమూ ఏదేవునూ కలుగజేయకూడదనీ, ఒకదేశ ఏదయినా హంశమువీధి ఏ రెండు దేశాలకైనా యుద్ధము వచ్చినా, సామాన్యప్రజని హింస పెట్టడంకాని, దేశానికి చెప్పే ముకవంటి ప్రజని, — సైన్యములో చేరనివారినీ, ఆసుపత్రికిగాని మత సంస్థలకీకాని చెందినవారినీ శత్రుదేశములోనయినా పరే చంపకూడదనీ, ఇలాగే వందలకొద్ది నిబంధనాలు. ఎన్ని నిబంధనలు చేసినా మానవసౌఖ్యంకోసం శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టే ప్రతిఅంశము మానవనిర్మూలనానికి ఉపయోగమవుతోంది.

ఈ శాస్త్రదుర్వినియోగము — ఈ సూరత్వము యుద్ధమంటే ఉజ్జాయింపుగానైనా ఊహించుకోలేని మన దేశభుప్రజకి అంతగా అర్థం కాదు. పాతికసంవత్సరాల క్రిందటి ప్రపంచయుద్ధం మనకి యుద్ధమంటే ఎటురంటిదో తెలియకుండానే దాటిపోయింది — ధరలు పెరగటం, కొన్ని విదేశకస్తువులు దొరకకపోవటంవంటి ఏవో కొద్దిపాటి తాత్కాలిక ఇబ్బందులు కలగడంతప్ప. యుద్ధములో నీగినదేశాలు చాలా ధనవృష్టం పొందుతాయనీ, వాణిజ్యంలోనూ, పరిశ్రమల్లోనూ మల్లా చాలా కాలానికిగాని కోలుకోవనీ ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పే నష్టాలకంటే — ఎన్ని చెల్లు ఎక్కువ దీభత్వమయిన కష్టనష్టాలు కలుగుతయో, ఈకోణాల యుద్ధసరళి బాగా తెలుస్తేనేకాని బోధపడదు.

౧౯౧౪-౧౯౧౮లో జరిగినయుద్ధమే — ధూకం పంకంటే అగ్నిపర్వతప్రళాపంకంటే — అనేక చెల్లు ఘోరముగా కనపించింది ప్రపంచానికి అంతకూకూడాను. ఈ యిరవైయైదేళ్లలోనూ, ప్రతికర్ణధర్మకూడా దండెత్తడం విషయంలోనూ, సంరక్షించుకోడం విషయంలోనూ విపరీతంగా అభివృద్ధిచెందింది.

ప్రస్తుతంలో ఉపయోగించే మరణయం
త్రాటా, అమావను విధానాలూ మొదలైనవాటిని
సరించి విన్నా చదివినా, అతిదాదానంగా కనిపిస్తుంది.
భావనాశక్తికి అందవని అదైర్భవమైన మహాభారత
యొద్దంభానా, — అతిరగనూ మహారథలూ మొద
లయిన ప్రతుభంబ పూర్తిపామర్థ్యము మోచించుకో
గలిగినా — ఈ రోజుల యుద్ధపద్ధతులమందరి అతి
సౌమ్యంగా కనిపిస్తుంది. ఆయెద్దంలో ఎంత కూరత్వ
మూ, జ్వలించిత్వమూ ఉండొందుకున్నా భూమి
మీదనే. ఇప్పుడు దాదాపు పంచభూతాల్లోనూ సంచ
రించి వైశ్యా లుపయోగిస్తున్నారు. యుద్ధాల్లో రెండు
పక్షాల్లోనూ పూడారు.

అందులోనూ ఎక్కడి కక్కడే ఆశేమాగ్గాలు-
అశేయంత్రాలు, అశేకపాదవాలు.

కేవలమూ భూమిమీద జరిగేయుద్ధంలోనే
దాదాపు అరదశమరకాల అంగా లున్నాయి; ప్రతీఅం
గముయొక్క చేగమూ, బలమూ, పామర్థ్యమూ రోజుకి
రోజు ఏవో కొన్ని క్రోతపాదనాలవల్ల అభివృద్ధి
అవుతున్నాయిపూడారు. అలెన్దాంపెరురోజుల్లోనంది
బొప్పిలియుద్ధమువరకూపూడా వేలమీదల వైశ్యము పదా
తులలోటి, స్వప్రభుత్వముతోటిసూత్రమే పూడుకొని
యూండేది. ఈ రోజున స్వప్రభుత్వము అచ్చటచ్చట
ఏవో కొద్దిగానే ఉంది. చాలామట్టుకు ప్రతీసేనలోనూ
మోటారు "టాంకు"లే ప్రధానాలు. వీల్లంబుల పోయి
తుపాకులు రావడముతోటే, అశ్వాసూతుల చాగ
చక్కంకంటే మోటారు"టాంకు"ల దుర్బలత్వమే
వైశ్యంలో ఎక్కువ ఉపయోగకరమైంది. అసలు
ఆశ్వసూతునికి ఉన్న ఆనుహల్యము ఎంత కంటకప్రదేశం
లోనైనా, ఎన్నిమిట్టపల్లా లున్నా త్వరగా వైశ్యాన్ని
ఒకచోటనుంచి ఇంకొకచోటుకి చేరజేయగలగుటము.—
దీనికితోడు — శత్రువుల పదాతివైశ్యంలో ఆశ్వములు
ప్రవేశించటంవల్ల శత్రువైశ్యాన్ని ముఖంగా చీల్చి
విడదీయటం. అయితే ఆశ్వకదళములో ఒక్కొక్కసారి
కుదు రెండేసి దేవాలు కాపాడుకోవాలి, తేకపాదే
అది సప్త మన్నమాటే. దానికితోడు మనిషికి
కాకుండా నుజ్జానికిపూడా వేగవల్లుల తిండి

అమర్చుకోవాలి. ఈ రెండూ కాక తుపాళిలమందరి
ఆశ్వకదళము అట్టేసేపు ఆగదు. అంచేత ఆశ్వకదళం
యొక్క ఆనుహల్యముత్రము ఉండేలాగనూ, అందు
లోని కష్టము లేకుండాను టాంకులు కనిపెట్టారు.

ఈటాంకులు మొట్టమొదట యుద్ధంలో ఉప
యోగించినప్పుడు శత్రుసేనలు వెంటేలుపడిపోయాయి.
సాధారణపైనికులు పోలేని మిట్టపల్లా లన్నిటిమీదనించి
పాకునూ, ఒకమరతుపాళిలో ఎడలు నివ్వలు కక్కుతూ
ఎన్ని తుపాళిసంఘ్ట తగిలినా లక్ష్యంలేకుండా ఆగకుండా
తిన్నగా రావటము అతిధియంకరంగా కనిపించిందిట.
అప్పుటికి ఇప్పుటికి ఈటాంకులకు ఎటువంటితుపాళిసంఘ్టం
తగిలినాసరే సాప్తయినా పడవటువంటి ఉక్కు కేకు
లుపయోగించటం - అవి పూర్వము గంటకి ౧౦, ౧౫
మైళ్లు పోతుంటే, ఇప్పుడు ౩౦, ౩౫ మైళ్ల వేగముతో
పూడా పోగలిగేటట్లు వాటిని నిర్మించటంవల్ల
ఈరోజుల యుద్ధపాదనాలలో చాలా ముఖ్యంగా
లయినాయి ఈ "టాంకులు"లు.

ఇప్పుటి యుద్ధము పరికరాలలోనూ పద్ధతిలోనూ
చాలా మారిపోయింది ఈక్రొతవాపానాలవల్ల.

కాల్చులు ఎదుటబడి పోరాడేటప్పుడు—
యుద్ధారంభంలో ఎవరిరాజ్యంలో వా రుంటారు;
ఇక అక్కడినుంచి రెండువైపులవారూ ముందరికి పోవా
లని ఎత్తుల వేస్తూంటారు.— అగమపత్యము తమ దన్న
ప్రదేశము విడిచకుండా ఉండదానికైవా దృఢదేశ్య
యై ఉంటారు.

ప్రపంచయుద్ధానికి (౧౯౧౪—౧౯౧౮) మం
దర జరిగిన యుద్ధాల్లో ప్రతీసేనానికి ఒక్కొక్కతుపాళి
— అందులో ఇమడే కడ్డీ కావలసినంత (అంటే సాధా
రణంగా మోతుగలిగినంత) మందుగుండుసామాను
ఉంటూండేది. ఒక్కొక్కసేనావిభాగాని(రెజిమెంటు)కి
కొన్నిమరతుపాకులు—పెద్దతుపాకులుకూడా సగటున
ఉండేది. అనుమాలసమయము చూచి ఒకకడ్డీవాళ్లు
మందుకు వందలకొద్దీ పరుగెత్తి ఎడటివారి తుపాకులని
లక్ష్యపెట్టక శత్రుస్థానాన్ని ఆక్రమించుకోవాలికి
ప్రయత్నిస్తుండేవారు. — అడ్డొచ్చిన శత్రుసేనకులని

తుపాకులతో కాల్చివేసా, ఇంకా దగ్గరగా ఉంటే కత్తులతో పొడిచా, మరి దగ్గరగా ఉంటే తుపాకి మువలతో నెత్తిమీద మెత్తో, ఇటువంటి చొరబడదాలు లేకుండా ఉండేటందుకు పన్నిన పన్నాగము-కందకాలు (వీల్స్ లేనివి) క్రవ్వకొని అందులో వరసగా నిలబడి ఉండటం. ఇందువల్ల పరిసరభూమిని ఆక్రమించుకోవడానికి వచ్చే శత్రువులు తుపాకులకి ఎదురై సరి అవకుండా, వారిమీద సుండ్లవర్షము కురిపించటానికి వీలయ్యేది. — దీనికి అవసరంగా వచ్చిన కట్టుబాటు ముండ్లకీళ్లలతో నిర్మించే కంఠె. ఇది కాల్బాలల ముందువకకి ఎడతెగని అభ్యంతరము అయిపోయింది.

అలాటిపందర్శనలో టాంకులు వచ్చాయి — అవి అనామూసగా ముందర వెళ్లి ఈకీగలకంచెని శేలమట్టము చేసేవి — వాటివెనకనే కాల్బాలు పొసిపోవడానికి వీలుగా.

కాని వాటి నిరంకుశత్వము ఒకటి రెండేళ్లు మాత్రమే. ఈటాంకులకి అమర్చిన 3, 4 అంగుళాల ఉన్నరేపనికూడా లక్ష్యం చేయకుండా దూసుకుపోయే సుండ్లు వదిలే పెద్ద పెద్ద తుపాకులు వచ్చాయి. అంతేకాక శత్రుసేనల మధ్యవచ్చు ప్రదేశము బాంబులవర్షముతో ముంచినేయబడటంవల్ల వీండిలాగా అయిపోయి పెద్ద పెద్దగోతులతో నిండి పోకుంది. టాంకు ఎంత బలమయ్యిందయినా ఈగోతులలో దిగబడి చుట్టూ గట్టుకాక మెత్తటి మన్నలాటి పదార్థ ముండటంవల్ల వై కెక్కలేక ఊలిలో దిగిపడ్డ ఏనుగులా గయిపోయి నిరవయోగ మవడమే కాకుండా శత్రువులచేతుల్లో పడిపోయేది. దాంతో టాంకుల ఉపయోగము కొంతవరకు తగ్గిపోయింది. కాని ఇప్పటికి కూడా కొన్నికొన్ని సందర్భాల్లో అది అమాల్గంగా ఉపయోగపడుతోంది.

ఎన్ని కొత్తయంత్రసాధనా లొచ్చినా, ఎన్ని కొత్తపద్ధతు లొచ్చి ఎంత యెక్కువగా మారణసాధనాలపయోగించగలిగినా, కాల్బాలు వద్దవి యెవరూ యుద్ధం చేయలేరు — అది శేల విడిచి సాముచేయడం — అంతేలే దండెత్తడానికి ఒకరు క్రమక్రమంగా ఒక్కొక్క కొత్తయంత్రం కనిపెడుతుంటే — రెండో

వారూ దానికి నిరుసరుకునిపెడుతుంటారు — తమ్ము తాము రక్షించుకోవడానికి.

శత్రురాజ్యాన్ని ఆక్రమించుకోవడానికి పూర్వపు మార్గము — కాల్బాలు ముందుకి చొరుచుకొనిపోయి అవతలి వారిని తరిమివేసా, చుట్టూ వ్యాప్తవేకాలని ఆక్రమించుకోవటం — చాలా కష్టమయినది. — ఎక్కువమంది సేనాయులు చచ్చిపోవటమే కాకుండా, ఎన్నాళ్లకి ఈయుద్ధం తెగదు — ఏమండి, ఒకకోలా వాల్లగంటి లకి ఒకళ్లొంటి ముందరికి వెళ్లి ఒకప్రదేశము ఆక్రమించుకుంటే మళ్లా ఏ ఏ డెరివిషగంటిలతో శత్రుసేనలు ద్వంద్వకృతంగా వచ్చి వీళ్లని తరిమేసి మళ్లా అందులో నూర్చుకేదారు. అందువల్ల ఒకకోలాతా యుద్ధము చేసి, గొప్పపాపాపముతో ఎడటివార్ల మరతుపామలని లక్ష్మిపెట్టుకుండా పోండి వంపిలొద్దీజవం పడిపోయినా చివరకి ఒకస్థలం ఆక్రమించుకుంటే — అకాస్త ఇట్టే పోయి ఊరుకునేది. అలాగ ముందుకి వెళ్ళి డెరివిషగంటిలో రెండువేళులా అమితవప్త మయి — చివరకి రెండు వైపులకి ఒక్కగజముశేలయినా దక్కకుండా పోయేది.

పరస్పరకూ కలియబడి చేసే పోరాటంలో ఉపయోగించడానికి ఒకటిరెండు చిన్న చిన్న పరికరాలు కనిపెట్టారు యుద్ధము ముదరగా ముదరగా. వాటిల్లో మొదటిది చేతిబాంబు (hand grenade). ఇది ఒక దానిమధ్యపండులాటి బాంబు. దీని కోదన్న మీట ఉంటుంది, పట్టుకున్న వాళ్ల చేతిలోనే పేలకుండాను ఆమీట వదులుచేసి ముందరికి వెళ్లబుచ్చుదు శత్రువులు ఆక్రమించి ఉన్న ప్రదేశంలోకో, పారిపోయేటప్పుడు తిరుముతూన్న వాళ్లమధ్యలోకి నిగవాలేస్తే అది బ్రద్దలయి చుట్టుప్రక్కల గిం, గిడి గజాల దూరంలో ఉన్న వాళ్లందరినీ ఊరుకోపెట్టుతుంది.

రెండోది రంపపుకత్తి — కడచిన ప్రపంచ యుద్ధంలో ఒకొక్కప్పుడు మామూలుకత్తి పెట్టి పొడుస్తే అది ఊచి వచ్చేది కాదట అవతలి శవంలోంచి — అంతగా గట్టిగా లాగితే విరిగిపోయేదిటమాదాను. అంతేలే కొంతమంది ఆవిష్కరకత్తికి బదులు, కందకాలు తవ్వకొడానికి తచ్చుకొన్న పొరలతో శత్రుసేనాయులు

చిత్తులు చిచ్చినేపారు పరుగెత్తుతూనే! యుద్ధములో ఏమిమని కానిమమము మరుసుగా సాగిపోవలసిన సిపాయిలకి ఈకత్తి చట్టువ తుడిరాకపోవటము గొప్ప ప్రమాదంగా అనిపించేది. ఆలస్యమయే ఆ అరవిమమము లోనూ ఏమరకుపాకిగుండ్లు తమ్ము కుడిచి పెట్టేస్తాయో అని భయమే!

మరకుపాకులు సాధారణంగా ప్రతిపదాతివైస్య విభాగమునుంచర, కందకమువైవ అక్కచక్కడ ము త్కొలిసిట్టలను అధిష్టించి ఉంటాయి. ఒకప్రక్క నుంచి ఇంకొక ప్రక్కకి తల త్రిప్పే ఎలక్ట్రిక్ పంకాలాగ, ఇవి తిరుగుతూ నిమిషానికి ౨౦౦ మొదలు ౫౦౦ గుడ్లవరకు భరిపిస్తూం టాయి. అంచేత ముందుకు సాగిపోయే ప్రతిపిపాయి దృష్టి ఈనిష్టలు క క్కేయంత్రంమీదనే ఉంటుంది - ఎదటివారి కందకాలు ఆక్రమించుకోవటంకంటే విలు వయవపని ఆమరకుపాకి వెనకనున్న సిపాయిలని చంపి ఆకుపాకులని పట్టుకోవడం. గంటలకొద్ది పనిచేస్తూంటే ఈమరకుపాకులు వేడెక్కిపోకుండా వాటిని నీళ్లతో చల్లార్చడానికి ఒకసాధనము వాటికి అమర్చిఉంటుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు రాత్రిళ్లు పగళ్లు ఎడతెరచి లేకుండా యుద్ధముచేసి అలిసిపోయి వాహుమెక్కువైన సిపాయి లకి ఆమరకుపాకులు పట్టుకోవడంకంటే - అక్కడ త్రాగడానికి వేన్నీళ్లయినా, త్రుప్తవాసనకొట్టినాసరే - లభిస్తాయనే ఆశే. అది గోజాలతరబడి యుద్ధము సాగి నప్పుడు ఒక్కొక్కప్పుడు సిపాయి లుండేసితి.

ఈపరిస్థితులు మార్చడానికిని చేసినపన్నాగము పెద్దకుపాకులు (ఫీరంగులు) ఉపయోగించటం. - చీటికి సాధారణంగా రెండుమైళ్ల నుంచి ఇరవై మైళ్లవరమా ఏడడుపువై నా ధ్వంసం చేసేటంతకత్తి ఉంది. అంచేత శత్రుసేన కంటబడకుండా చాటున ఉండి, వాళ్లమర కుపాకుల్ని, కందకాల్లో దాగిఉన్న సిపాయిల్ని కంద కాల ముందరున్న తీగకంచెల్ని, అసిపాయిలకి ఆహారం తీసుకొచ్చే మోటార్లనీ అన్నిటిని ధ్వంసంచేయడానికి చీటిద్వారా వీలు. - అయితే ఇవి తేలవమా గణితశాస్త్రప్రకారం లెక్కచూసి అయినా, లేకపోతే వీవో తెలి పోను తీసికెల్లి దూరదర్శనియంత్రంతో చూస్తూ శత్రు

స్థానాలని తెలియజేసేఉద్యోగిద్వారానయినా వాదాల్సి. ఈఫీరంగుల్లో అనేకరకా లున్నాయి. ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కపనికి చాగా పనికవచ్చేటట్లు తయారు చేశారు- శత్రుసహాయంకోసం వెనకాలవచ్చే పటాలాల్లో గుండ్లు వేసి అద్దెర్వవరచే రకంవర్గరమంది, కందకాల ముందరున్న తీగతెరలని మట్టంచేయడానికి ఉపయో గించే రకాలవరకు. చీటిల్లో కొన్నిటిలో సాధారణపు ఫీరంగిగుండ్లుకాక - బాంబులుపూడా ఉపయోగిస్తారు, అవసరముకొద్దీ.

౧. సగరభాగదృశ్యము

బాంబు సడకపూర్వము; పడినతోడనే

ఈ బాంబు ఎక్కడ పడ్డా సరే భూమిలోకి కొన్ని అడుగులు దిగిపోయి (దిగేలోతు బాంబుయొక్క తూకాన్ని బట్టి - కిందికి పడే వేగాన్ని బట్టి ఉంటుంది)

చుట్టుపక్కలనున్న భూమిని చీల్చి, కేలినవ్వకు ఏర్పడిన చిన్న చిన్న ఉక్కుగునకలతో సహా చిచ్చుబుడిలాగా అన్నివైపులా ఆవరించుకుంటుంది. ఈతునకల్లో ఏదీ గుచ్చుకున్నా ప్రాణహాని కలుగుతుంది. ఏదీ గుచ్చుకోకపోయినా కొంతసేపు దివ్యుక్కిపోతుంది దగ్గిరున్న ప్రాణులకి (దీనికే Shell-shock అంటారు). — ఇంతే కాక ఇలా పడ్డవాలు చిన్న భూకంపమంత గందరగోళము జరగటంవల్ల చుట్టుపక్కలనున్న కట్టడాలకి కూడా కష్టం. అంచేతనే ఈరోజుల యుద్ధములో గుహానిగుండ్లు, ఫిరంగిగుండ్లకంటే విస్తారము ఉపయోగము బాంబులు — ఫిరంగులలోంచి వచ్చిపడ్డా, గాలి విసువాల్లోంచి వర్షించినా.

మనుష్యులను కందకాల్లో పడ్డం ఆరంభిస్తే కందకాలు మానుకుపోతాయి — తీగల కంచెమీద గాని, దగ్గిరగానివసేలే తీగలు కట్టిన స్తంభాలు పడిపోయి క్రమేణా ఆ ఆద్ధు శేలమట్ట మయిపోతుంది. మరతుపాకులమీదనైనా శత్రుఫిరంగులమీదనైనా పడితే అవి ముక్కలు ముక్కలయిపోతాయి. ఈ ఉపద్రవాన్ని ముచటమొదల — అక్కడక్కడ ఇప్పటికీని-ఇసుక బస్తాలు పెట్టి కొంతవరకు ఉపసంహరిస్తారు. — బాంబు ఇసుకబస్తాలలోనే పడితే శేలమ కొంతసేపటివరకూ — అధమపక్షము — ఒకవేళ కేలినా భూమిలో పునాదులు పెల్లగించదు. అంతగా భూమిమీదపడ్డా ఈబస్తాల వెనకాల మరక్షితంగా దాక్కొకప్పుడు ఏకే ఉక్కుతునకలు గుచ్చుకోకుండా. అయితే ఈబస్తాలు శేలము తాత్కాలిక ఉపశమనము.

ప్రత్యేకము రాజ్యాధియొక్క సరిహద్దులు కాపాడుకోవటానికి ఇంతకంటే మంచి కట్టుదిట్టమయిన కాశ్వతిమయిన సందక్షగణ్ధానము కావాలి. ఈ అవసరాన్ని బట్టే వివిధరీతాల సరిహద్దులలోనూ, “మాజినాల్” లైనులవంటివి, “సిగ్ ఫ్రీడ్” లైనులవంటివి ఏర్పడ్డాయి, ప్రక్కనున్న దేశములోంచివైనాగ్నిలు చుట్టుకున్న వచ్చిపడకుండా ఉండేలాగున సందక్షించుకోవడానికి. — బాంబులు వర్షించినవ్వడుకూడా సరిహద్దు పాలిమేరలు నిరాలంకంగా కాపాడుకోనేందుకు స్వనే

మలు కాపుండటానికి నీలుగా నిర్మించబడ్డాయి ఈసరి హద్దు సందక్షగణలు.

అయితే వాటిల్లో పెద్దవింత ఏమీ లేదు — కట్టడంలోగాని, కాపలాలోగాని.

బాంబులవంటి సరిహద్దు ప్రక్కము చెక్కుచెదరకుండా ఉండటానికి, పట్టణాల్లో ప్రజలకి ఎటువంటిఅవకాశాలు, అందేలా ఏర్పరచాలో అనే ఇక్కడానూ. ఇప్పుడు ప్రధానపట్టణాలలో బాంబులు పడితే మరక్షితంగాదాక్కొడానికి — భూమిక్రింద కాంక్రీటు కట్టడాలకట్టారు. — ఇంకా చాలాచోట్ల కింట్లోకూడా ఉక్కుస్తంభాలు చిచ్చుబుడల్లాటివి — నిలబెట్టారు. బాంబులు పడతాయని అనుమానం వేసినవ్వకు ఏక్కడవా శ్లక్కడ ఈ మరక్షగణ్ధానాలకి చేరుకుంటారు. ఈ రెండువిధాలైన చోట్లల్లోనూకూడా బాంబుయొక్క ఉక్కుకణాలమంచి — ప్రక్కని పడిపోయే కట్టడాల అపదమంచీకూడా ఏం ప్రమాదం ఉండదు. — వీధుల్లో పెట్టిన ఉక్కుస్తంభాలు ఎంతబరువు మీదపడ్డా ఆపగలిగే శక్తిగలవి. — భూమిక్రింద కట్టిన పెద్దహాలులు — వైభాగమీద కాంక్రీటుతో రెండు పొరలతో కప్పబడివుండడంవల్ల పైనబడ్డ బాంబు పై పొరమీదనే పడిపోయి లోపల నున్నవాళ్ళ కడుపులో చల్లనైనా కడవలేదు.

ఈమాత్రా న్న సరించే సిగ్ ఫ్రీడ్ లైను (జర్మను సరిహద్దు) పొడుగునా భూమిక్రింద కాంక్రీటు కందకాలు కట్టారు. అయితే అందులో ఉండవలసింది సిపాయిలకనుక అవసరమైతే యుద్ధము చేయాలి గనుకనూ అక్కడక్కడ బాంబులు పడ్డా సరే పడిపోని బురుజులు కట్టారు. ఒక్కొక్క బురుజులో రెండువేలమంది పైనికులు ఉండడానికి, మరతుపాకులూ మామూలు తుపాకులూ అందులో ఉండి ఉపయోగించుకునేలాగునకూడా అక్కడక్కడ ఇప్పుడు కిటికీలు పెట్టి.

అయితే ఇంత కట్టుబాటూ బాంబులకే; ఇక భూమిమీదనుంచి టాంకులు రాకుండాను, ఏటవాలుగా భూమిలోంచి ౩, ౪ అడుగులుపైకికూడా మొలిచిన

ట్టుండేలాగు దుష్టవర్తనలాంటి సిమెంటు స్తంభాలు. విషాయాలు రాకుండా వాటికి ముండ్లతీగ అల్లడము— ఇలాంటి వరుసలు ఎన్నో.

అందుచేతనే ఈ సరిహద్దుప్రాంతాలు చాలా దుర్భేద్యంగా ఉన్నాయి — బాగా ఆభివృద్ధిపొందిన ఈలోకాల యుద్ధపరికరాలకీకూడా.

భూమిమీదనుంచి దుర్భేద్యమయిన ఈస్థలాల్ని వశపరచుకోవడానికి విమానాలమీంచి యుద్ధం ఆరంభమయింది. పెద్దయంత్రాలన్నీటిలోనూ ఈవిమాన యుద్ధము చాలా ముఖ్యమయిన భాగం అయిపోయింది. రాను రాను అన్నివిధాల ఆక్రమణానికి, శత్రుసేవలని చెల్లాచెదురుచేయడానికి, సులభంగా నిర్మూలించడానికి విమానాలే ఉపయోగపడుతున్నాయి. కాల్యాలను ముందుకు నడిచి శత్రుస్థలాన్నీ ఆక్రమించుకోవడానికి దారితీసేవి విమానాలు. మొదట్లో వైనించి ఫోటోలు తీసి శత్రువైద్యమయొక్క బలమైన భాగాలు, రక్షణ లేని భాగాలు కనిపెట్టడందగ్గరనుంచి — వారి పెద్ద రుపాకు బున్నప్రదేశాలమీద, మరతుపాకు బున్నస్థలాలమీద బాంబులు వేసి వాటిని నిరుపయోగంగా చేయడం, ముండ్లతీగలని నిర్మూలము చేయడం, కందకాల్లో కోణాల తరబడి యుద్ధంచేస్తూన్న సేనలకి తినుబండారాలు, సహాయానికి క్రొత్తసేవలూ తీసుకోచ్చేమోటారు లాగేలని ధ్వంసం చేసి యుద్ధం చేస్తూన్న సేనలని నిస్సహాయంగా చేయడం — ఇలాగే అనేకవిషయాలకి విమానాల ఉపయోగం.

అయితే ఈ విమానాలరాకతో భూమిమీద జరిగే యుద్ధంలో — పీటిప్రమాదాన్ని తప్పించుకునే పన్నాగాలు బయలుదేసాయి. విమానాలు వై తగిరి పగలైతేనేగాని భూమిమీద ఏం జరుగుతోందో చూడలేవుగదా. — అంతేత రెండుపక్షాలవారూకూడా, ముఖ్యంగా వైద్యులు తీసుకురావడం, చెడిపోయిన తీగలతారులు మరమ్మతు చేసుకోవడం, ముందిరికి వెళ్లి శత్రువైద్యంతో తలపడడం లాంటి అన్నిపనులు రాత్రిల్లే చేసుకోవడం మొదలెట్టారు. — దానికితోడు రాత్రిల్లే విడివిడిగా వైనిబలు శత్రువైద్యం దగ్గరికి వెళ్లి వాళ్ల రాకపోకలు కట్టుడిట్టాల అన్న ఏయెత్తయిన

ప్రదేశానించో చూసి తమవైద్యాధిపతికి తెలియ చేయడం కూడాను.

పీటికి ప్రతిగా విమానాలు గాలిలో తగిరి రాత్రియివాసర్లే చూడ్డానికి పీలయేలాగ గొప్పకాంతి ఇచ్చే మతలులు ఆకాశంలో వెలిసింది ఆవెల్తురులో క్రింద ఏం జరిగిందో చూసి ఆవసరమయితే నాలుగు బాంబులు వదిలి అన్నిప్రయత్నాలు ఆటంకపరచటం ఆరంభించాయి నిమిషాలకొద్దీ కలిగే ఈమతలుల కాంతిలో ఏమూత్రం కదలిక కనపడ్డా, ఏగూఢచారిగాని తీగలు మరమ్మతుచేస్తూన్న పనివాళ్లుగాని ఏకాంతం కదిలి నట్లు కనపించినా సరిపెట్టబడ్డ శత్రువుల మరతుపాకులు ఆప్రదేశములో ఏ ముం టే దాన్ని జల్లెడమాడిరిగా చేసేస్తాయి. అంతేత మతలు కలిగేటప్పటికి ఎక్కడనా రక్కడ ఉన్నవాళ్లున్నట్లు ఊహించుటారు.

అవలు ఈకట్టమే తప్పించుకునేలాగు శత్రువుల విమానాలకల్లుం వినిపించేసరికి వాటిమీద సరిపెట్టి ఎవరెరిపిలేకుండా నిమిషానికి ౫౦౦ సండ్లు కురిపించి, ఏనుండు తగిలినా నిప్పుంటుకునే లాగచేసి, విమానాలని నేటావడం మొదలుపెట్టారు. — అంతేకాక శత్రువిమానాలని క్రిందకి దింపడానికి- ఇవతలపక్షములోంచి కూడా విమానాలు ఎగిరి వాటిమీద బాంబులు, మరతుపాకీ సండ్లు వర్షించడం మొదలుపెట్టాయి. అంతో ఆకాశములో విమానయుద్ధము ఒకవిధి అయిపోయింది, ప్రతి పెద్దయుద్ధములోనూ.

ఏవో రెండు రాజ్యాలకి సంఘటిల్లిన యుద్ధము ఆరాజ్యాల సరిహద్దుప్రాంతాల్లోనూ, ఇంకా విస్తరించి ఆ రాజ్యాల యావద్దని విస్తీర్ణములోనూమాత్రమే కాక అన్ని రాజ్యాలకి సంబంధించిన ఆకాశస్థలముగా పడేటప్పటికి చాలా తీవ్రమయిన మార్పులు వచ్చాయి— యుద్ధమయొక్క వైవిధ్యమోకడలోనూ, యుద్ధంతో ఇంతవరకూ సంబంధంలేని ఇతరదేశాలకు కలిగే ఇబ్బందుల్లోనూ కూడాను. అంతేకాక వాయువిమాన దళాలు ప్రబలివకొద్దీ యుద్ధమయొక్క పంఫిలే మారిపోయింది — ముఖ్యంగా ఒకపరిసరప్రాంతానికిగాని — పట్టుకోవలసిన ప్రదేశానికిగాని పరిమితి లేకుండా

వీలున్న ప్రదేశం అంతలానూ ఎవరెగనియ్యకపు అంకో శవతో నింపివేయవలె.

విమానయుద్ధంలో మొదటి ఉపద్రవము బాంబులు వర్షించటం - సాధారణపు బాంబులు ఏదో కొద్ది మందిని చంపి, కొంతమందిని గాయపరచి అంత ఎక్కువనష్టం చేయవు. కాని ఆబాంబులే నేలమీద యుద్ధం చేస్తూన్న సేవలమీదగాక, పట్టణాల్లోనూ, ఫ్యాక్టరీలలోనూ, పడవం ఆరంభిస్తే తేలానికి అపరిమిత నష్టం - యుద్ధంచేస్తున్న సేవలకి బాంబులు పడవచ్చువని తెలుసు - విమానముదగ్గరకి వచ్చే చప్పుడు, బాంబు పడేటప్పుడు గాలిలో కలవేసిపట్టు అయోశబ్దము, బాంబు పడగానే - ఏదో పల్లములో పడుకుంటే ఎగిరే ఉక్కుశుముకలు తలవన్న మూత్రము - ఇవన్నీ మైలికులకి నిత్యకృత్యాలు. కాని ఏమీ తెలియని సంరక్షించుకోలేని ప్రజలమీద గాని, కట్టడాలమీద గాని పడ్డప్పుడు. ఆవిరమైన జననష్టం - ద్రవ్యనష్టమును.

ఇక ఏటికితోడు విమానయుద్ధములో వింత వింత పద్ధతులుకూడా అవలంబిస్తే కేవలము నష్టముచేసే ఉద్దేశ్యముతోనే, - చివరికి ఏదేకములోనైనా నానరే ఒక్క ప్రాణి మిగులకుండా చేసేయవచ్చు. - ఆటువంటి విధానాలే కొన్ని క్రాంతిరకపు బాంబులు - విప్పటించేరి వకరకం, పడ్డవోటనుంచి కొన్ని వందలగజాల చుట్టు ప్రక్కలవరకు విమనాయువుతో గాలిని నింపేసేవి వకరకం - విమక్రిములతో నింపేని వకరకం - ఇలాగే.

అసలు సాధారణపు బాంబులు చేతుటానికే అనేకరకాల విమానాలున్నాయి-కొన్ని వందల బమ్మల బాంబులతో చాలామారము వెళ్లి దేశమంతా వర్షించే వాటిద్దరింనుంది - ఏదో ఒకవంద బాంబులతో బయలుదేరి కావలసినచోట అవన్నీ నువ్వింది క్రిందనున్న ప్రదేశమంతా చెరువు త్రవ్వినంతవనిచేసే వాయువిమానాలవరకూ. ఏటికితోడు ఈ విమనాయు

ప్రయోగముకూడా చేరిస్తే కేవలము కల్కలకాతకమన్నమాటే.

మొట్టమొదట్లో కాల్యాలూ యుద్ధం చేయటంలోనే విమనాయువు ప్రయోగించటం మొదలుపెట్టారు. అయితే అప్పుడు గాలినాటము చూసుకుని శత్రుసేనలైపు గాలి వీస్తూన్న సమయం చూసి పెద్ద పెద్ద ఉక్కుకీలిండ్లలోంచి గొట్టాలు పెట్టి విరోధిసేనలకీపు ఈవాయువు వదిలివేయటం -

దానికి తట్టుకునేలాగున చెంబునే కనిపెట్టారు. లోపీలు. - విమనాయువులోంచి మంచిగాలిని లోపలకి ప్రవేశపెట్టి ప్రాణధమం లేకుండా ఉండేలాగున చేసేటట్టు.

ఇప్పటికీ ఈలోపలయొక్క అరినూతనపు రకాలనే యుద్ధమునుంచి భయపడే ప్రతిదేశములోనూ ప్రతిమనిషికీ ప్రభుత్వము పంచిపెటుకున్నాడు.

ప్రతిదేశములోనూకూడా ఈ విమనాయురక్షణలోపీలు, ఏంబుల వ్యూ(Ambulance)నికొలా, రాత్రుల దీపాలు లేకుండా చేయటం, విమానవాడి వచ్చినప్పుడు దాక్కొడానికి వీలయిన స్థలాలు ఏర్పరచుచుమాత్రమే కాక, అసలు విమానయుద్ధము పొద్దమునువంతవకూ అపడానికి చేసిన ప్రయత్నాలుకూడా ఉన్నాయి.

వాటిల్లో మొట్టమొదటిది ఏదేశముమీదికి శత్రు విమానాలు వస్తాయో ఆదేశపు విమానాలుకూడా గాలిలోకి ఎగిరి శత్రువిమానాలని మరకుపాకులతో వేధించటం!*

రిండవి - భూమిమీదనే అక్కడక్కడనుంచి ఆయువుపల్లలాంటి ప్రదేశాల్లో విమానాలని రాగా నురూపి ఒకటి రెండునిమిషాల్లో ౧౦౦౦, ౧౫౦౦ నుండని కాలుస్తూ విమానము ఏవేపు కదిలితే ఆవేపు తిరిగి మరకుపాకులతో బందోబస్తు చేయటము.

* అయితే రెండువేలల విమానాలు కేగంగా ఎగురుకూండడంవల్ల నరి అందకపోవచ్చు, స్వదేశవిమానమే శత్రువిమానపుమరకుపాకినుంచి చెబ్బ తినవచ్చు. అంచేత ఇది ఒకమార్గమూ, అంత నిశ్చయంగా శత్రువులని విలేక్షుం దనడానికి వీలు లేదు.

అయితే ఈమహిమలు పనిచేయటానికి విమానము వినిపించాలి, కనిపించాలి; అంచేత 'ఏంటి-ఎయిర్ క్రాఫ్ట్' (Anti-aircraft - విమానాన్ని నేటాడే యంత్రాన్ని) తప్పించుకోవడానికి రాత్రిల్లు రావడమూ, కల్లుము ఏమాత్రమూ వినిపించకుండా తోడ్పడే యంత్రం ఆరంభించాయి కనువిమానాలు.

అదికూడా కని పెట్టడానికి కల్లుగ్రహణయంత్రాన్ని (Sound detectors), దూరము తెలియజేసే యంత్రాన్ని కని పెట్టి జోడించారు ఈమరణమహిమలకి. ఈమరణమహిమలు ప్రతిసరినా దగ్గర, ముఖ్యమైన కట్టడాలమీదా ప్రతిపెద్దవాడలలోనూ చెలిగాయి-విమానపుదాడులవల్ల వివాళనవకుండా ప్రజలనూ పట్టణాలనూ తప్పించడానికి.

మొదటిమొదట్లో విమానాలు ఎంత ఎత్తున ఎగిరినా — బాంబులు వేయటంగాని, అసలు భూప్రదేశము చూడటంగాని అవసరమైనప్పుడు కొంత ఎత్తు దిగాలిసిఉంటుంది. గద్ద పకోడీలు తిన్నుకుపోయినట్లు విమానం ఏలో ఎత్తునుంచి నటుక్కున దిగువకు మెరుపులాగ వారి కొంచెం భూమిమీద ఏప్రదేశము ఏలో వివక్షత తెలియగానే కావలసివస్తోంది పడేలాగున ఒక బాంబు వదిలి మర్నా పైకి చూసుకు పోవడం — మరణమహిమలు సువిచిత్రమహిమలతోటగా — ఈతెలివి నేటలకి ఒకమందు కనిపెట్టారు.

అదేమిటంటే, ఏలో ఒక ఎత్తున ఎగిరేలాగున తాళ్లు కట్టి పెద్దపెద్ద గాలినుమ్మటాలు ఎగరజేయటం; — వాటికి మర్నా ఒకదానికి మరొకదానికి తాళ్లు అల్లి ఒకకంటే తయారుచేయడం—ఈ కంటే తప్పించుకోవడానికి క్రిందికి ఎగిరితే మరణమహిమల మహర్షు తెలిసికొనేలాగునా, పైకి వెడితే, కావాలా కానున్న స్వదేశీయ విమానాల చూపులో పడేలాగునా. ఈ గాలినుమ్మటపుకంటెలు ముఖ్యమయిన ప్రదేశాల్లో అంతటా కావలసిన ఎత్తున కట్టేసి ఉంచారు.

అయితే విమానాలు నవ్వు చేయటమకుంటే ఆం నేమిటి!

ఓడలమీద బాంబులు వేయడం ఆరంభమయింది.

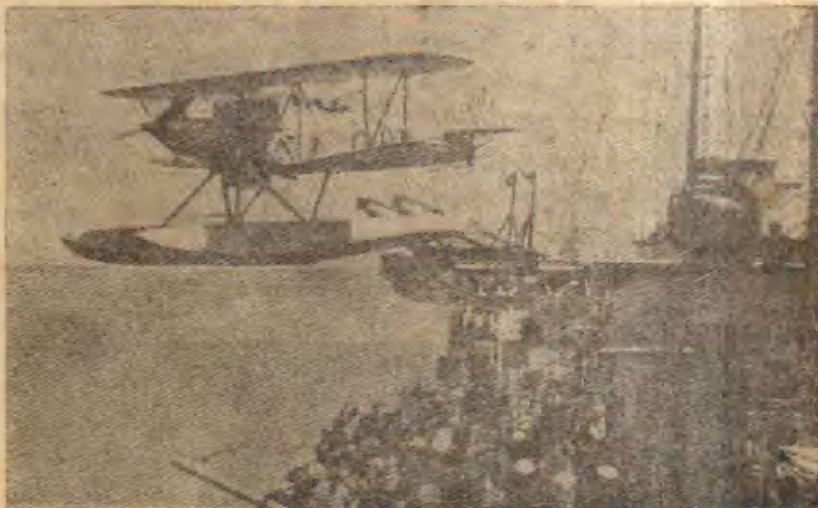
అయితే సమాప్రదమధ్యంలోకి చక్కపోయే ఓడల్ని బాంబులు వేసి నుంచి మర్నా తిరిగిం వడానికి విమానానికి కావలసినంత పెట్రోలు కావాలి, నేల మీదనుంచి ఎగిరి నేలమీద వాలవలసి వచ్చేటట్లుయితే. ఈపనికి ములుపుగా ఉండటానికి — తీరానికి దగ్గరగా ఉన్న రేవుపట్టణాలని స్వంపంచేయడానికి—'సీ ప్లేన్స్' (Sea planes) వీళ్లమీదనుంచే ఎగురగలిగే విమానాలు ఉపయోగంలోకి వచ్చినయి. ఇక వీటిని పెద్దపెద్ద సంఖ్యలలో అక్కడికి ఇక్కడికి చేరవేయటానికి విమానాలు తీసుకువెళ్లేటందుకే ప్రత్యేకముగా ఏర్పడ్డ ఓడలు — భూమిమీదనుంచి ఎగిరినట్లే ఓడ

౨. ఓడమీదనుండి వదిలిపెట్టబడిన 'సీ ప్లేన్'

మీదనుంచే ఎగరడానికి పిలవబడు కట్టబడిన చదును ప్రదేశం గల ఓడలు.

ఉంటారు. అందరికీ కావలసిన ప్రాణనాయువు ఓడలోనే భద్రపరచబడిఉంటుంది. ఎటోచ్చి దీనికి ఇం

3. వాయుసంచారముచేసి తిరిగి ఓడమీదికి వస్తూఉన్న 'సీ ప్లేట్'

అయితే సరికపుటడమి కాకూడా మరకుపాకు అంపటంవల్ల ఓడల్ని మంచటం అంత సులభంగా కనిపించలేదు — బొత్తిగా కళ్లముందరే తిరుగవలసినదైన విమానాలకి. అయినా శత్రువుల వ్యాపారసరళి, వస్తువుల అడుబాటలు, సేవల, రాకపోకలు అన్నింటికీ అధ్యంతరము కల్పించటానికి ఈ ఓడలని ముంచివేయటం ఒక ముఖ్యమైనపని అయింది. ఈ ఒక్కపని చేరవేర్చటానికే మొదట మొదట్లో సబ్ మెరైన్స్ — ప్రవేశించినయి యుద్ధపాధనాలలో ఒక భాగముగా.

ఇవి కేవలమా నీటిలో కేసంచరిస్తూ ఎన్ని గంటల కాలమయినా ఉండగలవు. ఒక అడుగు ఎత్తుగల చిన్న ఉక్కు గొట్టముమాత్రము నీళ్లపైకి ఉంటుంది. దానికి చిత్తర ఒక గాజుయంత్రము, దీనివల్ల సబ్ మెరైన్ లో ఉన్నవాళ్లకి సముద్రమీద జరిగే అన్ని సంగతులు తెలుస్తాయి — ఏ ఓడ ఎటు వెళుతున్నదీ, ఎంత దూరములో ఉన్నదీ, ఏదేళవుచున్నదీ — యావత్తూ.

వైకాలనుబట్టి ఈసబ్ మెరైన్స్ లో ౨, 3 వందల మంది పనివాళ్ల దగ్గరనుంచి అంత శక్తివంతమంది వరకు

అదనంగా ఉంటే విశేషము టార్పెడోలు వేసే యంత్రాలు.

టార్పెడోలు ఒక ఉక్కు గొట్టముద్వారా అడిపెట్టబడిన గాలిమూలకంగా ప్రయోగిస్తారు. మరికొక పాకింగు డెల్టాటిజో ఓడలకి ఈటార్పెడో లలాటి. ఈటార్పెడోలో, లోతుయంత్రాలు అన్నీ పరిచేసి — మరిమాసి వడలివతరువాత అవి తిన్నగా పోయి నీళ్ల మునిగిఉన్న ఓడయొక్క భాగంలో స్రవ్యమిని వెంట ఒక వెల్దెరాంటులాగ వేలి - ఓడకి అక్కడ ఒకకన్న వెల్దెట్టుంది. దాంతో ఎలాటి ఓడయినా రెండుమూగంటలకంటే ఎక్కువకాలం తీసుకోకుండానే నుటకవేస్తుంది.

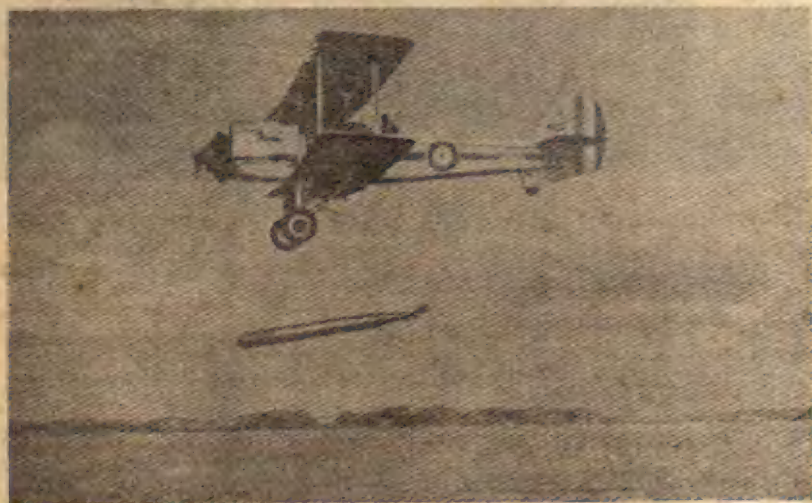
అయితే ఈటార్పెడోలు నిర్దంతరంగా సముద్రమధ్యంలో ఉండలేవు. అంచేత ఆవృతస్వము ఏ ఓడ కనుమాపుపేర లేకుండా చూసి పైకి తేల్చుంటాయి. పనివాళ్లు కాస్త గాలి కలుపు చూడడానికి పిలవబడినట్లు, ఉన్న ప్రదేశమేదో బాగా నిర్ధారణచూసుకోవడానికి. ఇలాంటిసమయాల్లో ఏ శత్రువి

యినా చూసిందంటే తొలికే బాంబులు గుప్పించేసి కదిపాన్న దానిని వదిలిపెట్టరు.

యుద్ధం ఇలా సముద్రముమీదికి వ్యాపించిన తరువాత క్రమేణా ఈ పట్ మెరైన్స్ కంటే వేగముగా స్టీ 'యు' బోటు లొచ్చాయి. వీటికి రెండు దిర్ఘదూరాల- ఆకాశంలో కూడా యాదానికి వీలయ్యే విమానా లొస్తున్న రేమోనని ఈ 'యు' బోట్లు దివకీ సబ్ మెరైన్లులాగే పనిచేసినా, వాటికంటే అలావడిగా, చాలా ఎక్కువ టార్పెడోలు తీయకుండా ఉంటాయి.

ఇట్టి రక్షణకీలక శిష్టాయుధ (Destroyers) అని పేరెట్టారు. ఇది అంతులేనంత ముందుకు పోతూ నుతో బయలుదేరి- టార్పెడోలు వదిలదానికీ, టార్పెడోలే తనబలశాలిగా గడలు లోతుగా చేయడానికీ, విమానాలతో యుద్ధం చేయడానికీ, మరి పైన లేలుకూన్న గమలు తీసివేసి ఏదైనా సముద్రహర్షము నిరపాయంగా చేయడానికీ.

ఈ గమలు- ఒకలోతువ ఉండేలాగా అమర్చబడి, ఒక ప్రదేశములో ఉండేలాగా ఒక బరువు కట్టబడి ఉంటాయి. ఇలాటివే అనేకమయిన గడలు త్రొక్కితే

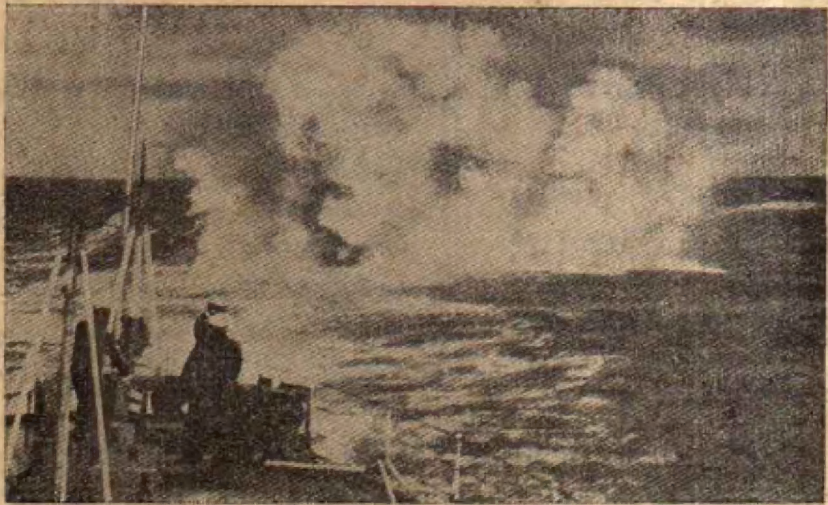

౪. వాయువిమానమునుంచి సముద్రములోకి వదిలిపెట్టబడుతున్న 'టార్పెడో'

ఇంతేగాక సముద్రంలో అక్కడక్కడ గడలు తేలే బాంబులు) వాటవంకూడా ఆరంభించారు. ఏదైనా సముద్రమున సముద్రహర్షం చూసి చల్లగా ఆ త్రోవ పదిమైళ్లు ఇటూ పదిమైళ్లు అటూ ఎరికి తెలియకుండానే రాత్రిపూట వాలున 'యు' బోట్లు వచ్చి ఒక గుండు గమలు వాటికి చటుక్కున తప్పకుంటావుంటాయి. ఏదీ ఏ ప్రక్కనుంచి వచ్చి ఏ ఒక గుండు తాకినా వెంటనే అది పేలి ఓడవంతనీ మంచేస్తుంది. ఇది చాలా సామర్థ్యవంతమని తెలిసింది ప్రపంచయుద్ధంలో గడలు వేయడం ఆరంభమయినప్పుడే. అందుచేత వెంటనే ఈ అపద తప్పించటానికి ప్రాణమన్నారు.

ఒకదాని కొకటి కట్టికూడా ఉండవచ్చు. శిష్టాయుధ చేసేవని- ఏదో ఒక లంక కనిపెట్టి మిలిలి-వాటి నన్నిటిని పైకి లాగేయ్యడం; లేకపోతే బరువు కట్టి ఉన్న త్రాడు తెంచి గని పైకి లేదనవ్వకుండా చూరంగా ఉండి రుపాకులు గురిపెట్టి ఆ గని పేలిపోయేవరకూ కొల్పటం.

ఈ విధంగా కొక రెండు మాడు ఓడలు బయలుదేరి గమలున్నాయని అనుమానం వేసిన చోటల్లా వలలు వేసి వెళ్లి వాటిని లాగేయ్యడం. ఇలాటిపనుల్లో చాలా కట్టుదిట్టంగా ఉండకపోతే ఆపరిమితమయిన నష్టం సంభవిస్తుంది. ఈ పద్ధతులన్నీ పూర్తిగా అభివృద్ధి

గి. డిప్ట్రోయరు ఫిరంగిగుండ్లు వర్షించుట

పాండని ౧౯౧౪-౧౯౧౫ లోని యుద్ధ కాలంలో జర్మను 'యు' బోట్లు ౫,౪౦౦ ఓడల్ని ముంచేకాయి. వీటికి ప్రతిగా ౨౦౩ జర్మను సబ్ మెరైన్లని ముంచ గలిగారు క్రితువులు.

ఏరకపునావకైనా యుద్ధముచేయడానికి ఉద్దేశించబడిన యుద్ధనౌకలు, క్రూయిజరులు మొదలుకొని చేపలు పట్టుకొడానికి పనికి వచ్చే సాధారణనావలవరకూ ఈ 'యు' బోట్లకి ఆహారీ ఆవుతుండడంవల్ల వీటిని నిర్మూలము చేయటానికి డిప్ట్రోయర్లు, కొన్ని నాయు విమానాలు (ఎంచేతంటే ఈ 'యు'బోట్లు నీళ్లలో వెళ్లిటప్పుడు వాటి యంత్రాలు నీళ్లలో వెళ్లుతూ, చిన్న నురుగు పుట్టించడంవల్ల - ఆకాశం మీంచి ఎక్కువ దూరంగా కనిపిస్తాయి అవి ఏ ప్రదేశములో ఉన్నాయో), దూరం పెద్దపెద్ద ఓడల్లో ౨౨ మైళ్లకూడా ప్రకాశించే దీపాలు, వాటితో సమానకర్తగల పెద్దపెద్ద ఫిరంగులూ అన్నీ పొంగుచేకారు.

కాని ఎన్ని చేసినా అన్ని గండాలుగడిచి 'యు' బోట్లు ఇంకా విచ్ఛలవిడిగా సముద్రాల్లో యుమదూతల లాగా తిరుగుతూనే ఉన్నాయి. వీటిని బ్రిటిషునౌకలు తరిమి కేటాడుతున్నాయి.

అంతేకానే ప్రపంచయుద్ధము నేటప్పటికి ఒకస్థలమూ ఒక సమయమూ లేకుండా భూమిమీద, నీళ్లమీద, నీళ్లల్లోనూ, ఆకాశంమీద, అంతరిక్షంలోనూ ఊరికే సమస్తాన్ని విధ్వంసం చేసే మరణశక్తి వ్యాపించివుంటోంది. ప్రతిరోజూ ఏదో ఒక ఆపత్తు తప్పించుకునే మార్గమూ, ఆ మరుసటిరోజే ఆ రక్షణని కేదించే యంత్రమూ కనిపెట్టడంలోనే మానవప్రయోజకత అంతా వినియోగ పడుతుంది.

ఈ అమానుషత్వము మూలాన్నే ఏ దేశానికా చేశము యుద్ధము వద్దనీ, దాన్నుంచి తప్పించుకొనాలని చూస్తోంది.

పుస్తక సమీక్ష

రాజాబహద్దరు వేంకటరామారెడ్డి ఓ.బి.ఇ.

జీవితచరిత్ర

రచయిత: శ్రీ సురవర ప్రతాపరెడ్డి గారు. ప్రకాశకులు: బాలికల ఉన్నత పాఠశాలకమిటీ, వారాయణగూడెము, హైదరాబాదు డిక్టేట్. వెల పేలు ప్రతి రు ౦-౧౨-౦. సాదా ప్రతి రు ౦-౬-౦.

శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు ఆంధ్రభాషాయోగము కొనుకగా సమర్పించిన మరియుకనూతనాలంకరణ మిది. పేరుకు జీవితచరిత్రగాని నవలలాగు చదవడానికి చాలా ఇంపుగా వుంది. అవ్వలో పోలీసు ఉద్యోగి చరిత్ర కావటంచేత ఒక్కొక్కయెడ డిటెక్టివ్ నవలాశోభలు కనిపిస్తుంటాయి. వీరికి పూర్వము దుండీన హైదరాబాదు కొత్తాయిల సమాచారంగల పట్టు చదువుతూవుంటే పాఠాధారణంగా నవ్వున్నూ, ఒక్కొక్క కొత్తాయిలగారి చర్య ఒక్కొక్క భావమున్నూ శత్రుతూ ఉంటుంది. చిన్నతనంలోనే తిరుదండ్రుల పోగొట్టుకొనినప్పటికీ, మధ్య ఆటంకాలు కలుగుతూ వున్నప్పటికీ రెడ్డిగారు ఈలాటి ఉన్నతపదవిని బొంది రాజును ప్రజలను సం తృప్తులుగా చేయగల్గుట జూడ నిరంకిత శ్రద్ధా తత్పర్యాలతో బి.వి.చేయ బూసుకొనే యెడల ఎంతటి గొప్ప జవాబు దారీగల పదవియందైనను జయము గాంచ వచ్చునని స్పష్టముగను. మరియు ఆంగ్ల భాషాజ్ఞానము లేనదీ బాధ్యతాపూర్ణమైన గొప్పపదవులకు అర్హులు కావాలరను కొందరి భ్రాంతినిగూడ వీరు నిర్మూలము గావించిరి. రాష్ట్రముం దంతటనూ వంశప్రపది తర్వాతది వీరివదవి. దానిని రెడ్డిగారు నిష్కలంకంగా రం వత్సరములకు పైగా నిర్వహించడమే కాకుండా జాప్తి చక్రవర్తిగారిచేతనూ ఇద్దరు రాజప్రతినిధులచేతనూ సత్కారపూర్వకంగా మన్ననలనూ విరుదులనూ పొందారు. దీర్ఘమైన వీరిపాలనకాలంలో హిందూముస ల్లముజగదాలు ఒక్కచర్యాయమైనా కలుగుండటం

ఆశ్చర్యమును గొలిపే విషయము. భారవంతమైన ఈ కొత్తాయిలపదవికి తోడు రెడ్డిగారు రాజకీయములైన సాంఘికములైన మరియు ముప్పదిసంస్థలకు అగ్ర్యులులై తదుపరి పాలనపాటవమును బూర్తిగ వెల్లడించిరి. హైదరాబాదు లోని రెడ్డిపోస్టులున, బాలికల ఉన్నతపాఠశాలయూ వీరికి ప్రతిష్ఠలను ఆచంద్ర తారార్కముగ చాటగలవు. ఈ గ్రంథమును విక్రయించుటవలన వచ్చు ద్రవ్యముంతయు ఉపద్యక్ష బాలికాపాఠశాలకు ఇవ్వబడునగాన దీనిని కొని చదువువా రందరూ కేవలము గ్రంథప్రకన లాభమునేగాక పాఠశాలానిర్వహణానికి ఆర్థికంగా తోడ్పడినవారును అగుదురు. చిట్టచివర ఆనబంధంలో శ్రీ రామి రెడ్డిగారికి వచ్చిన స్వాగతాలూ సన్మానాలు మొదలైన వానిసమాచారం వుంది. ఆంధ్రు లందరికీ అవశ్యం పక నీయగ్రంథ మిది.

'సు'

పత్రికా స్వీకరము

చిత్రకళ—శ్రీ పసుమర్తి యజ్ఞవారాయణ శాస్త్రి గారి యాజుషన్యంగల సినిమా షాఫర్ మేవర్ బ్యూరోతోపువ కే. నరిసింహారావు గారి సంపాదకత్వంలో క్రొత్తగా ఆంధ్రదేశ రంగంలోకి దిగిన మరోపత్రికారాజం. సినిమా కళాభివృద్ధినిమిత్రం వెలువడి వెలువడుతున్న పక్షప్రచర్యకము లనబడిన పత్రికలలో నిదియు వకటి. ఆంధ్రదేశపు సినిమాయుద్ధమాని కిది ఎంతయు తోడ్పడగలదని విశ్వాసము కలుగు తున్నది. ఈ తరుణంలో ఇటువంటి పత్రికలు మిక్కిలి యవసరము, ఏకారణంచేతనైన కేమి. నటీకటులన, సినిమాకార్యకర్తలను, భటాజా ల్లుగు పాగడటంకాక అట్టివారి కందరికీ అవశ్యం పరిగ్రహణయోగ్యాలయిన ఉపదేశాలు, నూతనలు, సలహా లిందు ఒసంగబడియున్నవి. ఒక్కొక్క

కర్మవిధమైన దైత్యులను ఎత్తుకొని ఆతనికేలాటి యోగత్యేలూ, లక్షణాలూ ఉండవలెనో నిరూపిస్తూ అందులకు వ్యతిరేకమార్గాలను అవలంబించి పోతూవుండటంవల్లనే కొన్ని నీవీమాలు పైకి రా లేకపోవడం, వచ్చినా కొన్ని నష్టపడి లోపించి పోవడం గలుగుతూవున్నదని పోచాపరణంగా చూపింపబడింది కొన్ని వ్యాసాల్లో అదే ప్రకారం నీవీమా వాటకాలకు తగినలాగున వ్రాయగల కవులయోగ్యతయోగ్యతలగురించి పాత్రధారు లగురించి వ్రాయబడిన లేఖలునూ కలవు. ఈవ్యాసాలూ, లేఖలూ వ్రాసినవారు స్వదేశీయులేగాక అనుభవజ్ఞులయిన విదేశీయులేవగుటనూ కలదు. ఇంతవరకూ ఆంగ్లనీవీమారంగంలో ప్రసిద్ధికి వచ్చిన నటీనటులకులయొక్కయు, ప్రఖ్యాత ఛాత్రల యొక్కయు రంగరంగుల చిత్రపటా

లతో ఆలంకృతమై అనేక తేజోరాసులతో నిండి దేదీప్యమానంగా వెలిగే తారాపథంలాగు ఈ చిత్రకళపత్రిక మనోమోదం గొల్పుతూవుంది. సామాన్యచదువరులమాట సరే, నీవీమావృత్తిలోకి దిగాలని అభిలషించేవారి కందరికీ ఇది అవశ్యక పఠనీయం.

సంవత్సరం - సందాక్ర 3-0-0 లు, విడి ప్రతి ౧ కి రు ౦-౪-౦ లు. చెం. ౧౦౮, మాద్రేస్ రోడ్డు, మైలాపూరు, మద్రాసు.

జ్ఞానప్రియ—త్రితర్కానందస్వాములవారి సంపాదకత్వంలో క్రొత్తగా బయలుదేరిన యీ మాస పత్రికయొక్క మొదటి సంపుటపు మొదటి సంచిక ఆగష్టువెలది మాకు అందింది. ఇప్పటి పరిస్థితులకు అనుకూలంగా ప్రాచీన భారతీయ

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శగ (గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టుబడిన దివ్యోషధము

గో నో కిల్లర్ (రిజిస్టర్డ్)

కృత్రిమములు చూచి మోసపోకుడు. మందును ఖరీదు చేయునప్పుడు ప్యాకెటుపై గో నో కిల్లర్ పేరున్న, 'జోడి' మార్కు సీలునుగమనింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందుల దేశీయబోషధములను పుచ్చుకొనినను గుణము కలుగనియెడలను, యింజక్షనలవలనను వాక్సినులవలననుగూడ బాధయు లేకపోయినయెడలను, కడపటి ప్రయత్నముగా మా గో నో కిల్లరుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు యెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను వీరకము లేక సంకటమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గో నో కిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మాత్రము బాధిగా నెడలను. మాత్రము పోవుచున్నపుడు కలుగు మంట తగ్గిపోవును. మాత్రవాళిమునందలి వాపు తీసిపోవును, సగవ్యాధి (గో నో కోకను)వలన మాత్రము బొట్టుగాపడుట, మేహరోగమువలన మాత్రద్వారము నుండిపోవు తెఱపు, మాత్రద్వారముయొక్క వాపు మాత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు, మాత్రశయముయొక్క వాపు లేక మాత్ర తిత్తియొక్క వాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గో నో కిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సేమను) పోవుట, మాత్రవ్యాధుల మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. ఖరీదు 50 మాత్రలుగల సీసా రు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమ జెందవలదు. మా పుంజామార్కు గమనింపుడు. పి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము.

అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుక రోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay 4.

Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainippa Naick St., P. T. Madras.

జొన్నత్యానికి తోడ్పడిన పకల విధానాలను పరివర్తనంచేసి దేశమును ఉన్నతిలోనికి నొనిరావలెనని యీ పత్రిక ఆశయము. అందులకు అనుగుణంగా వున్నాయి ఇందులోని రచనలన్నీ. స్వల్పపరిమాణంలో దీపంలాగు వెలువడిన యీ పత్రిక క్రమంగా పెద్దచెల్లుగై దేశాన్నంత నూ ప్రకాశింపజేయుగాక.

మేనేజరు: జ్ఞానప్రియ పత్రిక ఆఫీసు, కొల్లూరు, నుంటూరుజిల్లా యనిగాని, ఎడిటర్ జ్ఞానప్రియ, గూడపల్లి, నడింపల్లిపొట్టు, (Via) తేనాలి యనిగాని వ్రాసిన పత్రిక దొరకును. సంవత్సరం చందా రు ౨-౦-౦, విడి సంవిక రు ౦-౩-౦.

ఆంధ్ర గ్రంథాలయం—ఆంధ్ర, ఆంగ్ల భాషలై మాసికపత్రిక. సంపాదకులు పు. రాజశేఖరం గారు, బ్రాడ్‌వేట-నుంటూరు. సంవత్సరం చందా నాలుగు రూపాయలు. ఆంధ్రగ్రంథాలయ సంఘముతరఫున వెలువడు పత్రికయగుటచే ఆసంఘ సభ్యులకు సంవత్సరంచందా రెండురూపాయలు మాత్రమే. ఇది గ్రంథాలయ సర్వస్వముయొక్క మురియొక రూపం. ఆపత్రిక కొన్ని నిర్దిష్ట ఉద్దేశములతో పనిజేసి తనవారి ఆదరణసహాయములు గావక యలసివిక్రమింపగా ఈ రూపంగానై వా స్వదేశీయుల ఆదరానురాగాలకు పాత్రమగుదునను ఆశతో రెండుభాషలతో వెల్వడింది. గ్రంథాలయోద్యమము, ప్రచారము, విజ్ఞానవ్యాప్తి ఇత్యాది విషయాలను గురించి అనుభవజ్ఞులగు వారు వ్రాసినవ్యాసాలు రెండు భాషల్లోనూ వున్నాయి. అమెరికా మొదలగు విదేశాలలో నీవిభాగ మెంతటి ఆభివృద్ధి గాంచినదీ దీనిచదువు వారలకు తేటతెల్ల మగును. మరియు విదేశ గ్రంథాలయముల విషయావగాహనంచేత మన దేశమందలి గ్రంథాలయములకును, వాని కార్య నిర్వాహకులకునూ అమితమున సహాయము లభింప గలదు. ఆంగ్లము దీక్షైవా అనుమోదించి, ఆదరానురాగాలను చూపి తమ పూర్వాపరా ధాన్ని ఎంతవరకు మాపుకొంటాలో చూడాలి.

గ్రంథ స్వీకారం

సింగయార్య రచిత జాతక రాజము—ఆంధ్ర వ్యాఖ్యాతలు: శ్రీధర వేంకయ్య సిద్ధాంతి గారు, శ్రీధర విశ్వవాళాస్త్రిగారు. తేనాలి దైతజ్య గ్రంథమండలివారిచే ప్రకటింపబడినది. వెల రు. ౦-౨-౦.

౧౯౩౯-వ సంవత్సరపు మద్రాసు సాధారణ విక్రయముల వన్ను ఆక్ట్—రచయిత: శ్రీ మల్లెల సీతారామకృష్ణగారు, బి. ఏ., యల్. యల్. బి. మచిలీపట్నం, వెల రు. ౦-౪-౦.

శాంతి సమరము—కర్త: మల్లాది చంద్రశేఖర రావుగారు, బెజవాడ. (సాభాగ్య ప్రెస్సులో ముద్రితము.) వెల రు. ౦-౨-౦.

రాష్ట్రీగానము—కర్త: తుమ్మల సీతారామమూర్తి చాదరిగారు, బాపట్ల. (బెజవాడ ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్సులో ముద్రితము.) వెల రు. ౦-౨-౦.

ఆర్యవాణి—రచయిత: వైద్యవిద్వాత్ వారు వాగ వార్యగారు, కోడూరు. మద్రాసు వావిళ్లవారి ప్రెస్సులో ముద్రితము. వెల రు ౦-౬-౦.

హారతి, విర్యభక్తి—ఈ రెండు చిన్న గ్రంథములను రచించినవారు దువ్వూరు మార్యవారాయణమూర్తిగారు.

వైద్యవిప్లవం—రచయిత: డా. ఆదునుమిల్లి వేంకటకృష్ణారావుగారు ఎం. డి ఆరోగ్యవర్ధనీస మాజివారిచే ప్రకటితం. చంద్రాల, అంగలూరు పోస్టు. వెల ౦-౪-౦.

నాగురుదేవుడు—కర్త: వివేకానంద స్వామిగారు. జ్యోతిషమరణాలలోని ప్రథమ గ్రంథము. శ్రీ రామకృష్ణ సేవాసమితి వారిచే ప్రకటితము. వెల రు ౦-౧-౦. రామకృష్ణ సేవాసమితి, ఆగ్రహారం, ఏలూరు.

పాంచజన్యం—అనువాదకుడు. “చక్రపాణి”. నవశక్తికార్యాలయం, బెజవాడ. వెల రు ౦-౬-౦.